

Redaktor gusəsi

ƏDƏBİYYATDA ZAMAN ANLAYIŞI

Edəbiyyat heç nəyi dəqiq, olduğu kimi təsvir etməyə borclu deyil. Milyonlarla oxucunun min cür baxışı olur hadisələrə, hər kəs öz prizmasından yanaşmağı xoşlaysın. Bununla belə, bəzi qələm sahibləri hər şeyin dəqiqliyini təsvir etməyə ciddi-cəhd-lə çalışırlar. Alınıb-alınmaması bir yana, zamanla güləşib gülünç günə qalmasalar yaxşıdır.

"Gecə yarı idi" - bəlkə də bu qısa cümlə yüzədək mətnində təkrarlanıb. İnsan gecənin yarısını necə müəyyənləşdirə bilər? Saatləmi? Bəs saatlı? Məgər gecənin tən yarısı əqrəblərin 12 rəqəmi üzərində cütləşməsidir? Bir də belə dəqiq zaman ölçüsünü axı nə ehtiyac var?

İlk dəfə bu cümləni kim işlədib, kim kimdən köçürüb, indi bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Çünkü desək də, deməsək də qaragürühən fərqlənməyən yazı adamlarının əksəriyyəti elə başlarını aşağı salıb irəliləyirlər, öyrənmək yox, islah yox!

"Səhər erta", "sübənə", "Nəsim mehi sifətimizi oxşayanda", "Günəş dağların arxasından boylanar-boylanmaz", "Gün ortaya yaxınlaşanda", "Günəş düz başımızın üstündə olanda", "Kölgəm məndən çox kiçik görünəndə", "Axşamüstü", "Axşamçağı", "Şəvinik qarışında", "Günəş qıruba gedəndə", "Göz gözü görməyəndə", "..." - siyahını bu cür müccərrəd zaman ölçüləri ilə uzatmaq da olar. Dilimizin zəngin söz ehtiyatları buna imkan verir. Çox təessüf ki, üzdə olan ədəbi dərgilərə, ədəbi tənqidə, ümumiyyətlə dövlət dəstəyində olan ədəbiyyata başçılıq edənlərin savad kasadlığı nəticəsində bu gün adı, elementar problemləri qabartmaq məcburiyyətindəyik. Bir nömrəli ədəbiyyat jurnalına otuz ildir ki, rəhbərlik edənən bu yaxınlarda "tündməcaz", "şəvinik" sözlərini ilk dəfə eşitdiyini etiraf etməsinin şahidi olanda donub qaldım. Necə olub ki, uzun bir dövr ərzində on mindən çox mətn oxuyub çapa hazırlayan adam belə sözlərə rast gəlməyib? Bir az dərindən maraqlandıqda yeni dəhşətlər üzə çıxmaga başladı, bu adamlar roman anlayışından xəbərsizdirlər. Povestlə romanı bir-birindən ayırd edə bilmədiklərini bir yana qoysaq, otuz ildir hekayə mübahisəsini sonuclamağı, yekun rəyə gəlməyi də bacarmırlar. Biz isə "Azərbaycan ədəbiyyatı" dünya səviyyəsinə niyə çıxa bilmir?", "Azərbaycanda "Nobel", "Oskar" mükafatçıları niyə yetişmir?" sualları üzərində baş sindiririk.

Azərbaycan ədəbiyyatı, bax, həmin qaragüruhən seçilməyən, vaxtı müəyyənləşdirməyi bacarmayan göstəbəyin yedəyində çabalayırmış kimi irəliləyir.

Uğurlu yolculuqlar!

Bütün qələm əhlinə səmimi sayğularla:

*Əli BƏY AZƏRİ,
Baş redaktor*

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

C7, N1, 2022

Yanvar - fevral, 2022

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Taliboğlu, Vəqif Osmanov, Elvin İntiqamoğlu, Günay Rzayeva, Aynur Yasəmən Qarabağlı

Baş redaktorun MÜAVİNİ:

Ramiz İSMAYIL

Dizayn: **Dönməz Abbasov**

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvanı: xezan23@mail.ru,

5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 10 fevral 2022-ci il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331
Jurnal aylıqdır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

QƏRİB HÜSEYNOV

ZİNDANDAN MƏKTUBLAR

(poema)

(Tofiq Vəndamlı (1949-1977) - Qələlə rayonunun Vəndam kəndində dünyaya göz açmış, özünün qısa və mənali həyatını mənfur sovet imperiyasına qarşı mübarizəyə həsr etmiş, şərlənərək həbs edilmiş və sovetlərin məhbəs məşəqqətinin hər üzünü görərək azad olunma ərzəsində - iyirmi səkkiz yaşına çatmış - müəmmalı şəkildə dünyasını dəyişmiş dissident şairimizdir)

Onun Tofiq qoydular adını doğulanda,
Kim şükür eləməz ki, ilki oğlan olanda?
Altı qardaş, bir bacı... Külfət xeyli böyükdür,
Qarışq zəmanədə hərə özünə yükdür.
Repressiya dalğası səngimişdi bir azca,
Bəzi qadağalara verilmişdi icazə.
Atası istəyirdi oğlu bir işə qaçın,
Bəxti ilə barışib zəmanəylə uzlaşın.
Tofiq isə simvolu hünərin, cəsarətin,
Barışmadı... Üstünə yeridi əsarətin.
Ona çox aydın idi o həyatın hər qatı,
Bütün ağ yalanların bəzəkli təqdimatı.
Üşyanında bişirdi,
Tufanı yetişirdi.
Vuruşurdu haqqını tapdalayan hər kəslə,
Üfunəti ətirtək sıranın bir məhbəslə.
Başına bəla idi qaynar, kür təbiəti,
Kölə olduğun bilib çekirdi xəcaləti...

***

Hardan dəymış burnuna azadlığın qoxusu? -
Özgürlükdən dəm vurub qarışındı yuxusu!...
Deyirdi bu mühitin "xoşbəxtliyi" qısqırıb,
Azadlıq istəyirdi var gücüylə qısqırıb...
"İmperiya" - deyirdi nə boyda bir ölkəyə,

O öz cavan canını ataraq təhlükəyə.
Gah aşkar, gah da gizli boşaldıb ürəyini,
Hər gun bir "sunami"yə atırdı taleyini.
Bəzi "bilmislər" onu qəsdən cırnadırdılar,
Etdiyi söhbətləri yerinə "satır"dılar...

***

Rusiyani dolaşın gəldi Qazaxistana,
Onun iş axtarmağı Cambulda yetdi sona.
Bir rus agenti ilə sözü yaman çəp gəldi,
Türkü söyən o rusun üzünü yumruq dəldi...
Beləcə bu "dikbaş"ı tale qəzaya saldı,
İyirmi dörd yaşında altı il cəza aldı.
Dörd il çəkdi məhkəmə,
Uzandı mühakimə.
Dağıdır ittihamı,
Alırdı intiqamı!..

***

Dustaqları yoldaşlarına dünyası bir sərr idi,
O qurduğu dünyada məhbəslər əsir idi.
"Qandal qolda nə yazım?" - desə də o yazırıdı,
Sözlə "Qandalistan"ın məzarını qazırıdı.
Deyirdi: "Əsarətdə ölkəm niyə versin can?
Bir gün müstəqilliyə qovuşar Azərbaycan!"

Sözünün hərarəti qandalı qızdırırırdı,
Qandaldan da azadlıq hissini sızdırırırdı.
Kəmər altda çox gizlin keçirdi kəlmələri -
Məhbəsdəki vulkanın çölə püskürmələri!..

***

...Qartal baxışlarından ərənlik sezilirdi,
Onu boğan məngənə həbsinə üzülürdü.
O göründü türmədən çölün fəlakətini,
Azadlıqtək sırmış zülmün rəzalətini.
O vaxt da kəsirdilər banlayan xoruzları,
O rejim xoşlamırdı pipiyi pirpızları!..
Nəhəng SSRİ-nin dustağı Azərbaycan
Baxdı neft quyusundan
Onun dustaqları zülmə edəndə üsyan.
Yetmişinci illərdi...

Dilimiz də qandallı, -
Köləliyi azadlıq zənn edərmi ağıllı?

***

Tofiq "Yalan kürsü" yə "Yanan kürsü" - deyirdi,
Qulağında çox sirli zənglər cingildəyirdi.
Çölə yaydığı toxum içəri də çatırdı,
Fəhmi, duyğusu onu fəlakətə atırdı.
Götür-qoy edirdilər zindanın yiylərini,
Boş buraxmaq olmazdı bu qədər "niyə"ləri.
Yazısını oxuyan "ağa"lar ayılırdı,
Qəhrəmanım rejimin düşməni sayılırdı...
Söz yayıldılar: "Xəstədir, ağrısını gizlədir!" -
Çıxmağına az qalmış götürdülər aradan,
Ölümünün şahidi oldu bircə Yaradan...

***

Ərgən yaşda o şirim, mənim subay şairim
Gözaltı axtarırdı,
Qulağı bir sevimli piçilti axtarırdı.
Rejim onun üstünə var gücüylə gələndə,
Yasaq bilməyən ruhu zindanları dələndə,
Vurulurdu xəyalən sevdiyi bir gözələ.
Gah ona qoşma qoşdu, gah güc verdi qəzələ.
Yuxularına girdi İsveçrətək Vəndamı,
Xoşbəxt edə bilmədi sevib bir gül əndamı...

***

"Bahar lövhələri"ndə şeri, sözü gülürdü,
O, "Yavaş get" - deyəndə sözdən dürr töküldü.
Bir ovçunun vurdugu "Ceyran" a xeyli yandı,
Göz öündə ovlanmış məhbəs Vətən dayandı.
Usanmadı züldən,
Çekinmədi ölümən...
Səsi sonradan çatdı hamının qulağına,
Ümid toxumu səpdi o, Vətən torpağına.
Enib üsyankar ruhu yeddiqat asimandan,
Hürlüyü dadızdırırdı bizə qara zindandan...

"Qəbələnin Müşviqi" qoyduq onun adını,
Biz daddiq o dadmayan azadlığın dadını...
Tarix özü şahiddir,
Şairim bir şəhiddir!

***

Ucadan Tofiq deyib ona oxuyaq rəhmət,
Tofiqlər olmasayıdı, hələ davam edərdi,
Bizə divan edərdi
O zülmət, o əsarət!
Nifrət, hər zülmə nifrət!..

ÜSTDƏN

"20 Yanvar" qurbanlarının xatirəsinə

Qərənfil üzlülər şəhid düşdülər
Boylanır ruhları məzarın üstdən.
Torpağın bağırına axan qanları
Azadlıq hayqırar bu barın üstdən!..

İnanma, şəhidi sevməyən də var,
Qara geyən də var, al geyən də var.
Düşməni o ki var lap söyən də var -
Qəzəbli yel əsir gülzərin üstdən.

Bir şəhid olmağın nə imiş səhvi,
Özgürlik eşqinin məqbulmu məhvi?
Rus tankı nə qanır qərənfil əfvi? -
Əfv alan işarmaz yüz qarın üstdən.

Boylanaq bir az da yuxarı baxaq,
Kımlırmış millətin çıxarı, baxaq.
Diksinir hər şəhid məzari, baxaq
Dava var yurd adlı bazarın üstdən.

Kilidim qaldıqca yoruldu səbrim,
Ümidim öldükçə daraldı qəbrim.
Rus bizi böldükçə qaraldı ömrüm -
Qərənfil qoyulur bu zarın üstdən!..

"Kim-kimi!" söhbəti uzanır hələ,
Satqınlar var-dövlət qazanır hələ;
Nə hədə azalır, nə təqib, tələ -
Artdıqca dərdimiz azarın üstdən.

Həsrətli baxışlar tər gülə yağır,
Niyə hər məzardan qərənfil baxır?
Qərənfil nə bilsin nə üçün çıxır
Nəşələr, bombalar yazarin üstdən?..

19. 01. 2022

YATMIŞ "ŞİR"Ə

Torpağından qaçanda qarlı dağlar aşdını?
Sarayını tullayıb çadırlarda çasdını?
Qollarından qırğıñın qandala yaraşdınmı? -
Sandınmı sona qədər vuruşmağı çox çətin?
Ağzın bağlı... Susmaqdan başlanır məşəqqətin.

Qul qismətinə dözən quldur, hürr ola bilməz,
Qırılmağından qorxan yaytək dartıla bilməz.
Döyüşmək istəməyən dardan qurtula bilməz,
Niyə düşmənin səndən görünsün daha mətin? -
Sessizcə ağlamaqdan başlar məğlubiyyətin!

Öz təpəndə çatladı özünə vurğunluğun,
Dünyada söhbət oldu mürgülü yorğunluğun.
Nöyük, pul, riyasətə kökləndi qırğınlığın, -
Neçə ac əjdahani doyurmaqmış adətin,
Yamaqlı şalvarından bilinir keyfiyyətin.

Alverdi!.. İtirdiyin qazancından çox oldu,
Artığınla böyüyən səndən daha tox oldu.
Susduğun kürsülərdə qeyrətin də boğuldı, -
Əzildi təpik altda o cür boyun, qamətin,
"Öz comağın, öz başın!" adlanır fəlakətin.

Sərvətini yeyənlər xiffətini eləməz,
Biri yanan barmağa "şərbət"ni ciləməz.
Xalq olan gedib yaddan taqətini diləməz, -
Özgənin nə vecinə hardan keçir sərhəddin?
Yad beli yağlamaqdan tükəndi güc-qüvvətin.

Rus, fransız, ingilis - ağ, qırmızı şeytanlar,
Vəd verərək nəyin var talayan şarlatanlar.
Baştutanlıq ediblər başını aldadalar:
Harinlaşırlar əldən getdikcə ləyaqətin,
Qurd ağızı bağlamaqan çoxaldı xəcalətin.

Ekranlar tərif yeri neçə artist zatinin,
Heç adını çəkən yox əsir qızın, qadının.
Sözünə züy tuturlar vasitəçi lotunun,
Soruşan var: "Filankəs, axı nədir məqsədin?" -
Zurnaçı saxlamaqdan zədə aldı qeyrətin.

Qaldır başını boyylan, gör ətrafda nələr var,
Haqqını yağımalayan banklar, xəzinələr var.
Nağıllarından düşmüş divlər, əcinnələr var:
Əsatirlərə düşən iibrətdir əsarətin,
Yat! Bəlkə yuxulardan güc tapdı cəsarətin!..

Neçə "20 Yanvar" yaşadın taleyində,
Agla Xocalı boyda töhmətin kürəyində.
Sönüb azadlıq eşqin o dovşan ürəyində:
Diplomat tülkülrə çoxdan bəlli halətin,
Lənətdir bir təslimə söykənən itaətin!

Səbrinə tərif düzən o "Doğu"lar, "Bati"lar,
Quyunu gen qazdırıb səni dərin batıras.
"Hay" zibildir, zibildən adam rişxənd götürür? -
İmkanını toparla, ucundasan son həddin,
Sənə bəla olmasın qabarən kəmiyyətin!

Hanı doyüşkən ruhun, millət belə yatarmı?
Bütün ümidiłrını verib yelə yatarmı?
O boyda kürsüləri şarlatanlar tutarmı? -
Varlığı süqut edər öündə rəzalətin,
Keşiyində öz oğlu durmayan məmləkətin!

"Yatmış şir", burdan durub gedib o yanda yatma,
Ov sənin, ovlaq sənin!.. Qələbəni yubatma.
Təslimə qol çəkəni heç tozuna da qatma:
Döyüşə keç, torpağı qaytarsın şücaətin,
"Dur!" - deyəni tapdayıb qoy əzsin qətiyyətin!..

HƏR GÜN BİR ŞƏHİDİN...

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Atəş kəsilmədi, dava bitmədi.
Ananın naləsi göyləri dəlir,
Tanrı eşitmədi, dua yetmədi.

Məramın pis imiş, a rus məramlı,
Çökdün hara getsən fəlakətinlə!
Məni torpağımda tutursan qanlı
Məni qana çəkdi qəbahətinlə.

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Hər gün bir ananın bağıri çatlayır.
Hər gün rusa olan güvənim ölüür, -
Rus da erməniyə yer rahatlayır.

"Özümə yer edim, gör, sənə neynim!" -
Rusun dili hədə, əməli şantaj.
Neçə gümanıma yox dedi beynim, -
Rus öz xalqını da qoydu yalavac!

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Hər gün bir ocağın qaralır közü.
"Sülh" - buymuş deyənin gözləri dolur,
Daralır göyləri, saralır üzü...

Dava ixrac edən sülh libasında
Qayğıdan danışır, köməkdən deyir,
Səni qanmaz sanıb öz qafasında,
Gülləynən öldürür, kötüknən döyür.

...Süzə bilmədilər qardaş toyunda,
Bacılar yaşı tökdü məzarın üstə.
Heç kim olmasa da ehsan hayında
Yasa tökülüsdük biz dəstə-dəstə.

Elə ölüm saçır rusun sülh üzü,
Hər gün bir qapiya kədəri gəlir.
Hər gün bir ocağın qaralır közü,
Hər gün: "Şəhid oldu!" - xəbəri gəlir...

18. 01. 2022

KİŞİ ÇÖRƏYİ

Kişi çörək kəsər, çörəyi basmaz,
Qoymaz çörəyini yeyənə minnət.
Yavan yesə belə tövrünü pozmaz,
Halal ruzisindən çəkməz xəcalət.

Ac qalsa sindirməz özünü əsla,
Azacıq ümid də bəs edər ona.
İli ötürəcək bircə libasla,
Amma girməyəcək özgə haqqına.

Çörəyə əyilər, çörəyi əyməz,
Sinirə bilməz, o, haram yeməyi.
Onun külfəti də haramı geyməz,
Davaya çevirməz: "Yoxdur!" - deməyi.

Allahsız olmağı necə bacarsın,
Viqdansız olmağa dözə bilərmi?
Lənətlik işlərə, o, necə varsın,
Qürurun itirib gəzə bilərmi?

Özgənin haqqını qamarlaşınmı:
"Evimdə uşağımacdır!" - deyərək?
Alçağın birini tumarlaşınmı
Əclafın birinə boyun əyərək?

Kişi çörəyini yeyən dədələr,
Kişini çörəkdən aslı etmədi.
Haram dürməkləri qapan gədələr
Halal qismətlərə yaxın getmədi.

Adam var çörəyi lap daşdan çıxar,
Adam var daşı da satıb pul eylər.
Adam var aldadıb qardaşdan çıxar, -
Bacarıb özünə onu qul eylər.

Deyirlər: "Allah da olana verir!" -
Bizi bu uyquda yatıran kəslər.
Düzlərin haqqını talana girir:
"Mənəm Allah!" - deyib qudurən kəslər.

Bəlkə hər günahı edən Tanrıdır,
Bəlkə alnimizin yazısı pozuq!?
Xırda bir səhvim də məni ağridır, -
Bəndəsi yol azmış Allaha yaziq!..

AĞLA, QƏRƏNFİL, AĞLA !

*Allah, o qanlı Yanvar günü bu
misrani əbədiləşdirən dəyərli şairimiz
Məmməd Aslana rəhmət eləsin*

Ağla, qərənfil, ağla! -
Olanlar gördüyündür.
Bu günün gəlini, sən,
Bu yerlər gərdəyindir!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Qırılanlar eşqinə.
Qırmızı yalanlardan
Yorulanlar eşqinə!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Hər qan hopmuş daşa da.
Onda ölən uşaqlar
Hamımızdan ucada!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Susma, bu rəzalətə.
Əbədi yas tuturuq
Pozulmuş ədalətə!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Göz yaşın yerdə qalmış.
O təmiz kürsüləri
Qanı xıltılar almış!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Bizi qıran rus imiş.
Bizdəki "rusbaşlı"lar
O rusdan da pis imiş!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Öğurlandı qələbən.
"Qarabağ"dan kəsildi
Bu dəfə də tələbən!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Rusdan gələn qanlılar.
Bir az göz yaşı saxla
Sabah unutqanlılar!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Hər nə var, gördüyündür.
Bu günün gəlini, sən,
Yer qanlı gərdəyindir!..

"ŞAXTA BABA" YA

Salam, a "Şaxta baba",
Addımı saxta baba.
Xurcun-xurcun yalanın
Neçə bədbəxtə, baba?..

Yalandan gülənin də
gözlərindən qəm yağır,
Fil boyda kişiləri
ehtiyac edib fağır.

İndi uzundilli də
dilinə sərhəd qoyur,
Cavanlara nə olub
qocatək günün sayır?..

Heç kimin ürəyindən
hansısa həvəs keçmir,
Ən xoşbəxt kəsin gözü
sabahından su içmir.

Hamımız bir girdabın
yuvarlandıq içində,
Arsız olan da demir:
-Heç nə deyil vecimə!..

Atəşfəşanlıq içrə
ürəklər qan ağlayır,
Yenə şəhid anası
baş daşı qucaqlayır.

"Partladan" a nə hacət,
hər kəs partlaya bilir,
Ümidləri ölünin
içində Allah ölürlər.

Hər şey bahadır, baha -
təkcə ölüm ucuzdur,
Lap körpə də tanır
hansı məmər quduzdur.

Gələn bayram neyləsin
zülmü artan dərdlərə,
Maaş heç qaza çatmır -
salam olsun pərtlərə!

Hansı məqama çatdıq
kimlərə xəbər oldu? -
Bu "dələdüz" dünyada
Ömrümüz hədər oldu!..

Salam, a "Şaxta baba",
Çəliyi taxta baba.
Piyada gəl, gedəndə
Al maşın, yaxta, baba!..

30. 12. 2021

BAKİ KÜLƏYİ DƏCƏL...

(Q. Qaraçaylıya)

Bəyaz kürkünü geymiş, ağappaq qar dənəsi! -
Necə dözüm şaxtana, könlümün bir dənəsi?
Bakımın küləyitək hər an bir qərardasan,
Səndən necə soruşum bu məqamda hardasan?
Axı hansı küçədən izini soraqlayırmı,
Külək qədər olmadım belini qucaqlayırmı,
Tez yerini arayırmı,
Saçlarını darayırmı...
Hey ətrini gətirir Xəzri də, Giləvar da,
O bəxtəvərlər demir, amma hardasan, harda?
Ağappaq kürk geyinmiş soyuq bir qar dənəsi,
Sənə nə qədər isti sözüm var deyiləsi!
Sanki dəli Xəzərin havasına dalmışan,
Oynaq xasiyyətini dalgalardan almışan?
Səni necə soruşum qağayılar bilməsin,
Qağayısı itmişə bütün səhər gülməsin?
Külək hey qar gətirir donun kimi ağappaq,
Bakı küləyi dəcəl,
Bakı qızları şıltaq!..

24. 12. 2021

NƏSİMİNİN DƏRİSİ

(hekayə)

Dərisini soymaq üçün çarmixa çəkmişdilər. Minlərlə insan toplasmışdı. Diqqətlə baxanda, onların içində həm sevinən, həm də ağlayan adamları görmək olurdu. Edama tamaşa etmək üçün gələn kütłənin lap öündə şah dayanmışdı... Öz gözləri ilə görmək isteyirdi. Cəllad əlində xəncər hazır durub, şahın əmrini gözləyirdi. Yavaş-yavaş araya sükut çökdü... Lakin sükut çox davam etmədi:

-Soy! - Deyə, şah qəfildən qəzəblə dilləndi.

-Baş üstə! - Cəllad özünü Nəsiminin üstünə atdı.

Kütłənin içindən tək-tək inilti səsləri gəlməyə başladı. Şah zövq alırcasına əllərini qoynuna qoydu və başını dikəldib, yelləyə-yelləyə özündən razı tərzdə gülüməsədi. Cəllad xəncəri Nəsiminin sinəsinə çəkdi. Bir parça dərisini soydu və bir-dən qorxunc halda geri çəkildi, təecübələ əlindəki dəriyə baxdı. "Məhkum" dişini-dişinə qıçayıb, gözlərini yumsa da, heç bir ağrı hiss etmədi.

Şahın sıfəti ciddiləşdi:

-Nə oldu? - Üzünü Cəllada tutdu.

-Onun dərisi soyulmur! Soyduğum yer dərhal yeni dəriylə əvəz olundu. - Həyəcanla dedi.

-Mən sənin yanında heç bir axmaqlıq etməmişəm ki, məni axmaq hesab edəsən! Tez ol, soy! Boğazından başla. - Şah əmr etdi.

-Mən sizi axmaq hesab etmirəm.

-Dedi və yenidən xəncəri qaldırıb, soymağa cəhd etdi. Amma bu dəfə də eyni şeyi, - soyduğu yerin dərhal dəriylə örtüldüyünü gördü. Bu, onu qorxutdu. Özünü itirdi.

-Soyulmur, şahım, onun dərisini soymaq olmur! - Dodaqları titrədi. Səsinin tonundan və üzünün mimikasından acizliyi hiss olundu.

İnsanlar nə baş verdiyini anlamır-

dilar. Elə bilirdilər, cəllad əmri yeri-nə yetirməkdən imtina edir.

-Sən həddini aşdin, yaramaz! - Şah hiddətləndi. - Mənim ağlım yerindədir. İndi sənin öz dərini boğazından çıxartdıraram, görərsən, adamı necə soyurlar!

-Şa...

-Sus! Bir kəlmə də söz demək ixtiyarın yoxdur.

Şah xidmətçilərinə başqa cəlladın gətirilməsini və birinci cəlladın Nəsiminin yanında çarmixa çəkilib, dərisinin soyulmasını tapşırıdı. Elə də oldu, birinci cəllad soyularaq öldürdü.

-İndi bu "murdarın" dərisini soymaq vaxtıdır! - Şah, Nəsimini göstərib dedi.

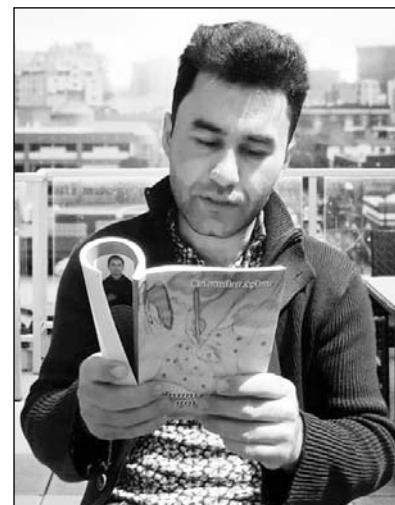
Cəllad əmri eşidən kimi işinə başladı... Ayaqlarının dərisini soymaq istədi. Bir az soydu, sonra şübhə ilə xəncərə baxdı ki, görsün, kəsir, ya yox? Çarmıxdakı adamin səsi də çıxmadi. Xəncərin ağızı ülgüç kimi iti idi. Amma indicə soyub dərisini qopardığı ayağı dəriylə örtülmüşdü, bir damcı qan da axmındı. Karıxdı. O biri ayağını soymağa girişdi... Nə qədər çalışdısa, alınmadı, soyduqca yeni dərinin gəldiyini gördü.

-Şah sağ olsun, onun dərisini soymaq mümkün deyil. Sanki bədəni sehrlidir... Siz belə bir şey görmüsünüz mü?

-Sizin hamınızın başınız xarabdır. Öz işinizi də bacarmırsınız.

Bu saat səni də birinci cəllad kimi soyduraram... - Şah elə qışqırkı ki, hamı təşvişə düşdü. - Tez başqa cəllad çağırın! - Xidmətçilərinə əmr verdi.

Ard-arda yüzə qədər cəllad gətirildi, ancaq heç biri Nəsiminin dərisini soymayı bacarmadı. Və hər dəfə də özlərinin dərisi soyularaq

CAHANDAR AYBƏR

edam edildilər. Şah əsəb və hiddət-dən başını itirmişdi. Sonuncu cəllada da ümidi yox idi. O, heç kimin gözləmədiyi bir qərar verdi. Nəsiminin çarmixdan açılmasını, özünün çarmixa çəkilib, dərisinin soyulmağını əmr etdi. Hamı durub baxırdı, heç kim cürət etmirdi.

-Neyə baxırsınız? - Şah bağırdı. - Tez olun!

Xidmətçiləri Nəsiminin qollarını, ayaqlarını açdlar və şahı çarmixa bağladılar.

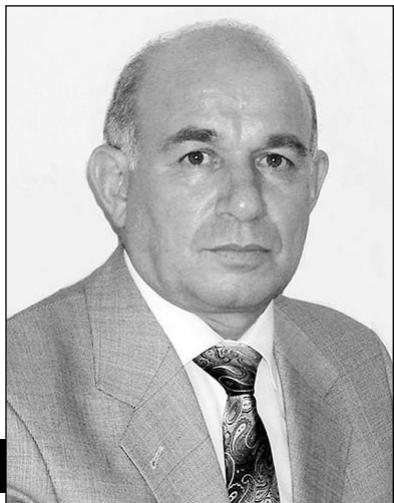
-Gəl, soy mənim dərimi! - Cəllada dedi.

Cəllad əvvəlcə donub qaldı, bilmədi, nə etsin...

-Sənə sonuncu dəfə əmr edirəm, soy dərimi! - Yenidən şahın səsi geldi. - Yoxsa sən də edam ediləcəksən.

O, əlləri əsə-əsə şaha yaxınlaşdı və dərisini soymağa başladı. Bir neçə saniyə sonra qolları idarəolunmaz halda işə düşdü. Getdikcə şah ağrıya dözə bilmirdi, qışqırkı. "Dayan, alçaq, dayan!", "Mən dözə bilmirəm.", deyib, çığırkı. Cəllad bu sözləri eşitsə də, əllərini çəkə bilmirdi. Şah insanlara, xidmətçilərinə yalvarmağa başladı, amma bir nəfər də yaxın durmadı. Ağrıdan huşunu itirdi. Dərisinin yarısını soyub qurtaranda, o artıq ölmüşdü.

Nəsimi göz yaşları içində baxırdı...

RƏFAİL TAĞIZADƏ

QƏMLİ GECƏ

Aysız gecələrdə qaranlıq qatı
küçənin halını fanarlar bilər,
bu hissiz-duyğusuz zülmət gecənin
dərdini dərdlərə yanalar bilər.

Gecənin yükünü daşıməq çətin
qaranlıq zamanı çəkər qoynuna,
kor fələk ağrını, həlim gecənin
tullayar bətninə, əkər qoynuna.

Kimin nə hirsi var töksün üstümə,
bu gecə ağrılar udacaq məni,
hardasa gözündən qüssə tökülən
bir qız ah-naləsi tutacaq məni.

Üzümə tökülən qəm damcıları
isladıb, isladıb boğacaq məni,
sevincə hamilə bildiyim gecə
yenə qəm içində doğacaq məni.

UÇUQ EVDƏ PAYIZ

Bu evin divarı yoxmuş, İlahi,
külək xeyallarla savaşır burda.
Havada uçuşan xəzan yarpaqlar
payız ovqatıyla danışır burda.

Bu gecə göy üzü nigaran, qəmli,
sərkərdən dolaşır qara buludlar.
Görən hara qaçıb, harda gizlənib,
narahat gümanlar, nakam umudlar?

Alovu alınmış, kösvü sönmüş,
bu soba külüylə oynayır indi.
Baltası korşalmış, dəhrəsi itmiş
bu ev sütununu doğrayır indi.

QƏRİB ŞƏHƏRDƏ GECƏ

Özgə şəhərlərin gecələrində
otaqlar qəribə gələcək sənə.
Elə bil hansısa bir əsərdəsən.
Hər baxış bir salam verəcək sənə.
Baxış salamlardan yorulacaqsan.
Son günlər doğmandan eşitmədiyin
adını özündən soruşacaqsan.
Hər addım qapıntıtk doyülər sənə.
Dayanıb baxarsan.
Ötüb gedər səs.

Qapılar üzünə baxacaq sənin.
Sənə yad otaqlar, o boz divarlar
günün bozluğununu çıxarar üzə.
Ayağın darıxar, izin darıxar,
içinə qısılan səsin darıxar.
Evvana çıxarsan tələm-tələsik:
budur həmin səma, həmin göy üzü.
Səni ulduz görər, Ay salamlayalar
bir ayrı baxışda, bir ayrı dildə.
Darıxıb yavaşca geri dönərsən.
Özünə baxarsan təzə aynada
görərsən kim isə boylanır sənə.
Dözməyib keçərsən duş otağına
baxarsan burda da elə özgəsən.
Yükünü açarsan, yeri açarsan,
ağappaq paltarlar tanımaz səni,
əlini bədənə, üzə çəkərsən,
əllərin diksinər, bədən ürpəşər.
Gecədə darıxan bir qərib kimi
qaçmaq istəyərsən daha özündən,
bu özgə otaqdan, özgə gecədən.
Qəfildən astaca qapı doyülər.
Diksini baxarsan...
Bir əlin dəstəkdə, biri açarda...
Fikirlər hisləri yeyər gecələr.

Beləcə uzanıb gedər gecələr
bir özgə şəhərin tənhalığında.
Ay da bu qəribə boylanıb baxar
bu səssiz otağın pəncərəsindən...

GECƏNİN SÜKUTU

İşıqları o sönməyən tək evin
pəncərəsin bir göyərçin döyəcək,
dimdiyində gətirdiyi məktubun
hər sözündən sənin ətrin gələcək.

O ətirdən yuxu qalmaz gecədə.
O gecəni xatırələr alacaq.
O gecənin sükutunu pozacaq
adam gəlib düz önündə duracaq.

Gözlərinə dikiləcək iki göz.
Gözlərdə o gözlərin öpüşü.
Lal divarlar yaddaşına köçürər,
pərdələrin izlədiyi görüşü.

Bu gecəyə lap ömrünü verərsən.
Yalvararsan qaranlığa ilk kərə.
Bir ismariş göndərərsən günəşə:
"Nə olar, sabah sən yuxula, yat" ? deyə.

KORONAVİRUS ŞEİRLƏRİNDE

Bir də gördük:
Ot saralıb,
ağaclar da bar verir.
Dərilməyən çiçəklər də quruyub.
Dağ çayının suları da durulub.
Yaz özünü yavaş-yavaş budayır.
Biz görməyən gül-ciçəyin üzündən
bal arısı öpüşünü aldımı?
Kol dibində boynun əyən bənövşə,
baxışından bir görüşlüq qaldımı?

Düzənlərə örpək salan lalənin
Səttar olub bir rəsmini çəkən yox.
Gözəlləşən təbiətə həsrətlə
pəncərədən məlul-məlul baxan çox.

Qışımızdan yaya döndü ömrümüz.
Bir fəsil də belə getdi, görmədik.
Biz bu ilin baharının məhbusu.
Necə gəldi, necə getdi bilmədik.

TƏNHALIĞIM

Bu payız havası üşüdür məni.
Günlər də soyuyub aramız kimi -
qolun qollarıma dəymir haçındı,
əlim əllərinin intizarında.
Yüz ildi, min ildi ayrı kimiyik.
Nəfəsin isitmır üzümü daha,
donub dodaqlarım, kəlmələr donub,
baxışın üzüyür yanaqlarımızda.
Qapının zəngi də susur nə vaxtdı,
hər addım səsinə diksinirəm mən.
İçimdə bir zindan ağırlığı var,
gecənin sən - yoxluq tənhalığında.

QARA BULUDLARA YAZILAN ŞEİR

Buludlar qaralır, indi hardasa,
sular axarından çıxacaq yenə.
Bu dünya təzədən düzələn deyil,
həsrət ürəyimi sıxacaq yenə.

Ayın ötən gündən görünmür üzü,
görünmür torpaqda bir insan izi,
gündüz dəniz üstə gəzən buludun
yenə də qəfildən dolacaq gözü.

Daha bu torpaq da dözmür, sürüsür,
otağım dünəndən bir quş yuvası,
daha olanlar da əriyib gedir
çözülmür ölümlə-qalıq davası.

Titrəyir üzülən xəlbir əllərim,
əlimə gələnlər əlimdə qalmır,
nə qədər yeriyim özgə önündə,
önümə aldığım önumdə qalmır.

Küləyə qoşulub gedəydim gərək,
üstümə tufanlar yürüyür indi,
ötən günlərimi xəzan qarışq
kor fələk qapıdan kürütür indi.

AĞRI

Sərhədlər kəsdi əlimi
Barmaqlarım qan içində.
Bölgə-bölgə can veririk
xəritədə an içində.

Dimdikdə uçdu çəpərlər
quşlar təzə yuva salıb.
Yurdunda perik düşənlər
səhrada bir oba salıb.

Mən sənin köhnə qonşunam,
qonşum, təzə oban hani?
Tüstüsündən tanımadım,
tüstünlənən soban hani?

Gedib sən hara çıxmışan? -
daha qonaq gələmmirəm.
İtib həyətdən darvaza
daha döyüb girəmmirəm.

Başqalaşışb çörək dadı,
ocaq həmin ocaq deyil.
Məni sıxan o qucaqdı,
amma həmin qoçaq deyil.

Dəyişdirib illər səni
içindəki həsrətinlə.
Boz yer bozardıb sinəni
bu qaçqınlıq qismətinlə.

Qollarım tale yoludu,
düş yola aparım səni.
Bizi ordan bura atan
dəndlərdən qurtarım səni.

VİTRİNDƏKİ PALTLARLAR

alicısını gözləyən vitrindəki paltarlar
utanar yaman,
utanar zaman-zaman
kirayənişin bədənə
geyinilib soyunulmaqdan

vitrindəki paltarların
"apar məni, apar məni" deyən,
yalvaran baxışları
uzanar..., uzanar qapıyacan

vitrindəki paltarlar
bir anlıq xoş baxışlara aldanar

vitrindəki paltarlar
umud asılıqanından asılar
gecədən səhərədək

vitrindəki paltarlar
xeyallarında
bir isti bədənə sığınib gəzər
yaz gecələrində,
şəhərin tənha küçələrində.

SÜKUTLU GECƏ

Göy üzü aram-aram
ulduzları qoparır.
Qolun boynuna salıb
bulud ayı aparır.

Yuxumu itirmişəm
bu darıxan gecədə.
Əlin qoynuna qoyub
mürgü vurur küçə də.

Bu sükutlu gecədə
o sevdiyin mahnını
sənin təki oxudum
əyilib ürəyimə.

ÖZ-ÖZÜNƏ ALIŞAN DƏRD

Dəyirmanda dən üyüdən,
dərdimi üyüdərsənmi?
Qalmışam mən qəm əlində,
qəmimi kürüyərsənmi?

Yollar azib xəzəl altda,
bilmirəm yolum haraya,
əlac qalıb xeyallara
gəlib saçımı daraya.

Öz-özünə alışan dərd
içimdə təndir qalayır,
yeyir məni için-için
sıxıb bağrimi talayır.

Əllərimə əl uzadan,
əlimdən barmaq töküür,
sinəni sinəmə sıx,
kükrəyen köksüm söküür.

Dəyirmanda dən üyüdən,
dərdimi üyüdərsənmi?
Qalmışam mən qəm əlində
qəmimi kürüyərsənmi?

NARAHATLIQ

İsti küləklər əsir
bu soyuq bədənimə,
Ay da baxıb gizlənir
bu oyuq bədənimə.

Günəşdən qorunuram
titrədir kölgə məni,
şəhərdə darıxıram
qorxudur bölgə məni.

Ləpəsi gəl-gəl deyən
dənizdə üzəmmirəm,
həftəni növbə ilə
ay boyu düzəmmirəm.

İllər yarımcıq qalır
ay-aya çata bilmir,
vaxtsız gələn axşamda
qəriblər yata bilmir.

AG BULUD

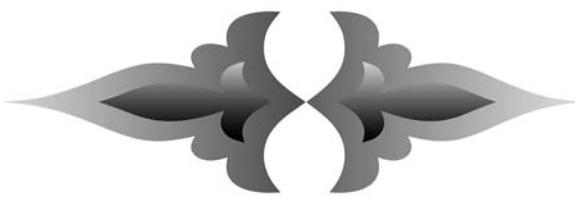
Düşüb bu yolun ağına,
baş alıb, çıxıb gedəsən.
İzin də arxanca baxa,
yox olub birdən itəsən.

Gedəsən tamam uzağa,
əlinə bir əl dəyməyə.
Baxasan güldən savayı,
gözünə bir göz dəyməyə.

Nə qulaqda köhnə səda,
nə ürəkdə köhnə xəta,
nə də ki gözündə əda ?
özündən itib gedəsən.

Ağ bulud ağlaya səni,
tək günəş dağlaya səni.
Gecənə Ay boyhana,
göy dəniz saxlaya səni.

Ləpələr silə izini,
yuyasan özün-özünü.
Düşüb dənizin bətninə
bir təzə insan doğasan.

FƏRHAD ƏSGƏROV (RAMİZOĞLU)
*Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin, Azərbaycan Jurnalistlər
 Birliyinin, Rusiya Jurnalistlər İttifaqının üzvü*

BU MƏNTƏQƏDƏN O MƏNTƏQƏYƏ

(hekayə)

Qışın ortaları idi. Bələdiyyələrə seçkilər təzəcə başa çatmışdı. İnsanların bir qisminin üzü güllürdüsə, digər qisminin çöhrəsindən narahatlıq yağırdı. Yaxın adamının yenidən daha beş il bələdiyyə sədri kürsüsündə oturaraq özünə, ailəsinə və yaxın qohum-əqrabasına "gün ağlayacağı" fikri ilə xoşhallananların sayı çöhrələrindən narahatlıq yağanların sayından xeyli az olsa da, əhval-ruhiyyələri əksinə, yüksək idi. Zarafat deyil, neçə müddətdir ki, fərli-başlı yatmayaraq, yorulmaq, dincəlmək bilmədən çalışıblar. Öz adamını "önə keçirmək" üçün nə qədər enerji sərf ediblər, istədikləri şəxsə səs verməkdən ötrü neçəneçə adamı - bəzilərini boş vədlərlə, bəzilərini isə işdən çıxarmaq qorxusu ilə ələ alıblar. Həçansa o dünyada, yəni məşhər ayağında inkirminkirin suallarına nə cavab verəcəklərini və nə cür cəza alacaqlarını fikirlərinə belə gətirmədən (axı, bunlar mücərrəd duyğulardır) seçki marafonunda nə qədər haqsızlıqlara, saxtakarlığa əl atıblar. Bütün bunlar, hələlik bu dünyada da olsa əvəzsiz qala bilərmi? Onların bu "canfəşanlığı" hər halda mükafatlandırılmalıdır, ya yox!?

Əhalinin digər hissəsi isə yenidən növbəti beş il ərzində də yığılıb qalmış əvvəlki və daimi problemlərinin, iş, dolanışq dərđlərinin növbəti beş ildə də davam edəcəyi fikri ilə barışaraq san-

ki yasa batmışdı. Açığı, belələrini heç qınamaq da olmur. Nə edə bilərdilər ki!.. Dədə-babadan belə görüblər, belə tərbiyə olunublar. Onların fikrincə, "nəhəng" bir adamı yuxarıda oturmayanın, deputat, yaxud nazir qohumu olmayanın aqibəti işsizlik, hüquqsuzluq və sairə digər bələlər olmalıdır. Vəssalam!

Hava nə qədər əlverişsiz olsa da Sərdar hər gün müəyyən müddət təmiz havada gəzmək şəkərini poza bilməzdi. Odur ki, həmişəki kimi, bu axşam da saat beş radələrində yaxınlıqdakı parkda gəzişirdi. Sərdar kimi yaşlı insanlar, bekarçılıqdan bezən pensiyaçılardır, işləri-gücləri olmayan nisbətən cavan adamlar asfalt döşənmiş dar ciğirlərdə gəzişir, elə onun kimi vaxtlarını "oldürür-dülər". Bu baxımdan qəsəbədəki park indiki dövrün ən vacib guşəsidir. Vaxtilə belə istirahət yerlərini mədəniyyət və istirahət parkı adlandırdılar. İnsanlar zavodlarda, fabriklərdə və xalq təsərrüfatının digər sahələrində çalışıldıqdan sonra belə ictimai yerlərdə bir neçə saat gəzişər, dincələr, yüksək əhval-ruhiyyə ilə evlərinə gedər və səhərisi gün iş yerlərində yüksək məhsuldalarlıqla işləyərdilər. Hazırda insanlar burada dərdlərini unutmaq üçün gəzirlər. Yəni, indi bu park bekarçılıqdan darıxanların, işsizlərin, gününü axşam etmək istəyənlərin toplantı yerinə çevrilib.

Qəsəbədə az sayıda insanlardan - beş-üç idarə müdirindən, bir-iki məktəbdə, uşaq bağçasında və mağazalarda çalışanlardan başqa əksər əhali dərd-sərini bu parkda unutmağa çalışır.

Sərdarın başı keçmiş əyyamın xoş xatirələrinə elə qarışmışdı ki, bir nəfər qolundan yapışib onu özünə tərəf çəkəndə diksindi. Təbii ki, bir anda ca başında cövlən edən xatirələr burulğanından aralandı. Çevrilib baxanda nəzərləri çoxdan bəri görmədiyi köhnə tanışının xoş siması ilə rastlaşdı. Vaxtilə onunla zavodda bir yerdə işləyirdi. Sərdar tornaçı idi, o isə cilingər. Zavod bağlanandan sonra onlar işsiz qaldı. İki-üç il də ötəndən sonra pensiya yaşları çatdı. Həmin vaxtdan bəri onunla ilk dəfəydi ki, rastlaşırı. Tanışı Sərdarı görüb çox sevindi.

-Kişi, səndən nə əcəb buralardasan? - deyə, köhnə vaxtlarda olduğu kimi, yenə də ona zərafatla müraciət etdi. - İndiyəcən səni bu parkda görməmişəm. Görəsən, gün hayandan çıxıb?

-Hani, heç havada günəş görünür ki, mən də haradan çıxdığını müəyyən edim? - deyə, Kamil zərafata zərafatla cavab verdi. - Hava da bizim kimi üz-gözünü yaman turşudub. - Sonra da ciddi görkəm alaraq Sərdara özü barədə məlumat verdi. - Bir-iki gündür ki, mütəmadi olaraq bu parka gəlirəm. Pensiyaya çıxandan bəri elə həmişə evdə otururdum. Özümü çox pis hiss etdiyimdən poliklinikaya getdim. Həkim mənə şəkər xəstəsi diaqnozu qoydu. Məsləhət bildi ki, açıq havada çox olum. Odur ki, innən belə gərək gündə bir-iki saat təmiz havada gəzim.

Tanışı ilə rastlaşlığı sanki Sərdara yeni enerji verdi. Təsəvvür edin: tək, öz problemlərinlə baş-başa, fikirli surətdə addımlamaq hara, köhnə tanışı ilə ikilikdə səhbət edərək, keçən günləri xatırlaya-xatırlaya gəzmək hara. Bütün axşamı birgə gəzdilər, köhnə əyyamları xatırladılar, necə deyərlər, aranı dağa, dağı arana daşıdlılar. Axırda səhbət öz-özünə gəlib yenicə başa çatmış seckisi məsələsinin üstündə dayandı.

-Səsimizi də verdik, xeyirli olsun, - deyə Kamil sözə başladı. - ancaq bu dəfə qaydalar bir qədər dəyişilmişdi, deyəsən...

-Necə yəni dəyişilmişdi? - Sərdar təəccüblən-

di. - Dəyişiklik edildiyini nədən bildin?

-Mənim səs verdiyim məntəqəyə çox az adam gəlirdi. Buna görə də mənə iki dəst bülleten vərib bildirdilər ki, onları qutuya salmalyam.

Sərdarı maraq bürüdüyündən Kamilin hansı namizədə səs verdiyini soruşdu. Məlum oldu ki, namizədlərin heç birini tanımır, üzlərini də görməyib. Həm də gileyəndi ki, heç olmasa əvvəllər namizədlərin adamları seckiqabağı gəlib qəsəbədə az da olsa bir abadlıq işi görərdilər. Özləri də həyətdə əhali ilə səhbət edərdilər. Biz də onları görərdik. Bu dəfə isə namizədlər görünmədi.

Sərdar başa düşdü ki, köhnə iş yoldaşına, heç özü də bilmədən istədikləri namizədə, özü də bir neçə dəfə səs verdiriblər.

Sərdar Kamili başa saldı ki, qəm çəkməsin və təəccüblənməsin. Artıq neçə illərdir ki, rayonumuzda əhalinin bələdiyyə seckilərinə fəaliyyəti azalıb. Bundan istifadə edən rayon rəhbərliyi öz istədiyi adamı "secdirmək" üçün müxtəlif yollara əl atıb. Adı bir misal: bacım qızı məktəblərin binində müəllim işləyir. O dedi ki, seckisi günü direktor müəllimlərin hamısını məktəbə çağırtdı. Həmin gün müəllimləri avtobusa mindirib seckisi məntəqəsinə aparıblar. Müəllimlər orada səs verdikdən sonra yenidən avtobuslarla rayonun başqa seckisi məntəqələrinə aparılıblar və orada da səs veriblər. Beləliklə, seckisi günü müəllimlərin hər biri beş yerdə səs vermişdir. Həmçinin müxtəlif idarələrin işçilərinin məxsusi olaraq ayrılmış avtobuslarla bir məntəqədən digər məntəqəyə aparıldığına şahidi olmuşam. Prosesdəki belə əngellərin ucbatından son neçə dəfədir ki, heç seckilərə qatılmırıam. Bəzi dələduzlar haçan öz bəd əməllərindən əl çəkər, onda mən də, necə deyərlər, kamal-ədəblə seckilərə qatılar, tanıdığım namizədə səs verərəm.

Bir qədər də gəzəndən sonra Sərdarla Kamil sağollaşıb ayrıldılar və vədələşdilər ki, hər gün bu parkda bir qədər gəzsinlər və səhbət etsinlər.

Sərdar fikirli-fikirli evə gəldi. Yeməyini yedi və yatağına uzandı. Elə fikirləşə-fikirləşə də onu yuxu apardı...

***

Bir arzum var, millətimlə
bir süfrədən yeyəcəyim gün ola.
"Haradansan?" sualına,
"TURANDANAM!" deyəcəyim gün ola.

Qulağıma bir səs gəlir,
Türkün oyanış səsidir.
Marşın, himnin ən gözəli,
Qurdun "aaauuu" bəstəsidir.

Yıxılacaqdır hasarlar,
Bilgə Xaqan yol anladır...
Xəyalında bir atlas var, -
Mübarək "Qızıl Alma"dır.

14.01.2022

RUHUNUZA SALAMLAR, ZƏFƏRİN QALİBLƏRİ!

(Şəhidlərə)

Bu ən yüksək zirvədir, ən yüksəkdə duran ad,
Məkanı uca göylər, yer çəkimindən azad.

Qoxusu gül qoxusu, cənnət ətri, lətifdir,
Ruhu buluddan baxır, bir yük qədər xərifdir.

Dostu, yoldaşı duyar yanında nəfəsini,
Yad edənlər eşidər səssizlikdə səsini.

Oğlu alıb medalın hərdən özü tək taxar,
Xəyal kimi görünər... durub qürurla baxar.

Hadrutun, Kəlbəcərin, Şuşanın fahetləri,
Vətənin azad olan, təltif verən yerləri...

Əfsanəydi illərdir, oldu Zəfərin gülü,
Siz bizə qaytardınız məhbəs Xarıbülbülü.

İndi o bir gül deyil, qələbə simvoludur,
Yurdum ondan qədimdir, o yurdumdan uludur.

Ey, günə gülümsəyən Qarabağ şəhidləri,
Ruhunuza salamlar, Zəfərin qalibləri!

EŞQ

İlahi, bilirəm, EŞQ - tək hecadan ibarət,
Dolaşır vücdumu zərrə-zərrə bu həsrət.

Sevdim səni tərtəmiz, sevdim cənnət dadında.
Sevdim dünyani Sənçün kəpənək qanadında.

ADİLƏ NƏZƏR

Yağdı yağış, gəldi qış, keçdi ömrün illəri,
Çiyimin dünya yükü - alnimin puçur təri.

Səcdənə baş qoymuşam, qəbulumdu fərmanın,
Verdiyin həyat dərddi, ölüm isə dərmanı.

Könlümü manqal etdim, xəyalınla közlədim,
Vüsəlin kəlmə-kəlmə, şeir-şeir gözlədim.

Ey ruhum, ey pənahım, qulların şahənşahı,
EŞQ elə mən özüməm, sənse EŞQin Allahı!

AYRILIQ

Sevginin gözü kordur, insanı əsir edir.
Hansı mübarək dua, hansı pir təsir edir?

Fikirlərim dolaşır, canıma təşviş düşür,
Özümü itirmişəm, tapana bəxşis düşür.

Varmı ki, bu dünyada sənin kimi yarasız,
Tapılarımı hardasa mənim kimi çarəsiz.

Olmaz yəqin sənin tək belə ürək dağlayan,
Hanı bu kainatda sənə mən tək ağlayan.

Bir dəfə də gəlmədi halım sənin eyninə,
Kim bilir indi hansı əllər qonur ciyinə.

De, kimlərə yozdurduñ o məsum röyamızı,
Kimlər yeyib bitirdi bitməyən sevdamızı?

Özünlə üzləşəndə nə bahanə gətirdin?
Cibinin söküyündən salıb məni itirdin.

YASADIM - hər günü bu gün kimi

Yenə hava bulanıq, bir az da isti-ilıq,
Kimə baxsan sükutdur, hara baxsan yalqızlıq.

Gözə dəyən qəm-kədər, dodağa dəyən hüzün,
Azib qalib hardasa aydınlığı gündüzün.

Sirrinə bürünübür kölgələrin sonalar,
Ayrılıqdan öncələr, ayrılıqdan sonalar.

Əsirinə çevrilib dumanın, bu oba da,
O ölü dalğaların ortasındakı ada...

Bu ağaclar, o kollar... necə töküb qaşqabaq,
İçimdəki kamanın iniltisinə bir bax..

Titrədir əllərimi qəlbimin sarı simi,
Xatirələr gözümədə mələşir quzu kimi.

Əlim, ayağım, canım sixılır addım-addım,
Mən həyatın şəklini çəkib, baxıb, yaşadım.

Gözlərimin önündə zühur edən mənzərə,
Kim od deyə bilər ki, şam Adilə Nəzərə...

NAXÇIVAN ŞƏHİDLƏRİNİN XATİRƏSİNƏ

Orda yağış yağırımı şəhid məzarlarına?
Hələ də islanırmı gəlinlərin yanağı?
Dərman ola bilirmi həsrət azarlarına,
Ordakı anaların oxşamağı torpağı?

Naxçıvandan Qarabağ necə görünür bu gün,
Günəş qamaşdırırmı gözlərini uzaqdan..
Göstərin, qoy olanlar dörd tərəfdən görünüsün -
Neçə şəhid göyərir son düşdüyü torpaqdan?

İki min iyirminin qədəmləri bəddimi?
Bir sevincə bürünüb azalırmı hər sızı?
Qan qoxuyan dağların könülləri şaddımı?
Lalələri yenidən geyinirmi qırmızı?

Yollar boyu əkilən ulduzlar görünürmü?...
Axan bulağın səsi balanı kiridirmi?
Yar yolu gözləyənlər ilan tək sürünürmü?
Can deyənlər nəfəs tək toxunub əridirmi?...

Uzanırmı köməyə kimsəsizə yüz-yüz əl,
Varmı o yaraların ağrısını uydan?
Aqlamaq istəyəndə qarayaylıq o gözəl,
Yalvarırmı küləyə, səslənirmi buluda?

Şəhid analarını görüb dondum bu gecə,
Ayrılığın əzabı orada da ağırmı?
Bir xəbər ver can bacı, orda havalar necə?
Şəhid məzarlarına yenə yağış yağırmı?

FƏSİLLƏR DƏYİŞİR

Sözalır göydə Günəş yellər uyudur bu yeri,
Dağılır odlu yayın səltənəti, bax, solaraq.
Yox olur təbiətin yazdığı ilk yaz əsəri,
Pozulur gülbaharın rəngi, itib yox olaraq.

Ruhu sarsır zəminin sapsarı çılpaq düzəni,
Güçü çoxdan tükənibdir işaran boz günəşin.
Titrədir həm də külək laləni, sünbül- süsəni,
Dalayır əllərimi sarmaşıqların güləş...

Qarağaclar itirir sərvboylu qamətini,
Dağın dumani tutur indidən tədarükünü.
Hava çıskınlaşır.. Haqq göndərəcək nemətini,
Günün ömrü qısalır, gecələr çəkir yükünü.

Nə qədər salsa da rəngi, bari vardır payızın,
Bərəkət yağıdıracaq qış... Təki yer, göy yaşasın.
Doyum olmaz dadına bir ömür də güllü yazın,
Tanrıım, davamını göndər həyatın, qoy yaşasın.

SEVGİNİN RƏNGİ

Hara baxıramsa səni görürəm,
Gözümün ağında, qarasındasan.
Mən yalan dünyanın ortasındayam,
Sən doğru dünyanın harasındasan?

Hayana aparıb küləklər səni,
Könül yaranı bir sariyan varmı?
Nə olsun yaşıatdı bu həyat məni,
Dərdi olan dağda vüqar olarmı?

Bir dünya qurmuşam xəyallarında,
İçində biz variq, bir də ki sevgi.
İtirəm cavabsız suallarında,
Niyə qırmızıdır sevginin rəngi?..

Qandımı, güldümü, bilmirəm, amma
Sənsiz bu dünya tək puça dönürəm.
Əlim qoynumdasa minarə sanma,
Qollarım açılı xaça dönürəm...

Gör necə dağıldı günlərin səfi...
 Küləyə bağlıdır bulud ucuşu...
 Sən ey qanadımin qırıq tərəfi,
 Gizlən ürəyimdə, yaralı quşum.

HANSI DƏRDİ AÇARSAN AÇ

Bir dən salar dimdiyindən bir quş torpağı,
 Zaman keçər, o bir dəndən neçə dən çıxar.
 Bahar gələr, şəfəq doğar bir gül yanağa,
 Qaçar gülün dodaqları, üzü sən çıxar.

Payız gələr, yarpaq solar, əsər küləklər,
 Köçən quşlar gedər, ayaq salar lələklər.
 Yola gedə biləmmədim zalim fələklə
 Bir od vurub, hələ tüstüm təpəmdən çıxar.

Bilirsənmi, nələr qalır xatiratımda,
 Həsrət necə buz bağlayıb ürək odumda,
 Mən çıxara bilməyirəm səni yadımdan,
 Ara-axtar xatirəndən barı sən çıxar.

Əgər ölsə ümidlərim bir gün nə vaxtsa,
 Təsəllim də bu olar ki, yaxşı ki yoxsan..
 Ulduz olub göyündən bir axşam axsam..
 Sevgidir bu - iki candan bir bədən çıxar.

Ehtiyacım olmayıb heç vaxt bir dayağa,
 Büdrəyəndə özüm qalxıb durdum ayağa,
 Tanrı verən mükafatdır, yiğdim qalağa -
 Hansı dərdi açarsan aç, ordan mən çıxar.

KÖNÜLDƏN KEÇMƏ

Gəl, sənə nəsihət edim, əzizim,
 Elin axmağından keç, eldən keçmə.
 Desələr günaha düşür əl izin,
 Cəmi xəzandan keç, bir güldən keçmə.

Gör necə yaradıb uca Yaradan,
 Korlar da seçirlər ağı qaradan.
 Sən də keç məxmərdən, zərdən, xaradan,
 Saf ipəkdən keçmə, saf tüldən keçmə.

Qorxma ayrılıqdan, qorxma ölüməndən,
 Demə, görünməyir içim çölüməndən... -
 Demə, sonam uçub gedib gölüməndən,
 Sən sənə vəfali o göldən keçmə.

Oğul var ağızında söz zarı kimi,
 Gənc qız var yüz illik kar qarı kimi.
 Üzlər var məhkəmə divarı kimi,
 Gülər üzdən keçmə, xoş dildən keçmə.

Hamiya salam ver, bir kef-hal eylə,
 Sözünə ahəng qat, eyham, xal eylə.
 Sevsən, gözünə bax, dili lal eylə,
 Səni sevən qəlbdən, könüldən keçmə.

TANRIYA DUA VAXTI

Mən ana Günəşə dua edirdim,
 Duam yüksəlirdi yeddinci qata.
 Üz tutub elə bil haqqə gedirdim,
 Nurun çıloyirdi yola Ay ata.

Buludlar süzürdü yaxın, aralı,
 Bürünüb Hörmüzün öz işığına.
 Bir başı çalmalı, bir beli bağlı
 Yenə yol almışdı Tanrı dağına.

Açımsıdı qolunu ovalar, düzələr,
 Sözdə yürüyənlər, özdə qalanlar..
 Yağışlı havanı çəkib dənizdən,
 Qiymışdı gözünü ovçu qartallar.

Gürşad, Əmir Teymur yol gözləyirdi,
 Atilla, Alp Arslan, Məlikşah, Alp Ər.
 Səsini duyurdum - nitq söyləyirdi
 Mustafa Kamallar, Məmməd Əminlər.

Sındırıb qəfəsi Tanrı xətrinə,
 Goy çadırın altın yuva edirdim.
 Hər yan bürünmüştü çiçək etrinə,
 Mən ana Günəşə dua edirdim.

GƏRƏK

Bir ömür könlümün pərvanəsini,
 O şamın başına döndərəm gərək.
 Gözümün yaşıyla hər səhər-axşam,
 Təşənə ürəyimi söndürəm gərək.

Sonadək beləcə susub, ah udam,
 Qəlbimi atəşə, oda oxudam,
 Nə ki duyğular var suya axıdam,
 Nə ki hissərim var, donduram gərək.

Tab edə bilmərəm tənə, qınağa,
 Nələrdən keçərək gəldim bu çağ'a.
 Bu bəxti götürüb atam ocağa,
 Külünü başıma əndərəm gərək.

Dərdimi salmayam dilə-ağıza,
 Sarılam üzümə gülən payiza,
 Hönkürib ağlayam bir ağ kağıza,
 Allaha bir məktub göndərəm gərək.

BƏXTİYAR TUNCAY

VƏTƏN YANĞILI QOCAMAN ŞAIR

Azərbaycan və ümumilikdə Türk ədəbiyyatında Vətən mövzusu ən yaygın motivlərdən biridir. Bu gün elə bir şair tapmaq çətindir ki, bu mövzuya üz tutmamış olsun. Bu baxımdan ilk aqla gələn isimlər Abbas Səhhət və Səməd Vurğundur. Bu sırada Rəsul Rza, Süleyman Rüstəm, Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlilrza Ulutürk və Məmməd İsmayıл kimi söz sənətkarlarımıızın da adını xüsusi çəkmək lazımdır. Belələrindən biri də qocaman şairimiz Məhəmməd Əlidir.

Məhəmməd Əli 1mart 1950-ci il tarixində Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndində dünyaya gəlib. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Bakıda yaşamağa başlayıb və bu günə qədər ölkənin baş şəhərində yaşayıb-yaradır. "Dağlardan ayrı", "Sevincim acıdır, kədərim şirin", "Özümü axtarıram", "Söz sənindir", "Çörəyimizn duzu yoxdur", "Gedirəm üzü gün doğana", "Duyğularımı səpdim dənizə", "Etiraf", "Toplu" kimi kitabların müəllifidir.

Əgər yuxarıda adı çəkilən şairlərin bir çoxunun sözügedən mövzuda qələmə aldıqları şerilərinə nikbin notlar hakimdir, Məhəmməd Əlinin 2008-ci ildə qələmə aldığı "Vətən" adlı şerində bədbin notlar özünü daha qabarıq göstərir, Bu da təbiidir. Şeirin qələmə alındığı dövr Vətən torpaqlarının önəmlı bir hissəsinin erməni işğali altında olduğu illərə təsadüf edir. Elə bu səbəbdən şeir bu misralarla başlayır:

*Hər günü toy-bayram,
Bağrı al-qan Vətən.
İçini od tutub,
Alovlan, yan, Vətən.*

*Üzün olub qara,
Möhtacsan yadlara.
Gedirsə, de, hara?
Dayan, dayan, Vətən...*

İşgal dövrünün ağrı-acılarını öz ruhuna hopdurmış bu misraların içində bir misra daha çox diqqəti çəkir: "Möhtacsan yadlara".

Şair bu misra ilə həmin illərin mənzərəsini, yəni çıxış yolu tapa bilməyən Azərbaycanın taleyinin yadlardan, daha dəqiq desək, Qarabağ probleminin həlli missiyasını öz üzərinə götürən, fəqət həll etməkdə qətiyyən maraqlı olmayan Minsk üçlüyünün - Rusiya, ABŞ və Fransadan asılı vəzyyətdə olduğu günləri çox gözəl təsvir edir. Təkcə təsvir etmir, həm də ölkənin xəstəliyinə düzgün diaqnoz qoyaraq, taleyimiz öz əllərimizə almalı və özümüzün həll etməli olduğumuzu hayqırır:

*Hani o ər oğlun,
Babəkin, Koroğlun.
Yağıdır sağ-solun,
Tənha qalan Vətən.*

Bu misraların ruhu Şəhriyarin aşağıdakı misralarının ruhu ilə səsləşir:

*Övladların nə vaxtadək tərki-vətən olacaqdır?
Əl-ələ ver, üşyan elə, oyan, oyan, Azərbaycan!
Bəsdir fəraq odlarından kül ələndi başımıza,
Dur ayağa! Ya azad ol, ya tamam yan, Azərbaycan!*
Eyni ruh Məmməd Arazin "Ayağa dur, Azərbaycan" şeirinə də hakimdir:

*Oyat bizi, ey yaradan,
səninləyəm!
Ya bilmərrə yatırt bizi,
Ya bilmərrə oyat bizi,
Ya yenidən yarat bizi,
Ey yaradan, səninləyəm,
Səninləyəm, yatmış vulkan,
səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan,
səninləyəm!*

Üç fərqli şair, eyni ruh. Hər üçü də Vətəni oyanmağa, ayağa qalxmağa çağırır. Məhəmməd Əlinin növbəti misraları da məhz bu notlar üzərində qurulub:

*Talanır sərvətin,
Varın, həm dövlətin.
Zülmədir millətin,
Oyan, oyan, Vətən.*

Ölkəmin içində düşdüyü folakəti aşağıdakı misralar daha dolğun və ifadəli şəkildə təsvir edir:

*Dahilər alçalır,
Cahillər ucalır
Gör kimlərə qalır
Təxti-dövran, Vətən,
Təxti-dövran, Vətən?!*

Bu misralarla şair fəlakətin daha düzgün diaqnozunu ortaya qoyur və onun qaynağının təkcə xaricdən deyil, həm də daxildən qaynaqlandığını gözlər öünüdə təsvir edir, canlandırır.

Xarici səbəblər dedikdə, əlbəttə ki, ilk növbədə rus dəstəklə erməni işgali, eləcə də yaranmış vəziyyətdən ABŞ, Fransa və İran kimi bir sıra dövlətlərin yarınmağa çalışması nəzərdə tutulur və bütün bu səbəblərin mərkəzində Qarabağ durur. Bunu tam mənəsi ilə dərk edən şair Qarabağ mövzusundan da yan keçmir. Onun bütün dəndlərin ən böyükü olduğunu göstərir, göstərməklə kifayətlənməyib çarəsini də dilə gətirir:

*Qarabağ - cansız can,
Sahibsiz bir məkan.
Qarabağ - qəlbimdə çarpez dərd,
Əlacı - mərd oğlu, mərddir, mərd*

Əlbəttə, şerin yazılılığı ildə təsvir edilən dərd tekçə keçmiş Dağlıq Qarabağ ərazisi sınırlı deyildi, ətraf bölgələrimiz də işgal altında idi. Məhəmməd Əli onları da unutmur, hamısını cəm şəkildə yad edirdi:

*Hər gələn yaza ümidlə baxırıq,
Ümidlə veririk illəri bada.
Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Qarabağ
Siliñir yaddaşlardan,
Gedririk unuda-unuda,
Ümidlə veririk illəri bada.*

Deyilənlərə "Kəlbəcər" şerini də əlavə etmək olar:

*Ah çəkib, edir fəryad Kəlbəcər,
Axtarır xilaskar əvlad Kəlbəcər.*

*Tərlan oylağında bayquş gəzər,
Olubsan viranə, bərbad Kəlbəcər.*

*Dilim gəlmir, necə deyim, əsirsən,
Yaraşmur sənə bu ad, Kəlbəcər...*

Şairin mövzuya münasibəti bununla da bitmir. O, Vətəndən didərgin düşən vətəndaşlarını da unutmur, onların üzləşdikləri durumu "Olmuşam" adlı şərində didərgin dostunun dilindən belə təsvir edir:

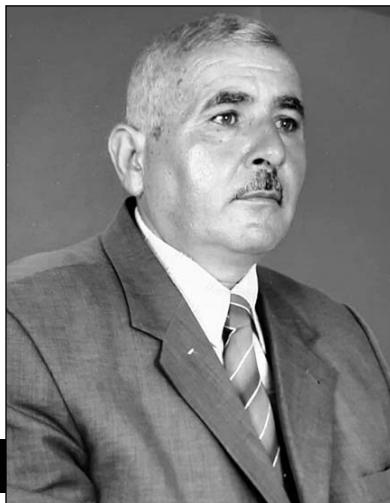
*Ürəyimdə Vətən həsrəti, dərdi,
Vətəndə vətəndən uzaq olmuşam.
Bağlanıb hər yandan qolum-qanadım,
Bu azad dünyada dustaq olmuşam...*

Vətənin və Vətən əvladlarının düşdüyü müsibətin daxili səbəblərinə gəlincə, bu səbəblər də şairin diqqətindən yayılmayıb və onlardan bəhs edilən misralar Məhəmməd Əlinin siyasi-ictimai görüşlərini, ölkə daxilindəki proseslərə vətəndaş baxışlarını əks etdirir. Şair həmin baxışlarını "Bu millət hara gedir belə?" adlı şərində özünəməxsus bir dillə, tamam başqa bir şəkildə ifadə edir:

*Hamı siyasetçi olub,
Heç kim görmür öz işini.
Başı çıxdı, çıxmadi,
Hara gəldi soxur başını.
Telekanallarda, qəzetlərdə
Təhqir gedir, söyüş gedir.
Bir-birilə saçılıdı,
"Qanlı döyüş" gedir.
Bu millət hara gedir belə?..*

Bəli, dövr belə dövr idi. Lakin Allaha min-min şükürlər olsun ki, 44 günlük Vətən müharibəsi vəziyyəti önemlidə dəyişib və vaxtı ilə bizim düşdüyümüz vəziyyətə indi ermənilər düşüb. Odur ki, Məhəmməd Əlinin özünü və öz simasında Azərbaycan xalqını göz öündə tutaraq yazdığı aşağıdakı misralarını bu gün ermənilərə şamil etmək daha doğru olar:

*Seir çeşməm,
Coşub çağlamar daha.
Nə vaxt o dillənəcək,
Ümid qalib Allaha.*

MƏHƏMMƏD ƏLİ

ELƏ - BELƏ

(miniatür)

Dost-tanışlar oxusa da olar, oxumasa da

Bilmirəm bu əhvalat hardan yadına düşdü. Elə-be-lə, mən də onu yazdım.

Gənclik illərimdə, yataqxanada otaq yoldaşım Şəki-dən bir gənc idi. Adı Rüstəmiydi. Yadimda deyil söhbət nədən gedirdi. Elə-belə əsgərlikdə baş vermiş məzəli bir əhvalatı danişdi.

"Qarovaldaydıq, iki saathəq istirahət vaxtimiziydi. Vaxt çox darıxdırıcı keçirdi. Bu zaman Moldaviyadan olan bir əsgər yoldaşımız dedi ki, gəlin başımızı bir şeylə qataq, lap elə anektod-lətifə danışaq. Hərəmiz elə-belə bir neçə lətifə danışsaq, həm əylənərik, həm də vaxtimız tez keçər.

Razılaşdıq.

Həm rusca danişirdi. Mən alayarmışçıq bilirdim bu dili. Onlar lətifəni danişib qurtaran kimi gülüşürdülər. Mən də mənasını tam anlamasam da, onlara qoşulub gülürdüm. Hətta inandırıcı görünüşün deyə lap bərkdən gülürdüm, hərdən qarnımı tutub uğunurdum, elə-belə...

Növbə mənə çatdı. Mən Hacı dayının Şəki lətifələrindən birini danişdim. Yarı azərbaycanca, yarı rusca qırıq-qırıq, birtəhər danişdim. Lətifənin sonunda qəşş eliyib ürək dolusu güldüm.

Əsgər yoldaşlarım üzümə baxıb qalmışdır.

-Burda güləməli nə var? - deyə sual dolu gözlərini mənə zillədilər.

-Daha nə olmalıdır? - Gülə-gülə mən də onları süzdüm.

-Biz bir şey anlamadıq. - dedilər.

Mən də ciddiləşdim. Onların cavabını verdim.

-Guya, siz danişanda, mən bir şey anlamışdım ki?...

- dedim. - Siz gülürdünüz, mən də sizə baxıb gülürdüm. İndi siz də mənə baxıb gülün də. Burda nə var ki?..

Elə-belə istirahət vaxtimız şən keçdi... çox şən..."

ŞİMALDAN ƏSƏN KÜLƏK

Şimaldan əsən külək,
Yağış gətirir, qar gətirir.
Sobası yanmayan kasiba
Kədər gətirir, qübar gətirir.

Şimaldan əsən külək
İstər müləyim olsun, istərsə də sərt,
Səpələyir keçdiyi yerlərə
Qucaq-qucaq qəm, dərd.

Şimaldan əsən külək
Ağ ayının qoxusun gətirir.
Bu qoxunu insanların
Ruhuna, canına ötürür.

Şimaldan əsən külək
Damları uçurur, ağacları yıxır.
Sonra da viran qoyduğu
Yerə tamaşa edir, baxır.

Şimaldan əsən külək
Adına Xəzri dedik.
Bu adla da onun gəlişinə
Sevindik, bayram etdik.

Şimaldan əsən külək...

24.12.2021

SÖYLƏ, NECƏ YAŞAYIM MƏN?

Bu necə dövrü - zaman,
Haqqa olub soyuq zindan.
Addimbaşı qansız - nadan,
Söylə, necə yaşayım mən?

Gördüyüm dən utanıram,
Lap canımdan usanıram.
İçin - içen odlanıram,
Söylə, necə yaşayım mən?

Tutammıram başımı dik,
Qamətimi əyib dərd - yük.
Qalmışam mən boynu büük,
Söylə, necə yaşayım mən?

Ömür keçdi, tez qocaldım,
Bu dünyadan nə kam aldım?
Asılıban göydən, qaldım,
Söylə, necə yaşayım mən?

NƏ VAXT SON QOYULACAQ?

Haqq yolunu azdı, getdi,
dözəmmədi, bezdi getdi.
Neyləmişəm mən, bəxtimi
Fələk qara yazdı, getdi.

Dərdim üstə dərd qalanır,
qalanır çox sərt qalanır.
Kimə dedim dərdimi mən,
O an yanır, alovlanır.

Bu taleyim, qara baxtım,
viran oldu, uçdu taxtım.
Şirrim-şirrim oldu üzüm,
gözlərini elə sıxdım.

Bu dəndləri verən fələk,
əzabımı görən fələk.
Dəndlərimə son qoyacaq
Haçan, nə vaxt, görən fələk?

30.12.2021

BAYATILAR

(qolu, budağı qırıq
sərbəst bayatılar)

Şəhid qanı,
Qərənfil - şəhid qanı
Pirdir o yerlər
Tökülüb şəhid qanı.

***

İncidi,
Zərif - incidi.
Gül naz etdi,
Bülbül incidi.

***

Daş-daşa,
Söykənib daş-daşa
Vay o günə,
Daş çırpıla başa.

***

Baş-başa,
Verib baş-başa,
Bir də gördülər gedib
İşləri daş-başa.

***

Qar eylər,
Qış gələr, qar eylər.
Şükür Yaradana,
Yenə bahar eylər.

***

Dərd gələr,
Dərd üstə dərd gələr,
Hara getsəm, qaçsam mən
Arxamca dərd gələr.

***

Nizə oxdu,
qəlbimi oxladı
Düşmüşəm elə dərdə,
əlacı yoxdu.

***

Ağirdı,
Zindan ağirdı.
çəkənə vicdan dərdi,
hər şeydən ağirdı.

***

Gecədi,
gün batdı - gecədi.
Halımı soruşan yox,
əhvalım necədi?

***

Kölədi,
nökər - kölədi.
Məmurlar olub quldur
millətsə kölədi.

***

Acım var,
Dərd ilə acım var.
çəkəmmirəm yükümü,
Şələ-şələ acım var.

27-28.12.2021

***

Daş düşdü,
Göydən qara daş düşdü.
Düşməyə yer tapmadı,
Başına birbaş düşdü.

***

Gec oldu,
Anlamadım, gec oldu.
Dost yolunda çəkdiyim
cəfalarım hec oldu.

***

Gül oldu,
Çiçək açdı, gül oldu.
Mən fələyə neylədim,
Göz yaşları sel oldu.

***

Qışa bax,
Yağan qara, qışa bax.
Cavan ikən ömrümü
Bürüyən sərt qışa bax.

***

Ələndi,
Üstümə qəm ələndi.
Bu Tanrı sınağıdır,
Ömrüm qəmə bələndi.

***

Gülüştü,
Ömrə bəzək gülüştü.
Əzrayıl başım üstə
gülür,
Bu necə gülüştü?

SƏSİMƏ CAVAB VER

Bir anda gözümdən itdin,
yox olub getdin.
Qəlbimdə hicran ocağını çatdin,
məni ayrılığın atəşinə atdin.
Çənli gözlərimlə boylanıram
getdiyin o ünvansız yollara.
Söylə, belə tələsik getdin hara?
Yoxsa məndən küsüb,
məndən qaçıb gedibsən,
köçəri quşlartək uçub gedibsən?
Sən gedəli
bu gen dünya mənə dar olub.
Yatammıram gecələr,
yatağım qor olub.
Qalmayıb əvvəlki şüxluğum,
təravətim,

Sən gedəli
yetim qalıb məhəbbətim.
Hər yanda səni soraqlayıram,
səni səsləyirəm dönə-dönə.
Ancaq bilmirəm
Səsim, ünüm çatırımı sənə.
Nə olar cavab ver,
gəl insafa,
taqətim qalmayıbdır daha.
Axı deyildin sən belə
zülmkar, qəddar.
Səsimə cavab ver,
Ya geri dön,
Ya da məni yanına çağır,
yanına apar.

QAZILƏRƏ

Sinənizdəki orden və medallar
qəhrəmanlığınızın rəmzi-tövhəsi.
Sizinlə qürur duyur, fəxr edir
bu gün Odlar ölkəsi.
Qaldırınız yerdən göyə
bütöv xalqı, milləti.
Qaytardınız onlara
tapdalanmış namusu, qeyrəti.

Düşmənə olan intiqam
coşdu qəlbinizdə vulkan kimi.
Atıldınız düşmən üstünə
qızmış aslan kimi.
Düşmən gördü döyüslərdə
sizdəki gücü, qüdrəti.
Yaşatdırınız onlara
əsil zülmü, məşəqqəti.

Döyüslərdə itirsəniz də
qıç-qolunuza,
hətta bir gözünüzü.
yeridiniz yenə yağı üstünə
itirməyərək özünüzi.
Düşmənin keçilməz sədlərini
dağıtdınız, yerlə bir oldu.
Qurduqları səngərlər
özlərinə qəbr oldu.

Yazdığınız yeni hərb tarixi
dillərdə dastan oldu.
Qəhrəmanlığınız, igidliyiniz
Dünyani heyrətə gətirdi,
lərzəyə saldı.

Haqqınızdır, yeri bu torpaqda
Qürurla, mətinlə!
Bu haqqı qazanıbsınız

göstərdiyiniz şücaətinizlə.
Qazilər,
ay qazilər...

24.12.2021

DAĞLARDADA QIŞ (lövhə)

Dağlar bir-birinə qışılıb,
çəkib qar yorğanını başına.
Təpələr üzüməsin deyə,
onları basıb ağuşuna.
Güneşin şəfəqlərindən
parıldayıq qayaların tunc libası.
Susub, gəlmir göylərdən
qartalların qıy sədəsi.
Ağaclar gəlin tək bəzənib,
budaqlarına sızadın mirvarılər taxıb.
Dağ kəli sola-sağə boyylanaraq
keşik çəkir, şış qayalara çıxıb.
Bulaqlar əvvəlkitək coşub çağlamır,
bürümür ətrafi şaqraq səsi.
Çayların zil səsi batıb,
Pəsdə oxuyur,

güclə eşidilir nəğməsi.

Binə yerləri görsənmir,
yerlərini qar örtüb, boş qalıb.
Dağlar rahat uyunur deyə
təbiət sükut lövbərini salıb.

25.12.2021

ÖMÜR YOLU

Ömür yolu ağlamaqla başlayır,
ağlatmaqla qurtarır,
Belə olubdur yarandığından bəşər.
Əvvəl sevinc bəxş edir,
sonra qəm, kədər.

Ömür yolu çox qıсадır, -
gözlə-qas arası.
Ancaq bu yolda hər anın
Bir başqadır dünyası.

Ömür yolu olsa da dolanbac,
dərə keçdirir, dağ aşdırır.
Əl çatmayan, ün yetməyən
zirvələri dolaşdırır.

Sonra bu yollar səni,
xəbərsiz verir bada.
Necə keçirsən keç ondan
Elə də düşərsən yada
(ya rəhmətlə, ya lənətlə).

21.01.2022

MÜKƏMMƏL XARAKTERLİ İNSAN

(Yazıcı Qafar Cəfərlinin 65 yaşına)

"Əsl dost üçün hüquq və öhdəcilik bərabər olmalıdır"- deyiblər nə vaxtsa. Bu prinsipə uyğun yaşamaq daha asan və qənaətbəxş hesab oluna bilər. Adam bəzən ömründə cəmi bircə dəfə ünsiyətdə olduğu insanı da özünə həmdəm, dost seçə bilir. Mütəmadi əlaqələr burada vacib rol oynamır. Əsas olan odur ki, bu, bircə dəfə ünsiyətlə də o insanın mükəmməl xarakterinə bələd olursan. Mənim üçün, bəlkə də çoxları üçün Qafar Cəfərli belə insanlardan biridir.

Eşidəndə ki, Qafar Cəfərli altmış beş yaşı haqlayır, düzü inanmağım gəlmədi. Çünkü indiki qanunlarımıza görə 65 yaş təqaüdə çıxməq yaşı kimi müəyyənləşdirilib. Bizim kifayət qədər yaxşı tanıdığımız Qafar Cəfərli isə ötən on illər ərzində əzmini, iradəsini, ötkəmliyini bir an belə zəiflətmədən işləyir, çalışır. Vətənə, millətə, ədəbiyyata təmənnasız xidmətlər göstərir. Mənim nəzərimdə üç yüz altmış beş günün firlanaraq yaşın üstünə bir yaşı da götirməsi sadəcə, astronomik zaman ölçüsüdür və insan fəaliyyəti ilə bəzən tərs mütənasiblik də təşkil edə bilər. Ancaq onu özümə bir yaxın məslək sirdəsi hesab etdiyimdən altmış beş yaşından tamam olması ərəfəsində bir söz adamı kimi haqqında düşündüklərimi mütləq qeyd etməliyəm. Bu, mənim həm də dostlar qarşısında bir dost öhdəciliyimdir.

Qafar Cəfərli bir el ağsaqqalıdır. Boylu-buxunu, fiziki cəhətdən gümrah bədən quruluşuna malik mükəmməl bir Azərbaycan kişisidir. Mənim düşüncəmə görə, Tanrı belə əvəzsiz payı o insanlara bəxş edir ki, onlar daima vətənin, millətin qulluğunda dura, enli kürəkləri və sinələri ilə düşmən qarşısında sıpər olub qoruyuculuq missiyalarını layiqincə yerinə yetirə bilsinlər. Qafar Cəfərli həyatında gənc yaşlarından ürəyinin hökmü ilə seçim edib, ali təhsilli hüquqşunas kimi millətin əmin-amanlıq şəraitində yaşaması üçün daima iradə nümayiş etdirib. Vətənin başının üstünü qara buludlar kəsdirəndə əlində silah Qarabağın əksər rayonlarında, həmçinin şəhərlər gözəli Şuşada vətən torpaqlarını düşməndən qoruyub, ərazi bütövlüyüümüz uğrunda döyüslərdə şəxsən iştirak edib və döyüşü

yoldaşlarına rəhbərliyini, komandirliyini bir an belə əsirgəməyib. Daxili çəkişmələr zamanı tutduğu mövqedən və şəxsi üstünlüyündən istifadə edərək əzmlə qarışılığın, xaosun qarşısını almağa, sabitliyin bərpasına çalışıb.

Qafar Cəfərli gözəl nitq qabiliyyətinə malikdir. Tədbirlərdə məzmunlu çıxışlar edir, dinləyicilərin diqqətini asanlıqla cəlb etməyi bacarıır. Qısa, təfsilatlı üzrə yaddaqalan ifadələrlə danışmağı xoşlayır. Tanrının bəxş etdiyi belə əvəzsiz sərvəti ilə gənclik çağlarında bir müddət radioda çalışmaqla bu sahədə xidmətini əsirgəməyib. Doqquz il əvvəl bölgə televiziya kanalının layihə üzrə aparıcı mütəxəssisi kimi fəaliyyət göstərib, əsərlərinə filmlər çəki-lib, serial çekilişində cəmiyyət üçün çox mühüm olan rollardan birini canlandırib. Beş il əvvəl çəki-lib ardıcıl olaraq iki il ölkənin aparıcı telekanallar-dan olan "Azad Azərbaycan" TV- də nümayiş edilən "Günəşim ol" teleserialında oynadığı biznesmen rolu da tamaşaçıların böyük rəğbətini qazandığının şahidi olduq. Bütün bunlar da onun çoxşaxəli bacarığa malik olmasından, xüsusu istedadından və istedədan məharətlə istifadə etmək bacarığından xəbər verir.

Qafar Cəfərli bu gün Azərbaycan Yazıcılar Birliyi Lənkəran Zona Böləməsinin sədri olaraq Cənub bölgəsinin yaradıcı insanları arasında xeyli müddət davam edən sükuta son qoyaraq bir canlanma yaradıb, başqa bölgələrə nümunə ola biləcək ədəbi mühit formalasdırıb. Bildiyimə görə, keçən il ərzində Bölmədə müxtəlif məzmunlu 36 tədbir keçirilib ki, bu da aya üç tədbir deməkdir. Pandemiyanın ağır şərtləri daxilində bu sayda tədbirlərin keçirilməsi sözün əsil mənasında fədakarlıqdır. Bu işi təşkil və uğurla həyata keçirən rəhbərdə ədəbiyyata sonsuz sevgi, bacarıq və təşkilatçılığın gərək olması heç kimə sirr deyildir. Q.Cəfərlinin şəxsi inisativi sayəsində Bölmənin orqanı olan "Şəfəq" ədəbi-bədii jurnalın nəşri mütəmadiləşib. İndi Cənub bölgəsin-də yaşayıb yazüb-yaranan qələm adamları heç bir manə ilə üzləşmədən problemsiz olaraq öz əsərlərini, xarici dillərdən etdikləri tərcümələri "Şəfəq"

ədəbi-bədii jurnalında çap etdirib oxucuların ixtiyarına çıxarda bilirlər.

Göründüyü kimi, Qafar Cəfərli üzərinə götürdüyü missiyaya tam məsuliyyəti ilə yanaşan bir söz adamı, qələm sahibi olmasını son illərdəki əməli fəaliyyəti ilə bir daha təsdiq etmiş oldu.

Qafar Cəfərli Azərbaycan ədəbi mühitində imzasını təsdiq etmiş yazıçıdır. Onun çoxsaylı hekayələri, povestləri, dedektiv əsərləri oxuculara qəzet, jurnal və saytlardan, ədəbi almanaxlardan tanışdır. Artıq səkkiz kitabı müəllifidir. Haqqında filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli, ədəbiyyatşunas-tənqidçi, fəlsəfə doktoru, dosent Allahverdi Eminov, şair publisistlər Ağacəfər Həsənli, Əbulfət Mədətoğlu və digər məşhur imza sahibləri səmballı yazılar hazırlamış, əsərlərini təhlil etməyə, ədəbi mühitdə öncüllərdən hesab olunan yazıçıların əsərləri ilə müqayisə, paralellər aparmağa çalışmışlar. Onun yaradıcılığının bir qismi ilə tanış olan söz adamı kimi bunları alqışlayıram, təqdirəlayıq hal olduğunu vurğulayıram və bəzi məqamları xüsusilə qeyd etmək istəyirəm.

Qafar Cəfərlinin əsərlərində təsvir etdiyi hadisələr real həyatda baş verənlərdir. Hətta yazıçı təxəyyülü olan hadisələrdə belə təhkijə və təsvirlər, surətlərin dialoqları, peyzajlar, əsərin dili və təsvir vasitələri o qədər maraqlı, canlı və dinamik, obrazlı və cilalanmış halda verilir ki, hadisələrin real həyatdan götürüldüğünə oxucuda şübhə yeri qalmır. Əsərlərindəki əksər personajlar əsasən ətrafımızda olan mütəmadi rastlaştığımız insanlardır. Onların arasında günü-gündən artmaqdə olan cinayətkarlar da var, hər şeydən kənar adı həyat tərzini yaşayanlar da. Cinayətkar, əlbəttə ki, cəmiyyəti korlamağa çalışacaq, hansı yolla olursa-olsun başqalarını təsir altına salmağa, onları istədiyi kimi idarə etməyə, yeni-yeni cinayətkarlar yetişdirməyə cəhd göstərəcək. Adı, normal həyat tərzini yaşayan zəif adamlar isə tezliklə

təsir altına düşəcək, bir müddətdən sonra davranış və əxlaqi pozulacaq, pisləşəcək. Belə hallarla qarşılaşanda nə etmək, necə etmək lazımdır ki, düşdүүн bataqlıqdan xilas ola biləsən?

Bax, bütün bunların hamısı yazıçı Qafar Cəfərlinin əvəzsiz əsərlərində öz təsvirini tapıb, istənilən insan onları oxumaqla bəhrələnə, çıxış yolu tapa bilər. Mən həmin əsərlərənən biri haqqında bəhs etmək fikrindəyəm.

Oğlan personaj həyatında cinayətkarların təsiri altına düşür və narkomana çevrilərək bu çirkabdan heç cürə qurtula bilmir. Əvvəlcə istifadəçi olur, sonra isə narkotacılər onu narkotika satışı ilə məşğul olmağa, yeni-yeni narkomanlar yetişdirməyə məcbur edirlər. Biçarə ana oğlunun halına acıyrı, ancaq onu xilas etmək, cinayətkar qrupun caynağından qopartmaq üçün əlindən heç nə gəlmir. Oğlunu xilas etmək üçün yüz ölçüb, bir biçir, çıxış yolunu yalnız polisə məlumat verməkdə tapır. Hər şeyi yerli-yataqlı onu qəbul edən yüksək çinli polis zabitinə danışır. Əməliyyat qrupu qəfletən evə girir, axtarış aparılır və "maddi sübut" tapılmır. Zabit ananın üzünə baxır, ana utandığından başını aşağı salır. Ana ürəyi oğlunun həbs olunması ilə son anda barışa bilmir və "maddi sübut"un ələ keçməməsi üçün kanalizasiya borusu ilə axıdır.

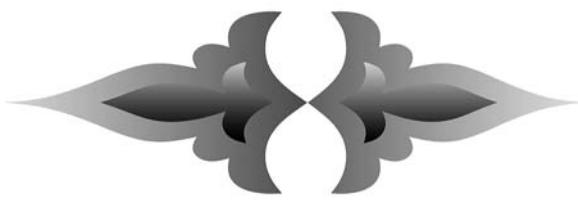
Acinacaqlı səhnədir, deyilmi?

Oğlunu xilas etmək istəyən Ana bütün vasitələrə əl atr. Elə belə həssas yanaşma tərzinə görə də bütün insani xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirən obraz Anadir. Bax, məhz bu göstəricilərdən belə qənaətə gəlmək olur ki, Qafar Cəfərlinin yazıçı missiyasının başlıca obrazi İNSAN olmaqdır. İnsan kimi düşünmək, insan kimi hərəkət etmək.

Yaratdığı bütün personajların arxasında dayanmağı, onlara düşükləri situasiyalarda tam günahkar olmadıqları barədə xəbərdarlıq etməyə, ümid işığı yandırmağa, istədikləri halda iradə nümayiş etdirməklə vəziyyətdən çıxış yolu tapmağı tövsiyyə edən bir yazıçıdır, bu gün cəmiyyət üçün faydalı insan olaraq tanıdığımız Qafar Cəfərli.

Yazıçı Qafar Cəfərlinin 65 yaşı mübarək olsun. Onu bu təmtəraqlı təqvim münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, möhkəm can sağlığı, xoş günlər, fırəvan həyat, bol-bol yaradıcılıq uğurları arzulayıraq.

Hörmətlə:
ƏLİ BƏY AZƏRİ
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
"Xəzən" ədəbi-bədii jurnalın baş redaktoru
24.01.2022

QAFAR CƏFƏRLİ
AYB Lənkəran Zona Bölməsinin sədri

BİR ÖMRÜN FƏSİLLƏRİ

(hekayə)

Qışın oğlan çağı olmasına baxmayaraq havanın müləyim keçməsi, üstəlik də bazar günü olması son bir ayda gəzməyə çıxməq barədə az yaşılı oğluma verdiyim sözə əməl etməkdən başqa bir yol qoymamışdım. Günorta yeməyindən sonra "VAZ-06" modelli jiquli maşınımla ailəvi yola düzəldik. Əhməddilən dəniz kənarı bulvara gəlməyimiz təxminən yarım saata kimi çəkdi. Hökumət evinin qarşısında maşını birtərəfli verib saxladım. Həyat yoldaşım Səmayə iki həftədən sonra iki yaşı tamam olacaq oğlum Altayın, mən isə altı yaşılı qızım Nurayın əlindən tutub bulvarda gəzməyə başladıq. Əyin-başımız, ən əsası isə ayaqqabılarımı isti və rahat idi. Yerdə təxminən 4-5 sm hündürlüyündə qar olduğundan ayaqqabımız qarın üstündə asfalta qədər gedib çıxan dərin bir iz qoyurdu. Uşaqlarla bahəm biz böyükələr də əvvərilib bu izlərə maraqla baxırdıq. Bulvarda iki-bir, üç-bir gəzən cavan qız-oğlanlara, orta yaşılı və ahıl insanlara, bizim kimi ailəvi gəzintiyə çıxnlara da rast gəlirdik. Evdən çıxanda uşaqları kukla teatrına aparmağa söz verdiyimdən ora tərəf istiqamət götürmüştük. Qızımın uşaq ağlı ilə ard-arda verdiyi böyükələr üçün qəribə hesab oluna biləcək suallara birtəhər cavab verməklə canımı qurtarmağa çalışırdım. Növbəti sual üstündə baş sindirirdim ki, qarşidan eynilə bizim kimi yanlarında iki uşaq olan cavan bir kişi ilə qadının gəldiyini gördüm. Yaxınlaşanda birdən sanki ayaqlarım yerə mixlandı. Məni dalınca dartan qı-

zimin səsinə oğlum və anası dönüb maraqla bizə baxdılar. Mənimlə üz-üzə gələn isə uşaqlıq dos-tum Rasim idi. Xanımların və uşaqların təəccüb dolu baxışları altında biz qucaqlaşıb görüşdük. Ətrafdakı taxta skamyalarda oturmaq mümkün olmadığından elə ayaqüstəcə hal-əhvəl tutduq. Bu təsadüfi görüş hər ikimiz üçün gözlənilməz olduğundan sual-cavablarımız bitmək bilmirdi. Əvvəlcə xanımlarımızı və uşaqlarımızı tanış etdik, sonra bir-birimizin toyunda iştirak edə bilməməyimizə təəssüfləndik. Rasimin toyu olanda Bakıda Universitetdə dövlət imtahani verdiyimi, mən evlənəndə isə Rasimin ailəsi ilə Belorusiyyada yaşıdığını xatırladıq. Rasim toydan sonra həyat yoldaşı ilə hərbi xidmətdə olduğu Minsk şəhərinə getməsindən və uzun illər orda yaşamasından, bir ilə yaxındı ki, ailəsi ilə Bakıya köçməsindən və həmin vaxtdan Badamdarda kirayədə qalmasından, orada xırda bir market icarəyə götürüb işlətməsindən danışdı. Mən isə Bakıda çoxmərtəbəli binaların tikilməyə başlanıldığı son beş ildə təcrübəli mühəndis kimi özəl tikinti şirkətlərin birində işlədiyim barədə ona məlumat verdim.

Köhnə dostumun özünün və ailəsinin üst-başından, təhər-tövründən sadə bir həyat sürmələrini hiss eləmək elə də çətin deyildi. Amma ailədəki səmimiyyət, mehribançılıq, aralarındakı xoş ünsiyyət də o dəqiqə gözə çarpırdı və bu mənim çox xoşuma gəldi. Bütün bunlar dostumun xoş-

bəxt həyat sürməsindən xəbər verirdi. Ev ünvanlarını və telefon nömrələrini paylaşınca ayrıldıq və razılaşdıq ki, tez-tez zəngləşək, heç olmasa ayda iki-üç dəfə ailəvi görüşək.

* * *

Yaz fəslinin ikinci ayının ilk gecəsi idi. Təbiətin nazənin gəlin kimi bəzənib-düzəndiyi, gözəlliyyə qərq olduğu bu gündə şirkətin prezidenti bizi ad gününə "Qurd qapısı" restoranına yığmışdı. Mən də məclisə dəvət olunmuşdum. Badələr bir-birini əvəz etdikcə məclis daha da qızışırıdı. İçkiyə çox meyilli olmasam da prezidentin şərəfinə qaldırılan ilk iki badəni axıradək içmək məcburiyyətində qaldım. Növbəti sağlam başlanmamışdan əvvəl siqaret çəkmək üçün çölə çıxdım. Siqaret bir-iki qullab vurmuşdum ki, restoranın VIP nömrələrinin birindən bir qadının, arxasında bir kişinin çıxdığını gördüm. Yerişlərdən hər ikisinin içkili olmaları o dəqiqə bilinirdi. Kişi qadının qoluna girib onu çıxışda dayanan qara rəngli dördgöz mersedesə tərəf aparırdı. Mən çardağın tinində, nisbətən qaranlıq yerdə durmuşdum. Ətrafi günəş kimi nura qərq edən lampaların gur işığında qadının əynində dəyəri bir neçə min manatla ölçülə biləcək bahalı brend geyimlərin və on qat o möbləğdə daş-qasıın, zinət əşyalarının olduğunu fərqliyə vardım. Kişinin əyin-başı da ondan geri qalmazdı. Onlar mənə yaxınlaşdıqda təəccübədən yerimdə donub qaldım, barmaqlarımın arasındaki yarımcıq siqaret yerə düşdü. Əvvəl gözlərimə inanmadım, bütün diqqətimlə baxanda gördüm ki, qadının qoluna girən Rasimdir. Yanımdan keçəndə qaranlığa tərəf qıslıdım. Onları maşının yanında bir cavan oğlan qarşılıdı. Həmin oğlan tez maşının arxa qapısını açdı, qadın maşına oturandan sonra qapını örtüb cəld sükan arxasına keçdi, maşın bir göz qırıpında qaranlıqda yox oldu. Rasim isə ləngər vura-vura mənə tərəf gəlirdi. Yadıma düşdü ki, son görüşümüzdən keçən bir neçə ay ərzində onunla cəmi üç dəfə telefonla danışmışdım. Əslində hər dəfə mən ona zəng vurmuşdum və hər üç dəfədə Rasim başının bərk qarışq olduğunu, bir neçə günə zəng edib görüşəcəyi vədi ilə məni yola vermişdi.

Tez onun qarşısına çıxdım. Rasim məni görən kimi boynuma sarılıb hirıldamağa başladı:

-Ay qardaş, səni xoş gördük! Sən hara, buralar hara?

-Ad günü məclisinə gəlmışəm. Bəs sən?

-Mən? Mən öz keyfimdəyəm. Özün görürsən də, insan kimi yaşamağa başlamışam.

-Hə, görünəm keyfin kökdür. Yaxşı evdə-eşidə nə var, nə yox? Gülnar, uşaqlar necədir?

-Əşİ, necə olarlar? Naza ilə tanış olandan sonra Gülnarı öz xahişi ilə uşaqlarla birlikdə aparıb qoymuşam rayonda, qaynanamın yanında. Ayda bir dəfə onların pul-parasını, yemək-içməklərini göndərirəm. Keyfləri kök, damağları da ki, çağ. Onlara daha nə lazımdır ki? Düzdür, arvad əvvəllər bir az hay-küy elədi, sonra səsini kəsib oturdu yerində, - deyib yenə şit-şit gülməyə başladı.

-Yaxşı, bu Naza dediyin kimdi belə? - Hiddətimi gizlətməyə çalışırdım.

Rasim ətrafa boylanıb mənə bir az da yaxınlaşdı və astadan:

-Naza ilə dörd ay əvvəl şəhərdə barda təsadüfən tanış olmuşam. Həmin gün onun xərcini mən çəkdim, dörd aydır ki, o mənimdi. Yeddi-cəkkiz dəfə ərdə olub, sonuncu əri də hələlik mənəm, - deyib ucadan güldü, sonra yenə astadan sözünə davam etdi. - Atası böyük vəzifədə işləyir, pullu-paralı kişidir. Arvadından boşansa da qızını prinsepa kimi saxlayır. Naza özü də yeyib-içən, əliaçıq qızdır. Bax, barmağımdakı bu üzüyün qiyməti iki min dollardır, ad günümə hədiyyə edib. Nə isə, günümü xoş keçirirəm, mənə daha nə lazımdır? Bir də ki, hamarın fahisəsini özümə arvad edən deyiləm ki? Hələlik gəzib-dolanıram, bir az firradıb başını buraxaram. Yaxşı, məni bağışla, dostlar məni gözləyir, sonra zəngləşərik.

Rasim cavabımı gözləmədən ayaqları dolaş-dolaşa məndən aralandı. Bir az əvvəl çıxdığı otağı girib qapını örtənə kimi baxışlarımla onu müşayiət etdim.

* * *

Yayın nəfəs kəsən istisindən uzaqlaşış ruha dinclik gətirən meşə gəzintisi, dəniz çımərliyindəki istirahət, sərin bulaq üstü yemək-içmək məclisi son illər əlçatmaz arzularım siyahısına

daxil olmuşdu. Bəlkə bu səbəbdən idi ki, yayda çox darıxdırdım. Qızmar yay gündündə, asfaltın belə mum kimi əridiyi günəş altında Bakı küçələrində maşınla yol getmək, xüsusən də tixacda ilisib qalmaq isə heç arzulamadığım bir iş idi. Maşının kondisionerinin ətrafa yaydığı sərin hava belə əsəblərimə toxunurdu. Yəqin buna görə idi ki, şirkətin "Nissan" markalı xidməti maşını təzə "İnturist" in qarşısında dayanan kimi özümü çölə atdım. Əlimdəki dəsmalla alnimin tərini silib dərindən nəfəs aldım. Çöldəki yüngül meh adama azacıq da olsa bir sərinlik gətirirdi. Tələsik qolundakı saata baxdım, vaxtın 08.55 dəqiqəni göstərməsindən rahatlandım. Sürürüyə: "Qonağı götürüb gəlirəm", - dedim və mehmanxananın giriş qapısına tərəf yönəldim. Qəfil nəzərlərim beş-altı metr kənardə qara rəngli mersedesin yan şüşələrini silən cavan kişiyə sataşdı. Bu o idi - mənim köhnə dostum Rasim... Məni görçək üzünü yana çevirib əlindəki əskini şüşəyə daha tez-tez sürtməyə başladı. Asta addımlarla ona yaxınlaşış salam verdim. Rasim diksinibmiş kimi təecübülü baxışlarla ətrafa boylandı və: "Sən burda nə gəzirsən?" - deyib bir qədər könülsüz, amma xəzif təbəssümlə əlini mənə uzatdı. Mən də eyni təbəssümlə əl verib görüşdüm.

-Türkiyədən mühəndis qonağımız var, onu aparmağa gəlmışəm. Sən necəsən, uşaqlar necədir?

Rasim tutuldu, əlləri yanına düşdü, üzünü sanki qara buludlar örtdü. Haçandan-haçana könülsüz halda cavab verdi:

-Bir neçə aydır xəbərim yoxdur. Bilirsən, Zəfər, iş elə gətirdi ki, mən Naza ilə evləndim, ailə qurdum. Naza indi bizneslə məşğul olur. Bir neçə ay əvvəl tanış olduğu iranlı ilə biznes qururlar. İranlı arvadı ilə beş gündür ki, Bakıdadır, elə bu mehmanxanada qalırlar. Hər gün Nazanı bura gətirirəm, iranlı ilə bir yerdə planlar qurur, ölçüb-biçirlər. Deyəsən, böyük obyektlər tikəcəklər, yaxşı pullar olacaq. Naza iki saat olar ki, yuxarıdadır, indilərdə düşməlidir.

Mən bir kəlmə belə danışmadan Rasimdən ayrılib mehmanxananın giriş qapısından içəri keçdim. Qonağımız 6-ci mərtənin 18-ci otağında qalırdı. Mərtəbənin növbətçisinə gəlişimin məq-

sədini deyib onun göstərdiyi istiqamətdə, uzun dəhliz boyu getməyə başladım. Qapıların üstünə baxa-baxa birinin yanında dayandım. Qapını döyüb içəri keçəndə gördüyü mənzərədən yerimdə quruyub qaldım. İki nəfərlik taxtda anadan-gəlmə lüt bir qadın addım səsindən hürkmüş halda tələsik adyalyı başına çəkdi. Yanında uzanmış, elə eynən onun kimi lüt-madərzad saqqallı kişi: "Baba, sizə kim lazımdı?" - deyib tələm-tələsik çilpaq ayaqlarını adyalla örtdü. Mən tələsik: "Bağışlayın, bağışlayın!" - deyib göz qırpmında otaqdan çıxdım. Qapının üstündəki 13 rəqəmindəki 3 rəqəmi 8-ə oxşadığından qapını səhv saldığını anladım. Amma gördükərim məni daha artıq şoka salmışdı. Bu, Naza idi! Bəli, bəli! "Qurd qapısı" restoranında gördüyü Naza, imkanlı kişinin 7-8 dəfə ərdə olan, indi isə uşaqlıq dostum Rasimin halal-hümbət arvadı Naza! O qədər sarsılmışdım ki, 5-6 metrlik məsafəni, bəlkə də 10-15 dəqiqəyə gedə bildim. Başım-beynim özümdə deyildi, ayaqlarım bir-birinə dolaşındı. Nəhayət, 18-ci otağın qapısı önündə dayandım, qapını döysəm də açmağa macal tapmadım. Qonağımız geyinmiş-keçinmiş halda qapını özü açdı. Mən tez özümü ələ alıb gecikdiyim üçün üzrxahlıq etdim, qonaq təbəssümlə cavab verdi. Biz aşağı düşəndə Rasim maşının yanında varğıl edirdi. Maşına oturan kimi cibimdən mobil telefonu çıxarddım, çətinliklə də olsa Rasimin adını tapıb siyahıdan sildim.

* * *

Payız haqqında uzun illər öz düşüncələrim olub. Kənardan kədərli, qəm-qüssəli, bir az da qaşqabaqlı olduğunu fikirləşmişəm. Sanki son günlərini yaşayan, saralı-solmuş ana təbiətdən ətrafa bir hüzər, nisgil səpələndiyini yəqin etmişəm. Bütün bəd və üzgün fikirlərin məhz payızda doğulmasına ürəyimdə inanmışam. Yeddi il əvvəl bir payız gündündə isə bu inamım yerləyeksən oldu. Mənə ata kimi müqəddəs bir ad bəxş edən, həm də ciynimə dağ boyda bir məsuliyyət yükleyən qızım Nuray dünyaya gəldi.

Nurayın ad gününü söz verdiyim kimi restoranda qeyd etdik. Yeyib-içib, deyib-gülüb şənlənəndən sonra şəhəri gəzməyə çıxdıq. Şəhərin

mərkəzini gəzib dolandıqdan sonra dənizkənarı bulvara gəldik. Səhər yağış yağıdından hava sakit və saf idi. Gəzişə-gəzişə təmiz havadan udub sevinclə ətrafi seyr edirdik. Bulvardakı ağacların artıq rəngini dəyişmiş yarpaqları göz oxşayırdı - sarı, narinci, qəhvəyi. Hələ yerə tökülmüşləri! Lap rəngarəng bir xalını xatırladırı. Nurayın xoşbəxt görünməsi bizə də sevinc bəxş edirdi. Həmişə olduğu kimi Nuray mənimlə, Altay isə anası ilə yanaşı gedirdi. Hər şey ürəyimizcə idi. Kukla teatrında bir tamaşa baxmağı da bugünkü tədbirlər planının son bəndi kimi qabaqcadan nəzərdə tutmuşduq. Tamaşanın başlamağına yarım saat qədər vaxt qalırdı. Teatr binasına tərəf döñəndə kənardakı taxta skamyada oturan nimdaş plaşlı bir kişi diqqətimi çəkdi. Bir anlıq dayandım, diqqətlə həmin şəxsə baxdım. Nurayın qolumdan darta-darta: "Ata, nə oldu, niyə dayandın?" - deməsinə həyat yoldaşım və Altay geri əvvəlib bizə baxdılar. Mən tez aşağı əyləlib: "Yorulmuşam da, ay şeytan!" - deyib qızımın üzündən öpdüm. Bizdən bir neçə addım irəlidə olan həyat yoldaşım Səmayəyə yaxınlaşış xahiş etdim ki, uşaqlarla teatra gedib bilet alsın və məni orda gözləsinlər. Səmayə xasiyyətimə bələd olduğundan bir kəlmə söz soruşmadan başını tərpətməklə kifayətləndi və uşaqların qolundan tutub uzaqlaşdı. Mən geri əvvəlib həmin skamyaya yaxınlaşdım. Oturacağın üstünə tökülmüş sarı yarpaqları əlimlə təmizləyib nimdaş plaşlı kişinin yanında oturdum. Bəli, düz bilməsiz - bu, yenə o, idi, mənim uşaqlıq dostum Rasim. Yanında oturub dinməz-söyləməz ona baxırdım. O isə heç nə ifadə eləməyən sönük baxışlarla mənə ani bir nəzər salıb yenidən məchul bir nöqtəyə baxmaqdə davam elədi. Mən nə soruşturma qərar verə bilmədiyimdən susmuşdum. Küləyin asta viyiltisindən başqa bir səs eşidilmirdi. Sükutu elə Rasimin özü pozdu:

-Naza murdar əski kimi məni çölə atdı. Hər şeyimi əlimdən aldı, olan-qalanımı da mənə xərcətdirdi. İndi küçə iti kimi daldalanmağa yer axtarıram, dost-tanışın 3-5 manatiyla dolanıram. Üç ay əvvəl anası oləndən sonra Gülnar rayondakı evi satıb Bakıya köçüb, deyilənə görə, hansı xəstəxanadasa tibb bacısı işləyir, amma harada yaşa-

dığını və işlədiyini bilmirəm. Son dəfə rayonda olanda Gülnar apardığım ərzağı götürməkdən imtina etdiyi üçün ərzaqları həyətə tullayıb çıxıb getməyimi heç cür özümə bağışlaya bilmirəm. Görüşüb söhbət etməyə üzüm də qalmayıb.

Rasimin dodaqları titrədi, göz yaşları yağış damcıları kimi üzündəki yarı ağarmış tüklərin üstü ilə çənəsinə doğru töküldü. Simasında bozumtul bir kölgə, əlləri plaşının cibində, meyid rəngli sıfətində heç bir ifadə yox, nuru azalmış gözləri də məchul bir nöqtəyə zillənməkdə idi. Kənardan baxan bu adamın quruyub qaxaca dönmüş bir müqəvvə olduğunu zənn edərdilər. Dözməyib nəzərlərimi ondan çəkdir. Bu arada onun peşmanlıq dolu sönük səsini eşitdim:

-Heç kimin günahı yoxdur, özüm bu həyatı seçdim... Zəfər, burda görüşməyim yadına düşür? Hər ikimiz ailəmizlə idik. Necə də xoşbəxt olmuşam, heyif ki, qədrini bilməmişəm. İndi mən hər gün səhərdən axşama kimi buraları gəzirəm. Bütün günü Gülnarın, balalarımın burda qalmış ayaq izlərini, nəfəslərini axtarıram. Bakının bu qəddar, zalim küləyi də onların bütün izlərini, nəfəslərini silib-süpürüb, bunu da mənə çox görüb. Özümə təskinlik verirəm ki, bəlkə nə vaxtsa burda Gülnarla, balalarımla rastlaşaram. Bax onda dizin-dizin onlara tərəf sürünbə əfv etmələrini diləyərəm.

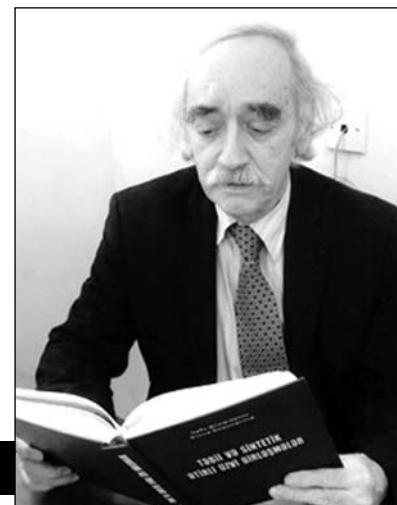
Danişa-danişa əvvəlcə səsi, sonra ciyinləri titrədi. Daha sonra bütün bədəni əsməyə başladı. Onun ürək parçalayan səslə ağlaması yoldan keçənlərin diqqətini çəkirdi, amma heç kim yaxınlaşmağa cüret etmirdi. Mən bərk kövrəlsəm də bunu ona sezdirməməyə çalışırdım. Üzgün dəqiqliklər bir-birini əvəz edirdi. Birdən ailəmin məni gözlədiklərini xatırladım. Qeyri-iradi köks ötürüb bir kəlmə belə demədən ayağa durdum, əslində deməyə heç sözüm də qalmamışdı. Əlimi cibimə atanda əlli manatlıq çıxdı. Pulu onun ov-cuna basıb xudafızlaşmadən, görüşmədən ordan uzaqlaşdım. Teatr binasına çatanda arxaya dönüb ona baxdım. Altında oturduğu iri ağacın saralıbsolmuş yarpaqları üstünə tökülməkdə idi.

Külək güclənmişdi... Deyəsən, yenə yağacaqdı...

Bakı, 6-8 mart 2018-ci il

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QALXAR NALƏLƏR ÜRƏKDƏN

(qəsida)

Tələbəlik dostum Ağacavad Məmmədovu xatırlayarkən

Qalxar ürəkdən nalələr, tərk edərsə məni dostlar,
Ahımdan dağlar titrəyər, qəlbim sizlər təkrar-təkrar.

Dost qazanmaq çətindir çox, itirməyə onu nə var?
Qanun qoyubsa ruzigar, məgər ürək etməz qübar?

Sözlə izhar olsa dostluq, söz deməklə yola verrəm,
Söz dostluğu sözdən keçər, könül etməz onu kənar.

Neçə-neçə şirin sözlər, eşitmışəm dostlarımdan,
Qəlbə yeni nəfəs verər, qönçə açar, gələr bahar.

Sənət dostu tam başqadır, çox vaxt sənlə həmdəm olar,
Məsləhəti şəkkər kimi, ürəklərdə məskən salar.

Yaradılan neçə əsər bu dostluqdan bəhrə alar,
Güman, qalar şeir, qəzəl nəsillərə bir yadigar.

Elimizdə bir adət var, çörək ilə dost sınanar,
Həyatında belə insan qəlbinə də yollar tapar.

Çəksə həyat imtahana, çörək kəsən insanları,
Qalar yalnız ürək dostu, çətin anda əl uzadər.

Ah etdiyim bu dostdandır, ürək ondan fəqan edər,
Sual dolu baxışına cavab verməz pərvərdigar.

Hey dəyişir həyat düzü, dəyişirlər insanlar da,
Yaxınlaşar bəzən sənə, bəzən səndən uzaqlaşar.

Səbəb nədir, heç bilmirəm, insan əqli nələr istər?
Dəyişərsə bu gün aləm, qalar yenə bir intizar.

Bəlkə-bəlkə zaman ötüb, dəyişmişdir dövran tamam,
Düşündüyüm xam xəyaldır, itib həyatda etibar.

Düşüncələr hey qarışar, bəzən zamanla barışar,
Bəzən həyat ömrümüzdə yeni duyğular yaradar.

Axsa sular, ötsə illər, ey Hafiza, dayanmadan,
Dəyişməz tək o dostdur ki, sən durduqca o da qalar.

30.12.2021-01.01.2022

ŞƏHİDLƏRİN QANIDIR, AZADLIĞIN CARÇISI

20 yanvar şəhidlərinə ithaf olunur

Qəlbim hər dəfə ağlar, gələndə iyirmi yanvar,
Heç bilmirəm bu qədər insan olarmı qəddar?

Yox, səhv etdim mən yaman, insan deyildir onlar,
İnsan cildli məxluqlar yer üzündə hələ var.

Günahsız insanlara kim silahı qaldırar?
Güman, vermişdir iblis, bu cür dəhşətli qərar.

Öldürülmüş qadınlar, öldürülmüş ahıllar,
Nəticəsi bax budur, tarix də etməz inkar.

Onlardırmı günahkar, baxışlarda sual var,
Törədildi qətləm, ürəklər hey sizildar.

Dolanır İblis təkin, yenə xam xəyaldadır,
Yeni-yeni zindanlar, yaratmaq istər təkrar.
Əbəsdir canfəşanlıq, qoy bilsin ki, əzəldən,
Azad düşüncə edər, zindanları tarimar.

Şəhid qanı səsləyər oğulları, qızları,
Azadlığı sevənlər Tanrıdan dəstək alar.

Bu torpaqda yetişmiş neçə igid, ərənlər.
Azadlıq ruhu bizə, onlardandır yadigar.

Babəkdən, Cavanşirdən, Cavadxandan, Həzidən,
Mehdidən, Mübarizdən əfsanələr yazılar.

Tarix sübut eylədi, dağıldı müdhiş qəfəs,
Pərvazlandı azadlıq, nəhayət qatar-qatar.

Şəhidlərin qanıdır azadlığın carçısı,
Səslənir axşam, səhər, edir bizi xəbərdar.

Yanvar məşəli yanar ürəklərdə əbədi,
Azadlığın yoluna hər zaman işiq salar.

İlk müjdədir bu yolda qırx dörd günlük döyüşlər,
Şəhidlərin ruhu da bu müjdəni alqışlar.

Verdik yeni şəhidlər, neçə igid qəhrəman,
Hər birinin şöhrəti yayıldı diyar-diyar.

Polad kimi ərənlər, iblis qəlbli düşməni,
Bize əmanət olan torpaqlardan qovdular.

Neçə illər hələ var, yeni müjdələr ilə,
Hər müjdədən ürəkdə Vətən eşqi ucalar.

Yazilar neçə dastan bu ellərdən, obadan,
Azadlığın nəğməsi yeni bir aləm açar.

Qələmə al, Hafiza, şərəfli bu tarixi,
Oxusunlar nəsillər, ürəklərdə iftixar.

19-21.01.2022

QƏMDƏN KÖNLÜM QAN AĞLAYAR

Qəmdən könlüm qan ağlayar, güman dildar hələ bilməz,
Ahlar mənlə olar həmdəm, qəlbim qübar, hələ bilməz.

Bir can dedim, canə yetsin, cansız həyat soyuq məzar,
Ol canana verdiyim can olmuş nübar, hələ bilməz.

Eşqsız həyat bir bulaqdır, öz-özünə axıb gedir,
Sevda dolu məkan belə, etsə aşkar, hələ bilməz.
Axır illər dayanmadan, saxlamağa yoxdur imkan,
Düşər bir gün ömrə xəzan, gedər bahar, hələ bilməz.

Soruşma gəl, qalan nədir? - Qəlbdə kövrək xəyallardır.
Qərar vermiş pərvərdigar, ürək ağları, hələ bilməz.

Bəlkə hicran yol açandan kədər olmuşdur hasilim,
Ona dərman vüsaldır ki, nədən gülzar hələ bilməz.

Şükr eylə sən, ey Hafiza, elac yenə dildardadır,
Yazılmışdır ilk qərarda təkrar-təkrar, hələ bilməz.

15-16.01.2022

QOY SEVƏNLƏR OXUSUNLAR

Cəfa ilə keçir ömrüm yarı görən gündən bəri,
Güman bəlkə əsən mehlər verər ona bu xəbəri.

Sən ey fələk, eylə kömək, qoy sönməsin eşqim mənim,
Soruş yordan bilirmi heç, varmı bu cövrün qədəri?

Nədən bilməz ol lalərux, sevda dolu ürək nədir?
Gecə əzab sonsuz olur, gözləyirəm hey səhəri.

Söylə bəlkə qəlbi daşdır, qəlbim dözməz indən belə,
Həyat verməz özgə sevda, görsəm yüzlərlə dilbəri.

El də bilir, hey deyirlər, dövrümüzün Məcnunu var,
Bircə kəlmə yar söyləməz, görsə əgər bu kədəri.

Ötüb zaman o günlərdən, indi dövran tam başqadır,
Yeni dastan yazmaq istər, çatmir qələmin hünəri.

Sən ey Hafız, istərdim mən, götür ələ qələm-dəftər,
Qoy sevənlər oxusunlar, sevən qəlbin yox bənzəri.

28.10.2021

QƏLBDƏ EŞQİ SOLMAYAN İNSAN BƏXTİYAR OLUR

Hüsnünə hər baxanda, eşqim bərqərar olur,
Qəlbdən deməsəm bunu, qəlbim günahkar olur.

Söndürməz onu zaman, silməz ürəkdən hicran,
Hər dövrün öz sevdası, könüldə nübar olur.

Verilən həyat bırdır, eşq ona yollar salır,
Gələn hər il yenidən, sidq ilə təkrar olur.

Həsrətdən o günləri unutmaq heç olarmı?
Bir zaman deyilməmiş sirlər də aşkar olur.
Ötsə də neçə illər, ötsə neçə fəsillər,
Hələ də qəlbim mənim ol eşqə düçər olur.

Sevgi nədir bilməyən insan demək yaşamır,
Sevda həyat sayılsa, eşq özü memar olur.

Xəyalda eşq yaranmaz, cövrlər ürək üzər,
Sevgisiz ötsə rüzgar, ürək də qübar olur.

Bilirsənmi, ay Hafız, eşq istedad istəyir,
Qəlbdə eşqi sönməyən insan bəxtiyar olur.

14-16.11.2021

BİLMƏM CƏFA NƏDƏN OLDU

Cəfa dolu bu dünyada, bilməm cəfa nədən oldu,
Yandı bağrim cəfalarla sevinc məlhəm hərdən oldu.

Xəzan getdi, bahar gəldi, qönçələr tamam açıldı,
Gələn sevinc, gizlin deyil, ürək deyir səndən oldu.

Bir sevinc var xəyal ilə, sənli keçən o günlərdən,
Ayrılığın dərdi cəfa, xəyalım hey pərən oldu.

Cəfalarım həsrətdəndir, göz yaşalarım axıb gedir,
Könlüm deyir bu həsrətin, bəlkə sonu rövşən oldu.

Ahlar gəlir ürəyimdən, dağlar yanar fəryadımdan,
Külli-aləm yansa belə, eşitdiyim əhsən oldu.

Cəfalarım qəlbdə pünhan, hər istəyən xəbər tutmaz,
Bir sən bildin göy ümmənda cövrlərin yelkən oldu.

Ey Hafiza, bəsdir daha, şikayətin vaxtı ötdü,
Çün bilirsən, bitdi cəfa, həyat dönüb gülşən oldu.

16-17.12.2021

AHLAR GƏLİR ÜRƏYİMDƏN

Ahlar gəlir ürəyimdən, bilməm heç aşkar nə deyim?
Könlüm dolur, gah boşalır, qalır intizar nə deyim?

Həyat hər gün bir imtahan, hər kəs ondan çıxa bilməz,
Xeyir ilə şər qarışsa, dönər ruzigar nə deyim?

İnsan qəlbə sirlə dolu, çox dolaşıq bir kələfdir,
Gecə-gündüz hey yaradar, ürəkdə qübar nə deyim?

Bəlkə şair qəlbə duyar, saxta şirin baxışları,
Ürək nələri gizlədər, olmaz xəbərdar nə deyim?
Yazılmışdır neçə roman, yazılmışdır neçə dastan,
Amma sirlər qalib yenə həmənki miqdər nə deyim?

Sirlər dolu təbiətdə kəşflər etmiş neçə alim,
Hər açılan sirlə dünya olmuş laləzar, nə deyim?

Səbəb nədir, bu təzadda, insan qəlbə mürəkkəbdir,
Gah açılır, gah qarışır, çəşir sənətkar, nə deyim?

Bu gün sənə dost olanlar, sabah dönüb düşmən olur,
Düşmənlərsə hey çalışır, olsunlar həmkar, nə deyim?

Həyat mürəkkəbdir, Hafız, fələklər də kömək etməz,
Zamanı düz dərk edənlər olur bəxtiyar, nə deyim?

17-21.12.2021

AYRICA BİR DÜNYA İMİŞ

İndi həyat tam başqadır, gördükərim röya imiş,
Kədər üzən tənha qayıq, sevinc coşqun dərya imiş.

Bir zamanlar soruşardım, ay nənə, bir nağıl danış,
Eşitdiyim nağıl, dastan sırin-sırin xülya imiş.

Nə tez keçdi həmən günlər, gələn günü düşünmədən,
Həsrət bitməz qəlbim mənim sanki cansız əşya imiş.

Ulu Tanrı qərar verir, həyat ölçülüb, biçilir,
Hərənin öz qisməti var, eşq ayrıca dünya imiş.

Ol dünyamda iki qəlb var, biri mənim, biri sənin,
Qəlbimizə yol göstərən, yəqin ondan ziya imiş.

Sevda ilə öten özür, duyan bilir tam başqadır,
Bu sevdadan yanan çıraq, ürəkdəki həya imiş.

Eşqin yolu əzablıdır, əzabları bir dağ qədər,
Həmən dağda hər aşırım, keçilməz bir qaya imiş.

Cəfalardan, ey Hafiza, qələm alıb qəzəl yazsan,
Deyərlər ki, yazdığınıma sinən dolu maya imiş.

24.12.2021

SEVİNCİM GÜMAN XƏLQİ HEYRAN ETDİYİMDƏNDİR

Pərişan xəlqi-aləm ahü-əfqan etdiyimdəndir

Pərişan olduğum xəlqi pərişan etdiyimdəndir.

Məhəmməd Füzuli

Qan ağlasam eşqimlə könlümü qan etdiyimdəndir,
Gələn sevincim güman xəlqi heyran etdiyimdəndir.

Gözümün yaşıdan ürəyim yenə əzablar çəkir,
Çəkdiyim nalələr sırrımı pünhan etdiyimdəndir.

Soruşma nə sirdir ki, qəlbim ondan qübar eylər,
Vəslə yetmək istəyim dərdi hicran etdiyimdəndir.

Qəm əhlini qınamayın, sevinc qəmdən hasil olur,
Ki, vəslə çatmaq keçər qəmdən güman etdiyimdəndir.

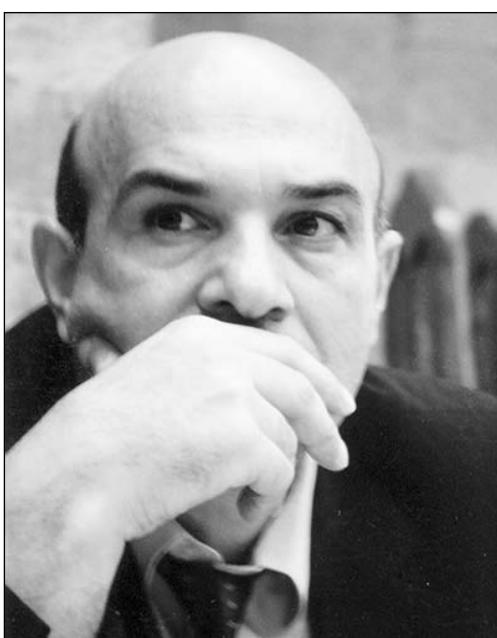
Aşıq olmaq istedaddır, onu hər sevən bacarmaz,
Yarıyarsa bundan könül, ol fəqan etdiyimdəndir.

Bir könül ki, qəmdən yanmır, sevinc nədir heç bilərmi?
Aşıqlıq istedadım dərdi asan etdiyimdəndir.

Hafiza alışmisan bu dərd içrə deyim sənə,
Söz qədrini bilsə arif, ol ehsan etdiyimdəndir.

24-25.11.2021

SİBİRŞANIN GENERALLİĞİ

HACI NƏRİMANOĞLU

I şəkil

Əhvalat Muğan şəhər məscidində vəqə olur. 1998-ci il, 30 yanvar, saat 10.30 radələridir. Ramazan bayramının ilk günüdür, məscidin qabağına xeyli adam yığışır. Şəhərin başçısı, müavinləri, prokuror, polis və MTN rəisləri, YAP, bələdiyyə sədri, digər aktivlər yaxınlaşır. Onların arasında general libasında ortaboylu, sarımtıl sıfətli biri diqqəti xüsusi çəkir, qayışının üstündə tapança bağlamış, təkəbbürlü, arxasında da iki nəfər rus "OMON"çusu geyimində, qabaqda da iki nəfər milli cangüdənin - azərbaycanlı olduqları bilinir. Şəhər camaati, rəhbərləri generalı qabağa verib "buyur, buyur"la məscidin qırmızı xalı döşənmiş pilləkənlərində irəli buraxırlar, özləri də ardınca girirlər məscidə.

Eşikdə camaatdan səslər gəlir. "Generalımıza eşq olsun", "Sən bizim fəxrimizsən", "Azərbaycan səninlə qürur duyur" nidaları, alqışlar ara vermir.

Yerdən alqışlar qarışq səs gələndə sadə kəndlə geyimində bəzi adamların danışığı da eşidilir.

(4 şəkilli faciəvi komediya)

Biri: Ə...illaf gedib yaxından baxdım e... Həqiqi bizim İbrahimin oğludu, özüdü...

O biri: Xanabadlı şofer İbrahimin?

Digəri: Torpaq yetişdirir də, elə bilirdiz bizdə ancaq qarpız yetişir hə..?!

Biri: (səsin lap yavaşıdır) Ə bu avaranın biriydi e... uşaqlıqda qonum-qonşu bunun əlindən bezar qalmışdı, hinlərdə yumurta da qoymurdu qala, arvad-uşaq bunun dərdindən axran dururdu toyuqcucəyə, gördüyüün qapırdı...

O biri: Ona görə deyirlər e... kiminin əvvəli, kiminin sonrası. Ata-anası bunun bu günün görmədilər, yazıqlar qəbrə də Sibirşan deyə-deyə özgələrin ciyində getdilər.

Biri: Əyə, sən ondan danış ki, 3-4 günə Qarabağı alırıq e... Deyir Gəncədən Qazağa, Horadizə qədər rus əsgərinin, tankının əlindən tərpənmək olmur, samolyotlarnan daşıyb gətirib gecəynən töküblər. Komandiri də bax budur.

O biri: Putinin özü göndərib, bizimkilərlə də razılığa gəliblər, ermənilərnən də. Məsələ həll olunur. Rusun əliynən alıb verirlər, özləri də dururlar əvvəlki yerlərində, arada, sərhəddə.

Digəri: Əyə qoy olsun dayna, kor nə istər - iki göz, biri əyri, biri düz. Onsuz da biz torpaq alası millət deyilik. Bu qaçqın-quçqunun əlindən bezar qaldıq ta, çıxıb getsəydirələr, dincələrdik.

General və rəhbərlər məscidin içində girib baxıb çıxıb dururlar pilləkənin başında, səssizlik yaranır.

Axund: Camaat, bu gün müqəddəs Ramazan bayramıdır, biz bir azdan bayram namazına başlayacağıq, ancaq namazdan qabaq sizə hamımızı sevindirən xəbər verim ki, Rusyanın tanınmış generalı, uşaqlığı, məktəb illəri bizim nurlu şəhərimizdə keçən Sibirşan İbraqimoviç 30 ildən sonra ilk dəfə Muğana təşrif buyurub, gəlin onu alqışlayaqla. (Yerdən "xoş gəlib, səfa gətirib" səsləri gəlir)

Söz hörmətli İcra başçımızındır, buyurun.

Başçı. Hamınızı şəhərin rəhbərliyi adından bu əziz gün münasibətilə salamlayıram, bayramınız mübarək, Allah oruc-namazınızı qəbul eləsin. Heç vaxt Ramazan bayramında bura bir belə adam toplaşmamışdı, bu bizim əziz generalımızın hörməti şərəfinədir. Ona hamınızın adından "doğma şəhərinə xoş gəlmisən!" - deyirəm.

Axund: Hörmətli başçımızdan sonra mən sözü Ağdamdan məcburi köçküñ gəlib beş ildir şəhərimizi ağır nəfəsi ilə şərəfləndirən Seyid Sabir ağa-yaya verirəm.

Seyid: (əllərinin bərk-bərk əsdiyi görünür). Camaat, mən ötən gecə gördüyü yuxunu sizə danışmaq istəyirəm. Gördüm bir cüt ağ libaslı mələk qondu çıyinlərimə, dedi: Ey imam övladı, səhər sizin şəhərə bir hörmətli zat təşrif buyuracaq, onu salamla, camaata de ki, Allah-taala kafərlər əlində qalan torpaqlarını onun əliynən qaytarıb verəcək əziz qacqın-didərgin bəndələrinə. (Ağ-lamsınır, yeriyib generalın boynun qucaqlayıb, üzündən bərk-bərk öpür): "Səni göndərən Xudavəndi-aləmin izzəti-cəlalınə min şükürlər olsun, ay oğul, qurtar bizi bu bəladan", - deyir.

Yerdən səs: Hamımız onun arxasınca əlimizə silah alıb ölümə də getməyə hazırlıq (Yenə çəpik, alqış səsləri gəlir).

Camaatın alqış sədaları, xeyir-duaları ilə qabaqda General olmaqla bayırda dayanmış adamların arasından keçib məscidin qarşısındaki yemek-xanada məxsusi hazırlanmış otağa girirlər.

İkinci şəkil

Şəhərin ən böyük şadlıq sarayında bol süfrəli musiqili məclisidir. Başdakı masada yuxarıda şəstlə oturan Generalın yanında şəhər rəhbərləri əyləşiblər, çoxlu seçmə adamlar, şəhər aktivləri görünürlər.

Məclisin aparıcısı Muğan Dövlət Dram Teatrının aktyoru, şəhərin toy məclislərinin ünlü tama-dası Habil İbrahimli generalın keçdiyi mənali ölüm yolu barədə məlumat verir.

İlk olaraq şəhərin rus dilində ən yaxşı biləni, təhsil şöbəsinin baş inspektorunu Ələsgər müəllimə söz verilir, o, əlindəki qırmızı papkadan çıxardığı məktubu əvvəl pafosla rus dilində, ardınca da xüsusi bəlağtlə Azərbaycan dilində oxuyur.

"Hörmətli general-major Sibirxan İbraqimoviç İbraqimov!"

Sizi, Rusiya Federasiyası daxili işlər orqanlarında uzun illər səmərəli fəaliyyət göstərmiş daxili xidmət generalını 50 yaşından tamam olması münasibəti ilə təbrik edirəm. Sizə Rusiya və Azərbaycan xalqlarının rifahı naminə bundan sonrakı fəaliyyətinizdə böyük uğurlar arzulayıram.

**Hörmətlə, Boris Yeltsin
Rusiya Federasiyasının Prezidenti"**

Möhürlü olduğu görünən məktubu qaldırıb fəxrlə qarşısındaki media əhlinin rahat yaddaşa köçürməsinə imkan yaradır, sonra da düberə qaldırıb məclis əhlinə nümayiş etdirir, alqışlar gəlir.

Başçının müavini: İcazənizlə mən də şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının Sərəncamını oxuyum.

"Muğan Şəhər İcra Hakimiyyətinin qərarı: daxili xidmət general-majoru Sibirxan İbrahim oğlu İbrahimova Muğanın fəxri sakini adı verilsin, onun adı şəhərin "Şərəf kitabı"na yazılsın".

Şəhər rəhbərliyi adından icazənizlə bir ədəd rəngli televizor və maqnitofonu da hədiyyə olaraq cənab generala təqdim edirəm. (Hədiyyələr gülçiçək dəstəsi ilə birləşdə generala verilir.)

Axund irəli keçir, yanında da İcra hakimiyyətində işləyən **qardaşı** çıxış edir: Bilirsiz ki, bu məclisi biz qardaşlar halal pulumuzla təşkil eləmişik. Yaxın günlərdə eşidəcəyimiz xoş xəbərli günlər münasibətilə (başı ilə Qarabağ tərəfə işarə edir) indidən hamınıza gözaydınliyi verirəm. Söz veririk ki, Şuşa, Laçın alınanda da belə bir yemək-içmək məclisi təşkil eliyəcəyik, inşallah! Biz qardaşlar adından bu nəfis İran xalçasını, ehtiyacı olmasa da, bu konvertin içindəki ilə birlikdə yubilyarımıza təqdim edirik.

(İki qardaş hərəsi bir tərəfdən gəbəni açıb generala təqdim edirlər.)

Generalın şəstlə ünvanına deyilən sözləri, sağlıqları əlində rumka məmnun duyğularla dirlədiyi görünür.

AMİP Vahid: Mənə bu məclisdə söz verildiyinə görə, özümü xoşbəxt hiss edirəm. Qürur du-

yuram ki mən də fəxrimiz olan generalımızla bir məktəbdə, eyni sinifdə oxumuşam. Həmişə düşüñürdüm ki, çoxlu istedadlı adamlar yetirmiş nur şəhərimizin niyə bir generalı yoxdur. Axır ki, bu niyyətimiz də gerçəkliyə çevrildi. Biz şəhər müxalifətçiləri də hörmətli generalımızın Qarabağ probleminin həllinə misilsiz töhfə verəcəyinə inanır, onu dəstəkləyir, bildiririk ki, səhbət Qarabağdan gedirsə, heç bir iqtidar-müxalifə səhbəti ola bilməz, biz də bu günü çoxdan gözlədiyimizi bəyan edirik.

Cixışlar davam edə-edə sarayın ən ucqar yerdə sərxoş olduğu görünən cangüdənlərin ofisantlarla əvvəl yavaş, sonra ucadan eşidilən səslərlə mübahisə etdikləri görünür.

1-ci: Ədə, araq gətir deyirəm sənə, sən bilmirsin ki, mən Generalın axranasıyam, onu mən Russətən pravajat eliyib gətirmişəm e bura.

Ofisant: Əshi yoxdu araq, bize deyiblər cəmi 200 nəfər adam olacaq, o qədər də yemək-içmək düzülüb, hələ qonaqsınız deyənə sizin stola ikisin də lişni qoymuşduq.

2-ci: Ayə bizi burda lişniy?

Səs-küyə general durub gəlir, hər ikisinin başın qucaqlayıb qulaqlarına nə isə deyir, üzlərindən öpür, ofisantlara: "Onlara bir şüşə də araq verin, xahiş edirəm", - deyib gedir.

Qəzetçi Mərdan (əlindəki qəzetiñ birinci səhifəsində generalın fotosu da görünür) çıxış edir: Qəzetimizin indi sizlərə paylanan xüsusi nömrəsin elə indicə mətbəədən çıxardıb gətirmişik ki, bu da bizim hədiyyəmiz olsun, əliniz qaralsa, üzürlü hesab edin, hələ rəngi qurumayıb. Qəzet bütünlükə generalımızın şərəfli ölüm yoluna həsr olunub, təəssüf ki, bir çoxlarınızın ürək sözlərinə yer tapa bilmədik, növbəti sayımızda bu günkü tədbirlə birlikdə hörmətli generalımızın müsahibəsini də verəcəyik. Siz burada generalımızı yanından tanışınanlar, orta məktəb yoldaşlarının, müəllimlərinin, Rusiyada uzun illər onunla çiycin-çiyinə çalışmış yüksək rütbəli zabitlərin ürək sözlərini oxuyasınız. Dünən də bilirsiniz ki, yerli te-

leviziya ilə xüsusi veriliş getdi, bu gün isə gördüyüñ kimi respublikamızın bütün televiziyalarının müxbirləri intizarla hörmətli generalımızın çıxışını gözləyirlər. Mən onların da şəhərimizin bütün jurnalistləri adından generalımızı yubileyi münasibəti ilə təbrik edirəm, şəhərimizin, Azərbaycanımızın adını ucaldığına görə şəxsinə sonsuz təşəkkürlərimizi bildirirəm.

(Gurultulu alqışlarla söz Generala verilir.)

General pozuq Azərbaycan dilində danışır, sərxoş olduğu, narahatlığı da görünür: Məni tanıyanlar bilir ki, mən düz 30 ildir ki, doğulduğum bu şəhərə gəlməmişdim. Səbəb də bu idi, məni tanıyanlar bilir, mən evdən gedəndə demişdim ki, general olmayıncı bura gəlməyəcəm. Ağızmanın çıxan kimi də elədim. Hətta, Rossiyada olanda eşitdim ki, anam can üstədir, atam ölüb, onda yenə gəlmədim ki, ancaq general formasında gedəcəyəm vətənimə, onu gözlədim ki, dediyimi edim. Bu da mən!

(Yenə məclisin aşağı bucağına işıq düşür. Bayaqqı stoldakı cangüdənlərdən birinin kefli səsi: (əllərin Generala tərəf uzadıb) Ayə, julik, de bura araq gətirsinlər, yoxsa... sənin general ağızını... əlin stolun üstünə çırpır, o biri də tapançasın çıxardıb yuxarı qaldırır, bir neçə yerli polis onlara tərəf gedir)

General davam eliyir: Mənim Rossiyadakı dostlarım çox istədilər ki, birinci yubileyimi Moskvada otmeçat eləsinlər, ancaq mən dedim yox, öz Vətənimə gedirəm - Muqana. İndi budur, sizinləyəm, burdan da (eyhamla o tərəfi göstərir) o yana gedəcəyik, biz razı ola bilmərik ki, torpaqlarımız ermənilərin əlində qalsın...

Yerdən: Qa-ra-bağ, Qa-ra-bağ! - səsləri gəlir.

Bayaqqı stolda səs-küy yenə qalxır, çıxışını bitirən general bir də onların yanına gəlir, boyunla-rın qucaqlayıb öpür, nə isə deyir, diqqət edəndə əl atıb boğazına onlara yalvardığı görünür, amma xeyri olmur, onu eşidən yoxdur, elə bil, rusca söyüslər də eşidilir.

Oxrannikin səsi: Adə suka, özünü vermisən yemək-içməyin bol yerinə, iki gündür bizi tula kimi salmışan dalına, adam yerinə qoymursan, accusuz qalmışıq, açıb deyim indi, pazor olasan... (İstəyir qucaqlayıb bayır çıxartsın, gücü çatmir, bu vaxt mayor rütbəli polis zabiti yaxınlaşır) -Cənab general, icazənizlə biz onları çıxardaq, əllə-

rindən xata-zad çıxar, məclisə zərər gələr, peşmançılıq olar, rəisimiz də bizə əmr verib ki, asayışı təmin edin orda.

General: Onda elə eliyin ki, mən burdan çıxınca səsləri gəlməsin, ayıbdır camaatdan, birinci ağızların yumun, söyüşçüldülər.

Polislərlə oxranalar qarşılırlar, qışkıraq, həykəylə "OMON"çu rusları, azərbaycanlı cangüdənləri qucaqlayıb güclə bayira çıxarırlar.

General oturduğu stola yaxınlaşanda bir də mikrofonu alıb danışır: Görürsüz də, Rossiyada alqokolizm baş alıb gedir, hələ içinin ən yaxşılarırin tapıb qoşublar məni axranyat eləməyə, qurban olum yenə də öz torpağıma, xalqıma. Mən buna görə istədim tək gələm, ancaq MVD Rossiya icazə vermədi ki, biz öz generalımızı təkbaşına yola sala bilmərik, yəni instruksiya ne pozvolayayet da...

Yerdən: Əlbəttə, kaneşnə, xoş gəlmisən, gözümüz üstə yerin var, eybi yox, onlar da öz balalarımızdı... - səsləri eşidilir.

Başçı: Əgər generalımız etiraz etmirsə, biz dek, qoy camaatımız da sərbəst yeyib-içsinlər, əziz gündür. (Səsin yavaşıdır Generala) Kürün qırağında da xudmani bir çay süfrəsi təşkil olunub, hörmətli Generalımızı orda gözləyirik.

Rəhbərlər məclisdən çıxırlar.

Üçüncü şəkil

Polis rəisinin kabineti. Prokuror, MTN-nin rəisi həyəcanlı, üz-gözlərindən zəhrimər töklür, gah oturub, gah da əsəbi, narahat şəkildə hamısı var-gəl edirlər. MTN rəisi, polis rəisi tez-tez növbətçi telefonuna: Bir xəbər gəlmədi Rossiyadan?! - soruşurlar. Qapı ağızından səs-küy gəlir, Üç zabit rus "oxrana"larından birinin qolun arxasında burub darta-darta içəri salırlar.

1-ci polis zabiti: Rəis, həkim də çağırıldıq, ayıltmaq üçün nə lazımsa elədik. İndi dilləri açılıb, yenə elə bayaq dediklərin təkrar eliyirlər.

1-ci oxrana: Naçalnik, cəstnoye slovo, mən də göyçaylıyam, 20 ildir tanıyıram onu, vallah, düz deyirik. İnanmırız, Novosibirsk qorodskoy upravleniyeye zəng vurun, öyrənin.

Bu vaxt **növbətçi** zabit əlində kağız içəri girir: Rəis, cavab gəldi.

Rəis. Oxu görüm tez...

Teleqramı oxuyur: Urojenets selo Xanabad Yevlaxskoqo rayona Azerbaydjana, 1948-qo qoda rojdeniya, Sibirxan İbraqimoviç İbraqimov uvolen iz sostava MVD Rossii v zvanii podpolkovnik zapasa, poslednyeye doljnost - zamnaçalnik otdela oxrana Novosibirskoye qorodskoye upravleniye vnutrennix del. Naçalnik otdela, polkovnik Petrov.

MTN rəisinin də telefonuna bunun ardınca zəng gəlir: Eşidirəm... Bizim növbətçidi, oxuoxu... (Başın bulayır) Bizə də eyni cavab gəldi... (başın əlləri ilə sıxıb stula çökür, sifətinin rəngi pörtüb)

Rəis ikiəlli başına qapaz vurur: Vay sənin ad qoyanının... Sibirxan deyil e... Zibilxan...ski əcdadına lənət, biabır-dəsgah olduq. (Oxrannikləri göstərib zabitlərə) Rədd eliyin bu it küçüklərin burdan, yengə gəliblər mənə... Sizin var-yoxunu zu...

Bu hayda Başçı, müavini ilə içəri girir, əsəbi, özlərin itirmiş kimi görünürler.

Başçı: Rəis, bu nə məsələdi?

Rəis: Elə eșitdiyiniz kimidir, cənab Başçı.

Başçı: Ürəyin tutub kresloya çökür. Tfu sənin.... Aparatdan kurator şöbə müdərinin adından zəng eliyib ki, televizorda göstərilən o dəm-dəsgahnan yubileyin keçirdiyiniz General kimdir, təcili məlumat təqdim edin... kimdən razılıq almısız, barı heç öyrənmisiniz onun bizim iqtidara münasibətin, müxalifətlərlə bir əlaqəsi-zadı olar ha birdən, özünüz cavabdehsiniz. Özgə vaxtı bu televizorlara (əliynən göstərir) yalvarırdın, pulun, maşının da verib yola salırdın, heç lazım olan xəbəri belə tez vermirdilər... biabır olduq. Yaxşı ki, AzərTAC-a xəbər getməyib, onda baş var da, məscidin girişində qulağıma dedi ki, bunun sir-sifətindən oğraşlıq yağır, heç gözüm bundan su içmir...

MTN rəisi: Özü də televizorda zalim uşağı ancaq elə bizim stolu, az qala ağzımızın için də göstəridilər. Mənə də dərhal irad tutdular ki, orda müxalifətlər niyə iştirak, çıxış ediblər, sənin orda nə işin var, öyrənin görün onlarla nə əlaqəsi var, maraqlan gör o hədiyyə verənlər kimlədir, nə veriblər, niyə veriblər, hara gedib...

Rəis: Mənə də tapşırıq verdilər ki, camaatla

ünsiyyətinə çox imkan verməyin, deyəsən camaat arasında hörmətli adama oxşayır. Mən qorxudan telefonu bağlamışam. Məhv olduq hamımız, atamızı yandıracaqlar. Nə pis yerdə gecələdik, bir ilim qalmışdı təqaüdə... Xalqın üzünə nətər çıxıcıyq e... (pəncərədən görünən adamları göstərir) artıq bütün şəhər bilir...

Prokuror: Cəhənnəm olsun e xalq... bayaq görmürdün məscidin qabağına nə qədər adam toplaşmışdı, "ureyy" qışqırıldılar. Köpəyoğlu deşəydi, davay, kim könüllü döyüşə getmək istəyir keçsin bu tərəfə, gör orda bir adam qalasıydı. Elə boş-boş "Qarabağ" qışqırmağı biliirlər.

Rəis: Gör bizim birimizin ağlinə gəlib ki, dünəndən bəri öyrənək görək bu hansı yuvanın quşudur, haranın tulasıdı. O Axundun dalın dağıdacam e, o salıb dalına tula kimi gəzdirirdi, hələ görək sabaha işdə qalsam...

Başçı: Yaxşı-yaxşı, 16 yaşlı qızı Xaldanda atasından pulla satın alıb özünə arvad eliyəndə işin bitirsəydiniz, indi bu müsibət də başımıza gəlməzdi, pulun alıb mumladınız, oturun bir görək, neyniyirik, nətər çıxırıq bu zibilin içindən.

İşiq düşür. Masa arxasına yaxın oturub yavaşdan məsləhət-məşvərət eliylər.

Rəis ayağa qalxır: (telefona) Əməliyyat və xidmət üzrə müavinlər tez bura. (2 şışman podpolkovnik pörtməş halda içəri daxil olur) Demək belə.... anladınız?! Təcili! (Əli ilə göstərir) Yerli televiziyadan kasetləri götürmək, fotoaparatları tapıb almaq, şəkillər çıxarılıbsa uniçtojat, qəzətin qalan nüsxələrini, mətbəədəki formatını məhv etmək. (Əli ilə o biri müavinə) Sən... Əməliyyatı qur, o qaçıq, başa düşdün, cinayətkar qaçıq... aradan çıxır, düz Gəncə-Moskva reysinə, uqolovnı rozisklar təcili özlərin aeropota çatdırırlar, bilet-milet, nə bilim nə lazımdı, təyyarəni tutub saxlasınlar, general təcili getməlidir-desinlər, oğraşa desinlər bir də sənin Azərbaycana ayağın dəysə, tutub.... o iki rusu da ayrı reyslə sakitliklə samolyota mindirib ordan dolojit edirsiz mənə ki, əməliyyat icra olundu, sonra geri dönürsüz, ayındır?

Müavinlər: Bəli, rəis.

Prokuror: (sakit) Başqa yol yoxdur, sonrasın fikirləşərik.

Başçı. Bəs o indi hardadır?

Rəis: Dədəsinin xarabasında lül-qənbər yatır, bizimkilərdən ikisi qapını da bağlayıblar, qarovalun çəkir, əmr gözləyirlər.

Dördüncü şəkil

Uçuq-sökük, palçıqla suvanmış, toz basmış ev, divara qoca yanaşı qadın-kişi şəkli vurulub, məlül-məlül, yatan oğluna baxırlar. General əyin paltarında köhnə divanın üstündə xor-xorla yatır, əlində general furaşkası, bir ayağında ayaqqabısı var, o birində yox. Üç polis içəri girir, ona yaxınlaşır. Tapançanı ağızına dirəyir. Sərxoş, yuxulu gözün açır.

-Sənin general ağızını..., səsin çıxsa, artıq hərəkət eləsən beynini dağıdacam, tez əynindəkin çıxart bunları gey, kömək eliyn alçağa, (general libasın çıxardıb mülki paltar geyindirirlər), sənədlərin soxun cibinə, burda izi-tozu da qalmasın, həyətdə maşın gözləyir, tez olun, bir saat vaxtimiz var Gəncəyə çatmağa... bunun doğulduğu xarabani da, yox, lazım deyil heç, sadəcə iz qalmasın...

Həyətdə əynində dar, köhnə paltar, bir ayağında corab, o birində taykeş qaloş olan "General" qorxudan əsə-əsə, nə deyirlər, çəst verir: Ponyal, ponyal, tak toçno, yest səsləri gəlir, basırlar arxa oturacaq, maşın sürətlə yerindən götürülür...

İşiq rəisin kabinetinə düşür, bayaqlılar hamısı məlül-məhzun müxtəlif pozalarda dayanıb üstündə "general"ın şəkilləri olan qəzetləri, foto-şəkil-ləri cirib təpikləyən rəisə baxırlar. Pəncərə qarşısında ayaq üstə dayanan yazar müxbir əlləri qoynunda acı-acı gülümsünür: Allah sənə rəhmət eləsin, Qoqol, Mirzə Cəlil...

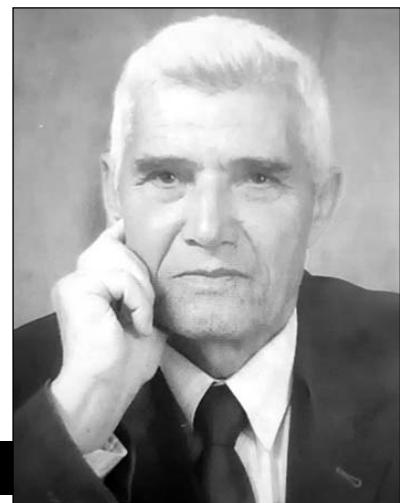
Ekranda Cəlil Məmmədquluzadə ilə Şeyx Nəsrullahın və Qoqolla Xlestakovun ruhu-əksi dolanır və rus generalı formasında Sibirxan İbrahimovun paqonları cirilib tökülmüş, başı aşağı, xəcalətli foto-portretlərinə və Qarabağın qara rəngdə xəritəsinin üstünə yavaş-yavaş işiq düşür.

Pərdə bağlanır.

SON

31.01.1998

*Düşünən beyindi, vuran ürəkdi,
Məhəbbətsiz dünya kimə gərəkdi.*

BUDAQ TƏHMƏZ

ÜRƏK SEVƏRSƏ

(poema)

Proloq

İlham dilə gəlib, ürək titrəyir,
Köksümün altında haray qoparır.
Mənə bu səhnəni "götür, yaz" deyir,
Məni döyüslərə çəkib aparır.

Gəlir göz önungə döyük səhnəsi,
Müharibə sözü ölümdü, qandı.
Dəlir qulağımı topların səsi,
Torpaq haray çəkir, alışdı, yandı.

Gözümdə canlanır Zəngilan, Şuşa,
Nail silahlanıb girir döyüşə.
Ürəyində Vətən, qəlbində qürur,
Azğın düşmənləri gözündən vurur.

Bu necə fikirdi başımda gəzir,
Ürək piçıldayı, yaz deyir bunu.
Rahatlıq verməyir, qəlbimi əzir,
Yaz bu məhəbbətin kim olduğunu.

Məhəbbətin gücün göstər aləmə,
Qadılarda olan ehtibarı gör.
Daha son qoymuşuq kədərə, qəmə,
Həqiqi sevgiyə ürəyini ver.

Orda sevinc də var, kədər də, qəm də,
Müqəddəs sevgini göstərək gərək.
Leyli-Məcnun da var, Əsli-Kərəm də,
Qəlbindən keçəni yaz deyir ürək.

Götürüb qələmi, vərəqləri mən
Fikirlər içində xəyalal daldım.
Coşub-çağlayırdı sinəmdə ürək,
Gördüyüm səhnəni qələmə aldım.

...Üç aydı qayıdır Nail cəbhədən,
Düşündüm: "Naillə söhbət edim mən".
Onun hər sözündən mən ilham aldım,
Şanlı döyük yolun tarixə saldım.

Nail və Nailə

*Ay doğar, batar, gedər,
Durnalar qatar gedər.
Vəfali yara can qurban,
Bivəfa atar, gedər.*

Xalq mahnisindən

Sevirdi bir-birini Nail ilə Nailə,
Onların məhəbbəti düşmüşdü dildən-dilə.
Günlərin bir gündə nişanlandılar onlar,
Yaxşı ki, bu həyatda gözəl adətimiz var.

Nailə həkim idi, kənddə çox sevilirdi,
Gələn xəstələrinin dilin yaxşı bilirdi.
Nail də gənc müəllimdi, sevir onu uşaqlar,
Uşaqlar da xoşbəxtdi, belə müəllimləri var.

Günlər gəlib keçirdi, toy payızə qalmışdı,
Hamı öz işindəydi, zaman öz axarında.
Toy üçün hər nə varsa, Nail onu almışdı,
O, cəbhəyə yollandı ömrünün baharında.

Silahlanıb atıldı o, döyüş meydanına,
Susamışdı o, azğın, vəhşi düşmən qanına.
Ürəkdə Vətən eşqi, düşmənləri qırırdı,
Hər an irəli gedib ön cəbhədə dururdu.

Döyüş meydanlarında hər əzaba dözürdü,
Hərdən də darixanda evə məktub yazdı.

Məktubdan sətirlər

"Sən mənim gözüm də gözəl bir pəri,
Ay səni görəndə utanıb batır.
Səninlə açıram mən səhərləri,
Gözlərin gecələr gözümüz də yatır.

Vurğunu olmuşam səntək bir qızın,
Gərək çıçək dərəm sevgi bağından.
Əgər izin versən, öpərdim sənin
Lalətək qızaran al yanağından".

Şuşa, 05.10.2021

Şuşanın dağlarında səngimirdi döyüşlər,
Dumanla bürünmüştü burda bütün kənd, şəhər.
Ordumuz məhv edirdi azğın, quldur yağını,
Nail itirdi orda hər iki ayağını.

***

Deyin hardan əmdi bu qəfil külək,
Buludlar sızladi, göylər ağladı.
Belə bir dəhşətə dözmürdü ürək,
Tanrı ətəyində onu saxladı.

***

Hərbi xəstəxanada ayaq qoydular ona,
(Övladını bu gündə heç görməyə bir ana!)
Həkimlər gəlib onu qaldırdılar ayağa,
Nail addım atanda ürəyi döndü dağa.

Nailənin məktubundan

"Yadıma düşdükə o qoşa çinar,
Gecələr ürəyim səni arzular.
Bilirsən, oradı görüş yerimiz,
Qalib çınar altda gülüşlərimiz.

İlk görüş, son ayrılıq qəlbimi sarır,
Bir də o yerlərə çəkib aparır.
Gecələr yuxuma gəlirsən hərdən,
Hər an gözləyirəm, ürəyimdəsən.

Bilirəm, ürəkdən sevirsən məni,
Hünərlə, qeyrətlə qoru Vətəni.
Gözləyir yolunu o qoşa çınar,
Görüşə gedərik gələndə bahar."
Çiçəkli kəndi, 11.10.2021

Hərdən yuxularında görürdü Nailəni,
Elə hey düşünürdü, unudacaqdı məni.
Min bir fikir gəzirdi onun düşüncəsində,
Bir gün dönəcək evə Nail toy həvəsində.

Gəlirdi xəyalına onun qara fikirlər,
Naili buraxdilar, gəldi evə bir səhər.
Yığıldılar qonşular, hamı təbrikə gəldi,
Nailin şərəfinə böyük məclis düzəldi.

Nail ilə Nailə tək qalmışdı otaqda,
Nail dedi: "Nailə, bir sırrı açam gərək.
Ayaqlarım cəbhədə qurban getdi Vətənə,
Hərbi xəstəxanada "ayaq" qoydular mənə".

Bu sözlərdən Nailə hönkür-hönkür ağladı,
Yaxınlaşış Nailin boynunu qucaqladı.
Dedi: "Darixma, Nail, şükr edirəm Allaha,
Ölməmisən, gəlmisən, arzum yoxdu bir daha".

Nail gülüb sevindi, dedi: "Ürəyimcəsən,
O azğın düşmənlərdən azad olundu Vətən!
Hər yanda başlayıbdı indi Zəfər bayramı,
Başlarıq toyumuza, yiğilib gələr hamı.

Şuşaya gedərik biz, görərsən o dağları,
Qayaların dibindən axan gur bulaqları.

Şuşanın gözəlliyi aləmə səs salıbdi,
Neçə böyük sənətkar ordan ilham alıbdi.
Şuşanı görməmisən, görsən valeh olarsan,
Daha burda qalmazsan, gedib orda qalarsan!"

***

"Bir gün o yerlərə gedərik qoşa,
Bizi salamlayıb sevinər Şuşa.
Könlümüzü oxşar İsa bulağı,
Düşmənə verərik hər gün göz dağı".

Nailə sevindi, Nailə güldü,
O gül dodaqlardan gülüş töküldü.

***

Toy etdilər onlara, yiğildi, gəldi hamı,
Təbrik etdi onları kəndin bütün adamı.

***

Muşduluqçu da çatdı o gün öz nəmərinə,
Nailin də ürəyi o gün yerinə düşdü.
Çatdırılar məhəbbətin əlçatmaz zirvəsinə,
Ürəklər də o gecə sevinərək görüşdü.

***

Sevən ürəklərin sərhədi yoxdu,
Qızlar aldanmasın dövlətə, vara.
Ürəkdən sevənlər yaxşı ki, çıxdu,
Mən nifrət edirəm vəfasızlara.

Cəbhədə itirsə də Nail ayaqlarını,
Nailə itirmədi ona etibarını.
Nişanı qaytarmadı, sevdı ürəkdən onu,
Vətən üçün döyüşən igid Vətən oğlunu.

Səhər-axşam oldular bir ürəkdə iki can,
Zəfər çaldı ordumuz, daha tökülmədi qan.
Nail məktəbə getdi, sevindi şagirdləri,
Baş qaldırdı yenidən ömrün gənclik baharı.

Dolandı aylar, illər, gəlib keçdi fəsillər,
Arzular çiçək açdı, məhəbbətdən doğuldu.
Gəlirdi bu dünyaya yeni-yeni nəsillər,
Nailənin bir səhər gözəl bir oğlu oldu.

Zəfər qoydular adın, biz qələbə çalmışdıq,
Düşməni möğlub edib Qarabağı almışdıq.

İşlədiyi məktəbdə Nail direktor oldu,
Hamı təbrikə gəldi, məktəb boşaldı, doldu.

Nailə ev verdilər, təzə evə köcdülər,
Sevindilər, güldülər, dedilər, gülüsdülər.
Bir ürəkdə oldular onlar yenə iki can,
Yaşasın bu məhəbbət! Yaşasın Azərbaycan!

***

Yazdım bu dastanı, dillərə düşsün,
Sevənlər oxuyub görsünlər bunu.
Sevib-sevilənlər daim düşünsün,
Görsün Nailənin kim olduğunu.

Epiloq

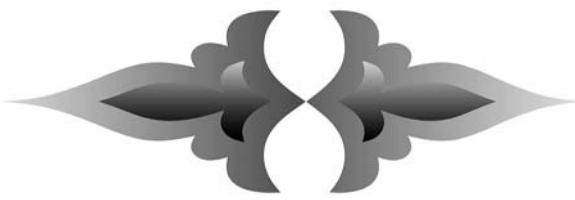
Mən əhsən deyirəm belə qadına,
Qadın ürəyinin hökmünə bir bax!
Yananda elə yan eşqin oduna,
Məhəbbət eşqilə yansın dil-dodaq!

Gördüm Nailənin vəfasını mən,
Sevindim ürəkdən, güldüm ürəkdən.
Nailətək olsun vətən qızları,
Onlar pozmasınlar əhdidi, ilqarı.

Oxucum, qoy sevənlər oxusun bu dastanı,
Bu, nə bir əfsanədi, nə də ki, bir nağıldı.
Soruşmayın siz məndən indi məhəbbət hanı,
Yazdığını hər bir misra məhəbbətdən doğuldu.

Dedilər, güldülər qəhrəmanlarım,
Mənim də qəlbimdə qaynadı qanım.
Ağ kağız üstündə sevindi qələm,
Söhbəti qurtardım ürəyimlə mən.

Bakı, 20.11.2021

RAMİZ İSMAYIL

QADIN SƏRNİŞİN

hekayə

Paltar seçməyə ehtiyac yox idi. Aldığı paltaların hamısı deyildiyi kimi seçmə "brend" mallardandı. Şifonerin qapısını açıb əlinə keçəni götürə bilərdi. Nədənsə şəhərdən geyinib gəldiyi paltarı seçdi, bədənnüma güzgünün qabağında durub eninə-uzununa baxdı, saçlarını sığallayıb bir də bədəninin qurşaqdan aşağısına nəzər yetirdi. Döñüb o biri tərəfindən baxdı: yaxşı idi. Bəzək əşyalarını boyun-boğazına, qulağına, qoluna taxıb etirləndi. Yenidən güzgünün qabağına keçdi. Bu dəfə eynəklə baxdı. "Hə-ə, əclaf, indi baxarsan", piçıldayırmış kimi öz-özünə danışib otağına keçdi. Əl çantasını götürüb içində baxdı. Portmanatı çantasında idi, pulu olduğunu biliirdi, miqdarını bilmirdi. Portmanatı açıb baxdı, rahat oldu: kifayət qədər pul var idi. Saymağa ehtiyac duymadı. "Daha nə qaldı?" öz-özünə damşa-damşa var-gəl eləməyə başladı. Nəhayət, "getdik" deyib evdən çıxdı.

"Birinci qarşımı çixan maşına minəcəyəm. İstər "CİP" olsun, istər "Mercedes", istər "Moskvic", istər "Zapi", lap elə traktor olsun! Nə olursun, birinci maşına minəcəyəm. Allah eləyə bəxtimdən bir düz-əməlli maşın, bir düz-əməlli də adam çıxa".

Magistral yola çatmağa xeyli qalmışdı. Bir "06" markalı "Jiquli" keçib getdi. Əl eləsə də sürücü görməyəcəkdi. "Bunun qisməti deyilmiş" deyə fikrindən keçirdi. Yola yaxınlaşındı. Yaxşı ki, getdiyi yolda heç kimə rast gəlmədi. Rast gəlsəydi mütləq soruşacaqdılar: "Leyla xanım, nə əcəb qapıda iki maşın ola-ola siz piyada gedirs-

niz?"

Magistral yola çatdı. Uzaqdan bir yük maşını gəlirdi. Camaatın "paxotka" adlandırdıqları bu maşın hələ xeyli uzaqda idi. Belə maşına minməyi özünə rəva bilməzdii. "Nə ola arxadan düzəməlli bir minik maşını gələ bunu keçə", deyə düşündü. Tərs kimi ayrı maşın görünmürdü. "Paxotka" yaxınlaşındı. Neyləsin? Axı söz verib "birinci qarşısına çıxan maşını saxladacaq". Tərəddüdlə əlini qaldırdı: "nə ola saxlamaya!"

Maşın yeddi-səkkiz addım aralıda dayandı. O, maşına tərəf gəlməyə başladı. Bu vaxt sürücü də maşını geri sürdü. "Bərabərləşib" dayandılar.

Sürücü hələ uzaqdan xanımı görmüşdü. Onun maşınınə minəcəyini ağlına da gətirmirdi. Sadəcə ona baxmağın xatırınə maşının sürətini azaltmışdı. Geyimindən-geçimindən kənd adamına oxşamırdı. Qadına on-on beş metr qalmış maşının sürətini lap azaltdı: "onlardandı yəqin", fikrindən keçirdi. Saxlasam, görəsən minərmi? Cəhənnəm, bu günü qazancımı da buna verərdim! Elə bu anda qadın əlini qaldırdı. Sürücü çəşib qalmışdı. Görəsən, gözüm məni aldatmir ki? Əyləci basıb maşını saxladı. Güzgündən geriyə baxdı, qadın maşına tərəf gəlirdi. Sürücünü həyəcandan tər basdı. İnana bilmirdi: doğrudanmı bər-bəzəkli bir xanım onun bu "dranqletinə minəcək? Bəlkə nəsə soruşacaq?

Qadın maşına çatanan sürücü əyilib qapını açdı. Qadın qapıdan tutub:

-Şəhərə gedirsiniz? - dedi.
-Bəli, xanım, buyurun.

-Məni də apararsınız?

-Öyləşin, xanım! Nökərinizi də apararam. Buryun, xahiş edirəm.

Xanım ayağını kabinanın üzengisinə qoyub maşına otura-otura "köpəyoğlunun dilinə bax" deyə fikrindən keçirdi. "Tülüngüdür, bütün şoferlər kimi". Sonra da fikrinə düzəliş verdi: "bütün kişilər kimi".

Maşın yerindən tərpəndi. Heç yüz, yüz iyirmi metr getməmişdilər, bir ağ rəngli "CİP" onları "abqon" elədi.

"Mənim bəxtimə bax! Heç iki dəqiqliqə keçməyib. Nə olardı bir az tez gələrdi. Bu yük maşınınnda atla-atla gedəcəyəm. Mənim də qəribə ağılsızlığım var: Söz vermişdim qarşıma çıxan ilk maşına minəcəyəm. Prinsipə bax! Bu axmaq inadkarlığa bax! Haqq olur mənə! Bu üst-başından kir-pasaq yağan, bədənidən qıçqırılmış tər iyi gələn biri ilə, üstəgəl yüksək maşında. Görəsən, maşında nə aparır? Cəhənnəmə nə aparır, aparın. Bircə bir münasib yerə tez çatsayıdılq!"

Sürücünü isə kabinaya yayılan, indiyə qədər rast gəlmədiyi ətir məst eləmişdi. Ömründə birinci dəfə idi belə bir qadınla yol yoldaşı olmaq, yanaşı oturmaq ona qismət olmuşdu. "Tərtəmiz geyinib, özü də necə paltar! Bər-bəzəyi adamı heyran edir. Oturuşu-duruşu, geyim-kecimi adı adamlardakı kimi deyil. Kimdirsə, ya böyük adamın arvadı, ya da özü vəzifə sahibidir! Bəs bu nə deməkdir? Mənim bu cındır maşınıma niyə minibdir? Özündən soruşum? Nə təhər soruşum? Bəs bu ucqar qəsəbədə nə gəzir? Yəqin kimsə dünəndən, srağagündən gətirib bura! Gecəni keyfə baxıblar. Görünür ağıllı adamdır, camaat görməmiş yola salıb. Yəqin yaxşı da pul qazanır. Yoxsa bu cür əndazəli geyinə bilməz! Bəxtəvər bununla yaşayan kişinin başına! "Xalx xanım xatin... biz də dədəmizin gorunu" sürücünün işlətdiyi bu məşhur fikri ifadə eləmək mümkün deyil. "Cəhd eləyim görəsən? Əgər doğrudan da "onlardan"sa puluna minnət! Girişəcəm, nə olur, olar!"

-Xanım, sizdən bir söz soruşmaq olar?

-Sür, sür, maşınını sür!

Qadın onun fikrindən keçənləri sanki duymuşdu. Gah "siz"lə, gah "sən"lə danışıldırılar.

Sürücü özünü "yığışdırıcı".

-Bağışlayın, xanım, fikrinizə qara-qura gəlmə-

sin! Demək istəyirəm...

-Nə demək istədiyini bilirəm, sür gedək.

-Demək istəyirəm ki, sizin kimi bir xanıma belə maşında getmək yaraşır.

-Xoşuna gəlmirəmsə, düşüm, ayrı maşınla gedərəm.

-Nə danışırsınız, xanım. Ömrümdə mənə belə xoşbəxtlik nəsib olmamışdı.

"Aha, hərif yavaş-yavaş ucunu qoymaq istəyir. Bir azdan eşqnamə oxumağa başlayacaq. Maraqlıdı, görəsən şofer tayfasının "bişirmə" metodu necədir?

-Hansı xoşbəxtlikdən danışırsan?

-Sizinlə birlikdə yol getməkdən!

-Yaman bədii dildə danışırsan! Təhsilin-zadın varmı?

"Aha, yəqin aktrisadır".

-Üstümüzi unlu görüb adımızı dəyirmançı qoymayıñ, xanım! Mən ali təhsilli mühəndisəm. Sadəcə iş tapa bilmədiyimdən şoferlik eləməyə məcburam.

-Dolanışığın var?

-Birtəhər! Yük olanda aparıram, sahibinə çatdırıb haqqımı alıram. Qayıdanbaş da ya qismət!

-Demək günün bu yollarda keçir!

-Hə, neyləyim? Ailəmi dolandırmalıyam.

"Bəli, bu adı sürücünün düşüncəsi, o da...."

-Arvadın işləmir?

-Yox, iş nə gəzir? Hərdən-birdən şirniyyat bishirib satır. Belə şeylər əlindən gəlir.

-Qoçaq arvadın var.

-Bizim də alnímiza belə yazılıb.

-Alın yazısına inanırsınız?

-Nə bilim, vallah. Heç bilmirəm inanım, yoxsa inanmayıñ. Hər şey Allahın əlindədirse bu qədər qəribəliklər nə üçündür?

-Hansı qəribəliklər?

-Belə də-ə! Birinin var-dövləti başından aşır, itinə də qulluqçu tutur, kabab yedizdirir, nə bilim arvadını kurortlarda gəzdirir, məşuqə saxlayır. Birini də quru çörəyə möhtac qoyur. Bu alın yazişidirmi, Allahın işidirmi?

"Yox, bu çox "dərinə" getdi. Görünür çətinliklə, ehtiyac içində yaşayırlar..."

-Sizcə xoşbəxt görünənlərin hamısı xoşbəxtirmi?

Qadın astadan soruşdusa da sürücü cavab vermədi. İndi o da öz aləmində idi: "bu nə qəribə

adamdır. Bu cür təm-təraqın, cəh-calalın, daş-qashın içində yaşayan bir adam nədənsə narazı ola bilər? Görünür..."

Sürücü nə qədər fikirləşdisə, nə demək istədiyini bir məntiqi sonluğa yönəldə bilmədi. Əvvəlki pis niyyətindən də əl çəkmək istədi. Bir qədər fikrini cəmləşdirib sözə başlamaq istədiyi anda qadın onu qabaqladı:

-Bu yollarda elə bir münasib yer varmı, səhər yeməyi yeyərdik?!

-Var, yollar yeməkxanalarla doludur. Perevalda yaxşı ev qaymağı verirlər. Yeməkxanalar da nə qədər desən.

-Lap yaxşı. Ən yaxşılardan birində saxlayarsınız! Amma həm xəlvəti yer olsun, həm də tərtəmiz. Yaxşı olar ki, orada otel də olsun!

Sürücü narahat oldu: otel, xəlvət yer, yaxşı yemək, içmək. Bunun altından mən çıxa biləcəyəmmi? On-onbeş dəqiqəlik keyfdən ötrü bir aylıq qazancımı bunamı verməliyəm?

Sürücünün pərişan olması qadının gözündən yayınmadı.

-Narahat oldun deyəsən?

Sürücü özünü gülümseməyə məcbur elədi:

-Niye ki? Heç bir narahatlıq yoxdur.

"Qoy bir az həyəcan keçirsin! Bayaqdan mənimlə yol getməkdən bəxtiyarlıq duyduğunu qırıldadırı. Elə bilir bir-iki bəlağətli cümlə deməklə hər şey bitmiş olur".

Uzaqdan cəlb eləyən iri bir lövhədə "Güllü tala" yazılmış, doğrudan da çox mənzərəli və gözəl yerdə sürücü maşını saxladı. Ağacdan asılmış quzu cəmdəyi, kənardə hind toyuqları, çolpalar olan yerlər görünürdü. İlk gözə çarpan isə iri bir qəfəsdə saxlanılan quşların şahı qartal idi.

Qadın ilk olaraq burada otelin olub-olmadığı ilə maraqlandı. Məlum oldu ki, otel yoxdur.

-Bəs yeməyə nəyiniz var? - Qadın ağ aşpaz paltalarında ona yaxınlaşan oğlandan soruşdu.

-Xanım, səhər-səhər yeməyə əla, təzə qaymağımız var, isti təndir çörəyi və yuxa ilə pendir, süzmə, nehrə yağı ilə bal, istəsəniz beçə, yaxud çol quşlarından qızartma eləyə bilərik. Səhər-səhər kabab meyliniz çəkirsə quzumuz, hinduşkamız var.

-Yaxşı, hələlik qaymaqla təndir çörəyi, yağıbal gətirin. Çol quşlarından iki ədəd qızardın. İki kilo quzu qabırğasından kabab. - Qadın dönüb sü-

rüçüyü baxdı, - Hinduşka kababı istəyirsən?

Sürücü çiyinini çəkdi:

-Necə istəyirsiniz!

Sürücünün halının necə dəyişdiyini qadın hiss eləmişdi.

-Ayrı nə istəyirsən de, çəkinmə, - o, yeməkxana işçilərinə: - Arağınız da varmı? - dedi.

-Bəli, xanım! Yaxşı Ruset arağımız var. Məsləhətdi. İstəsəniz meyvə arağı da təklif eləyə bilərik. Zoğaldandı.

-Hansından istəyirsən?

-Xanım, mən ruldayam, içə bilmərəm.

-İçə bilib-bilmədiyini soruşturmam, hansından istədiyini soruşuram.

-Nə bilim, vallah...

-Hərəsindən yarım şüşə qoyun.

-Xanım, siz əyləşin, bir azdan hər şey hazır olacaq.

Yeməkxana işçiləri məəttəl qalmışdır: "pa-xotka" maşın, üz-gözündən məzlumluq yağan şofer... tovuz quşu kimi bəzənmiş xanım, bu qədər sıfariş...

Cılız, cavan bir oğlan təkəbbürlə onların yanına gəldi. Görünür bu yeməkxananın sahibi idi. Özünü mədəni göstərməyə çalışsa da yol qırağında işləyən yeməkxana sahibi səviyyəsindən yuxarı qalxa bilmədi.

-Qulluğunuzda olaq, xanım.

-Biz artıq sıfariş vermişik.

-Mən buranın sahibiyəm. Nə iradınız olsa, deyə bilərsiniz!

-Olsa, deyərik!

Oğlan qadını "gözü ilə yeyərək" aralandı. Sürücü onun dalınca gedib qadın eşitsin deyə ucadan dedi:

-Qardaş, burada o... sürücü elə elədi ki, onun ayaqyolu axtardığı bəlli oldu. Göz eləyib oğlanı da qırağa çəkdi: - Qardaş, mən bu qədər haqq-he-sabın altından çıxa bilməyəcəyəm. Maşının nömrəsini götür, onsuz da iki gündən bir bu yoldan keçirəm. Pulum çatmasa, məni onun yanında utandırma!

-Kimdi ki, bu?

-Tanımiram, yolda minib!

-Belə de! Yaxşı arxayı ol. "Quşdu" yəqin!

Ofisiant verilən sıfarişləri stolun üstünə düz-məyə başladı. Qadın çıçəklərdən çay dəmləməyi tapşırıdı. Sürücü qayıtdı.

-Kabablar hazır olana qədər bunlarla mədəmiyi aldadaq, - qadın dedi.

Sürücü stolun üstünə düzülən yeməkləri görəndə verəcəyi pulu ürəyində hesabladı: bu "şotun" altından necə çıxacağam. Nə "paza keçdim deyə öz-özünə fikirləşirdi. "Bu yeməkləri" mədəaldatmaq hesab eləyirəm, sonrası nə olacaq?

Qadın sürücünün narahatlığını başa düşmüşdü. "bədbəxt insan, indi ürək-köbəyini yeyir. Zəhəri bəlkə də bu yeməklərdən iştahlı yeyərdi".

Sifariş verdikləri kabablar da hazır oldu. Qadın bu yeməkləri səliqə ilə bir yerə yiğib qablaşdırmağı xahiş etdi. Hesabın nə qədər olduğunu soruşub portmanatını çıxartdı. Sürücü pulları görəndə gözləri böyüdü. Yalandan əlini ciblərinə salıb haqq-hesabı guya özü verəcəyinə cəhd gəstərdi. Qadın bilirdi ki, sürücünün bu hesabı verməyə nə həvəsi, nə ürəyi, nə də pulu var. Ona görə də əli ilə işarə eləyib "sənlik deyil" dedi.

Yeməkxana sahibi ədalı-ədalı ona yaxınlaşdı:

-Qonağımız olun!

-Hesabı deyin, zəhmət olmasa.

-Yüz yetmiş iki manat.

Qadın iki dənə yüzlük çıxardıb ona uzatdı:

-"Zdaç" lazım deyil! - Yaxşı xidmət üçün təşəkkürünü bildirdi.

Sürücüyə "Yolçu yolda gərək" deyib maşına tərəf getdi. Yeməkxana sahibi pulun qalığını qaytarmaq istəsə də qadın "halalınız olsun" deyib maşına oturdu.

-Sür, harda beş ulduz otel varsa, orda saxlayarsan.

Sürücü bu yollardan çox gəlib-gedirdi. Yeddi-mərtəbəli otelin yanında saxladı.

-Bura beş ulduzlu oteldir.

-Gedək otelə.

Sürücü az qalırdı desin: "tələsirəm, mən gedim". Lakin maraq onu bürümüşdü. "Görek sonrası nə olur? Yəqin işimizi oteldə görmək üçün burda dayanıb". O, ümid və həyəcanla düşündü. Daha o pul, haqq-hesab barədə fikirləşmirdi.

-Yeməkləri də götür, gəl.

Sürücü yeməkləri də götürüb qadının arxasında otelə getdi.

Qadın tək otaqlı nömrə sifariş verdi. Otaq çox yaraşıqlı və tər-təmiz idi. Qadın sürücүyə:

-Get, üz-başını taraş elətdir, gəl. - dedi

Yarım saatdan sonra sürücü gəldi.

-İndi gir hamama yuyun!

Sürücü vanna otağına keçdi. Yuyunub yenə kirli paltar geyinəcəyini düşünüb qayıtdı.

-Xanım, gedim təmiz alt paltarı alım, gəlim.

-Hə, yaxşı fikirdi. Mən uzanıb dincəlirəm. Yuyunub gələrsən.

Sürücü otaqdan çıxdı. "Neyləyim, bəlkə çıxım aradan. Yox, bu da kişilikdən deyil". Sonra da öz-özünə gülüb nifrətlə dedi: "kişiyə bax də-ə!"

Sürücü vanna otağında yuyuna-yuyuna düşüñürdü: "Uje razıdı. Ömrümdə görmədiyim ləzzəti görəcəm. Bircə bu zəhrimar məni "padvadit" eləməsin. Bu cür yeməklər yemişəm. Hələ kabablar durur. Belə yeməkdən sonra gərək mən pələngə dənəm, dəmir gəmirəm. Araq öz qüdrətini göstərməlidir, həyəcanımı boğmalıdı. Görəsən, o da içəcək? Ay Allah, sənə qurban, mənə güc-qüvvət ver. Bu qadının yanında kişi kimi bəbir olmayım. Onsuz da kasib bir adam kimi xəcalet olmuşam".

O, hamamdan çıxıb otağa gələndə qadın artıq süfrəni bəzəmişdi.

-Hə-ə, çıxdın, həmişə təmizlikdə!

Sürücü onun bu sözündən lap ürəkləndi. Qadını qucaqlayıb öpməyə cəhd göstərdi.

-Dayan, həddini aşma! Otur, yaxşı ye, iş!

-Təzə yemişik ki!

-Yenə ye! Zoğal arağı içəcəksən, yoxsa Ruset arağı?

-Xanım, mən içə bilmərəm, qorxuram. İlişsəm "pravamı" əlimdən alarlar, əlli-ayaqlı gedərəm.

-Qorxma, mənim yanımda sənə heç kim dəyə bilməz!

-Siz həmişə mənim yanımda olası deyilsiniz ki?!

-Dedim qorxma.

Sürücü "ölmək ölməkdi, xırıldamaq nə deməkdi", deyib yeməyə girişdi. Özünü abırlı aparmağa çalışırdı. Yeyəndə də görməmişlik eləmirdi. Arağın ağızını açdı. Zoğal arağı içəcəkdir. Qadının üzünə baxdı. Qadın başının işarəsi ilə "süz" dedi. Stəkanları "döyüdürdülər". Sürücü "sizin sağlığınızı" deyib arağı başına çəkdi: "cəsarət üçün vurmaq lazımdır". Qadın stəkanı yerə qoydu.

-Siz içmirsiniz?

Səncə mən araq içməliyəm?

-Qəribədir. Elə bildim içəcəksiniz. Özünüz iç-

mirsiniz, amma təklif edirsiniz ki, mən içim!

İkinci qədəhdən sonra sürücü yenə hövsələsizlik elədi. Durub onu qucaqlamaq və yatağa tərəf aparmaq istədi. Qadın sərt səslə "otur, yeməyini ye", dedi. Sonra arağın ağızını bağlayıb qırğıq qoydu:

-Doyunca ye! Araq bəsindi. Araq içməyi bacarmırsan.

-Mən sizi başa düşə bilmədim. Bütün bu oyun nə idi? Elə zənn edirdim ki, biz bu gün bir unudulmaz vaxt keçirəcəyik. Bütün hərəkətlərindən bu görünürdü. İndi isə...

-Düz deyirsen, sən bu gününü heç vaxt unutmayacaqsan! Mənim belə bir fikrim var idi. Ancaq indi fikrimi dəyişdim. Səhərdən götür-qoy eləyirəm. Belə qərara gəldim ki, bizim aramızda sizin fikirləşdiyiniz şey ola bilməz.

-Niyə, bəyənmədiz məni?

-Məsələ bəyənməkdə deyil. Səhər-səhər məni götürdüyüñ yerdən azca aralıda bizim villamız var. Biz boş vaxtlarımızda burada dincəlirik. Yayda çox vaxt burada yaşayırıq. İki uşağım var. Yoldaşım prokuror işləyir.

"Prokuror" sözünü eşidəndə sürücünün rəngi dəyişdi. Yerində qurcalanmağa başladı.

-Qorxma, otur! Coxdan bilirdim ki, o, sürücüsünün arvadı ilə gəzir. Yادında saxla, qadın ərinin xəyanət elədiyini birinci dəfədən bilir. Uzaqbaşı, ikinci dəfədən! Kişilər isə qadınların xəyanətini yüz ilə də bilməz! Bizim hissiyyatımız çox güclüdür. Mən onun xəyanətini sübut eləyə bilmirdim. Daha doğrusu, boynuna almaq istəmirdi. Etiraf edirəm, o qadın məndən gözəldi. Amma bu xəyanətə haqq qazandırı bilməz. O, sürücüsünün arvadı ilə gəzdiyinə görə mən də sürücü ilə görüşüb intiqam almaq istədim. Özünə dedim: qarşımı çıxan birinci sürücüyü təslim olub sənin papagınızı yerə soxacağam. Ona görə də səhər tezdən yola çıxmışdım. Sənə rast gəldim "Güllü tala"dı nədi, orda o yeməkxana siçovullarının oğraş baxışlarını görəndən sonra hırsım soyudu. Sən ayaqyoluna gedəndə o qalstuklu cüllüt mənə görüşməyi təklif edəndə lap sakitləşdim. Yəqin elədim ki, siz kişiler hamınız bir bezin qırğısınız. Elə sən özün. Səhərdən qıvrıla-qıvrıla qalmışan. Moment gözləyirsən. Arvadın çörək dalınca çıxdığını zənn eləyir. Evdə balaların səni gözləyir. Sənsə tanımadiğin bir qadınla keyfə baxmaq

üçün dəridən-qabıqdan çıxırsan. Bəlkə mən də o sən deyən qadılardan olaydım. Olan-qalanını xərcləyəcəkdir. Evə, uşaqlarının yanına nə üzlə qayıdacaqdın? Mənim ərimin pulunu balta kəsmir. Atamın hesabına o şan-şöhrətə, daha doğrusu, vəzifəyə çatıb. Atamın üzünə o necə baxacaq? Uşaqlarına demərəm. Qoy atalarına nifrət eləməsinlər. Bu ikimizin problemidir.

Bakıda üç yerdə evimiz var. Uşaqlarımın ikisinin də evi, maşını, bir sözlə tam təmin olunmuşuq. Cah-cəlal içində yaşayırıq. Bütün bunlar - bu var-dövlət, bu cəh-cəlal mənim ləyaqətimdən, şəxsiiyətimdən, mənliyimdən qıymətli ola bilməz. Elə bunu fikirləşib qarşıma çıxan ilk sürücü ilə olub, ərimdən intiqam almaq fikrimdən daşındım. İndi sən də sarsaq fikirlərə düşmə! Bir namərd kişidən ötrü mən bədənimi murdarlayıb namusumu ləkələmərəm. Ən azından balalarımın, valideynlərimin xatırınə. Sənə son sözüm: çalış ailəni qoru! Unutma, xəyanət eləyərsən, xəyanət görərsən. Bu yeməkləri də götür qoy maşınınə, bir az da xərclik verəcəyəm. Arvadın elə bilər qazancındır.

Qadın portmanatını çıxardıb sürücüyə bir dəstə pul uzatdı.

-Götür, halallığını verirəm.

-Xanım, sizin pullarınız bizə lazım deyil. Öz halal zəhmətimizlə dolanmışıq, bundan sonra da belə yaşayacağıq. Bu gün çəkdiyiniz xərci də ödəyərəm, - sürücü bunu deyib cibindəki pulları stolun üstünə qoydu. - Mən getdim, salamat qalın.

-Dayan, qanacağın olsun! Bu nə hörmətsizlidir? - Qadının amiranə səsi onu dayanmağa məcbur elədi. - Bütün sıfarişləri mən vermişəm, xərci də mən çəkməliyəm. Yekəxanalıq eləmə! Sür get, dalınca gəlirəm. Bir yerdə ilişən, xilas eləyəcəm, qorxma. Amma bu gündü əhvalatı ağızından qacırıtsan... səni nə gözlədiyini özün fikirləş!

Qadın oteldən çıxıb həyətdə dayanan bir taksiyə əyləşdi.

-Sür o maşının dalınca, - deyib bir az əvvəl tərpənən "paxotka" maşını göstərdi.

Mənzil başına qədər onu izlədi.

Yolda o maşını saxlayan olmadı.

**15-17 iyun 2017,
Xirdalan şəhəri**

RAFIQ AKİF - 60

"Sovet dövrü yaradıcılığımı istehsalat, indi isə ehtiyac aldı. Əmir Teymur demişkən: "Yaxşı valideyn o deyil ki, özündən sonra yaxşı övlad qoyub gedir. Yaxsi valideyin odur ki, yaxşı, gözəl əməl qoyub getsin. "Yalquzaq Qayası" romanım realist "Leyli və Məcnun" yeni, müasir dövrün zamana köklənərək aranjiman olunmuş səlnaməsidir".

Rafiq Akif

MƏN HƏMIN ADAMAM...

Mən həmin adamam necə görmüşdün,
O boy-buxun, o can, o xasiyyət.
Mən həmin adamam, ancaq yox olub,
Üzümdən gülüşlər, əvvəlki qüvvət.

Mən həmin adamam sevgimə sadıq,
İllərim ötsə də hüsnünə aşiq.
Təəssüf, bilmədin özünə layiq,
Yanında duranda çəkdiñ xəcalət.

Sən dəyişilirsən gündə yüz yönə,
Həmin köhnə hikkə, sönmürsən yenə?
Hər gün bir sevda düşür könlünə,
Nə bir vəfan oldu, nə də məhəbbət.

ÖLÜRƏM BİR DƏLİ SEVGİDƏN ÖTRÜ

Musa Yaqubun eyni adlı şeirlənə nəzirə
Ölürəm bir dəli sevgidən ötrü,
Ala ağuşuna çırpı daşlara.
Könlümü uçursun yerdən göylərə,
Yolçuluq eləsin köçən quşlara.

Elə bir hikməti, gücü olsun ki,
Leylimin yolunda canımdan keçim.
Elə əfsun etsin, elə sevsin ki,
Əlindən zəhəri şərbəttək içim.

Titrətsin vücudu bir odlu baxış,
Artsın hərarəti damarlarda qan.
Ən ülvi səadət sevgidə varmış,
Verim bir gözəlin qollarında can.

Rafiq Akif - Rafiq Akif oğlu Məmmədov
1 FEBRAL 1962-ci ildə İsmayılli rayonunun Mollaisaqlı kəndində anadan olub.

Həmin ildə atasının təyinatıyla əlaqədar Göyçay şəhərinə köçüblər. Orta təhsilini

Göyçay şəhər 1 (indiki 9 nömrəli) orta məktəbində alıb.

Əsgəri xidmətini Qazaxistan ərazisində yerləşən Sovet Ordusunda keçib. Hərbi xidmətdən sonra bir müddət Rusyanın Tver vilayətinin Kimri şəhərində yaşayıb, elə ali təhsilini də orada alıb.

1993-cü ildən Bakıda yaşayır.

1978-ci ildən şeirləri ilə mətbuatda çap olunur, bir neçə şeirlər kitablarının müəllifidir. "Yalquzaq qayası" romanı yaxşı nəşr nümunəsi kimi dəyərləndirilmişdir.

Rafiq Akifin 60 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə onu səmimi qəlbən təbrik edir, can sağlığı, uzun və faydalı ömür, bol-bol yaradıcılıq uğurları arzulayırıq. "XƏZAN" ədəbi-bədii jurnalın yaradıcı heyəti

AZƏRBAYCAN

Qaldır göyə bayrağını,
Qoy tanısın dünya səni.
Götür silah-yarağını,
Qov üstündən duman, çəni.

Cox millətli bir ölkəsən,
Talerantsan hər bir dinə.
Nadanlığa gər sinə, sən,
Al bayrağın qoyma enə.

Həcər, Tomris, mərd qızları,
Mübariztək qəhrəmanlar,
Müslüm kimi ulduzları,
Yetirmisən hər zamanlar.

Xəzərin bağına yarib,
Ram eləyib vurdun məşəl.
Odlar yurdum səndən qalıb,
Zərdüştlükdən tarix əzəl.

Şərqi qapısıdır adın,
Füsunkardır bağça-bağım,
Dünya gəzdim, səndə tapdım,
Hikmətini, ucalığını!

Vurğun, Müşfiq səndə tapdı,
Seriyyatda ölməzliyi.
Nəsiminin sözü hopdu,
"Ənəl həqqi" - dönməzliyi.

Dədəm Qorqud, Oğuz elim,
Qurban olsun, sənə bu can.
Çağır hərbə, mərdtək ölüm,
Haqq yolunda Azərbaycan.

Öyün yurdum, daim yaşa,
Babəkinlə, Məhsətinlə.
Vəcdə gəlib, şer qoşar,
Rafiq sönməz qüdrətinlə.

DARIXIRAM SƏNİN ÜÇÜN

Taleyə bax əvvəl yaddıq,
Hərə bir ocaqdan qopduq,
Eşq yolunda yuva tapdıq.
Söndü ocaq belə, gün-gün,
Darixiram sənin üçün.

Nə tez susdu bu məhəbbət?
Hicranı ölümdən dəhşət.
Nəfəsim ətrinə həsrət,
Yollarımız düşdü düyüñ,
Darixiram sənin üçün.

Mən qürurlu, sən inadkar,
Ümidimiz vermedi bar.
Təkcə sənə qəlbədə yer var.
O kəs deyiləm gördüyüñ,
Darixiram sənin üçün.

Gəl payızı əynindən at,
Bəzən yazla, nazla yaşat.
Gəl Rafiqə gözəl ovqat,
Dirilt eşqi sənə öldürdüyüñ,
Darixiram sənin üçün.

ÖTÜB KEÇDİ O QATAR

Ötüb keçdi o qatar,
Gözəl günlər, o anlar.
Bundan sonra xeyri yox,
Qayıdası nəyim var?

Qayıtmaz, gənclik keçib,
Hərə bir yuva seçib.
Bizim yuva boş qalıb,
Bizə hicran biçilib.

Arzusu bol, muradı kəm,
Təkcə yarımla ola həmdəm.
Dünyaya gələn gündən,
İlki dərd, son cəhənnəm.

SƏN

Bu necə tale, nə gündə?
Dərd əlində qəlb sıñiq.
Nagümanlıq içində
Ölür canım bir anlıq.

Dodağında lamisə,
Ürəyimdə nübarsan.
Kimin üçün adı kəs,
Mənim üçün kübarsan.

Sən adidən adisən,
Sən tapılmaz nadirsən.
İçimdə yuva qursan,
Orda da ölüsisən.

Dağıt içimdə ev qur,
Yaşat viranə ömrü.
Saman çöpündən aslı,
Güldür sizlayan könlü.

Sönmür bu ocaq, sönmür,
Səndən sonra üz gülmür.
Sən öldürdüyüñ bu eşq,
Əfsus, içimdə ölmür.

Doğmaydın doğmalardan,
İlk gördüyüñ andan.
Qopara bilmirəm səni,
Kama yetməmiş candan.

SEVƏ BİLMƏZ

Zirvələrdə qar olarsan,
Xoş sözlərə aldanarsan,
Vallah, bir gün tək qalarsan,
Bir gün başa düşərsən ki,
keçən günlər geri dönməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Qalarsan yol ayricında,
Küləklər oynayar saçında,
Atilar yerə tacın da,
Bir gün başa düşərsən ki,
əzabına heç kim dözməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Qədrini bilmədin illərin,
Qoynunda qalar əllərin,
Üzdən itər gülüşlərin.
Bir gün başa düşərsən ki,
peşmançılıq kara gəlməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Heç kim daha, salmaz yada,
Dostların da, doğmalar da,
Qəlbədə solar arzular da,
Bir gün başa düşərsən ki,
solan çiçək bir də bitməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Qapıda qalar gözlərin,
Köksündə donar sözlərin,
Otür düşün bir az dərin,
Bir gün başa düşərsən ki,
ağlamaq da kömək etməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Ya gəl öldür, ya da ki sev,
Viran eşqdən quraq bir ev.
Sənsiz üzüm heç gülməyib.
Bir gün başa düşərsən ki,
yad sevgilər dərdə yetməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

Ayaq altda yol yorular,
Sinəmdə dərd qovrular,
Əzizim, geri dön, nə olar?!
Bir gün başa düşərsən ki,
məzaradək sevgim ölməz.
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.
Bitər canım, sevda bitməz,
Heç kim səni mənim qədər,
məndən artıq sevə bilməz.

ŞÜKÜR, ALLAH, BU GÜNƏ DƏ

İnsanlar, dəyməyin mənə,
Qurum qalar, nəm tökürlər.
Əziyyət çəkməyin belə,
Üstünüzə qəm tökürlər.

Məni yarı adam sayın,
Əl dəyməyin, qoy yaşayım.
Yükümü özüm daşıyım,
Qoy dolanım birtəhər.

Fərqi yoxdur ya o, ya sən,
Kimi səhvən, kimi qəsdən,
Alçaqlara yol göstərən,
Əzabını canım çəkər.

Məndən gedin, gendə qalın,
Qoy vuruşum əli yalın.
Alın, hər şeyimi alın,
Şair sözdən qala tikər.

Güçüm əldə, əl sinədə,
Daha tutmur söz çənədə.
Şükür Allah, bu günə də,
Deyiləm kimsəyə nökər.

SEV MƏNI

Sev məni...
Elə sev ki, özümü unudum.
səndə ömür yaşayım,
Sənsiz çarəsiz ölüm.
Sənsiz mən kiməm ki?
quru bir can.
Canımı da həvəssiz daşıyıram.
Elə sev ki, nəzərində dağ olum.
Raziyam, ölüm cismən,
Təki qəlbində sağ olum.

QOVUŞUNCA

Od dolu sandıqçaymış
Sinəmdəki bu ürək.
Arada sahman salıb,
Səni qoruyum gərək.

Bir sənə var orda yer,
Başqasını neynirəm.
Səninlə keçən ömrü
İsidib geyinərəm.

Yada düşdükcə keçən
Göyərir qəlbdə dən-dən.
Təkcə yaşatdığını sən
Sürüşdün əllərimdən.

Nə qədər bağladımsa
Hardan sizdi bu sandıq?
Zülmə mən ağlıqca,
İkimiz də bir yandıq.

O sandıq ürəyimdir,
Əlim çarpaz sinəmdə.
Dərd nimdaş köynəyimdir,
Nacar ürək əlimdə.

Eşqim dolu sandıqça,
Nə vaxt könlüm gül açar?
Yaşadacam bu eşqi,
Can qəbrə qovuşunca.

Bu ürək sandığımızdır,
Cehizliyin, hədiyyən.
Gəl töhvənə sahib dur,
İtirirəm əlimdən.

Əllərimlə bərk sıxdıqca
Ağrısı cəhənnəm hər gün.
İçimdə bərk saxladıqca,
Dərd açır düyün-düyün.

Gəl gizlən sandığında,
Hərdən çıxarıb öpüm.
Raziyam bu yaşısında
Təki səninlə ölüm.

Eşqim dolu sandıqça,
Nə vaxt könlüm gül açar?
Yaşadacam bu eşqi,
Can qəbrə qovuşunca.

OLMUSAN

Özün seçdin hicrani,
Sınaqlardan keçmədin.
Pay verib tənhalığı
Eşq evimə köçmədin.

Bir sözümə cavab ver,
Nə itirdin, qazandin?
Qismətə ası oldun,
Qoşa çəkilirdi adın.

Doğmaydın, yad olmusan,
Mənimtək tək qalmışan,
Qoyub məni həsrətdə
Kimə həmdərd olmusan?

ÖLMƏZLİK

Ölməzlik istəmirim,
Yaşayım insan kimi,
Yaşayım hamı kimi.
Öləndə adım qalsın,
Bilsinlər kimliyimi.

Yer üzü, üzü soyuq,
Altı soyuq, üzü də.
Soyuqluğu üzündür,
Ölməzlik göy üzündə.

Canı qurban verərəm,
Qaldır uca göylərə.
İstəmirəm tək qalam,
Fələklə qiyamətə.

Öz xoşumla yaxamı,
Vermərəm əzrayıla.
Mənasız yanın şamın,
Nuru hara yayılar.

Ölməzlik istəmirəm,
Olum haqq, ölüm də haqq.
Haqqı məşəl edənlər,
Əbədi yaşayacaq.

KİMDİR

Varlı kimdir, kasib kimdir?
keçirdilər qayçılardan.
İşli, işsiz bölünüblər,
səslər gəlir çayçılardan.

Fürsət düşüb qamarlanıb,
parça-parça torpaqları.
Namus gedir, qeyrət itir,
itirmişik papaqları.

Kürsülərdən vəd verənlər
vəd verirlər nələr, nələr?
Kimlər əkdi, kimlər dərdi,
hazır-nazir bar dərənlər.

Əxlaq dərsi deyir q...ə,
ayaq yolu olub kəbə.
Xalqı soyub talayanlar
səsləndirir xalqı hərbə.

Var-dövlətin daşan vətən
kim qazandı sərvətindən?
Dilənirlər yaşamaqcun
cavan, yaşılı küçə, tində.

Kimə gərək bu azadlıq
ağzına dağ vurulursa?
Kimə lazıim qara neftin,
Xalq arasında qırılırsa.

Həqiqəti demək olmur,
yandırırlar diri-dirı.
İnsan kimi ölmək olmur,
qızıldandır qəbir yeri.

Evimiz də özgələşib,
saya salımır arvad əri.
Başımıza ağa etdik,
yadellini, gəlmələri.

Xəstələnsən dərman baha,
əlacısız oluruk daha.
Ümüdümüz tək Allaha,
O da baxmir bizə sarı.

GƏLMƏRƏM

Bu gün özüm deyiləm,
Özümdən lap çıxmışam.
Bir də çətin düzələm,
Öz evimi yıxmışam.

Nə bir qiblə tutmuşam,
Nə də ki, düz tutmuşam.
Xülyə düşüncələrdən
Özümü unutmuşam.

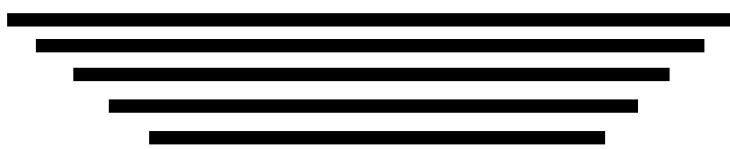
Ruhu sahman salmağa
Möhlət ömür almışam.
Yalqızlıq ocağında
Tənha lövbər salmışam.

Oldum həyatla can bir
Qədrimi heç bilmədi.
Dünya ensiz, dar qəbir,
Əynimə də gəlmədi.

Canı qurban verərəm,
Keçən günü qaytarın.
Sığmiram bu cahana,
Məni göydə axtarın.

Çətin ki, hirsim susa,
Minnətçi də salmayın.
Alın nəyim varımsa,
Qələmimi almayıñ.

Bu gün özüm deyiləm,
Özgə ola bilmərəm.
Sevmədim bu həyatı,
Getsəm bir də gəlmərəm.

QİYMƏT MƏHƏRRƏMLİ,
*Sair-publisist,
 filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

ZƏFƏR RUHLU POEZİYA - "GİVİNİN QARABAĞNAMƏSİ"

44 günlük Zəfər tariximizə işıqlı imzasını yazan qəhrəman şəhidlərimizin şəhadətindən keçən bir il ərzində qələm adamlarımız - şair, yazıçı və jurnalistlərimiz bir-birindən maraqlı əsərlərilə bu mövzuda öz sözlərini deməyə çalışdılar. Təbii ki, mövzu maraqlı, çəkici olduğu qədər də, ağrılı, düşündürücü və məsuliyyətli məsələni ehtiva etdiyindən, yanışmalar fərqli, yazılan əsərlərin əhatə dairəsi, əhəmiyyətliliyi və sənətkarlıq səviyyəsi də müxtəlidir.

Qələbəmizin bir illiyinə "Givinin Qarabağnaməsi" adlı 44 səhifəlik vətənpərvərlik mövzulu şeirlərdən ibarət kitabla gələn Azərbaycan, Gürçüstan və Rusiya Yazarıclar Birliklərinin üzvü, şair-tərcüməçi Giya Paçxataşvilinin əsəri də bu baxımdan xüsusi çəkisi ilə seçilir.

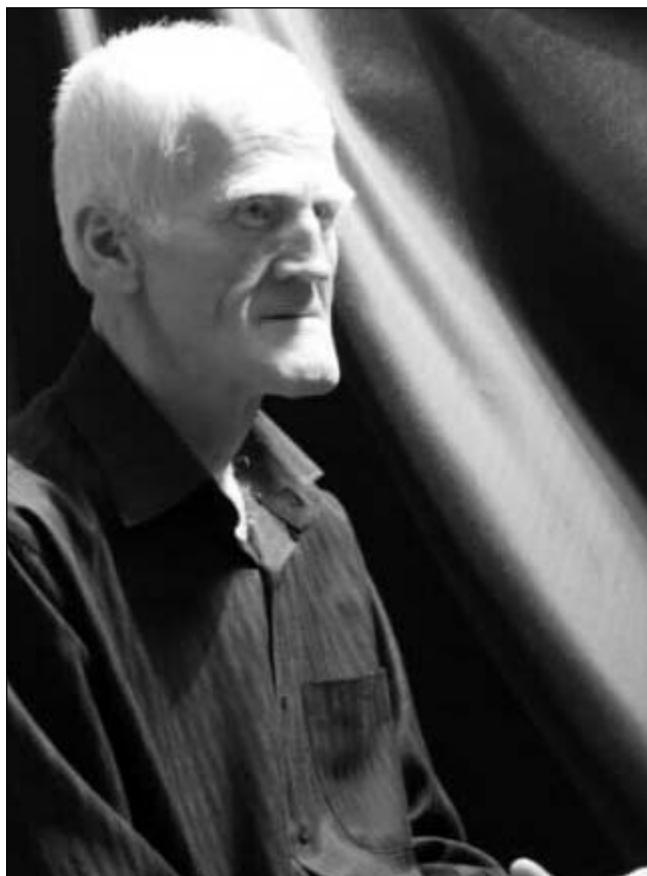
Kitaba şairin torpaqlarımıza xain erməni təcavüzünün başladığı və Qarabağ münaqişəsinin davam etdiyi son 33 illik bir dövrə qələmə aldığı şeirlər, həmçinin İkinci Qarabağ Müharibəsinin təsiri ilə yazdığı əsərlər daxil edilmişdir. Torpaqlarımız uğrunda ölüm-dirim savaşına qalxan və müqəddəs missiya yolunda canlarından keçən qəhrəman şəhidlərimizin göstərdikləri igidliklərən bəhs edən, müharibə dövrü zamanı baş verən

proseslərə, daxili və xarici siyasetimizin incə məqamlarına analitik təfəkkürlü vətəndaş-şairin təəssübkeş münasibətini əks etdirən poeziya nümunələri xüsusi diqqət çəkir.

Maraqlıdır ki, hələ 1989-cu ildə qələmə aldığı "Vətən dərdi, ana dərdi, yar dərdi" şeirində şair sanki sonrakı illər ərzində Azərbaycan xalqının başına gətiriləcək müsibətləri öncədən görmüş kimi dəyərləndirərək, haray çəkir, millətləri, dövlətləri bir-birinə qarşı qoyan, onları fəlakətlərə sürükləyən siyaset dəlləllərini qamçılamağa çalışırı. Fəryadlar içində inləyən, yurd-yuvalarından perik düşdüklərinə, əzizləri, doğmaları qanına qəltan edildiyinə görə ürəkləri param-parça olmuş didərginlər, səfillər ordusunun yaranması, məlumdur ki, əliqanlı qatillərin bəd əməllərinin, xəbis niyyətlərinin sayəsində baş tuturdu.

*Kef eyləyir əliqanlı qatillər,
 Saya gəlməz didərginlər, səfillər.
 Ürəklərdən görən haçan çəkilər -
 Vətən dərdi, Ana dərdi, yar dərdi?*

Lakin sən demə, bunlar hələ başlangıçmış. Əlbəttə, buna başlangıç demək mümkündürsə... Cənki qonşuluq şəraitində yaşadığımız bütün dövrlərdə xain ermənilərin törətdikləri terror və qətliallardan, torpaqlarımızın zorla özünükülləşdirilməsi siyasetindən başımız nələr çəkməyib ki?

Bir sözlə, necə deyərlər, görəcək günlərimiz varmış qabaqda. İrəvan, Göyçə, Zəngəzur, Dərələyəz mahalı... - bütövlükdə Qərbi Azərbaycanın türksüzləşdirilməsi siyaseti yeridən nankor qonşularımız və onların üzdəniraq havadarları tarixi həqiqəti danaraq, əsrlər boyunca soydaşlarımızın atlarının nallarının belə möhür saldığı tarixi türk torpaqlarından onları qovub çıxarmaqdan ötrü dəridən-qabıqdan çıxməqla öz iyrənc niyyətlərini həyata keçirməyə nail oldular. Təbii ki, bu dərdlər, bu nisgillər bir-bir gəlib şair ürəyinə düzül-dükçə, incə, kövrək şair qəlbindən qara qanlar axır. Bu haqsızlıq, ədalətsizlik həssas şair ürəyinin yaralarını təzələyir: axı zaman-zaman bu qara kabus təkcə Azərbaycan xalqını deyil, Giyanın mənsub olduğu gürcü xalqını da hər addımda izləyib, xalqlarımızın ayın-arxayın yaşamasına daim sünə əngəllər yaradılıb. Mənasız qarışdurmalar yaratmağa hesablanmış məqsədli sünə çax-naşmalar, terror aktları, qanlı qətlər və s. yaranan şovinistlər xalqlarımız arasında dinc-yanaşı yaşamaq kimi tarixi missiyanın önünə çəpər çəkdilər. Bunu duyan, hiss edən şair qəlbini yenə üsyana qalxdır; xalqlar arasında dərin uçurumlar yaratmağa səy göstərənlərin, onları milli ədavətə sürükləyənlərin dünya siyasetinin gözünə kül üfürmələri

Giya Paçxataşvili kimi millətsevər, sülhsevər bəşər övladını yenidən üsyankar ruha köklənməyə sövg etdi. Ürəyi ən incə, ən zərif, ən munis insani hisslərlə döyünen şair bütün bu haqsızlıqlara göz yuma bilməzdi. Çünkü o, xalqımızın haqq deyən dili, haqq görən gözü idi həmin çətin zamanlarda...

O, Qarabağı "Azərbaycan xalqının qeyrət damarı" adlandıraq, bu damara balta çalınmasını qətiyyətlə pisləyir. Bu yolda cəsarət, qətiyyət, mətinlik nümunəsi və vətəndaşlıq yanğısı sərgiləməyi ən güclü silah hesab edir. "Quran ayəsidir torpaq əzəldən" - deyən Giyanın üzərində gəzdiyi torpağa, vətəndaşı olduğu ölkəyə və onun insanların qeyrət məsələsinə saygısı tükmənzədir:

*Lazımsa, mən gəlim düşüm qabağa,
Məni bir qılıncṭık ora buraxın.
Haydi, igidlərim, düz Qarabağa!
Qeyrət məqamıdır, ayağa qalxin!*

Azərbaycan kimi tolerant bir ölkənin "Beynəlmiləl şəhər" statuslu paytaxtı olan Bakının 1990-cı il 20 yanvar qırğını zamanı hədəf seçilərək, saysız insan qanında boğulmasına hesablanan rus şovinist siyasetinə qarşı mətanətlə dirəniş göstərməsi də Giya Paçxataşvili qələminin qanlı mürəkkəbi ilə öz kədərli bədii inikasını tapdı.

Həyata keçirilən hər bir bədəməldə Moskvanın əli olduğuna əlinin içi kimi əmindir şair. Çünkü sünə yaradılmış on beş qardaş respublikanın tabeziqlik iradəsi nümayiş etdirməyə qalxan hər bir nümayəndəsinin başına oyun açmaq Moskva siyasetinin hamiya bəlli olan astar üzüdür.

*Zirehli "qonaqlar" ölüm gətirdi,
Bu vəhşi əməlin ünvani bəlli.
Neçə min insanı qətlə yetirdi
Kremlin göstərişi, Moskvanın əli.*

Qan rəngi qoxuyan qərənfil selinə bürünmüş Bakı küçələri ilə nəinki bütün paytaxt sakinləri, körpədən-qocayadək bütün ölkə vətəndaşları bir andaca ayağa qalxaraq, Vətən səmalarında dalğalanan üçrəngli bayraqa döndülər. Şair qəlbini yenidən ehtizaza gəldi o dəm:

*Silinməz bu qanlar xalq yaddaşından,
Düşər güc-kəsərdən nitqlər, təsəlli.
Gələcək oxuyar məzar daşından:
"Buraya uzanıb Moskvanın əli".*

Elə Moskvanın əli ilə "azadlığımız qana bələnmədim?" Təkcə azadlığımızmı? Ruhumuzmu?

Düşüncəmizmi? Arzumuz, niyyətimiz..., bütün keçmişimiz və gələcəyimiz də qana bələnməyə hesablananda Givini od götürdü:

"Azadlıq" deyə-deyə,

Ruh olub qalxdıq göyə.

Yetər göz yaşı tökmək -

Haydi, millət, cəbhəyə!

Şəhidlərin dili ilə millət övladlarını Şəhidlər Xiyabanına ziyarətə getməkdən çəkindirir, çünkü burada insanın damarında qanı donur, ümidi ləri ölüziyir, mübarizlik ruhu sarsılır. Bu ruhu isə heç cür sarsılmağa qoymaq olmaz!

"Yetər göz yaşı tökmək, Haydi, millət, cəbhəyə!" - deyə ağlayıb-sızlamaqla torpaqların azad olunmasının namümkünlüyünü dilə gətirir şair:

Yurduları aza ad edin,

Yağını bərbəd edin.

Torpaqları qaytarıb,

Ruhumuzu şad edin.

Bəli, yalnız bu halda tarix, gələn nəsillər bizə gülməz, şəhidlərimizə gələn ölüm madar oğullarımıza gəlməz, ana-bacılarımıza, qız-gelinlərimizi, körpə balalarımızı gözüyaşlı qoymaz. Şəhidlərimizin ruhu da yalnız onda sevinər. Gərək ki:

Tar-mar olsun yağımız,

Dirçəlsin torpağımız.

Onda əbədi susar

Dilimizdə ağımız.

Doğrudan da, məhz bu yolla millətimiz öz dinciliyinə, torpağımız öz əzəli bütövlüyüünə qovuşar. Elə ötən il baş verən 44 günlük II Qarabağ Savaşında xalqımızın, millətimizin yumruq kimi birləşərək düşmənə öz layiq olduğu yeri göstərməsi ilə illərdən bəridir gözlərimizi, beyinlərimizi yığır edən "ax, bu lazım gəlsəydi" kəlmələri ortadan yığışdırıldı və nəhayət "lazım gəldi". Təkcə xəbis niyyətli ermənilər deyil, onların havadarları da gördülər və hiss etdiler ki, Türk oğlu yumruq kimi birləşib ayağa qalxdıqda, onun qarşısını heç bir qüvvə kəsmək iqtidarında deyil. Haqq, ədalət isə hər zaman qələbə çalmalıdır - gec, ya tez!

Giya Paçxataşvilinin "Xocalı körpələrinin ağıları", "Davam edir Xocalı", "Bu bahar", "Bu yaza yaz demərəm", "Martin 31-i" və sair şeirlərdə hakim ruh kimi dilə gələn ağırılı nidalar "Şəki şəhidinin dilindən" səslənən poetik ricətlərlə qanımızı coşdurur. Giya bəy bu nümunədə bütün qəhrəman oğullarımızın illər boyunca qəlblərində yığılıb qalmış, kökslərini partladıb çıxməq həddin-

Giya Paxçataşvili

Givinin QARABAĞNAMƏSİ

də olan intiqam, qisas hissini verməyə çalışmış, bu əzmkarlıq, mübarizlik ruhunu bir şəhidin dilindən minlərin, milyonların şəxsində beləcə ustalıqla ifadə edir:

Söz vermişdim gedəndə

Qarabağı almağa.

Torpağı sevə-sevə

Orda şəhid olmağa.

Raket, mərmi, partlayış

Əsla qorxutmur məni...

Biz "iti qovan kimi"

Qovduq xain düşməni.

Və... bu yenilməzlik ruhu ilə qələbə əzmi nümayiş etdirən cəsur vətən oğul və qızlarımızın rəşadəti sayəsində "Dünyaya səs saldı Azərbaycan əsgəri!"

Öz qanında boğulur

İndi o - əfi ilan.

Doğma nəfəsi duyur

Cəbrayıll, Ağdam, Zəngilan.

Alındıqca rayonlar

Qanımız gəlir cuşa.

Ard-arda Bayraqlanır

Kəlbəcər, Laşın, Şuşa.

Şəki torpağında böyüüb boy-a-başa çatmış qəhrəman şəhid oğlumuzun rəmzi obrazını yaranan "Gürcü balası Givi bəy" in bu şeiri əslində Vətənimizin bütün guşələrindən olan hər bir doğma, mərd, igid, cəsur, qeyrət təşnəli Vətən övladlarının xatirə rekviyemidir:

*Artıq yetişib, ana,
Mənim şəhidlik anım:
Qarabağ torpağına
Qarışır Şəki qanı.*

*İxtiyarın da yoxdur
Göz yaşı axıtmağa.
Axi özüm getmişdim
Qarabağı almağa.*

Ən incə, həssas məqamla da elə bu misralarda qarşılaşıraq: bəli, doğrudan da, hər bir qəhrəman şəhidimizin əbədi ömrü onun müqəddəs qan damcılarının torpağa qarışlığı, ruhunun cənnətə uçduğu andan başlanır! Qoy şəhid anaları, atalarımız, bacı və qardaşlarımız, onların ömür-gün yoldaşları, körpələrimiz gözlərindəki kədər yaşını silərək, qəlblərindəki nisgili sevinc, fərəh, qürur nidaları ilə əvəzləsinlər: axı, bu Şəhidlər indi təkcə onların deyil, bütün Azərbaycanımızın, bütün Türk dünyamızın qəhrəmanlarına çevriliblər! Vətən onların tökülen qanları hesabına Vətən olur! Azadlığımız, sağ qalmağımız məhz bu günahsız qanlar hesabına qazanılıb!

Giya bəy də elə bunu nəzərə alıb yazır ki:
*Ruhum artıq göylərdə,
Torpağa gedən - candır.
Sənilə qürrələnən
Bütöv Azərbaycandır.*

*Məndən narahat olma,
Yerim rahatdır daha.
Qarabağda büründüm
Qaldırdığım bayrağa!*

Şair xalqımızın bu möhtəşəm qələbəsinin xalqımızın "dəmir yumruq" ətrafında bir nəfər kimi birləşməklə mümkün olduğunu bu cür ifadə edir:

Savaşda bir olubdur əsgər, jurnalist, şair,
Yolu haqqın yoludur, eşqi - Allaha dair.
Tarixin barometri zəfər anları sayı...
İnamla silahlanıb, yollandıq Qarabağa,
Yağını sarsıtmışiq, baş qaldırmaz bir daha!
Məhz bu birlik, bu yekdillik dünya siyasetində

hökmranlıq edən super-güç dövlətlərə bir daha göstərdi: Bütöv Azərbaycanımızın uşaqdan-qocayadək ən sırávi vətəndaşı belə, istənilən anda ayağa qalxaraq öz suveren hüquqlarını müdafiə etməyə, ərazi bütövlüyünü qorumağa, işğal altında inləyən torpaqlarını geri qaytarmağa qabil və qadirdir! Azərbaycan Ordusu yenilməzdir! Çünkü ən böyük əsgər bizim əsgər - Türk əsgəri! Tanrı Türkü qorusun!

Giya Paçxataşvili müharibənin ən qızğı vaxtlarında yazdığı "Havadan qələbə qoxusu gəlir" şeirində belə, sanki qazanılacaq zəfərin qığılçımlarını duyub hiss edirdi:

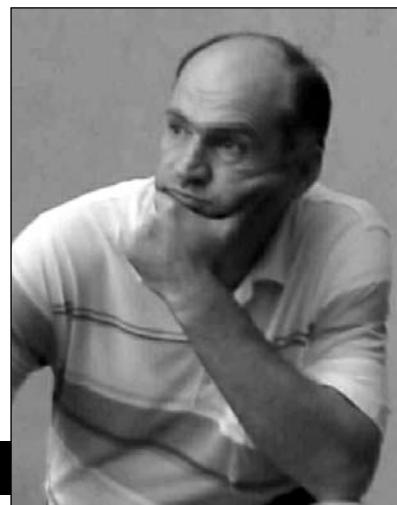
*Qarabağ büsbütün hünər meydani,
Tülküni qovmaqda igid aslanım.
Yağdan les olmaq qorxusu gəlir -
Havadan qələbə qoxusu gəlir.*

Ən gözəl qoxu da elə bu qoxu idi: "QƏLƏBƏ QOXUSU"! Bu gözəl qoxunu hər bir əsgərimiz öz ruhunda duyur, hiss edir və hiss etdirirdi öz əməli, öz əzmkarlığı, şücaəti, qəhrəmanlığıyla! Odur ki:

*Dünya şahid olur möhtəşəm ana,
Muştuluq verərək Azərbaycana...
Şair misrasının coşqusu gəlir -
Havadan qələbə qoxusu gəlir!*

"Bir ağ göyərçinəm", yazar Givi. "Sxinvalidə haqqı alımmış, Suxumidə qəfəsə salınmış Şuşayam, Laçınam" -nidəsi ürəyinin dərinliyindəki azadlıq eşqini, torpaq, yurd, Vətən sevgisini, bəşəri arzu və istəklərini üzə çıxarıb dünyaya bəyan edir. Şair ədalətin, haqqın, bağımsızlığın, dincliyin, sakitliyin bərqərar olduğu işıqlı bir dünyada yaşamaq istəyir. Onun bu xoş niyyəti, arzusu bütün sadə bəşər övladlarının ən ümdə arzusudur. Çünkü müharibələr, qəllər, qırğınlar heç bir zaman heç bir millətə fayda gətirməyib. Azad dünyanın azad vətəndaşı olmaqdən gözəl nə var ki həyatda?!"

Biz də bu arzular, bu istəklərlə şair-tərcüməçi dostumuzun "Qarabağnamə"si haqqında ürək söz-lərimizi yekunlaşdırır, 60 yaşını yaşadığımız, artıq sonuna yaxınlaşdığını 2021-ci ilin yanvarın 29-da sakit, səssiz, hay-küysüz qarşılıyib-yola salmış Giya bəyə daha böyük uğurlar, möhkəm can sağlığı arzulayıraq. Qoy onun 60 yaşının sədəsi 2020-ci ilin Zəfər nidalarına qoşularaq ən uca kürsülərdən öz işığını ətrafa yaysın. Bu yubiley yaşının zəfər bayrağı daha yüksəklərdə dalgalansın.

XƏZƏR MİRAJ MƏSİMOV

AD GÜNÜM MÜBARƏK

Bu gün ad gunumdu, əlli beş yaşam,
Ömür bulagına payız baxışım.
Qocalıq olsa da, aqarsa başım,
Güləcək payızım bahar eşqinə.

Çınar tək yasansın bu ömür yolu,
Bəxtimə o gülsün, o sevinc dolu.
Allahın qisməti bu ömür qolu,
Güləcək payızım bahar eşqinə.

Oxşasın könlümü gələn bu ömrü,
İsinsin ocağım sevgi evinə.
Ahilliq yolunu gorsədə ömrü,
Güləcək payızım bahar eşqinə.

Hər yaşın bir gözəl, bir baharı var,
Ötəcək payızı bir ilqarı var.
Darıxma ay Xəzər, hələ ömrü var,
Güləcək payızım bahar eşqinə.

SEVİRƏM SƏNİ

Sən bir arzumsan ki, gülür taleyim,
Bəxtimə günəşin nuru ələnir.
Sənsən bu ömrümə, hər an gərəyim,
Anla bu sevgimi, səni sevirəm.

Bir üzün günəşdir, bir üzün aydır,
O gözəl əndamin ömrümə paydır.
Bil ki bu ürəyim, sənə möhtacdır,
Anla bu sevgimi, səni sevirəm.

Qəlbimin yarası sevgi atəşin,
Çarəsi təbib yox, sənsən əlacı.
Vermə sən ömrümə, İntizar, acı,
Anla bu sevgimi, səni sevirəm.

YAZDIRDI TARIXƏ POLAD ADINI

Bir əsgər yollandı doğma ocaqdan,
Vətən qorumağa yad işğalcıdan.
Silaha sarılıb od meydanında,
Yazdırdı tarixə Polad adını.

Ulduzlu paqonu cəsarət payı,
Nişanlar, təltiflər bilinməz sayı.
Qazandı vətəndən vicdanlıq payı,
Yazdırdı tarixə Polad adını.

Döyüş dostlarının daim yanında,
Qoymazdı yaralı qalsın amanda.
Sevgisi, amalı vətən yolunda,
Yazdırdı tarixə Polad adını.

Qəlbində gəzdirdi bir övlad əksi,
Döyüsdən-döyüşə onun nəfəsi.
Onunla, vətənlə sevgi səhifəsi,
Yazdırdı tarixə Polad adını.

Xəyalala dalardı, kaş bu dünyamız,
Bitsin bu savaşlar, itsin acımız.
Qurtulsun vətənim, insanlarımız,
Yazdırdı tarixə Polad adını.

***

Qəlbinə dammışdı ağlar anası,
Gözündə məhv olan arzu-muradı.
Getsəm bu dünyadan, vətən qalası,
Qisasın alacaq şəhid balası.

MOLLAİSAQLIM

Bir kənd qucağında şirin bir dünyam,
Ata məhəbbətim, analı laylam.
Qoynunda dil açıb, olan əlibam,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Baharin çələngi bir su sonası,
Cana bir dərmandır onun havası.
Təbiət füsunkar, gözəl yayları,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Həzin bir nəgmədir gecəsi onun,
Layları çalınır, dincəlir ruhun.
Açılan şəhəri, bir sevgi onun,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Safdır insanları qonaq-qaralı,
Sarsılmaz məgrurdur, dağ tək vüqarlı.
Zəhmətkeş bir əqli, halal o varlı,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Şairiər yurdudu şöhrəti, şanı,
Baba Vəziroğlu sevgisi, canı,
Lətfi, Dəbrişi dini ocağı,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Alimi, müəllimi o hikmət adlı,
Bəxş edib xalqına, fikri duhalı.
Ayrılmaz bu eşqi, ondan aralı,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Bir gəlin, a dostlar, mənim kəndimə,
İçin saf suyundan, nə xoş kəndimə.
Qaymağı düşübdü yaman könlümə,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Narlı dərə, Səsli qaya, Bədd dərə,
Qurd dərə, Şix dərə, o Narlı dərə.
Keçmişdən bu izlər qalıb bizlərə,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Məskəni salanı Molla İsası,
Qafqazın o kökü haput balası.
Qonşusu Hətəmdir bir dil parası,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Sən İsmayıllının gözəl bir kəndi,
Yaraşır hüsnünə Qız bulaq bəndi.
Manafday körpüsü bir kişi səddi,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

Kükürdlü su, duz bulağı insana məlhəm,
Yayilar sinənə, olarsan xürrəm.
Yox olur üstündən sanki dərd, ələm,
Gözümün ilkisən, Mollaisaqlım.

CANIM VƏTƏNİM AZƏRBAYCAN

Möhtəşəm yurdumdu, gözəl diyarım,
Səninlə yaşanır üroyim, canım.
Əbədi məşəltək, daim yananim,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Sənsən bu ömrümün yaşayan canı,
Sinəmdə ürəyim, damarda qanı.
Səninlə həyatım, nurlu hər anı,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Doğmadır, əzizdir hər bir buçağın,
Şirin bir layladır, sənin qucağın.
Sən odlar yurdumsan, sönməz ocağım,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

İgidlər qoynunda möhkəm dayağı,
Yolunda can qoyub, öpür bayraqı.
Hər an keşiyində olur oyağı,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Koroğlu, Nəbidi, Babəkdi adın,
O cəsur oquşalar, sənin soyadın.
Düşməndən qoruyub, məhv edib yadı,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Nurlu bir günəşdir, sevgi qurşağın,
Parlayan ulduzdu mənə ocağı.
Ayrılmaz canımdan sevgi çırağın,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Gözəl təbiətin bahar qoxusu,
Ruhuma qidası, o can dolusu.
Dünyanın ən şirin, gözəl qoxusu,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Mübarizlər doğulur qoynunda sənin,
Hərə bir sərkərdə, yolunda sənin.
Qoymazlar şəninə bir ləkə gəlsin,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Ovcumda bəslərəm hər qarışını,
Gözümün nurudu, o nur baxışın.
Ömrümün bəzəyi, o gül baxışın,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

Qürurum, vicdanım mənim vətənim,
Sarsılmaz bir qüvvə, tarix əsərim.
Ülvi məhbəbətim, sevgi dəyərim,
Ulu Azərbaycanım, canım vətənim.

DEYİRSƏN BAĞIŞLA

Gəlmisən yaz kimi, bir məlek kimi,
Keçmişin günündən xəbərsiz kimi.
Deyəsən unutdun keçən illəri,
Deyirsən bağışla, bir də sev məni.

Dönmüsən, ürəyim nə desin sənə,
Kor etdin səadəti olan ömrünə.
Vurdüğün o yara, nə çəkib mənə,
Deyirsən bağışla, bir də sev məni.

Ayrılıb könlümdən tərk etdin məni,
Zülmünə ram edib, incitdin məni.
Dağ qoyub sinəmə, itirdin məni,
Deyirsən bağışla, bir də sev məni.

Sevgim nələr cəkib, sənsiz həyatdan,
Hörülüb eşqimə, o daş hasardan,
Ayırdın hissimi sevən adından,
Deyirsən bağışla, bir də sev məni.

OLMASA

Gözdən yaşı çıxmasa, yanarmı ürək,
Namərdin qəlbində o gün doğmasa.
Yaxşını, pisini heç anlamırsa,
Yanarmı halına insan olmasa.

Nifrətlə doludu o, köksü onun,
Acıdır sözləri tikandı onun.
O məlek cildində, bir iblis olan,
Yanarmı halına özü olmasa.

Dərdinə sərikdi bir insan kimi,
Oyuna girərlər bir yanan kimi.
Astadan cancarlar bir ilan kimi,
Yanarmı halına vicdan olmasa.

Bilinmir düşüncəsi, amalı onun,
Yamanlıq xısləti qanında onun.
Sevinməz sevincə o, qəlbi onun,
Yanarmı halına paxıl olmasa.

Yanında oturar bir uşaq kimi,
Heç nədən xəbərsiz, baxar lal kimi.
Çığırar, bağırar güya var kimi,
Yanarmı halına yaxşı olmasa.

Doğrunu alçaldan, yalan yerinə,
Həqiqət libası geyər əyninə.
Bilinmir əməli o, hansı dinə,
Halına yanarmı, peşiman olmasa.

Sığınma halına, belə olacaq,
O vaxtı gələndə, dilin susacaq.
Qucağın cəhənnəm olacaq sənin,
Bitəcək o ömrün, sonu olacaq.

SƏNSİZ...

Yox olur həyatdan, sənür bu sevgi,
Ağarır, közərir külündə sevgi.
Ayrılıq əlindən dözülməz indi,
Alacaq ömrümü cəhənnəm odu...

Dözülməz bu dərdim yandırır məni,
Daş olub sinəmdə incidir məni.
İnan, sənsizlikdən öldürür məni,
Alacaq ömrümü cəhənnəm odu...

Unuda bilmirəm, ürəyim dözmür,
Həsrətdən alışır, dərdindən sənmür.
Biləsən bu cəzam, ömürlük ölmür,
Alacaq ömrümü cəhənnəm odu...

Görə bilsəydin sən, kaş bu halımı,
Yandırır könlümü, sıxır canımı.
Sonunda ümidim, gəl gör axrimı,
Alacaq ömrümü cəhənnəm odu.

ÖMÜR PAYI...

Saralır ömrümdən cavan ürəyim,
Payızda düşən yarpaqlar kimi.
Alınır əlimdən yaşıł örپeyim,
Qocalır canımda ömür köklərim.

Keçmişim çağlayır hər an gözümdə,
Uşaqlıq, gəncliyim susub özümdə.
Dönüb xatirəyə, itir önumdə,
Qocalır canımda ömür köklərim...

Ağlasam nə fərqi, ay ömür payı,
Axıtsan göz yaşı, verməz o tayı.
İndi gözümdəki axan o çayı,
Qocalır canımda ömür köklərim...

Tale əlindədi ömür yollarım,
Qismətə yazılmış yazılın yazım.
Allahın hökmüdür sənin dövranın,
Qocalır canımda ömür köklərim...

İtirə bilməzsən, düşən bu izi,
Dünyanın gərdişi, bu həyat tərzi.
Gəlsə də payızın, bitsə də yazın,
Qocalır canımda ömür köklərim.

XATIRLA, UNUTMA

Ömrümün bəzəyi sən bahar gülü,
İlahi gözəllik yaradıb səni.
Unuda bilmirəm sevəndən bəri,
Unutma, xatırla sevən hər günü.

Duyğular qəlbimdə açan gül kimi,
Ətirli qoxusu məhəbbət ünüm.
Olmasın ömrümdə sənsiz bir günüm,
Unutma, xatırla sevən hər günü.

Arzular bir günəş, nur tək işiqi,
Olaydı xoşbəxtlik daim dayağı.
Salma esqimizə acı anları,
Unutma, xatırla sevən hər günü.

Xatırla keçmiş, mənim əzizim,
And icdin Allaha, bu tale bizim.
Düşün sən bir daha, günahmı sevgim,
Tanrıdır şahidi olan o günü,
Unutma, xatırla sevən hər günü.

SEVGİ QISMƏTİM

Sevgimin adı var, o bir tənhaliq,
Qəribdir həyati, çəkib acılıq.
Oturub ömrümə düşən qocalıq,
Cavankən sevgimin beli bükülüb.

Əlaçı sən idin, dərdə dərmanı,
İllərdir yaşınan əzablı anı.
İndi bu sevgimin qalmayıb canı,
Cavankən sevgimin beli bükülüb.

Payıza sırdasdır ömrümün vari,
Solubdu qismətə düşən baharı.
İndi saçlarımda bəyaz bir qarı,
Cavankən sevgimin beli bükülüb.

Xəfif bir küləkdən əsir ürəyim,
Hər addımım bir qış, yolumu kəsir.
Məhkumdu həyatım, ömürlük əsir,
Cavankən sevgimin beli bükülüb.

Bu ömrün qatarı keçib önmədən,
Hey, o uzaqlaşıb, itir gözümdən.
Keçdi bu sevgimiz, nakam ömrümdən,
Cavankən sevgimin beli bükülüb.

YASAMARAM MƏN

Nə tez olanları unutdun belə?
Gözümdə yaşlarım dönüb dərə
Solur ümidiyim, ah, ildən-ilə
Olmasa bu sevgin, yaşamaram mən.

Bilinmir nə gecəm, gündüzüm mənim,
Hicranın ömrümə kəsilib qənim.
Qaranlıq bu dünya gözümdə mənim,
Olmasa bu sevgin, yaşamaram mən.

Gözlərim həsrətlə gözləyir səni,
Bu qəlbim sənindir, sevməz özgəni.
Ayırma qəlbindən, itirmə məni,
Olmasa bu sevgin, yaşamaram mən.

Doğulmaz günəşim, olmaz baharım,
Susacaq həyatım, qalmaz gümanım.
Bu ömür səninlə olacaq, yarım!
Olmasa bu sevgin, yaşamaram mən.

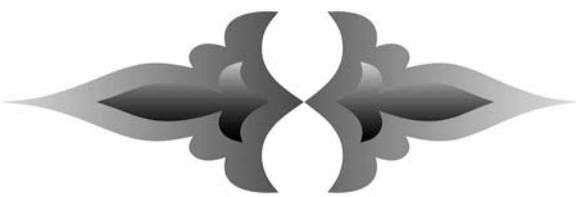
UNUTMA, NECƏ SEVMİŞƏN

Silmisənmi qəlbdən o görüşləri,
O sirin vüsallı xatirələri.
Qoyma sevgimizə düşsün dərdləri,
Unutma keçmiş, necə sevmisən.

Ürəyin dözməzdi, bir an ayrılsan,
Mənimlə hər anı birgə olasan.
Deyəsən, andını silib atmışan?
Unutma keçmiş, necə sevmisən.

Deyirdin Leylinin, o adı mənim,
Sən bir Məcnunumsan, həmişə mənim.
Nə oldu o inam, olmadı bizim,
Unutma keçmiş, necə sevmisən.

Min kərə deyərdin, sənsiz olmaram,
Baharım solacaq payız olaram.
Deyəsən unutdun əhdini sən,
Unutma keçmiş, necə sevmisən.

DAMƏT SALMANOĞLU

Azərbaycan Yazuçular Birliyinin üzvü, Prezident təqaüdçüsü

AĞ ATLI ŞAHZADƏ

(hekayə)

Əsən payız mehi qışın çox da uzaqda olmadığından xəbər verirdi. Günəşin zəif şöləsi göylərdən bol-bol süzülsə də, hava yetərincə sərin idi. Axşama doğru günəşin rəngindən yorğunluq hiss olundurdu.

Nailə bu mənzərəni seyr edir, öz-özünə düşündürdü: "Günəş də insan ömrünə bənzəyir. Ona ayrılan vaxt çərçivəsində çıxıb bərq vurur, göylərə qalxır, yer kürəsini öz hərarətiylə isidir və ona möhtac olan bütün canlılara həyat bəxş edir. Zamanı çatanda isə qürub edib batır. İnsan ömrü də belədir. Günəşin sübh çağının insanın uşaqlıq dövrüdür. Doğuluğu zaman dağların arxasından boylananda necə gözəl mənzərə yaradırsa insanın uşaqlıq dövrü də o mənzərəni yaradır. Zöhr çağının şüaları yer üzünə nə qədər faydalı olursa, insanın gənclik çağının bir o qədər faydalı keçir."

Düşüncələrini sona qədər gətirməmiş özlüyündə bir sual yarandı. "Görəsən, mənə möhtac olanlar üçün nə qədər faydalı ola bildim?"

Nailə xoşbəxt bir uşaqlıq dövrü keçirmişdi. Atalı, analı, qayğıdan kənar bir dövr idi o dövr. 17 yaşına gəlib çatanda həddindən artıq yaraşıqlı olan Nailə rayonun bütün gənclərinin xəyallarındakı ideal gözəl obrazına çevrilmişdir. Kimisi gözəlliyyini vəsf edən şeirlər yazır, kimisi mahnilər qoşur, kimisi də keçdiyi yollara gül-çiçək düzürdü. Gənc və gözəl qız isə bunlara çox vaxt gülür, öz gözəlliyi ilə lovğalanırdı sanki. Çünkü Nailə öz xəyallarındakı "ağ atlı şahzadəsinə" gözləyirdi. Nailə həm də gözəl rəqs etmək qabiliyyətinə malik idi. Hətta bir dəfə qonşu kənddə yaxın qohumlarından birinin

toy məclisində iştirak edərkən təxminən 30-35 yaşlarında qarabuğdayı bir oğlan "ləzginka" rəqsini ilə özünü sınamaq qərarına gəlir. Nailəni rəqsə dəvət edir, ancaq çox tab gətirə bilməyərək meydandan məğlub kimi ayrılır. Az sonra məlum olur ki, bu oğlan əslində rəqs qabiliyyətini sınamaq üçün yox, bəxtini sınamaq üçün meydana atılıbmış. Rəqsədən sonra böyük bacısı Nailəni kənara çəkib astaca dədi:

-Bacı, bu oğlanın adı Nazimdir. Rusiyada çalışır, yaxşı imkanı da var. Bibisi mənə dedi ki, bacını çox bəyənib, sabah Nazim yola çıxır, imkan yarat, qızı da aparıb getsin. Nə məsləhət görürsən, razısanmı?

Nailə təəccüb içinde bacısına baxaraq dedi:

-Bacı, sən nə dediyinin fərqindəsən? Hansı zamanədə yaşayırıq? Qız qaçırmış nədir, Rusiya nədir, imkan nədir? Heç səndən gözləməzdəm.

Cəld məclisi tərk edən Nailə, dayısının avtomobili ilə evlərinə gəlir. Olub-keçənləri bir yuxu kimi xatırlayır, bacısının sözləri isə hələ də qulaqlarında əks-səda verir. "Rusiyada çalışır, yaxşı imkanı var!"

Nailə öz-özünə düşünürdü ki, insanlar imkanı olduğu üçünüm ailə qurur, imkanı olduğu üçünüm özündən qat-qat kiçik qızı utanmadan qaçırmış istəyir? Bu fikirlərlə də nə zaman yuxuya getdiyini xatırlamadı.

Nazim həmən günün sabahı Rusiyaya dönsə də, anası, bibisi fikrindən dönmür. Bir neçə gündən sonra Nailənin ilk elçiləri qapılalarını döyür. Elçiləri qarşılıyan Nailənin anası gəlış məqsədlərini öyrəndikdən sonra deyir:

-Vallah, bu mövzuda mən heç nə deyə bilmərəm. Qərar vermək qızımın öz ixtiyarındadır. Onun öz arzuları var, ali məktəbə daxil olmaq istəyir. Ailə qurmaq qismət işidir. Odur ki, valideyini olsam belə, onun qismətinə müdaxilə etmək haqqım yoxdur. İnanmiram ki, razılaşa ailə qurmağa. Yox əgər "hə" desə mən də "Allah xeyir versin" deyərəm məmnuniyyətlə.

Nailə görəndə ki, ona elçi gəliblər dərhal əmisi-gilə getmişdi gizlincə. Anası nə qədər axtarsa da, tapa bilmədi. Elçilər Nailənin evdə olmadığını gördükdə dedilər:

-Yaxşı, daha gecdir biz gedək, sabah gələrik qızın fikrini öyrənib bizə deyərsiz.

Axşam anası bu barədə söhbət salanda Nailə qəti şəkildə etirazını bildirir:

-Onlara de ki, bir də bizim qapıya gəlməsinlər. Onun o, qarabəniz oğlu mənim tayım deyil, gedib öz tayıni tapsın.

***

Nailə arzularının bir qisminə çatıb ali məktəbə daxil olmuşdu. Bakıdakı bacısığında qalıb tələbəlik illərinin yaddaqalan günlərini yaşayırırdı. İndi onun başda duran arzularından biri "ağ atlı şahzadəsinin" gəlişi idi.

Universitetin ikinci kursunu bitirəndə yay tətilini keçirmək üçün rayona qayıdır. Büyük bacısının evi rayonun mərkəzində yerləşirdi. Çoxdandı bacısı ilə görüşməyən Nailə bir neçə gün öz evlərində qaldıqdan sonra bacısı ilə görüşmək üçün rayon mərkəzinə yollanır. Xeyli vaxtdır görüşməyən bacılar elə qapıdaca bir-birini qucaqlayırlar. Səs-küyə qonşu Lətifə xanım çölə çıxır. Nailəni görəndə bir anlıq özünü itirir.

Qadir uzun illər idi ki, Rusiyada yaşayırırdı. Orda maddi durumu həddən artıq gözəl olduğu üçün ailə qurmaq haqqında heç düşünmürdü. Hər dəfə anası Lətifə xanım: "bala, ailə qurmaq yaşın ötür, gəl bir halal süd əmmiş qızla səni evləndirək, mən də nənə olmaq isteyirəm", - desə də, Qadir hər dəfə müxtəlif bəhanələr gətirərək anasını fikrindən yayındırmaq üçün dünyannın müxtəlif ölkələrinə istirahətə yollayıb bu mövzudan ustalıqla yayınındı. Əksər ölkələrdə aylarla istirahətə gedən Lətifə xanım, Nailə qədər gözəl qızla bu günə qədər heç bir yerdə rastlaşmamışdı. İndi qəfil Nailəni görəndə bir anlıq gözəlliyi qarşısında donub qaldı. Tez özünü toplayıb ədalı şəkildə dedi:

-Qənirə, bu qız kimdir belə? Heç sizdə görmə-

mişəm, canıyanmışı elə bil rəssam çəkib.

-Kiçik bacımdı, ay Lətifə xala, Bakıda universitetdə oxuyur. Sənə dediyim Nailə budur də. İstirahətə gəlib kəndə, ordan da, iki ildir ki, görüşmürük, gəlib mənimlə görüşməyə.

-Həə, lap yaxşı, sizi tutmayım o zaman, yoldan gəlib, apar çaydan, çörəkdən ver, - deyib Lətifə xanım cəld içəri keçib özünü telefona çatdırıb Qadirin nömrəsini yiğdi.

-Alo, Qadir, necəsən, bala?

-Sağ ol, ana, şükür Allaha, yaxşılıqdır, sən necəsən?

-Qadir, bax gör anan sənə nə deyir. Hər dəfə sənə evlilik mövzusunu açanda müxtəlif bəhanelərlə yayınırsan mövzudan. Ancaq bu dəfə yayına bilməyəcəksən. Sənə bir qız tapmışam, inan ki, qadınlığımla mən o qızı vuruldum. Təcili, elə günü bu gün yola çıx, yoxsa əlimdən qurtara bilməyəcəksən.

-Ana, sən ciddisən?

-Zarafat edəcək kimi görsənirəmmi, oğul?

-Yaxşı, de görün kimdi, kimlərdəndi, ay ana?

-Bizim qarşı qonşumuz var ha, Qənirə, onun kiçik bacısıdır. Universitetin ikinci kursunda oxuyur Bakıda.

-Ana, gəl belə şərt kəsək. Sən gizlincə onun şəklini çək, yolla mənə. Söz verirəm ki, bəyənsəm elə günü bu gün yola çıxacam.

-Çəkim də! "Sən hələ Nərgiz xalanı yaxşı tanımirsan haa...", - deyib gülə-gülə zəngi yekunlaşdırıldı. Ana-bala aralarında belə zarafatları olurdu. Xüsusən də Lətifə xanımın "Əhməd haradadır" kinosundakı Nərgiz xanımın rolü bədəninə yağı kimi yayılırdı.

İndi qalırkı bir yolla Qənirəgilə gedib, gizlincə Nailənin şəklini çəkmək. Lətifə xanım cəld güzgü-nün önünə keçib saçına yüngülə əl gəzdirdi. Ədalı addımlarla evdən çıxıb Qənirəgilin qapısının zəngini basdı.

-Xoş gəldin, Lətifə xala, buyur keç.

-Xoş gününüzə gəlim, ay Qəniş. - deyib salona keçdi.

Nailə Lətifəni görcək ayağa qalxıb: "xoş gəldin"- dedikdən sonra Lətifə keçib divanda əyləşdi. Bir xeyli müxtəlif mövzulardan danışdıqdan sonra Lətifə qəsdlə sözü mobil telefonlara gətirdi.

-Deyirəm, ay Qəniş, texnologiya hər gün inkişaf edir də. Bəlkə də, sənin yadına gəlməz, bir şəkil çəkdirmək üçün neçə gün gözləyərdik, özü də inidiki keyfiyyət hardaydı. İndi adı telefon çəkən şə-

kili o vaxt heç bir fotoaparət çəkmirdi. Qadırı sağ olsun, sonuncu dəfə ad günümə yolladığı telefon "hd"çəkir. Baxanda adamın özünə də xoş gəlir şəkil. Hələ bacınla yanaşı dur sizin bir şəklinizi çəkim baxın,- deyib cəld telefonunu əlinə götürdü. Qənirə yaxınlaşış Nailə əyləşən kreslonun qoltuğunda əyləşib qolunu Nailənin boynuna doladı. Lətifə bir neçə şəkil çəkdi. Sonra isə təklif etdi:

-Ay Qəniş, indi gəl sən mənim şəklimi çək Nailə qızımla.

Artıq Lətifə məqsədinə çatmışdı. Odur ki, bir stəkan çay içdikdən sonra vaxt itirmədən şəkilin bir neçəsini oğluna yolladı. Qadir Lətifə xanımın yolladığı şəkillərə baxdıqdan sonra anasına bir mesaj yazdı. "Ana, doğrudan da bu dəfə zövqünü alqışlayıram, sabah rayondayam!" Mesajı oxuduqdan sonra Lətifə dərindən bir nəfəs aldı. İstəyinə qismən nail olmuşdur. Qalırkı digər qismi, bu da Nailəni razi salmaq idi. Odur ki, özünü toparylayıb dedi:

-Vallah, ay Qəniş, indiki zamanda belə tərbiyəli, belə gözəl qızlarımız çox azdır. Əhsən sizə tərbiyə verən ailəyə. Özün bilirsən də, Qadirə neçə illərdi ki, bir halal süd əmmiş qız tapa bilmirəm. Bilirsən tərbiyəli qız tapıram, gözəl olmur, gözəl tapıram, tərbiyəli olmur. Yaziq balam Rusyanın çölərində nə qədər ailəsiz yaşamalıdır, axı?

-Lətifə xala, Qadirin yaşı otuzu ötüb məncə, eləmi?

-31 yaşı var artıq, bircə onu baş-göz edə bilsəydim, heç arzum qalmazdı. Gedim mən də, Nailə qızım da yol gəlib, bir az dincəlsin.

Lətifə sağıllaşdıqdan sonra öz evinə keçdi.

***

Səhərin şəhi hələ çiçəklərin yarpaqların üzərində buxara çevriləmiş qapının zəng səsi eşidildi. Lətifə xanım asta addımlarla qapını açanda Qadırı görüb bir anlıq özünü itirə də, tez özünü toparylayıb oğlunun boynunu qucaqladı.

-Axır ki, sənin də bir qızı bəyəndiyini gördüm, xoş gəldin, ay bala, - deyib qapıdan çəkildi.

Qadir 31 yaşı olsa da, ona o yaşı vermək mümkün deyildi. Daim ən son model bahalı idman geyimləri ilə seçilir, saçını müasir formada kəsdirər, bədən quruluşu ilə seçilərdi. Kənardan baxan ona ən çox 25 yaşı verərdi.

Oğluna çay süzüb qoyduqdan sonra Lətifə cəld hazırlaşış Qənirəgilə tələsdi. Qapının zəngi gəldikdə Qənirə qapını açıb Lətifəni gördükdə bir az təəccüb içində soruşdu:

-Sabahın xeyir, Lətifə xala, buyur keç içəri.

Ancaq baxışlarıyla "sabah-sabah xeyir ola, nə əcəb gəlmisən?" deyə soruşdu.

-Qənirə, özüm-özümə iş açmışam, qızım. Dünen çəkdiyim şəkili vopsap statusuma qoymuşdum, bu gün Qadir səhər tezdən gəlib ki, o qızı bəyənmışəm, onunla ailə qurmamış gedən deyiləm. Bunları qarşılaşdırıq burda, sonra da el adəti ilə atangılı elçi gedəcəm.

Qənirə sanki şoka düşmüştü. Çünkü həmişə düşündürdü ki, Qadir kimi bir yeznəsi olsun, həm yaraşıqlı, həm də həddindən artıq imkanlı. İndi Lətifə xanımın qəfil bu təklifi Qənirəni şoka salmışdı. Özünü o yerə qoymayıb dedi:

-Lətifə xala, əsas onların bir-birini bəyənməsidir, mən nə deyə bilərəm ki. Qismətdirsə, Allah xeyir versin.

Lətifə qonaq otağına keçib əyləşdi. Nailə içəri keçəndə:

-Sabahın xeyir, ay gözəl balam!" - deyib ayaga qalxıb Nailənin üzündən öpdü.

Sonra isə telefonu əlinə alıb "Qadir bir bəhanə ilə gəl Qənirəgilə" mesajını yazdı. Qapının növbəti dəfə zəng səsi gələndə Qənirə mətbəxdən səsləndi:

-Nailə, qapıya bax, əlimdə iş görürem.

-Yaxşı, bacı, baxıram, - deyib Nailə qapıya yaxınlaşdı.

Qapı açılanda Qadirlə qarşılaşış bir az diksindi sanki.

-Buyurun, kim lazımdır? - titrək səslə soruşdu.

-Lətifə xanımın oğluyam, anama söz deyəcəkdim.

-Buyurun, keçin, qonaq otağında Lətifə xala, - deyib Qadirə yol verdi.

Qadir baxışlarıyla Nailəni özünə elə bağladı ki, bir anın içində, Nailə Lətifə xanımı çağırmaq yeri-nə Qadırı içəri dəvət elədi. Qadirə də bu lazım idi. İçəri keçib anasının yanına çatanda Lətifə sanki hər şeydən xəbərsiz kimi soruşdu:

-Qadir, sən nə əcəb gəldin? Gəlirdim də özüm.

-Ana, qara çayın yerini tapa bilmədim, sən gələnə qədər özümə bir pürrəngi çay dəmləyəm. Onun yerini konuşmaq üçün gəldim.

Qənirə səsə mətbəxdən tez qonaq otağına keçib:

-Ay səni xoş gördük, Qadir bəy, nə zaman gəldin?" - dedi.

-Xoş gününə gəlim, Qənirə bacı, bu sabah gəlmışəm.

-Həmişəlik gəlmisən, yoxsa dönəcəksən geri?
 -Yox, dönəcəm əlbəttə. Dedim gedim bir anamı görüm, çoxdandı görmürdüm.

-Əcəb eləmisən, Lətifə xala da lap darixirdi son vaxtlar. Əyləş, bir çayımızı iç, bilirəm sən pürrəngi çayı sevirsən, elə indicə dəmləmişəm. Nailə, gəl mənə kömək elə.

Nailə bir kənardan seyr edirdi. Qadirin belə sərbəst davranışını, geyim stilini, bədən quruluşunu sanki sehrləmişdi. Bacısının onu çağırmasını belə eşitmədi. İkinci dəfə Qənirənin: "qız, səni çağırımrəmmi?" - deməsi onu sanki yuxudan oyatdı.

-Gəldim, bacı, - deyib mətbəxə üz tutdu.

***

Axşamtərəfi evdə təkcə Qənirə ilə Nailə qalmışdı. Qənirə təklikdən istifadə edib Qadirin gəlmək səbəbini deməyin tam məqamı olduğunu düşündü.

-Nailə, Lətifə xalanın oğlu bilirsən nə üçün gəlib?

-Bacı, açığı mənə də maraqlı gəldi onun bir gənən içində gəlməyi, nə üçün gəlib?

-Dünən Lətifə xala səninlə şəkil çəkdirdi yadına gəlir?

-Hə.

-O şəkli vopsap statusuna qoyub, Qadir də görən kimi gəlib. Yəni Qadir anasına görə yox, sənə görə gəlib.

Nailə əməlli-başlı qızarmışdı. Bəlkə də, ilk dəfə idi o, bu mövzuda etirazını bildirmədən sadəcə olaraq susmaqla cavab verdi. Susmaq isə "hə" işarəsi kimi qəbul olunur el arasında.

***

Nailə ilk günlər Moskvada özünü çox qərib kimi hiss etsə də, zaman keçdikcə buna alışırıldı. Russiya gəldikdən sonra universiteti də qiyabi olaraq davam etdirirdi. Onun üçün boş vaxtlarında dərsləriylə məşğul olur, tez-tez Qadirlə birlikdə müxtəlif bahalı restoranlara gedir, müxtəlif əyləncəli məkanlarda darixmağını unudurdu. Hər həftə Qadir bir neçə insanlarla evə gələr (onların içərisində müxtəlif xalqların nümayəndəsini görmək olar) çəmədan dolusu pulları bölüşdürürdü. Ancaq Nailə bir dəfə də olsun buna müdaxilə etməz, soruştazdı ki, bu pullar hardan gəlib, hara gedir.

Zaman beləcə öz axarıyla ötüb keçdi. İlk övladları qız oldu. Nailənin sevinci yerə-göyə sığmındı. Büyük təntənə ilə xəstəxanadan evə gətirildi. Moskvanın ən lüks restoranlardan birində qızının

şəninə ziyafrət verildi.

Sabah təzəcə açılmışdı. Qapının zənginə Nailə körpəni divanın üstünə qoyub ayağa durdu. Qapını açanda təxminən 25-27 yaşlarında gənc və bir o qədər də gözəl sarışın rus xanımı ilə üz-üzə gəldi.

-Buyurun, kim lazımdır?

-Qadir bəyin evidir?

-Bəli, nə lazımdır?

-Məni Qadir bəy çağırıb, xadiməyəm.

-Buyurun, keçin içəri, mən çağırım özünü, - deyib yataq otağına üz tutdu.

-Qadir, bir xanım gəlib, deyir xadiməyəm, məni Qadir bəy çağırıb.

Qadir yarıyuxulu gözlərini açıb dedi:

-Hə, mən təmizlik şirkətinə müraciət etmişdim. Qiymıram ki, sən həm qızımıza baxasan, həm də ev işləriylə məşğul olasan. Bu gündən evin təmizlik işlərinə o baxacaq. Sən ancaq qızımıza, bir də dərslərinə vaxtını ayır.

Qadirin belə düşüncəli olması Nailəni nə qədər sevindirsə də, bir o qədər də ürəyində əsəbləşdi ki, kaş, mənim də fikrimi soruştardı. Ancaq bunu dili-nə gətirmədi, çünki gətirmək də gec idi.

Qızının yaşı yarımi olanda ikinci övladı dünyaya gəldi. O da qız idi. Yenə əvvəlki kimi təntənə ilə qarşılandı, şəninə ziyafrət verildi.

Nailə artıq 3 ilə yaxın idi ki, Moskvada yaşayırırdı. Bu 3 il ərzində cəmi bircə dəfə rayonlarına getmiş, doğmaları, əzizləri ilə cəmi 4 gününü keçirib yenidən geri dönmüşdülər. Son iki ildə isə evin demək olar bütün işlərini Zina görmüş, Azərbaycana gedib-gəldikləri müddət ərzində hətta gecələr də onlarda yatıb evi yiyəsiz qoymamışdı. İlk günlər bir az soyuqluq olsa da aralarında, sonradan xidmətçi olmasına baxmayaraq Nailənin ən yaxın rəfiqəsinə çevrilmişdi. Həmişə özünə hansı geyimlərdən seçib alırdısa Zinaya da o cür bahalı geyimlər alar, gündə üç dəfə bir süfrədə çörək kəsərdilər. Bu müddət ərzində bir dəfə də olsun Qadiri Zinaya qarşı qışqanmaz, düşünərdi ki, Qadir onun kimi qadını heç vaxt heç kimə dəyişməz, nəinki xidmətçiyyət.

Telefonun zəng səsi eşidildi. Nailə kiçik qızını qucağından yerə qoyub telefonu götürdü.

-Alo:

-Salam, Nailə xanım, sifariş verdiyiniz dəri gödəkçə gəlib. İstədiyiniz vaxt gəlib götürə bilərsiz.

-Oldu, bir azdan gəlirəm.

Nailə salonda televiziya seyr edən Qadirə yaxınlaşdı.

-Qadir, ticarət mərkəzindən zəng etdilər. Sifariş vermişdim, onu gətiriblər. Mən gedib qızı bağçadan götürüb ordan da ticarət mərkəzinə gedəcəm. Gec gəlsəm, narahat olma.

-Yaxşı, uğuruna xeyir. Sürəcü çöldədir, deyirəm maşını işə salsın. Üstündə pulun varmı? Yoxdursa verim.

-Var, narahat olma. Mən getdim, hələlik.

Nailə evdən çıxıb avtomobilə əyləşib yola düzəldi. Bağçadan qızını götürüb ticarət mərkəzinə doğru getmək istəyəndə gördü ki, pul çantasını evdə unudub. "Bircə bu çatmırı", - deyib sürücüyə evə döñəcəyini bildirdi. Qapını öz açarıyla astaca açıb içəri keçəndə yataq otağından səslərin gəldiyini eşitdi. Öncə Qadirin uşaqla oynadığını düşündü, ancaq Zinanın səsini eşidəndə yataq otağına yaxınlaşıb qapısını açdı. Gördük'lərindən dəhşətə gəldi, bir anlıq harda olduğunu da unutdu. İnandığı həyat yoldaşı, güvəndiyi Zina onun çarpayısında illərin həsrətliləri kimi bir birinə sarılmışdılar. Belə mənzərə qarşısında çox tab gətirə bilmədi. Qapını çırpıb özünü necə bayıra atdısa iki körpə qızının evdə qaldığını belə unutdu. Birinci mərtəbədə yaşayan rəfiqəsi Oksananın qapısını qırarcasına döyməyə başladı. Oksana qapını açanda Nailənin bu halı qarşısında mat-məöttəl qaldı. Nailə qaralmış bulud kimi bir himə bənd idi ki, leysan töksün gözlərindən.

-Sənə nə olub, ay qız? Keç görüm içəri.

Nailə bir addımını içəri atanda artıq özünü saxlaya bilmədi. Oksananı qucaqlayıb hönkür-hönkür ağlamağa başladı.

-Axı, niyə? Niyə, niyə?

-Nə olub, bir söylə görüm, nə baş verir?

Nailə gördük'lərini danişdiqca Oksananın təəccüblənmədiyini gördü.

-Oksana, eştiklərini çox soyuqqanlı qarşılادın, dediklərim, bu olanlar adı haldır səncə?

-Nailə, təəccüblənmədim, çünkü Qadirin etdiklərinin ancaq bir qismidir bu.

-Necə məgər, sən nə danışırsan? Sənin bilib də, mənim bilmədiyim nə var, axı?

-Bu günə qədər ailə işinə müdaxilə edib, sözsöhbət salmaq istəmədim. Səni o avaraya kim verib? Bu neçə il ərzində sən heç soruştusun ki, bu qədər pul, var-dövlət sənə hardan gəlir, sən nə işlə məşğulsan? Heç gecələr evə gəlməyəndə soruşdun ki, harda qalmışan?

-Oksana, sən nə danışırsan? Gecə evə gəlmədiyini hardan bilirsən?

-Bilirəm, çünki dəfələrlə səhər işə gedəndə qonşu binadan çıxdığını görmüşəm. Sonra maraq-landım ki, orda da bir arvadı, üstəlik 4 yaşında bir qızı da var. Öz yaşadığı bina ilə qarşı-qarşıya o arvadına ev alıb ki, istədiyi vaxt qızını görsün. Nailə, Qadir qaranlıq işlərlə məşğuldur, gəliri də ordan gəlir.

Nailə eştiklərindən dəhşətə gəlmişdi. Yəni doğrudanmı bütün bunlar uğrunda doğma el-obsından ayrıldığı, sevdiklərinin üzünə həsrət qaldığı Qadir haqqında deyilən fikirlərdir? Yəni doğrudan yatağında xidmətçi ilə görüyü şəxs Qadirdi? Bir anın içində ürəyinin bulandığını, başının hərləndiyini görüb divardan tutdu. Oksana Nailənin halının dəyişdiyini görüb dərhal qolundan tutub həkimə çatdırıldı. Müayinədən sonra həkim üçüncü övladına hamilə olduğunu bildirdi. Bu xəbər Nailəni heç də sevindirmədi. Sanki qəfəsdə olan bir insana televiziyada mənzərəli yerləri izlətdirirlər. Öncə düşündü ki, bu uşağı dünyaya gətirən deyiləm. Ancaq tez fikrindən daşındı. Axı, Nailə bu qədər qəddar ola bilməzdi. Sonra qərara gəldi ki, bundan Qadirin xəbəri olmasın.

Qapını açıb evdən daxil olanda Qadirlə üz-üzə gəldi. Qadir asta və xırıltılı səslə bircə kəlmə deyə bildi:

-Nailə, bağışla.

Nailə cavab vermədən qızlarının yanına keçdi.

***

Üç ay müddətində Qadirlə bir kəlmə də danışmadı. Ayrı-ayrı otaqlarda yatıb, müxtəlif vaxtlarda süfrəyə əyləşdilər. Bu müddət ərzində Nailə ayrılməq üçün yollar axtardı. Nəhayət, üç aydan sonra bir axşam Qadırə yaxınlaşıb dedi.

-Mən uşaqları da götürüb Azərbaycana dönmək istəyirəm.

Qadir sanki uzun müddətdir bu sözü gözləyirdi.

-Sabah yola salaram, gedərsiniz. Orda nəyəsə ehtiyacın olsa, xəbər verərsən.

Nailə nifrət etdiyi insandan istədiyi cavabı belə tez aldığına görə özü də bilmədən: "sağ ol", - deyib öz otağına keçdi.

Sabah tezdən Qadir hava limanından Nailəni və qızlarını bir daha geri dönməyəcək şərti ilə Azərbaycana yola salırdı. Ancaq o, bilmirdi ki, yola saldığı, bəlkə də, başından elədiyi həyat yoldaşı iki qızı, xoşbəxtliyi ilə birlikdə bətnində ilələrdi ki, arzusunda olduğu oğul övladını da özü ilə aparır...

NURANƏ RAFAİLQIZI

SƏNDƏN SONRA BAHAR GƏLMİR, XƏZANDIR...

(lirik poema)

*Atama
Dağlar, Atam əmanəti!*

Ulu dağlar, zirvənizdə candan ötə canım yatır,
İlk ünvanım, son mənzilim, adım yatır, sanım yatır,
Özün oda-közə vurub, yorulub yatanım yatır.
Bu divanə, dəli könlün tükənməyən hekayəti
Dağlar, Atam əmanəti!

Yanan qəlbə yoluma çıraq olub,
Qızındığım od olub, ocaq olub.
Dərdi-səri sinəsində dağ olub
Gülüşüylə başımızı qatanım,
Di rahat yat, dağ başında yatanım!

Gecə-gündüz yorulmadı gah o xəstə, gah bu xəstə,
Ömür sürdü səksəkədə, qulaqları daim səsdə.
Anaların əvəzindən bir layla çal, sən ahəstə,
Ürəyinə yiğib getdi neçə körpə şikayəti,
Dağlar, Atam əmanəti!

Qorxmaz idi əziyyətdən, zülüməndən,
Bir qarışqa inciməzdi əlindən.
Neçə-neçə can qurtarıb ölüməndən,
Əzrayıla canın ucuz satanım
Di rahat yat, dağ başında yatanım!

Heç cürə yer tapmayıram, öz evimdə-eşiyimdə,
Qinanmasam gəlib durram, bir ömürlük keşiyində!
İndi necə rahat yatıb uşaq kimi beşiyində,
Dar qəbrinə sığışdırıb, dünya boyda məhəbbəti.
Dağlar, Atam əmanəti!

Ata, heçdir gözlərimdə dövlət-mal,
Qohum-qonşu, oğul-uşaq, el-mahal.
Ya mən gəlim, ya sən qayıt evdə qal!
Dar günümədə əllərimdən tutanım,
Di rahat yat, dağ başında yatanım!

Atam haqqında elegiya

Yağış yağır ağır-agır,
içimdən bir həsrət baxır
Pəncərəmdən axan damlalara...
Payızda köç edən quşlar kimi,
Fikrim məni aparır hardan-hara.
Qarşımıda kağız, əlimdə qələm
bunu yazan mənəm,
ya da ruhuma işləyən
"Ata "adındaki nisgil...
Gün bitir, gecə düşür,
həftələr ay olur, aylar da olur il.
Həyat davam edir beləcə,
Bir gün gələcəyəm yanına,
bilmirəm nə vaxt, necə...

Bir gün gələcəyəm yanına,
atıb hər şeyi bir yana,
gələcəm sənin dünyana...
Yenə oxşayarsan telimi,
yenə tutarsan əlimi...
Bilərəm arxamdasan dağ kimi!
Əşyalarınla dolu o otaq kimi
adin yandırır, odun yandırır
Gülüşün yandırır,
güldükçə qayılan gözlərin
getmir gözlərimin önündən.
Həvəsim yox yaşamağa,
Ata, sənin ömrünün son,
ölümünün ilk günündən...

Səndən sonra

Qələm yazır, nə yazırsa qəm çıxır,
Zil alıram, səsim yenə bəm çıxır.
Ruzim, bərim-bərəkətim kəm çıxır,
Səndən sonra...

Güvəndiyim dağlar dərə olubdu,
Axar çaylar quru bərə olubdu.
Tək sirdaşım daş pəncərə olubdu,
Səndən sonra...

Boğuluram, küləklərin hayatı yox,
Daha ömrün baharı yox, yayı yox.
Bayramlarda nəvələrin payı yox,
Səndən sonra...

Bir sığalın həsrətində tellərim,
Məzarını sığallayır əllərim.
Zəhər olub günüm, ayım, illərim
Səndən sonra...

Getdiyin yol bir qaranlıq küçədi,
Gündüzlərim gecə kimi gecədi.
Bilirsənmi, Ata, qızın necədi?
Səndən sonra...

Durulmuram, gündən-günə durğunam,
Qürub çöküb saralıram, solğunam.
Yüz yaşında qoca kimi yorğunam.
Səndən sonra...

Ruhum xəstə cismimdə can ağrıyır,
Damarımda dolanan qan ağrıyır.
Sağalmayı yaram yaman ağrıyır,
Səndən sonra...

Üzüm gülür, açılmayı ürəyim,
Yoğururam, hey küt gedir çörəyim.
Çözəmmirəm bu Fələyin kələyin,
Səndən sonra...

Bu ayrılıq, hicran, Ata, bitmədi,
Əzrayıla xəbər saldım yetmədi!
Nə sən gəldin, nə də qızın getmədi.
Səndən sonra...

Öz evində qal, Ata!

Yıxılanda qollarımdan tutanım,
Qoymaz idin bir kimsədən utanım!
İndi bizdən, ey xəbərsiz yatanım,
Tək sən idin mənə arxa-dal, Ata!
Gedək daha öz evində qal, Ata!

Qızmar yayda kölgə salan soyüddün,
Od-ocaqdın, nəsihətdin, öyüddün.
Gözün toxdu, bizi də tox böyüdüdün
Gözümüzdə yoxdu dövlət-var, Ata!
Bircə sən gəl, öz evində qal, Ata!

Dağ qürurlum, qeyrətinə qurbanam!
Şərəfinə-şöhrətinə qurbanam!
Qazandığın hörmətinə qurbanam!
Bəzəyimdi indi qara şal, Ata!
Gedək mənlə öz evində qal, Ata!

Dağdan düzə, düzdən dağa gəzərdik,
Bənövşəni kol dibindən üzərdik.
Mahnimizi çaldırdın, süzərdik,
Qalx ayağa havamızı çal, Ata!
Bir yol gedək öz evində qal, Ata!

Çıxıb getdin birdənbirə, zamansız,
Səni bizdən aldı ölüm amansız.
Bağın-bağçan səliqəsiz, sahmansız,
Çiçəklərin solğun, meyvən kal, Ata!
Qalxaq gedək öz evində qal, Ata!

Novruz gəlir, qış ötüşür yaz qalıb,
Ocaq başı, söhbət qalıb, saz qalıb.
Gəl boyaq al, yumurtalar az qalıb.
Qapı busaq, yaxşı çıxsın fal, Ata!
Gedək evə, öz evində qal, Ata!

Cuval-papaq bir-birinə qarışın,
Nəvələrin cil xoruzu vuruşsun.
Cıdır boyu bəy oğlanlar yarışın,
Atlar vurub ayağına nal, Ata!
Gəl bayrama öz evində qal, Ata!

Mətbəxində anamızı yormuşuq,
Çay-çörəkdən təmiz süfrə qurmuşuq.
Boynubükük qəbrin üstə durmuşuq,
Dur qolunu bir boy numa sal, Ata!
Çıxaq gedək, öz evində qal, Ata!

Əvvəlimiz bitən sondan yaxşdı,
İndi mənə kəfən dondan yaxşdı.
İnsan da var, köpək ondan yaxşdı
Qalx at, hürən ağızlara yal, Ata!
Duraq gedək, öz evində qal, Ata!

Bacardıqca sən hamiya yaradın,
Yarım qaldı arzularım, muradım.
İki oğlun fərəhin, qol-qanadın,
İki qızı ürəyində xal, Ata!
Oyan gedək öz evində qal, Ata!

Evimizin dirəyisən, damisan,
Ağzımızın ləzzətisən, tamisan.
Dünya boşdu - sən hər şeysən, hamisan!
Şirin Ata, şəkər Ata, bal Ata!
Nolar, gedək öz evində qal, Ata!

Odlanıram, alışıram, tüstüm yox,
Məzarını isitməyə istim yox.
Ata sənsiz bu dünyaya küsdüm, yox!
Dur əlinlə ya canımı al, Ata!
Ya da gedək öz evində qal, Ata!

Süleymantək dünya görmüş, şüurlu.
Məhəmmədtək dönməz, mətin, qürurlu.
Tanrı verdi sənə o üzü nurlu,
Dağdan uca, ey Rüstəmi Zal Ata!
Di, qalx gedək öz evində qal, Ata!

Sağikən ölüyəm!

Ev-eşiyin hayatı-küyü, yayı-yazı deyiləm,
Ərköyünü, ədaləsi, nazi-duzu deyiləm,
Bu dünyada bir Atanın daha qızı deyiləm,
Öz əlinlə söndürdügün ocağının külüyəm,
Kim deyir ki, Ata, sənsiz yaşadım?!

Yaşamadım, mən sağikən ölüyəm!

Çağırıram, can söyləyib, deyən olmur çağırıma,
Ey təbibim, dəva yoxdu bundan sonra ağrıma.
Ata!- deyib qapqara bir daş basıram bağırıma.
Nə deyirlər, qoy desinlər! Divanəyəm, dəliyəm!
Kim deyir ki, Ata sənsiz yaşadım?!

Yaşamadım, mən sağikən ölüyəm!

O gecədən dolanmayır, damarımda qanım da,
Mən gedirəm, canım qalır məzarının yanında.
Bir kimsəsiz qəribanam elimdə, mahalımda,
Dostlarımıza göz daşıyam, düşmənə güləməliyəm!
Kim deyir ki, Ata, sənsiz yaşadım?!

Yaşamadım, mən sağikən ölüyəm!

Nə yatmışan dağ başında, mənim yuxum qaçaqçı,
Gül-ciçəyi çox sevirdin burda qucaq-qucaqçı.
Ata! - deyib dolanıram dərələri haçaqçı,
Bir yol gəlir sənə sarı, yanına gəlməliyəm!
Kim deyir ki, Ata, sənsiz yaşadım?!

Yaşamadım, mən sağikən ölüyəm!

Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!

Bir pay verdim, bu dünyada o ən şirin payımdı,
Sevinəndə-təbəssümüm, ağlayanda-hayımdı,
Sərt qışımı, payızımı, baharımdı, yayımı.
Tələsirdin, əllərimdən aldın onu nəhayət!
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

O sinəsi paramparça, ürəyində xalı var,
Bitdi dedik, dərdimizin gör nə boyda dalı var...
Anam açıb aq örəpəyin indi qara şalı var!
Doğulandan alnımıza yazılıbmış bu qismət.
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

Kölgən idi bu dünyada, siğinmişdəq adına,
Əzrayılın axı haradan gəlib düşdü yadına?!
Heç mərhəmət eləmədin, üç kimsəsiz qadına!
De nə idi, bu dərd boyda etdiyimiz qəbahət? !
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

O sökülən dan yeriyydi, bir qərib axşam oldu,
Yolumuza işiq saçan, yanıb sənən şam oldu.
Balalarım!-deyib getdi, taleyi nakam oldu,
Kimisinə acizlikdi, kimisinə cəsarət!
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

Bas köksünə, bir sigal çek o bələli başına,
Ata deyib, sarılıram, indi mən başdaşına.
On iki gün qalmış idi altmış altı yaşına.
Bitirməyə vermədin ki heç möhlət.
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

Qurban olum əllərinə! O əl nələr yapardı,
İstəsəydi, hər bir şeyə çıxış yolu tapardı.
İstəmədi, öz xoşuya sənə pənah apardı...
Heç dilindən düşməz idi Allah, Əli, Məhəmməd!
Ulu Tanrı, Atam sənə əmanət!..

O ağızı dualiydi, o ürəyi imanlı,
Bir körpəyə qurban getdi, getdi başıdumanlı.
Ağ xalatı kəfən oldu əynində canlı-canlı,
Günahına-savabına özün eylə mərhəmət!
Ulu Tanrıım, Atam sənə əmanət!

Gedib

Kim deyir, ömrümdən bir insan gedib?!
Ayrılıb canımdan sanki, can gedib!
Tək Atam deyil ki, dostum-sirdaşım,
Qoşulub onunla tüm cahan gedib!

O, arxam-dayağım, düşmən çəpərim.
Onsuz yaşamağa yoxdu təhərim!
Ayaqda- taqətim, beldə-təpərim,
Çekilib dizimdən hey-aman gedib!

Xoş sıqal, şirin söz, bir isti qucaq.
Ürəyi- alışib-yanan od-oqaq.
Gözümə işıqdı, evimə-çırqaq,
Günəş qürub edib, sanki dan gedib!

Süfrəsi-ruzili, bağçası-barlı,
Əyilməz qamətli, enməz vüqarlı.
Bir uca dağ idi zirvəsi qarlı,
Çekilib başımdan sis-duman gedib!

Həsrəti bağırmı didib qanadan,
Yaman uzaq düşdüm toydan-xınadan.
Hər gələn, bir yolla gedir dünyadan.
Gedib, əllərimdən o yaman gedib!

Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Bu yol ki var, dostum, gedər-gəlməzdi,
Gözüm yaşlı, üzüm daha gülməzdi.
Ata, gəlmə dünya qədirbilməzdi,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Ölənədək çəkəcəm bu əzabı,
Heç vecimə deyil günah-savabı.
Almaq üçün vermədiyin cavabı,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Yolun düşsə gəlmə, fani dünyadı,
Sevinci yox, qəm-əyani dünyadı,
Əli qana batıb canı dünyadı.
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Sən gedəndən hey basıram səbrimi,
Bitirməkçün hesabımı-cəbrimi.
Qoy, yanında qazım sonra qəbrimi,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Nəvələrin salım səfə-səhmana,
Duymasınlar ehtiyac ona-buna.
Oğul-uşaq bir yana, sən bir yana,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Toy-düyündə, çal-çağırdı qohum-yad,
Ata, sənsiz davam eyləyir həyat...
Yolun düşsə, gəlmə daha rahat yat,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Haqq-nahaqqı ələmişəm, süzmüşəm,
Yorulmuşam, tükenmişəm, bezmişəm.
Bu dünyadan mən əlimi üzmişəm,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Xəyanətdi, iftiradı, yalandı,
Gülə-gülə üzə, yola salındı.
Biz gedərik, qoca dünya qalandı,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Nə baş bizim, nə ürək, nə əl-ayaq,
Ölüm haqdı hamı bir gün dadacaq,
Əcəl harda, nə zaman haqlayacaq,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Varım-yoxum qara torpaqda yatdı,
Hamı dedi: - Barış, neynək həyatdı!
Ata, sanma qızın burda rahatdı!
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Toplanıbdı boğazında qəhərim,
Cəhənnəmdi, günüm-gecəm, səhərim.
Əzaryila çatan kimi xəbərim,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Yaşa bilməzsən bildiyin kimi,
Silmə, göz yaşını sildiyin kimi,
Gəlmə, gedəcəksən gəldiyin kimi!
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Ata, səndin tək ümidi, həyanım,
Gündə yüz yol başdaşına dolanım!
İnşaallah, uzun olmaz hicranım,
Özüm gələcəyəm yanına bir gün!

Atalar ölmür!

Bizdən çox yaşayır daş da, dəmir də
Tapa bilməsən də dözüm, səbirdə,
Rahat evin qoyub soyuq qəbirdə
Torpağa üz tutub yatalar, ölmür!
Dostlar, bu dünyada Atalar ölmür!

Daha eşitməsən şirin dilini,
Bir də oxşamasa əli telini,
Övladın əlindən üzüb əlini,
Ölümün əlindən tutalar, ölmür!
Dostlar, bu dünyada Atalar ölmür!

Özgənin arxından dolanıb suyu,
Ayağı altında qazıblar quyu.
Kişi tək yaşayıb həyatı boyu
Ömürün sonuna çatalar, ölmür!
Dostlar, bu dünyada Atalar ölmür!

Daim üstümüzdə gəzər nəfəsi,
Dönər qulağında mehriban səsi,
Heç kim əvəz etməz o ülvi kəsi
Dünyanı bir yerə qatalar, ölmür!
Dostlar, bu dünyada Atalar ölmür!

Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Tikələndim tikə-tikə,
Dərdim var özümdən yekə.
Mən bu yükü çəkə-çəkə,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Sığınmışdım qucağına,
Gəlməsin heç acığına,
Baxıb sönmüş ocağına,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Ey yazılmış qara yazım,
Çəkilməmiş qalib nazım.
Kədər simim, qəm avazım,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

İstəmirəm don geynim,
Kəfənə dönsün əyinim!
Kımnen fəxr edim, öyünum?!
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Məşəl idin, ağıldın sən,
Bir pis bitən nağıldın sən.
Tufağımızın dağıldın sən,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

O günlərim şirin yuxu,
Tamaşaya durub çoxu,
Bu nağılı başdan oxu,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Külək ilə sovruluram,
Günəş ilə qovruluram,
Yavaş-yavaş heç oluram,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Düşməniyəm gecələrin,
Bu qaranlıq küçələrin.
Hər yanda görünür yerin,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Saf ruhumdun bədəndə sən,
Gələn də sən, gedən də sən.
Bizi ilk tərk edən də sən,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Savab əkdin, günah dərdin,
Yoluna çıxdın namərdin.
Mənə həyatı sən verdin,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Alovlanıb köz oluram,
Əyilirəm, düz oluram.
Ağızlarda söz oluram,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Bir dağ idik, dumani sən,
Sol yanı sən, sağ yanı sən.
Hamımızın həyanı sən,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Ey gedib-gələn nəfəsim,
Yazıb yaratmaq həvəsim.
Yaradana çatsın səsim,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Süfrəmdəki çörəyimdin,
Sinəmdəki ürəyimdin,
Lazımimdin, gərəyimdin
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Bülbüldüm bayquşam daha,
Qar-boranlı qışam daha.
Ata, qocalmışam daha
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

İlham mənə qəbir qazır,
Vərəq hazır, kağız hazır.
Qələm ancaq bir söz yazır:
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Göydən düşdü başıma daş,
Həm Atamdın, həm də qardaş.
Yaşadıqca yavaş-yavaş,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Görən gözümün nuruydun,
Könlümün şah qüruruydun,
Sudan təmiz, saf, duruydun,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Qapanmayır könül yaram,
Ömür mənə olsun haram!
Sən yoxsan, mən isə varam
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Yazıram, yazıram bitmir,
Qafiyələr sona yetmir!
Gözüm gözlərindən getmir
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Sinəmdə var çarpaz dağım,
Xəzan olub bağçam-bağım.
Yetişibdi qürub çağım
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Sən idin başımın tacı,
İndi bal da dadır acı.
Yalnız ölümdü əlacı
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Daha söz də tutmur dilim,
Qara şalım, bəyaz telim.
İzin ver yanına gəlim!
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Gəlim, denən yenə "Qızım,
Al günəşim! Dan ulduzum!"
Səngiməyir ürək sizim,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Bilmədim, nədi cəncəlin?
Sirdi, sualdı əcəlin.
Gəlim yanında dincəlim,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Göndər mənə günahını,
Özüm çəkim əzabını!
Tanrı yazsın savabını!
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Tək-tənhayam, arxam bomboş,
Canım xəstə, ruhum naxoş.
Gəl halımı bir də soruş,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Bir yol göstər, mən nə edim?
Oğlun-qızın qalib yetim.
De, yanına necə gedim?!
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Eh, dərdimi bilən yoxdu
Göz yaşımı silən yoxdu.
Sənin kimi gülən yoxdu,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Sən idin düşmən çəpərim,
Həm taqətim, həm təpərim.
İndi yoxdu heç xəbərin,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Məzarının önündəyəm,
Bir boylan gör nə gündəyəm!
İstəyirəm ağı deyəm,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Gecələri boğuluram,
Gündüzləri doğuluram.
Əzilirəm, yoğruluram
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Ey canını candan alan,
Səndən sonra hər şey yalan!
Böynübük qalib balan,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Yalvarıram, Ata, sənə,
Yanında yer saxla mənə!
Hayqırıram dönə-dönə,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Zahirimdə gülə-gülə,
Batılımdə ölə-ölə,
Yoxluğun bilə-bilə,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Qatlanıram min əzaba,
Vermədiyin bir cavaba.
Evim qalıbdı xaraba,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Qarışibdi şərlə xeyir,
Bir cüt qızın qara geyir.
"Yerdə qalmasın haqq! "deyir,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Kəfənindi ağ xalatım,
Ey qırılmış qol-qanadım!
Daha heçdi bu həyatım,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Dəfn olundum öz içimdə,
Həyat-ölüm bir biçimdə.
Kömək et mənə seçimdə,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Tənha qalib ev-eşiyin,
İlk beşiyin, son beşiyin.
Özüm çəkəcəm keşiyin,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Ocağında pərvanəyəm,
Lap dəliyəm, divanəyəm.
İlahəyəm, Nuaranəyəm,
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Qızlarının söz-söhbəti,
Nəvələrin şan-şöhrəti,
Anamın ilk məhəbbəti
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

Yalvarıram sənə, Allah,
Çatsın dərgahına bu ah!
Açılmاسın qoy, bu sabah!
Sənsiz yaşaya bilmirəm!

*Biz hər zaman şəhidlərə
Türk yurdu olaraq sahib çıxdıq!*

Ramid Məmməd Akinçi

GÜNAZ RZAYEVA
*"Yanar dağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət və
Təbiət Qoruğunun elmi işçisi*

QAFQAZ İSLAM ORDUSUNUN İZLƏRİ

Açar sözlər: Yanar dağ, Türk Ordusu, şəhid, Nuru Paşa, səngər

Qərb və Şərqi dən Türk dünyasını birləşdirən Azərbaycan torpaqları XX əsrin əvvələrində də dəfələrlə düşmən hücumlarına məruz qalmışdır. Tarix boyunca gözü torpaqlarımızda olan ermənilər müxtəlif dövrlərdə soydaşlarımıza qarşı etnik təmizləmə siyaseti həyata keçirmişlər. "Böyük Ermənistən" ideyalarını həyata keçirmək üçün qarşılara məqsəd qoyan ermənilər dəfələrlə türk-müsəlman əhalisini öz doğma yurdlarından deportasiya etmiş və onlara qarşı vəhşicəsinə soyqırımlar törətmüşdilər. Tarixə "Mart soyqırımları" kimi düşmüş 31 mart 1918-ci il hadisələri türk-müsəlman əhalisinə qarşı törədilmiş soyqırım idi. Bu soyqırımının törədilməsində ermənilərə böyük dəstək verən təkcə ruslar deyildi. Belə ki, ingilislər də Azərbaycan ərazisində söz sahibi olmaq istəyi ilə ermənilərə dəstək verərək müttəfiq oldular. 1918-ci ilin mart-aprel aylarında erməni-dəşnak silahlı dəstələri tərəfindən Bakı şəhərində, Bakı quberniyasına daxil olan digər şəhər və qəsəbələrində kütləvi qırğınlar törədilmişdir. Bu soyqırımlar təkcə Bakıda deyil Azərbaycanın bütün kənd və qəsəbələrində, xüsusən də Qubadan tutmuş Lənkərana kimi Xəzər dənizi sahillərində, Şamaxıda, Qarabağda, Zəngəzurda, Naxçıvanda və digər yerlərdə törədildi. 1918-ci il 28 may tarixində yeni yaradılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti kifayət qədər sistemli hərbi qüvvəye malik deyildi və bu cür mütəşəkkil hərbi sistemə sahib olan güclərlə dövlətin mübarizə aparması təbii ki, mümkün süzdü. Mə-

lum olmuşdur ki, o zamana qədər Qafqazda yaşayan türklərin əsgəri qüvvəsi olmamışdır. Çünkü Çar Rusiya öz idarəsi altında olan türklərin mədəni, elmi, iqtisadi və əsgəri sahələrdə uğurlar əldə etməsinə bilərəkdən mane olmuşdur. Rusiya dövləti, onun mənəfeyinə bağlılığına daim şübhə ilə baxıb, inanmadığı türkləri hərbi xidmətə çağırılmamış, onların əllərinə silah verməyərək, illərcə əsgərlik peşəsinə uzaq tutmuş və bu sahədə inkişaflarına yol verməmişlər. Bir səbəbdən də istər şimali Qafqaz, istərsə də Azərbaycan türklərinin silahdan istifadə etmə və döyüş qabiliyyəti çox aşağı olmuşdur. [1 səh 41]

Bu səbəbdən Azərbaycan Milli Şurası 1918-ci il 4 iyun tarixində Batumidə Osmanlı dövləti ilə bağladığı hərbi və siyasi müqavilənin 4-cü maddəsinə əsaslanaraq Osmanlı hökumətindən hərbi yardım istədi. Bu dövrdə Osmanlı dövləti bir çox cəbhələrdə düşmənlə mübarizə aparmasına baxmayaraq, Bakının dəstək istəyinə biganə qala bilməzdi. Osmanlı dövləti Azərbaycana bir ordu göndərmək qərarını aldı.

O dövrdə Osmanlı dövlətinin hərbi generalı (müdafiə naziri) olmuş Ənvər Paşa bu ordunun komandanlığına öz qardaşı Nuru Paşanı təyin edir. Çox keçmir ki, onun komandanlığı altında Qafqaz İslam Ordusu yaradılır. Beləliklə, Nuru Paşanın başçılığı ilə Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycanın müxtəlif ərazilərində ermənilərin tərkisilərə edilməsi üçün bir çox döyüşlər həyata keçirmişdir. Bölgələrdə əldə edilmiş qələbələrdən sonra əsas hədəf Bakı və onun ətraf kəndləri idi. Döyüşlərin baş verdiyi Bakı kəndlərindən biri də Abşeron yarımadasında yerləşən Məmmədli (Məhəmmədli) və Yanar dağ ərazisi ol-

muşdur. Bakı və onun ərtaf kəndlərində gedən döyüslərdə Məmmədli kəndi və Yanar dağ ərazisinin adı Qafqaz İslam Ordusunun sənədlərində və Nuru Paşanın xatırələrində tez-tez çəkilirdi. Bu yazışmaların birinə nəzər salaq:

Nuru paşa öz xatırələrində Yanar dağda olan döyüş mövqelərindən və oradakı səngərləri qeyd edir:

"Bakı qərb cəbhəsi şəhərə pək yaxın olduğundan hücum cəbhəsi olaraq burasını münasib gördüm. Hər nə qədər 5 avqust hücumu ilə düşmənin nəzəri bu cəbhəyə cəlb edilmiş idi. Düşmənlə aramızı ayıran dəmir yolu vadisinin yamaclarının pək sərp bulunmasından burası hücumu pək müsaid deyildi. Ərazinin bu xüsusiyətinə təhkimat əlavə edildiyi təqdirdə bu cəbhədən yapıla biləcək hücumun müvəffəqiyyətlə nəticələnməsi ehtimalı məşquq bulunurdu. Binaənəleyh burada təhkimat yapdırmaqdan sərfi-nəzər etdirmək üçün düşmənin nəzər diqqətini cəlb edəcək vəchiylə Biləcəri və Bakının şimal cəbhəsində tərəfimizdən fəaliyyətə keçilmiş idi. Təşəbbüslerimiz lazımları təsiri yapmış və düşmən də Biləcəri stansiyası şimalından Yanardağ və daha şərqi dəki Binəqədi sirtlarında və Biləcəri stansiyası civarı ilə cənubdakı sirtlara əhəmiyyət verməyə başlamışdı. Yanardağ sirtları düşmən cəbhəsinin önündəki Uktə nöqtəsi təşkil edilməkdə olduğundan fazla təhkim edilməkdə idi. Bakıya hücumun vaxtında sol cinahımızı təhdid edəcək olan məzkrə sirtların məni-təhkimi və burada münfərid vəziyyətdə bulunan düşmən dəstəsinin imhası məqsədiylə 24 avqust fəcir ilə birlikdə faiq qüvvələrlə Yanardağ və 31 avqust Binəqədi mövqelərini sürətli və şəhid bir hərəkətlə əhatə və buralarını təhkima məmur düşmən qüvvətini kamilən imha və bir böyük ingilisi imha elədik. İşbu mövqe müvəffəqiyyətlər düşmənin mənəviyyatını sarılmış və əsgərlərimizin qüvvəyi-mənəviyyatını artırmış idi."

Qafqaz İsləm Ordusu, Bakını və ətraf kəndləri nəzarət altına almaq məqsədilə bir çox məntəqələr dən, o cümlədən Binəqədi kəndi və ona yaxın olan Yanar dağ ərazisindən düşmən müdafiə xətlərinə hücum etmək üçün hərəkətə keçmişdi. Həftələrlə davam edən qızığın döyüslərin nəticəsi olaraq 31 avqust tarixində Məmmədli kəndi, ona qonşu Digah kəndi və Yanar dağ ərazisində yerləşən dəniz səviyyəsindən 345 metr yüksəklikdəki təpə tamamilə 38-ci alay tərəfindən ələ keçirilmişdir. [1, s. 171]

Məmmədli (Məhəmmədi) kəndinin yüksək təpəliklərdə yerləşməsi strateji cəhətdən əlverişli ol-

muşdur. Məhz bunu nəzərə alaraq Qafqaz İsləm Ordusunun komandanı Nuri Paşa öz əsgərləri ilə Bakını düşmənlərdən azad etmək üçün burada səngər yerləri qazdırılmışdır. Səngərlər dəniz səviyyəsindən 345 m hündürlükdə yerləşdiyinə görə buraya 345-ci təpə adını vermişdilər. Hazırda top və səngər izlərinə indiki "Yanar dağ" Dövlət Tarix Mədəniyyət və Təbiət Qoruğunun ərazisində aydın şəkildə görmək mümkündür.

Abşeron rayonunun Məmmədli kəndinin qədim Şahsevənli məhəllə qəbiristanlığında 1918-ci ildə qəhrəmancasına şəhid olmuş 2 türk əsgəri dəfn edilmişdir. Həmin hadisədən 100 ildən çox keçməsinə baxmayaraq qəbrin olduğu yer əhali tərəfindən unudulmamış və yerli sakinlər tərəfindən qorunur. Kənd sakini Məşədi Vaqif qəbrin üstündəki mərmər löhvəyə bu sözləri yazmışdır.

Şəhid oğlu İbrahim, 1918-ci il Etdin fəda qorxmadan cavan canın Eşidib fəryadın Azərbaycanın.

2015-ci ildə qəbirüstü abidənin ətrafi abadlaşdırılmış, üzərində Azərbaycan və Türkiyə Respublikalarının bayraqları ucaldılmışdır.

Sonrakı araşdırılarda Yanar dağ ərazisində baş verən döyüslərdə daha 7 türk şəhidinin adı məlum olmuşdur. Təəssüf ki, yalnız ikisinin qəbri bu günə kimi gəlib çatmışdır.

1918-ci il sentyabrın 15-də Nuri Paşanın komandanlığı altında olan Qafqaz İsləm Ordusu Bakını bolşevik-daşnak qüvvələrinin və İngilis ordusunun işğalından azad etməklə tarixi bir uğur əldə etdi. Azərbaycan xalqı yadelli istilalarına qarşı hər zaman mübarizə aparmış və bu aparan mübarizələrin ən parlağı bütün türk dünyasının zəfərlərindən biri hesab edilən Bakının 103 il əvvəl azad olunmasıdır. Bir əsr dən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq bu şəhər qələbə heç zaman yaddaşlardan silinməmişdir. Öz canları bahasına da olsa düşməni bu torpaqlardan qovan türk-müsəlman əsgərlərinin yazdığı tarix indi də dönə-dönə xatırlanaraq hər bir türkün iftixar məbədinə çevrilib.

Bakının qurtuluşunda vətən, qardaşlıq naminə canlarını qurban vermiş qəhrəman şəhidlərin və qazilərin, öz köməyini əsirgəməmiş Qafqaz İsləm Ordusunun xatırəsi bu torpaqlarda hər zaman yaşayacaqdır.

1918-ci il 15-16 sentyabr Qafqaz İsləm Ordusunun Bakıya hücum xəritəsi.

Bu xəritədə Məmmədli və Yanar dağ ərazisində yerləşən 345-ci təpə də qeyd olunmuşdur.

Abşeron rayonunun Məmmədli kəndindəki Şahsevənli məhəllə qəbristanlığında Türk şəhidi İbrahimin və Cabir Salman oğlunun qəbri (foto 1.)

"Yanar dağ" ərazisində gedən döyüslər zamanı ehtimal edilən top və səngər izləri (foto. 2)

XÜLASƏ

Qafqaz İslam Ordusunun 1918-ci ilin yazından başlayan qurtuluş hərəkatının 104-ci ildönümünü qeyd etməkdəyik. Düz 104 il bundan əvvəl 1918-ci ilin 15 sentyabrında Anadoludan gəlmış Türk əsgərlərinin fədakarlığı və Qafqaz İslam Ordusunun mübarizliyi sayəsində Bakı şəhəri düşmənlərdən azad edilmişdir. Nuru Paşanın başçılığı altında "Qafqaz İslam Ordusu" adını daşıyan bu ordu Azərbaycan könüllüləri ilə birləşərək qısa zaman ərzində Bakını xilas etmişdir. Hazırda Qafqaz İslam Ordusundan yadigar qalan Osmanlı səngərləri, ümumiyyətlə döyük izləri tarixin bir parçası olaraq xatirə kimi maraqla qarşılanır.

Ədəbiyyat siyahısı

- Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Qafqaz İslam Ordusu - Mehmet Rıhtım, Mehman Süleymanov, Bakı, 2008
- Cümhuriyyət Xilaskarları Əmanət Məzarlar - Sərxan Çarçı
- Məmmədi - Sədi Məmmədrəzəoğlu, Bakı, "Nurlan", 2007
- Birlik Jurnalı - №31, 2018
- Nəsiman Yaqublu - "Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycanda" (Bakının Qurtuluşunun 95 illiyinə), "Qafqaz Türk İslam Ordusu Bakı Yollarında" - Bakı, 2008, soh 152
- Dr. Mustafa Görüyilmaz - Türk Qafqaz İslami Ordusu və Ermənilər (1918) - Bakı, "Qismət", 2009

YAT MƏNİM GÖZƏL BALAM...

Yat mənim gözəl balam,
Xəbərin yox baş verən davalardan.
İndi müharibədir, cəbhədə döyüş gedir,
Səngərdə vətənə oğlu bizə qulluq eyləyir.

Yağış yağır, yel əsir,
O yerindən tərpənmir
Söz verib alacaqdır,
Xankəndini əbədi.

Ay mənim gözəl oğlum,
Sən yat hələ vaxta var.
Bir azdan alınacaq,
İtirilmiş torpaqlar.

Gedəcəyik səninlə gəzməyə Kəlbəcəri,
Qubadlı dağlarından seyr edərik şəhəri
Ağdərədə toy edər, atan sənə bəy toyu,
Ondan öncə sən qaytar vətənə əsgər borcu!

Unutma Xocalını, körpələrin ahını,
Sən almalısan mütləq onların intiqamını!
Gözəl balam, gül balam, qardaşın Cəbrayılda,
Gözəl xəbərlər verir, alınacaq Şuşa da...

Qaradağlı kəndi var, Füzulidə yerləşir,
Azaddır artıq, balam, müjdələr eşidilir.
Zəngilanım, Laçınım, darixmişam yamanca,
Dözüm ver sən, İlahi, səbr edək azacıq da...

Toy büsat qurulacaq,
Cəngi çalınacaqdır
Xinalar yaxılacaq,
Yallı tutulacaqdır...

Yat balam, arxayın yat...
Gözəl günlər qabaqda
Sənin ən gözəl günün,
Keçəcəkdir Ağdamda!

Bütün oğul analarına...

Qeyd: Şeir 15.10.2020-ci ildə - Vətən müharibəsinin davam etdiyi müddətdə qələmə alınıb.

QADIN İSTƏR...

Qadın istər dəyər görsün, sevilsin,
Hörmət görsün, sözləri dinlənəlsin.
Qadın istər qiyməti də bilinsin,
Hər xoş söz də ilk özünə deyilsin.

AYGÜN İSKƏNDƏROVA

Aygün Ramiz qızı İskəndərova 1995-ci ildə martın 11-də Bakı şəhərində anadan olub. 1998-ci ildə Bakı şəhəri Binəqədi rayonu 117 sayılı uşaq baxçasına, 2001-ci ildə isə Bakı şəhəri Binəqədi rayonu Rüstəm Əliyev adına 3 sayılı tam orta məktəbin 1-ci sinifinə qədəm qoymuşdur. 2012-ci ildə 11 illik təhsili başa vurmuş, həmin ildə Bakı Dövlət Universitetinin "Kitabsünaslıq" (Nəşriyyat işi və Redaktəetmə) ixtisasına daxil olmuşdur. 2016-ci ildə bakalavr dissertasiya işini layiqincə müdafiə edərək, "əla" qiymətlərlə məzun olmuşdur. 2017-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Akademik Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutuna (NKPI) elmi kitabxananın müdürü vəzifəsinə təyin olunmuşdur. Hazırda həmin müəssisədə əmək fəaliyyətini davam etdirməkdədir.

Bununla yanaşı bir sura nailiyyətlər əldə etmişdir. Buna misal olaraq, 2019-cu ildə AMEA Azad Həmkarlar İttifaqı Rəyasət Heyətinin qərarı ilə çapa tövsiyə olunmuş, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin ideya müəllifi olduğu "Qoşa Qanad 3" Ədəbi almanaxında "Niyə belə qocalsan, ay Ana?", "Mən səni sənsiz, də sevə bılərəm!", "Əziz dostum, məni bir də yad elə" adlı üç şeiri dərc olunmuşdur. 2020-ci ildə magistraturaya, Odlar Yurdı Universitetinin "MBA üzrə Biznesin təşkili və idarə edilməsi" fakültəsinin "Maliyyə nəzarəti və audit" ixtisasının ingilis bölməsinə daxil olmuşdur. Hazırda təhsilini davam etdirməkdədir, 2-ci kurs tələbəsidir.

22.10.2021-ci ildə AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının (MEK) Nizamnaməsinin 2.3.7 (AMEA müəssisələrində kitabxana xidmətini həyata keçirir; onların elmi tədris fəaliyyətinin və ixtisas biliklərinin artırılmasına kömək edir) və 3.1.9 (bazarı əsasında ixtisasartırma və yenidən hazırlanma kursları təşkil etmək) bəndlərinə əsasən AMEA elmi-tədqiqat institutlarının kitabxana əməkdaşlarının rəqəmsal resurslardan istifadə bacarıqlarının və kitabxana-bibliografiya biliklərinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə Mərkəzi Elmi Kitabxanada (MEK) keçirilmiş ixtisasartırma təlimlərində iştirak etmiş, AMEA - Mərkəzi Elmi Kitabxananın (MEK) baş direktoru Prof. Məmməd Əliyev tərəfindən təltif olunmuşdur.

Subaydır

Bədii yaradıcılıqla məşğuldur, gözəl şeir nümunələrinin müəllifidir.

Qadın istər uca olsun ad-sanı,
Deyilsin qoy, tay bərabərin hanı?!
Qadın istər olsun qardaş, ata onun dayağı,
Yoldaş olsun dərd, xoş günün ortağı.

Qadın istər övladların sağ görsün,
Qız saçına bəzəkli hörük hörsün.
Qadın istər evdə oğul böyüüsün,
Savadıyla hər bir yerdə öyünsün...

QARABAĞ

Gözündən yorğunluq oxunur axı,
Dilində hər zaman, sanki bir ağı.
Düşünür nə zaman gedəcək yağı?
Torpağa qayıdan günüm olacaq?
Qəlbimdə bir yara sanki Qarabağ.

Qarabağ ruhumu çox incitmisən,
Sən bizdən neçə il uzaq düşmüsən?
Bəlkə bizdən elə özün küsmüsən,
Görəsən, nə qədər belə olacaq?
Qəlbimdə bir yara sanki Qarabağ.

Əzəldən Qarabağ görməmişəm mən,
Büllur sularından içməmişəm mən.
Zəngilan, Qubadlı gəzməmişəm mən,
Gəzdiyim zamanlar, görən, olacaq?
Qəlbimdə bir yara sanki Qarabağ.
Olacaq, olacaq bir gün Qarabağ....

Qeyd: Şeir 44 günlük Vətən müharibəsindən əvvəl, torpaqlarımız işgal altında olduğu müddətdə qələmə alınmışdır...

POLADIM

Qarabağda Qazi olub Poladım,
Od ürəkli, nur üzlüdü qardaşım!
Qubadlıya verdi iki ayağın,
Aldı xalqın 30 illik qisasın!

Qalmayacaq xalqın daha töhmətdə,
Köçkünlərin artıq deyil həsrətdə!
Sayənizdə, sayənizdə, əlbəttə!
Minnətdəriq sizin kimi nərlərə,
Nə yaxşı ki, Tanrı sizi bizə verib!

Qeyd: Şeir İkinci Qarabağ müharibəsində böyük şücaətlə xidmət etmiş Qazi Kapitan Polad Rzayevə həsr olunmuşdur...

NAKAM SEVGI

Niyə məhz səni sevdim?
Düşünürəm hər gecə.
Boyunamı vuruldum, ağlinamı bilmirəm?!
Bəlkə sərt baxışına, düşünürəm, dinmirəm...

Təzdən gəlsəm dünyaya, sevərmiydim yenidən?
Yaşadığım az deyil, istərmiydim yenidən?
Sualların içində itib qalıram hər gün.
Xatırələr canlanır gah sevincli, gah üzgün.

Bəlkə heç sənin vecinə də deyildim,
Yanından ötüb keçən heç külək də deyildim.
Düşün, düşün nə qədər cavabsız suallar var?!
Beynimdə dönüb duran nə qədər bəlkələr var?!

İlahi rəhmin gəlsin, sil ağlımdan hər şeyi,
Bütün xatırələri, bütün inciklikləri.
Qaytar məni əvvələ, iki mininci illərə,
Həyətdə möhkəm qaçım, dizim dəysin yerlərə.

Mümkün deyil bilirəm, böyümüşəm artıq mən,
Dəyişilib tərtəmiz indi tamam əvvəldən.
Ömrümə qonaq olub yarı sevinc, yarı qəm,
Öyrəş, Aygün, belədir, hər şey olur bir az kəm...

ATAMA...

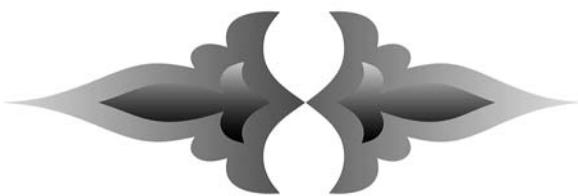
Mən qızıyam Ramizin,
Yaraşıqisan evimizin!
Yaşa, yaşa, çox yaşa,
Dayağımızsan sən bizim!
Gərəymizsən sən bizim!

Çinar qədər qüdrətli,
İzzətlidi, hörmətli!
Ata adı hikmətli,
Yüz yaşa, canım atam!
Sağ yaşa, canım atam!

Atam mənim baş tacım,
Sən mənim ehtiyacım!
Yox kədərim, yox acım,
Sən varsan hər şey gözəl!
Sən sağsan hər şey gözəl!

Böyütmüsən gözü tox,
Bilməmişik nəsə yox!
Arzun olub sənin çox,
Ata, haqqın ödənməz!
Sözlə heç nə söylənməz!

Qeyd: Şeir atamin 56-ci yaş gününə həsr olunmuşdur...

ƏZİZAĞA ELSEVƏR

QİYAMƏTƏ QALMAYAN QİSAS

hekayə

*"Bütün yollar Qarabağa aparır!"
Şəhər sərnişin avtobuslarının bələdçi ekranlarında
diqqətimizi çəkən, bizi ruhən silkələyən yazı*

Bədirlənmiş Ayın gümüşü işığından tuta-tuta dağ ciğiri ilə iki nəfər irəliləyirdi. İkisi də bu yerlərə yaxşı bələd idi. Uşaq vaxtı moruq yiğmaq üçün ciğirləri ayaqlarına dolayıb dağın döşünə o qədər qalxmışdılar ki, hər yal, hər yamac da onlara doğma olmuşdu. Qənirsiz təbiət lal sükutu ilə onlara çox şeyi başa salır, hər qaya, hər daş sanki bir kitab olub, yadداşlarında oxunurdu. Bax, uzaqdan qara, qorxunc kölgə kimi görünən Şiş qayadan o yana dar ciğir kənd yoluna qovuşurdu. Uca, yamyaşlı ağaclar seyrəkləşir, açıqlıq meşənin əllərindən tutub dərə boyu uzanırdı. Dərənin qasıından çinqıllı, hələ də asfaltlanmamış yol keçirdi. Gediş-gəliş olmadığı üçün, görürün, bir az da baxımsız qalmışdı. Yaşayani, işiq yandırani olmadığı üçün kənd xarabaklısı xatırladır, uçub-dağılmış divarlar xof qarışq nisgil yaradırdı. Bu dəmdə insanın qəlbini yandıran, sakitləşdirən bir sahibsiz it hürməsinə, qurd ulamasına o qədər ehtiyac var idi ki, o ağrını sözlə ifadə etmək heç də asan deyildi. Elə bil göy qübbəsindən enmiş, yer ayaqlar altından qaçmışdı. Sanki dünyanın axırı idi, daha ümid tumurcuqları çıçəkləməyəcəkdi. O çıçəklərin zərif yanaqlarına bir də heç vaxt şəh qonmayacaq, günəş qızılı zərrələri ilə o damllarda yuyunub sığalanmayacaqdı.

Yamadandan kənd xarabaklıları ilə aydın görünürdü. Ay işığı elə bil uzun illərin həsrətlilərini tanıyıb, həsrətinə güzgü tutmuşdu. Dərənin sağ yaxasına düzülüb düzənləyə sarı uzanan kənd sanki ovucun içində

sığmışdı. Viranə qalmış evlər dərdli qocalar kimi büzüşüb yumağa dönmüşdülər. Dəndləri açılıb əriş-arğac olsayıdı, bəlkə də danışmaqdan yorulmazdılar. Başlarına necə yağış, dolu tökdüyünü, qar ələndiyini, üzlərinə irişə-irişə yadların necə tənə vurdugunu, dəymış meyvələrini onu dərəsi sahiblərini budağında gözləyə-gözləyə saxlayan ağacların həsrətindən, göz yaşlarından danışacaqdılar. Hər biri kədərli bir dastan, dünya boyda bir dərd idi. Sakinləri didərgin düşmüş kənd o dəndləri ürəyinə necə yiğib, necə sığıb saxlayırdı, onu bir Allah bilir, bir də özü. Dərd böyük idi. Dərd bitib tükənən deyildi ki?!

Muradın yadındaydı, böyük qardaşı Sərdar, heç nə olmamış kimi həyətdə oynayırdı. Böyük deyəndə, ondan 3-4 yaş böyük olardı. Ad gününü təzəcə keçirmişdilər. On üç yaşa adladı heç bir ay deyildi. Birdən atası həyəcanla ucadan: "Sərdar, oğlum, yerə uzan! Sərdar, yerə uzan... yerə!" -deyib, böyük qardaşına sarı götürüldü. Onu qucaqlayıb, üzü üstə yerə uzandı. Əvvəlcə güclü mərmi viyiltisi, sonra dəhşətli partlayış bir-birinə qarışib həyətdə çox qorxunc mənzərə yaratdı. Torpaq ovuc-ovuc ovulub qəlpələrlə etrafa çırıldı. Elə bil ki, tut yarpaqlarını kimsə yolub qucaq-qucaq yerə tökdü. Anası təlaş, həyacan içərisində həyətə qaçırdı. "Vaxsey!.. Vay, başımıza gələnlər!" söyləyib üz-gözünü cırmaqladı. Dizi üstə yerə çöküb ovuc-ovuc başına toz-torpaq tökdü, sıfətini, sinəsini yumruqladı. Acı-acı inildədi, göz yaşı tökdü. "Allahım, nəydi, nəydi bizim günahımız?!" -

qışqıra-qışqıra yerdə uzanıb qan içinde çabalayan atasının dövrəsinə dolandı. Anası özünü itirmişdi, həyəcandan bilmirdi neyləsin. Gah bərkdən qışqırır, gah içinde inildəyir, gah da əllərini qoşalayıb başını qapazlayırdı.

Atası sinəsiylə qardaşını qorudu. Yaxında partlayan mərminin qəlpələri enli kürəyinə, böyrünə dolmuşdu. Paltarı cirilmiş, büsbütün qana bulaşmışdı. Qardaşına isə heç nə olmamışdı. Atası elə bil ki, ömrünü qardaşı Sərdara vermişdi. Sol əliylə hələ də Sərdarı bərk-bərk sinəsinə sixirdi. Sanki nədənsə ehtiyat edir, nədənsə çəkinirdi. Heyi-hərəkəti qalmadığından tərpənə bilmir, bəlkə də son kərə oğlunu qucaqlayırmış kimi buraxmaq, buraxmaq istəmirdi. Onun iyini, qoxusunu ciyərlərinə çəkib özüylə aparmaq, özüylə yaşatmaq isteyirdi.

Atası Çiçək ananın əlindən tutub güclə danışındı. Ağzından gələn qan cənəsində toplanıb, damcı-damcı yerə töküldü. Gözündə yaşı gilələnir, nəfəsi ağır-ağır gedib gəlirdi.

- Gedirəm, an...namm ggəl...lini... görünür, mənimki də bura qədərmış... Uşaq...lar sənə əmanət. Çalış onlara atasızlığı hiss etdirmə. Oonlları qəlbisi ss...sınıq da bö-öyütmə. Ocağımız bo-os qqa-almasın, nə olursa oo-llsun, heç vaxt, heç vaxt da aa-atıb getməyin. O, dədə-baba yurdumuzdur. Yurd boş qalannda düşmənlər ayaq aşar üstümüzə. Yurdsuz olanın xoşbəxtliyi olmaz. Yurd sevgisi Tanrı sevgisidir. O sevgini ürəyinizdən çıxarmayın. O sevgi ürəyinizdə vaa-arsa, işığınız da gələcək, heç vaxt da söön-nməyəcək. Mən həmişə yanınızda olacam, nəfəsinizi, varlığını dd-aaim hiss edəcəyəm. Siz uu-cca, qürurlu olanda mən də Sizinlə ucalacağam. Bbi-ilin ki, ağlayıb-sitqasınız mmə-əni də incitmiş olacaqsınız!..

Atası bu son sözlərini qira-qira, üzülə-üzülə dedi. Çiçək ananın əllərini buraxmaq istəmirdi. Elə bil ki, bu dünyayla o dünya arasında bir körpüdə ilişib qalmışdı. Çırpinirdi, Allahın verdiyi ömürlə vidalaşmaq istəmirdi. Bir az da, bir az da yaşamaq isteyirdi. Son kərə, son kərə gücünü toplayıb ananın əllərini bərk-bərk sixdi. Gözlərinin içində, sonra da nəhayətsiz göylərə baxıb sanki bir quş kimi uçub getdi. Anası özünü saxlaya bilmədi, bir az da hövllənib bayıldı. Partlayış səsinə, anasının fəryadına həyətə axışan qonşular anasını evə apardılar, atasını o gün dəfn etdilər. Muradın içinde o gündən sanki bir duygu qırılıb qaldı. Atasızlıq duyğusu. İlahi, bu nə duygu imiş, o gündən sonra hara getdisə, o duyğudan ayrıla bilmədi. Özü ata olsa da, ancaq içinde o istək, o sevgi hələ ölməmişdi, yaşayırırdı, zərrə qədər də olsa, azal-mamışdı.

Evlərin ucuq-sökük divarları sahibsiz qalmış yurdun başdaşı kimi soyuq-soyuq torpaqdan boylanırdı.

Sınıq-salxaq pəncərələrin qırılmış aynalarının gözü-nə sahibinin yollarına baxmaqdan tor gəlməşdi. Evlərin arasındaki hasarlar itmiş, kol-kos cığırları süpürüüb basmışdı. Ay işığında uzun illərin yaddaş qırıqlığına, xatırə tozunə bürünüb doğmaliq, özəllik axtarmaq günün günorta çağı ot tayasında iynə axtarmaq qədər çox çətinləşmişdi. Tək-tək qalan ağaclar bir ünvan parçasıydı. Düşmənin ağlına gəlmirdi, gəlsəydi onları da qırıb çatardı. "Bax, bu Tavat xalanın çinar ağacı idı. Oğlu Elşənin toy günü əkdiyi ağaç. Bu yastı-yapalaq əncir ağacları isə Musa kişinin idи. Yaxasından bal daman ağ, şipşirin əncirlər gətirərdi. Ehsanat əkmişdi Musa kişi. Nəfsindən kecənə dərmə deməzdidi, utansalar da, özü dərib pay göndərərdi. Bu da Muxtarın yurdu idi. İt Muxtarın! Əslinə baxsan, pis adam deyildi Muxtar. Ancaq niyə bu adı ona vermişdilər, kim vermişdi, xatırlaya bilmirdilər. Bəlkə, iş yerinə görə idi, yəqin ki?! Onda bu Həşim kişinin, o birisi Rüstəm dayının, bax... bax, bu da bizim, bizim olmalıydı", - dedi Murad. Tut ağacının altındaki qoşa sal daşlar da yerindəydi. Bir az qaralmış, bir az da üstləri mamırlamışdı. Xatırladı Murad, vəziyyət pis idi. Kişi lər ov təfəngiyələ də olsa, axşamlar yatırıb, kəndi qoruyurdular. Atası səhər yorğun gəlmışdı. Yuxusuzluqdan gözlerinin altı şişmiş, bəbəklərinə sanki qan çılənmişdi. Eyyanda açılmış süfrədə bir tikə çörək yeyib, həyatə düşərək sal daşın üstündə əyləşmişdi. Acı-acı siqaret tüstülədirdi. Gözləri yol çəkir, "görəsən, bu işlərin axırı necə olacaq?!" - deyə öz-özünü düşünürdü. Ermənilərin haqqı-sayı itirməsi, quduz it kimi qudurması, qan-qan deməsi ona yaman yer eləmişdi. Onları qorunaklı olanların təmiz erməni təəssübkeşliyi isə büsbütün inamını sarsıtmışdı. Siqaret çəkirdi, ancaq tüstülənən siqaret yox, sanki içindəki dil ağrı danışan dərdi, ağrı-acısıydı. Həyat yoldaşı Çiçəyin gətirdiyi kəkotulu, qaymaqlı çayı da o biri sal daşın üstündə soyuyur, yadına düşmürdü. Ermənilər son günlər yaman qabağa getmişdilər. "Qrad" qurğularından da atırdılar. Arxalı köpəklər ulduza hürərlər. Aydin məsələydi ki, böyük oyunun içində düşmüşdülər. "Sarıqlaqlar" o silahları ermənilərə bilə-bilə vermişdilər.

Murad tez-tez xatırələr içində sıyrılb çıxır, vira-nəlik içində çırpınan kəndlərinin ağrı-acısına baş qoyub bir doyuncu ağlamaq isteyirdi. Ürək parçalayan o idi ki, kəndin təkcə adı qalmışdı. Meyvə ağacları bordanmadığından, qayğı görmədiyindən vəhşiləşmiş, həyət-bacanı süpürüüb basmış kol-kosluq içində itibatmışdı. Yay olsaydı, ilanın-çayanın əlindən bu yelərdən keçmək, bəlkə də, çətin olardı. Yaxşı ki, havalər sərinləmiş, üzü payiza doğru gedirdi. Yarpaqların yanağına sarı-sarı zər düşürdü. Gecənin ayazı səhərin şəhinə dönüb, sanki həsrət ağrısı, göz yaşı kimi yar-

paqların, otların yanağına düzülürdü. Əvvəllər günəş üfüqdən boylanıb səhərin yuxulu gözlərini açanda bu yerlər ele bil ki, cənnət kimi qoxuyardı. Muradın anası onu yataqdan qaldırıb həyət-bacanı dolaşmağı, səhərin şəhli havasından bir doyunca udmağı tapşırardı. Şirin yuxudan durmaq, isti yataqdan qalxmaq Murad üçün əzab olsa da, anasının üzündən öpməsindən, mehriban, isti baxışlarından əzilib durardı. Gecələr ilbizlər, gündüzlər qumrular, bülbüller ötərdi. Öz dilləri ilə nəyisə oxuyardılar. Şəhli otların içində ayaqyalın bağı dolanır, ağacların gövdələrini oxşayır, hətta hər yarpağın, hər otun duruşugunu, görünüşünü yadaşına yazırırdı. Heybəsini çıynınə atıb, arabir ucadan: "Hey!.. heyy!.." - deyə-deyə əlindəki çomağıyla malqaranı örüşə aparan Mürvət dayını salamlayır, darvazanı açıb "Alagöz" inəklərini, adına "Səlim" dediyi danalarını naxıra qoşan anasına kömək edərdi. Səlim onunla birinci sınıfə gedirdi. Çox damışır, elə hey yərində qımlıdanır, qaynayırdı. Müəllim də ona hey "Səlim, dayan!..", "Səlim, dur!" - deyirdi. Murad da Səlimin açığına danalarına onun adını vermişdi. Lap yaxşı da eləmiş, hələ bir az da cırnatmaq üçün onun özünə də demişdi. O da, eləmə tənbəllik, acığa düşüb qoyunlarından birinə Muradın adını qoymuşdu. Sonra Səlim də düzəlmüşdi, Muradla lap yaxın dost olmuşdu. Dindirməsən, heç səsi də çıxmazdı Səlimin. Hələ müəllim də təəccüblənər, "Səlim, adına dilim o qədər öyrəşib ki, adını deməyəndə özüm də darixıram, sıxılıram, bala!..." - deyərdi.

Vəziyyət gərginləşmişdi. Kənd büsbütün arxasız, köməksiz qalmışdı. Qana susamış ermənilər hər gün bir ev, bir tikili dağdırıldılar. O gün Muradgilin sınıfərindəki Sonagilin evi dağdırılmış, Yavərgilin ailəsi uçurulmuş evin altında qalmışdı. Siniflərindəki Bahadurun yeri boş qalmışdı. Atası kənd sovetinin sədri idi. Ermənilərin yandırığı evdə ailə qatışq hamisi yanık kül olmuşdular.

Muradın anası onun üzündən öpüb, "Səhərin havası cənnət havasıdır, insanın ömrünü uzadır!.." - deyəndə, Murad dodaqlarını büzüb, sıfətini kal alça yemiş uşaqlar kimi turşudub hirsə, hikkəylə: "Bəs Sonagilin, Yavərgilin, Bahadurgilin ömrü niyə uzanmadı, ana?!" - deyə soruşardı. Çiçəklərdən də gözəl Ciçək ana tutular, boğular, danişa bilməzdi. Handan-hanna özünə gəlib: "Bu ayrı şeydir, oğul! Deməli, danışmalı dərd deyil. Hələ sən uşaqsan, ürəyin bu ağrıya-aciya dözməz, ciyinlərin bu dərdə tablamaz. Onsuz da, mən desəm də, anlamayacaqsan, hələ uşaqsan, ancaq vaxt gələcək, hər şeyi, hər şeyi özün başa düşəcəksən!" - deyərdi Ciçək ana. Ana haqlıydı. O yaşda Muradgil hələ uşaq idi. Çox şeyi anlamırdılar. Ancaq Sonanın, Yavərin, Bahadurun boş qalmış stolunun üstünə ağlaya-ağlaya, sizlaya-sızlaya tər ciçəklər

düzəndə dünya bütün dəndləri ilə başlarına dolanardı. Uşaq olsalar da, hər gün məktəbə bir dərd gətirib, bir ağrı aparırdılar. Dərdlə, ağrı-acıyla qol-boyun yaşayırdılar. Dərd ən böyük məktəbdür, deyirdilər. Muradgil hər gün, uşaq olsalar da, o dərd məktəbini keçirdilər. Dərdlə böyüyür, dərdlə nəfəs alırdılar.

Muradla gələn Səməd də hərbçi idi. O da bu kənddə doğulmuşdu. Ancaq susur, susurdu. Bura artıq onun üçün sözün bitdiyi yer idi. Düşmənlər Muradın atasının öldürüləməsindən bir həftə sonra onların da ailəsini məhv etmişdilər. O, həmin gün qonşu kəndə, Xavər nənəsigilə getmişdi. Gec olduğundan nənəsi saxlamış, "sabah gedərsən" demişdi. Evdə də bunu bildiklərindən narahat da deyildilər. Sabah gələndə isə əli üzündə qalmışdı. Ermənilər könüllü fəalları izləyir, bir-bir aradan götürürdülər. Səmədin atası da fəallardan idid. Evlərini necə partlatmışdlarsa, evdən bir dənə də ələ keçməli şey çıxmamışdı. Yeddi nəfərlik ailədən altısı məhv olmuşdu. Görünür, Səmədin qismətinə hələ yaşamaq, hərbçi olmaq və bu qisası almaq yazılmışdı.

Gündüzü kədərlə, gecəsi uyğusuz, viranə kənddən su anbarı çox uzaq deyildi. Birbaşa getmək olmazdı. Bu yola çox ciddi nəzarət olunurdu. Ermənilər üç yerdə yoxlama-nəzarət məntəqəsi qoymuşdular. Bir az çətin, uzaq düşsə də meşənin içi ilə getməliyidilər. Hər ikisi erməni dilini yaxşı bilir, hələ uşaqlıqdan ləhcəsinə qədər götürmüştülər. Kəndin o başında ermənilər olurdu. Uşaqları da bir məktəbə gedir, bir yerdə oynayırdı. Ancaq elə bil birdən-birə kəndə bəla gəldi. Üzləri döndü ermənilərin, qabaqcadan nəyisə bilirlərmiş kimi, on beşdən çox erməni ailələrini başqa yerə köçürüb, evlərinə də gecəyəkən od vurdular. Günahı yaziq günahsızlarının üstünə yıldalar. Bu, lap "yuxarıdan" atılmış çamur idi, "sarıqlaqlar"ın əliylə həyata keçirilmişdi. Elə bil kino çəkir, insanların ağrı-acısıyla oynayır, dünya nə rəngdədir, bilmək isteyirdilər. Dünən çörək kəsənlər, bu gün düşmən kəsilirdilər.

Çox dayanmadılar. Daha dayanmalı kimləri, gözləməli nələri var idi ki?! Təkcə ötənlərdən qalma oyalanmış xatırələri var idi ki, onları da sinələrinə sıxib payız gecəsinin çıskınınə bürünə-bürünə çantalartını ciyinlərinə atıb: "Haydi!.. Getdik!.. Yolcu yolda gərək!.." - dedilər. Meşəyə girdilər. Meşə qaranlıq, vahiməli görünürdü. Külək budaqları yırğalayıır, saralmış yarpaqlar qucaq-qucaq töküldürdü. Ayaqlar altında oynayan, xışidayan xəzəllər gecənin şəhinə bürünüb soyuqluq və qəribə, müəmmalı bir ovqat yaradırdı. İrəlilədikcə meşə bitib tükənmir, ağaç-ağaç, kol-kol bir-birinin əllərindən tutub uzanırdı. Gah dərəyə enir, ağ, köpüklü suları şırıldayan nanəli, yarpızlı bulaqların başında bir hovur dayanır, nə-

fəs alır, əlləri dondurən suları ovuclayıb içir, üz-gözünə, boyun-boğazına əllərini sürtüb yuxusuzluğu, narahatlığı unutdururdular. Gah meşyədə duman gəlir, gah da küləklər ağızında sıyrılıb gedirdi. Arabir uzaqda ildirim çaxır, göy guruldayırdı. Dəlisov şimşeyin ağac köklərinə bənzəyən əlləri səmanın yaxasında uzandıqca anidən güclü işiq parlayır, meşəlik mərmi qorxusundan səngərə sığınan əsgərlər kimi görünürdü. Muradgil yaxşı öyrənmişdilər, bilirdilər ki, orta yoxlama-nəzarət məntəqəsi həlqənin o qədər də güclü olmayan zəif nöqtəsidir. Post dəyişmə zamanı iyirmi-iyirmi beş dəqiqə yola nəzarət zəifləyir, bəlkə də, hardasa itirdi. Bu vaxtın bircə dəqiqəsi bəs idı ki, Muradgil yolun o üzünə öte bilsinlər. Hələ vaxta var idi. Çantalarını yerə qoyub nəfəslərini dərdilər. Səməd çantasından bir tike çörək götürüb bölərək Murada da verdi. Çörək elə şirin gəldi ki, elə bil heç belə dadlı çörək yeməmişdilər. Axı Vətən çörəyi idi. Götürdükləri bulaq suyundan da bir-iki qurtum içdilər. Muradgil yoxlama-nəzarət məntəqəsindən bir az aralı idilər. Səhərə doğru hava soyuduğundan iki nəzarətçi - əli silahlı əsgər ocaq çatıb ətrafına atılmış daşın üstündə oturmuşdular. Öz dillərində nəyisə üyüdüb tökürdülər. Səməd hövsələsini basa bilmədi: "Bəlkə, vaxtı itirmədən aradan götürək!.." - dedi. Murad etiraz etdi. "Yoox, düşməni ayıltma, səs-küy düşər. Planımız da pozular.." - piçıldadı. Kol-kosun böyrünə qıṣla-qıṣla ermənilərin söhbətinin marağı ilə səsin eşidilə biləcəyi məsafləyə qədər yaxınlaşdı.

-Ara, Axber, gözünü dörd aç. Bu türklər ki, var ha... lazım gələndə lap iynənin də gözündən keçib gəlirlər. Köpəy uşağı qorxu nə olduğunu da bilmirlər.

-Bəs deyirdin, ay Akop, onların içində də bizim adam var, həə?! Bəs onda nədən qorxursan? Bacın uşaqları deyil?! Necə olsa, daylarını ki, atmayaçaqlar. Lazım olsa, lap dişlərini qurdalasalar da xəbərimiz olacaq.

-Elədir, ay Axber! Sağ olsunlar, bacım Karina onları yaxşı tərbiyə edib. Atasının boyunu yerə soxum, o böyüklükdə vəzifəni ona etibar ediblər, heç uşaqlarının tərbiyəsindən xəbəri olub?! Onunki ancaq uğurlamaq, içmək, bir də qadınlarla kef çəkməkdir. Karina da onun yaxşı canını alıb, sürücüsüylə o söz... Ara, sürücüsü də bizlərdəndi. Adı Hovanes olub, dəyişdirib eləyiblər Hidayət. Uşaq vaxtı Tuğda böyüyüb. Türklerin içində. Onların murdar dilini elə öyrənib, danışanda heç deməzsən bu ermənidir. Bir az da gözəldi, şəkillidi köpəy oğlu. Bizim kimi boynu yoğun, kündə sifət deyil. Nə bilmək olar, anası da bəlkə... həə, türklərin arasında yaşayıblar axı?! Ara, bu türk kişilərinin də bir boş damarı var. Bizim axçıları görən kimi əriyib gedirlər. Mən deyirəm, heç

mühəribə də eləməyə dəyməzdə. Bir sürü axçılərimizlə onları ip kimi əyirib barmağımıza dolayardıq. Karina kimi!.. Karina da anasına oxşayıb. Köpək qızı həqiqətən gözəldir, ancaq gözü doymur haa, elə onda-bundadır. Əri oğrəsi yaxşı dolayır, tez-tez bizə də pul göndərir. Sevanda onun puluna yaxşı bir otel açmışıq. Otel deyirəm ey sənə! Nəyi yoxdur ki?! Quş südünə qədər hər şey tapılar orda. Karinanın əri öten ay gəlmişdi. Konfrans adıyla. Guya, oğrəş dövlət tədbirinə gəlib. Ancaq nə tədbir?! Bizim qəhbələrnən kef çəkib getdi. Pis-pis televizora çıxıb yalandan müsahibə də verdi. Guya dostluqdan ötrü ölüb gedirik. Ara, Axber, bu türklər ki, var haa, bunların kökünü kəsməsək, yaşamaq da bizə haramdır. Niyə onların hər şeyi olur, bizim isə yox! Bizi analar ari doğub, arılər də ələbaxan olar?! Onun-bunun felinə aldanıb, kölgəsinə sığınar?

-Bəs neyləyək, Akop, belə yaşamaqmı olar? Hər gün qorxu içindəyik. Səhəri boş ümidiñən açıb, axşamı da min dərd, qorxu ilə yola salırıq. Axı, deyirlər, bizim ordumuz var, hani o ordu ki, yaşımızın bu çağında əsgər forması geyib, əlimizdə avtomat silah, səhəri diri gözlə açırıq.

-Biz tərəzinin pərsəngiyik, Axber. Ürəyini buz kimi saxla. Yatsaq da, dayımız oyaqdır, yatmayıb. Həqiqətən elə ayıdır ki, ayı. Büyük oyunun içində düşmüşük, bu oyunu oynamalıyıq. Dava sənin, ya mənim davam deyil. Dava böyük iddiaçıların davasıdır. Kukla teatrında ipi əllərinə yığıb, kuklaları oynadınları görübənmi?! Bax, biz həmin vəziyyətdəyik. Kukla kimi bizi də oynadırlar. Elə bilirsən bu torpaqları bizə verəcəklər?! Yox, türk verirəm desə də, verməyəcəklər. Xırda baliqlar böyükərlə yemdir. Dünya bina olandan elə beləcə gəlib gedir. Tarixə bax, oyunlarla doludur. Burda qan axmalıdır, böyük qan!.. Dünya qana susayıb.

Murat hirsindən özünü saxlaya bilmədi. Dodağının altında: "Əbləh uşağı, əbləh!" - dedi. Əlləri əsdi. Barmağını sağ böyründəki tapançاسının tətiyinin üstünə qoydu. Sonra ani olaraq, yuxudamış kimi ayıldı: "Bu, böyük oyundursa, bəs onda o oyuna niyə gedirsınız? Sizin içinizdə bir ağıllınız, düşünəniniz yoxdurmu?! Böyük qan deyirsiniz, elə o qanda siz boğulacaqsınız!"

Uzaqdan maşının işıqları qurd gözləri kimi parladı. Növbə dəyişiləcəkdi. Bu vaxt başqa maşın buraya gələ bilməzdi. Bir anın içində Akopla Axber sevincdən əl-ayağa düşdülər. Qışqırış: "Ara, bu nə gündür biz düşüşük? Salayla yüz-yüz vurarıq, canımız bir az qizar!" - dedilər. Maşın dayanan kimi hamısı çadırda doluşdular. Səs-küyləri bir-birinə qarışdı. Mahnı da oxudular, sonra onlardan biri (yəqin ki, növbəni dəyişdirən komandır idi) çadırın qapısı ağız-

na çıxıb avtomatın darağını boş havaya boşaldaraq, hırslı-hikkəylə türkərin ünvanına da çox ağır söyüşlər yağırdı. Görünür, içib "kişiləşmişdilər". Səməd çantasını qurdalayıb, qumbara çıxarmaq istədi. Murad rütbəcə ondan böyük olduğu üçün çımxırıb: "Ol-maz! Planımızı pozarsınız!" - dedi. Bir az gözləmək, səbrli olmaq lazım idi. Çadırda yenə qara-qışqırıq qopacaq, bir-birini söyəcək, başları özlərinə qarışacaqdı. Sonra çadırдан bir saata qədər heç kim çıxmayaçaqdı. Onda rahatca yolu keçib körpünü adlamaqla meşəyə girmək olacaqdı. Bilə-bilə postu burda qurmuşdular ki, başqa yerdə uçurum, qayalıq olduğundan, keçilməzlik ucbatından kimsə cəhd edəcəkdir, mütləq gəlib burdan keçmeli olacaqdı.

Muradgil gözlədiyindən də tez yolu keçdilər. Məşəyə girdilər. Soyuq, sərsəri küləklər budaqları oynadır, meşə uğuldayıb, yarpaqlar ovuc-ovuc, əlçim-əlçim töküldürdü. Qırılıb-tökülmüş quru budaqlar, bir-birinə geyişmiş ağac kökləri əl-ayaqlarına dolaşır, böyürtikan kolları üst-başlarını didirdi. Tez-tez ildirrim çaxır, bərk qurultu dağlara-daşlara çırpılıb əksədə verirdi. Havadan yağış qoxusu gəlirdi. Su anbarına çatmağa azacıq qalmış, yenə yeri-göyü titrədən şimşek çaxdı. Sanki göy qübbəsindən qopub yerə düşdü. Yağışın gözü açıldı, nə açıldı. Allah, Allah, bu nə yağışdı, belə yağışmı olardı?! Hələ indiyə qədər belə yağış görməmişdilər. Elə bil çay idi, axırdı, bir az da keçsə, aləmi yuyub aparacaqdı. Kim bilir, bəlkə təbiət insanların əliylə qopacaq böyük fəlakətə etirazını, qəzəbini bildirirdi. Bir koğuşa sığındılar - qoca bir palıd ağacının koğuşuna!

-İlahi, gərdişə, gedişə bir bax! Onda da bu koğuşa sığınmışdıq. Xoş günlərimiz idi. Ehh!.. hani, hani o günlərimiz?! Şirin bir xəyal olsa da, kaş bir anlığa o günlərə qayıda biləydik. - Murad dərindən bir ah çəkib ağrıyla, yanğıyla ötənləri xatırladı. Həzin, kövrək xatırələr ürəyini cırmaqladı. Atasının onu balıq tutmağa apardığı gün yadına düşdü. Yaz vaxtı idi. Necə deyərlər, təbiətin oğlan çağrı idi. Gül gülü çəgirirdi, bülbül bülbülli. Yaşlılıq aləmi başına götürmüştü. Qollu-budaqlı ağacların suya düşmüş əksi günəşin qızılı şəfəqləri altında bərq vururdu. Lalelər yanaqlarını qızardıb təbiətə naz satırdı. Şuşanın yarasığı, tək-tək göyərən xarı bülbül də, elə bil ki, qənirsiz gözəlliye vurulub, gözəlliye ayağına golmişdi. - Alalahim, sakitlik içinde dünya necə də gözəl, cazibədar görünürdü. - Murad uzaq illərin xatırələr işığına bürünüb yenə piçiltıyla Səmədə dedi: "O qoşqulu motosikletlə gəlmışdik, yadında qalmış olar. Yaxşı yemək də götürmüştük. Qarğıları sahilə bərkidib, qarmaqları suya atmışdıq. Göz yaşı kimi dupdur, təmiz, gömgöy sulara. Atam məni sal daşın üstündə əyləşdirib: "Ehtiyatlı ol, suya düşməyəsən haa!.." -

tapşırıdı. Suyun dibi görünsə də, elə də dayaz deyildi. Duru olduğundan dərinlik də nəzərə çarpmır, yaşıl ağacların kölgəsi titrəyən suların qırçın ləpələrinə qoşulub asta-asta atılıb-düşdükə, dərinlik də əriyib yoxa çıxırdı. Beş tilovdan üçünə də eyni vaxtda balıq düşmüşdü. Atam ikisini əlində tutub birgə idarə edir, dəstəyi firlatmaqla ipi yiğib sahilə çəkirdi. Mən isə çox çətinlik çəkirdim. Balıq çırpinır, qarğını sinəmə sıxsam da, saxlaya bilmir, məni suya sari dartırdı. Atam vaxtında köməyə gəlməsəydi, yəqin ki, suya salacaqdı. Həqiqətən böyük balıq idi. Ona qədər mən belə canlı, böyük balıq görməmişdim. Atamın əhvalı durulmuşdu. Hələ üstəlik dodağının altında ən çox sevdiyi Qədirin "Sona bülbüllər"ini mızıldayıb oxuyurdu. Axı qarabağlı olasan, oxuma-yasan, bu harda görünüb ki?! O hava, su, torpaq idi oxudan. Sanki qarabağlı dünyaya gələndə, onları Tanrı bir muğam üstə kökləyib, bir mahni, bir sərud qanadında dünyaya gətirirdi. Gəlməyimizlə bu tezlikdə belə balıq tutacağımıza inanmırı atam. Söz vermişdi ki, balıq kababı verəcək, ikimiz üçün kiçik qazançada yaxşıca bir balıq şorbası da bişirəcəkdi. Balıq bişirməyi Urusiyətdə əsgərlikdə öyrənmişdi atam.

O gün bəxt yaman üzümüzə güldü. O qədər balıq tutduq ki, qonşumuz Tavat xalaya, Musa kişiyyə də pay verməyi unutmadıq. Mən gölün kənarından çılcırçıyı yığdım, atam həvəslə, səliqəylə balığı təmizləyib, çubuq şısdə kabab çəkdi. Cox dadlı və dadı da heç vaxt damağımdan getməyən balıq şorbası bişirdi. Ədviyalı, göy-göyərtili balıq şorbası. Narşərab, səbzə, anamin evdə qış azuqəsi üçün hazırladığı meyvə şirəsi, sirkəli tutma-həftəbecər də gətirmişdi. Hələ samovar da odlayıb, samovar çayı da içməyi unutmadıq. Atam bir süfrə açmışdı ki, heç gözümün qabağından getmir. Tanrıdan taleyimizə nurlu bir gün düşməndü. Atalı günlərimin ən xoş günü. Həyatın qəribə gərdişi var. Cox vaxt xoşbəxtliklə yanbayan yaşıyırsan, ancaq bəzən onu görmürsən. Görmək istədiyin səndən uzaqlaşanda, sonra o uzaqlığın həsrət dumanında boğulursan. Əlin yetmir, ünün çatmır. Sonsuz xəyalların, ümidişlərin doldurduğu dünya içindəki boşluğu doldura bilmir. O boşluq bəzən sənin özünü də udur. Hisslərin, duyğuların əsiri olursan".

Yağış səngisə də, ara-sıra şimşek çaxır, çılpaq ağaclar sanki bu nagahani gurultudan qorxurlarmış kimi bir-birinə qışılırdılar. Koğuşda oturmaqdandan yorulmuş "qonaqlar" ətrafi dinşəyib çantalarını götürdülər. Nizamladıqları beş yerdə partlayıcıları yerləşdirib, təhlükəyə düşmədən uzaqlaşacaqları vaxtı da nəzərə almaqla, saat mexanizmlərini işə saldılar. Cox güclü partlayıcılar idi. Məqsədlərinə nail olmağa elə biri bəs edə bilərdi. Qalanları dilsiz-ağızsız

torpaqların ağrısına, viranə qalmış yurdların acısına, yarasına məlhəm olmalı idi. Vaxt əriyib gedirdi. Dayanmaq olmazdı. Onlar irəlilədikcə, təhlükə də zəhərli nəfəsiylə arxalarınca ilan kimi sürüñürdü. Yoxlama- nəzarət məntəqəsinə çatanda çadırdan hələ də keflənmiş ermənilərin səsi-küyü gəlirdi. Kimisi qışqırır, kimisi oxuyur, kimisi də türkləri söyməklə, içəridəkilərə özünü göstərmək isteyirdi. Onların səsləri aydınca eşidilirdi. Yağış çadırı döyəcləyir, yiğilmiş suların qapının böyründən sırlıtiyla töküldüyü elektrik lampasının işığında aydınca görünürdü. Muradla Səməd möhkəm islansalar da, canlarında istilik, rahatlıq hiss edirdilər. Məxvi plan itkisiz həyata keçirilmişdi. Yolu rahatca keçib gedə bilərdilər. Ancaq Murad Səmədin içindən keçənləri yaxşı başa düşdüyündən bu dəfə onu sakitləşdirmədi. Əlini ciyininə qoyub: - Həə, canım, indi söz sənindir! - dedi. - Tanrı köməyin olsun. Ürəyin nə deyirsə, qoy elə də olsun. Düşmən cəzasız qalmamalıdır. Cəzasız düşmən quduz itdən də betərdir...

Səməd sağ əlini gicgahına tərəf aparmaqla əmri başa düşdüyünü təsdiqləyərək: - Oldu, cənab polkovnik! - dedi. Çadırın arxa tərəfindəki kolluqdan keçərək sakitcə maşına yaxınlaşdı. Maşında kiminsə olmadığına arxayınlışib, onun böyrünə qışılmaqla iki əl qumbarasını ard-arda çadırın qapısına tulladı. Toz-torpaq göyə sovruldu. Avtomati işə salıb bütün xəzinəsini uçub-dağılmış çadırın üstünə yağırdı. Murad ona yaxınlaşış sakitləşdirmək istədi. Səməd isə bir az da qəzəblənib: - Sizin var-yoxunuzu... faişə uşaqları!.. - qışqıra-qışqıra, ikinci xəzinəni də sona qədər boşaltmaq istədi. Murad avtomati Səmədin əlindən alıb onu güclə sakitləşdirdi. Səməd dizi üstə yerə çöküb əlləriylə üzünü örtdü. Acı bir fəryadla, hönkürtü ilə ağladı. - Axı niyə, niyə belə olmalıdır?! - dedi. - Niyə insan qana susamalıdır? Niyə xəbis, pis niyyəti ilə cənnəti cəhənnəmə döndərməlidir? Məgər Allahın verdiyi bir ömrü sakit yaşamaq günah olardımı?..

Murad Səmədin həyəcandan, qəzəbdən əli-ayağının əsdiyini görüb, özü sükanın arxasına keçdi. Maşının sürətini artırıb, viranə qalmış kəndlərinə tərəf sürdülər.

Muradin anası Çiçək xanımı doğma yerlərin xifəti içəridən sindirmişdi. Yediyi-içdiyi, yaşadığı hər gün haram gəlirdi ona. Dözə bilmirdi yurd itkisinə, yurd ağrısına. Üzü gülmür, eyni açılmırıldı. Dost-tanış içinde tək-tənhaydı elə bil. Heç nə gözünə görünmür, heç nəyə də məhəl salıb içini ovundura bilmirdi. Həyətdə, tut ağacının yanında al-qan içinde çaballayan, çırpınan ərinin: "Yurdsuz olanın xoşbəxtliyi olmaz. Heç vaxt yurdu atıb getməyin, yurd boş qalandı düşmənlər ayaq açar üstümüzə!" sözləri qulağında səslənir, o an heç vaxt gözləri önündən çəkil-

mirdi. Neçə kərə ölmək isteyirdi, ölü bilmirdi. Vəsiyyət etmişdi, məni kəndimizin qəbirstanlığında, ərimin, dədə-babalarımın məzarlarının yanında dəfn edərsiniz. O torpaqda doğulmuşam, o torpağa da qoyun məni. Bu gün köməyim çatmasa da, bari haçan-sa bir gün daşa dönüb düşmənə atılarım.

Gözləri hey yol çəkirdi Ciçək xanımın. Hər gün şam kimi əriyir, hər gün üzülürdü Ciçək xanım. Ölüm ayağında çırpınır, əzrailə can vermək istəmir-di. Ərinin şəklini sinəsinə qoyanda bir az aramlıq tapdı. Dodağında acı təbəssümlə bu dünyani tərk etdi. Murad bunları xatırlaya-xatırlaya göz yaşları içində həyətdən, tut ağacının altından bir ovuc torpaq götürdü. Anasının məzarına səpmək üçün. Sonra kənd qəbirstanlığına getdi. Gözlərinə inanmadı. Vəhşiliyin də bir həddi-hüdudu var, daha bu böyük-lükə də vəhşilik ola bilməzdi. Onlar - ikiayaqlı həşaratlar nəinki dirilər, ölürlər də düşməncilik edir-dilər. Baş daşlarını, sinə daşlarını sindirib ovum-ovum etmişdilər. Bunları görməyə, dözməyə ürək lazımdı. Eybi yox, düşmənin elədiklərini min qatıyla özünə də qaytaracaqdılar. Hər şeyin vaxtı, zamanı var. Tarix çox arxalı düşmənlər görüb, çoxlarını da arxasız, məğlub yola salıb. Murad çətinliklə atasının qəbrini tapıb ordan da bir ovic torpaq götürdü. Bu dünyadan sinəsi yaralı gedən anasının qəbrinə səpəcəkdi. Torpaq da bir ruh idi. Ruhlar ruhlara qarışın deyə. Qəbirstanlığı üzüntü içinde dolaşan Səməd əllərini Muradın ciyinlərinə qoyub vaxtin azaldığını yadına saldı. Muradın elə bil yadından çıxmışdı. Səmədin onun ciyinlərinə toxunması onun ayılmamasına, özünü ələ almasına kömək etdi. Cox ləngimək olmazdı. Bir azdan su hər şeyi yuyub aparacaq, qarşısına çıxan nə varsa, sinəsinə sıxıb çör-çöp kimi oynadacaqdı.

Uzaqda bərk gurultu qopdu. Yer titrədi. Güclü alov parladı.

-Vaxtdır, Murad, tez ol, daha ləngimək olmaz!.. - deyə Səməd Muradı tələsdirdi. Dərəni keçib Çapiq qaya tərəfdən dağa dırmaşdılar. Bilirdilər ki, o yüksəklikdə sel onları yaxalaya bilməyəcək, fəlakət yanötəcəkdi.

Suyun sırlıtı, götərdiyi güclü külək axını hiss olunurdu. Düşmənin vahimə içərisində qaçış, haray-həşiri, mal-qaranın böyürtüsü, itlərin ulaşması çox qorxunc və dəhşətli bir mənzərə yaratmışdı. İnsan olan bəndə bir anın içərisində hər şeyin alt-üst olduğunu inana bilmirdi. Bu, təbii fəlakət deyildi. Bu, haqqı, ədaləti pozulmuş insanların vulkan kimi püs-kürən qəzəbi, nifrəti idi!.. Qiyamətə qalmayan qisasın köpüklü sularda axıb gedən həsrəti, nisgili, aləmi yaxıb-yandıran odu, alovu idi!..

5 iyun- 15 sentyabr 2019, Bakı şəhəri

BƏXTİYAR KAVANLI

QALX AYAĞA

Molla Pənah Vaqifin poyeziya günlərinə

Neçə ildi gözü yolda qalmışan,
Dur ayaqa, gələnən gözəlləri gör.
Çoxdandı gözəllər həsrətindəsən,
Qalx ayağa, mina gərdənləri gör.

Olub qatar-qatar qızlar, gəlinlər,
İşvəli, nazənin, pəri - mələklər.
Yığışışb gəliblər səni görməyə,
Qalx ayağa, gələnən mələkləri gör.

Açılib yolları dağın, aranın,
Gəlib hüzuruna nazlı, nazənin.
Ləbləri yaqtandan, dişləri dürdən,
Dur ayağa, lalə yanaqları gör.

El gəlib görərşə, dur şeir söylə,
Könül ilhamından ərmağan eylə.
Daha bir sənəmə vəfasız demə,
Qalx ayağa, zülfü-siyahları gör.

Nisgilin olmasın eldən, obadan,
Ta xəbər göndərmə badi-səbadan.
Qurtar ahu-zardan, pərişanlıqdan,
Qalx ayağa, sənə müştəqləri gör.

Dönbü gülüzara, doğma Qarabağ,
Müşk-ənbər qoxuyur hər qaya, hər dağ.
Bir də gileylənib, eyləmə zar-zar,
Dur ayağa, cənnət oymaqları gör.

29.01.2021

ƏLƏSGƏR

Aşıq Ələsgərin 200 illiyinə

Kim deyir ki, köçüb, gedib dünyadan,
Yalan sözdü, qəlblərdədi Ələsgər.
Nəğmələri şirin-şirin oxunur,
Dodaqlarda, dillərdədi Ələsgər.

Hansı elə, kəndə, getsən ordadı,
Xeyir işdə, çal-çağırdı, toydadı.
Könüllərdə bir saygılı boydadi,
Kəlbəcərdə, Goyçədədi Ələsgər.

Ağsaqqaldı, hörməti var hər yerdə,
Başda olur həmişə toy-düyündə.
Sözü gəzir el-obanın dilində,
Toy-busatlı yerlərdədi Ələsgər.

Axtar, soruş binələrdən, yaylaqdan,
Gül-çiçəkli çəmənlərdən, bulaqdan.
Ölməyibdi, soruş eldən, ulusdan,
Bizim doğma ellərdədi Ələsgər.

20.02.2021

30 FƏSİL

Mən Laçinsiz,
30 bahar, 30 yayı,
30 payız, 30 qışı,
itirmişəm.
Laçinsiz o fəsillərin,
heç birinin ləzzətini,
səfasını duymamışam.
Kaş, Tanrımlı,
itirdiyim o günləri,
o ayları, fəsilləri,
mənə yenidən bəxş edə.
Laçinsiz olan ömürümü,
mənə yenidən yaşada!

10.09.2021

ŞƏHİD ANASI

Qara geyib, qəmli-qəmli,
Çağlama, şəhid anası.
Hərdən aşkar, hərdən pünhan,
Ağlama, şəhid anası.

Təmkinli ol, mətin dayan,
Yana-yana etmə fəğan.
Ürəkləri qoyub viran,
Dağlama, şəhid anası.

Şəhid yurdun qurbanıdı,
Xalqı üçün iftixardı.
Torpaq onsuz Vətən olmur,
Unutma, şəhid anası.

Hörmət eylə cəsurlara,
O müqəddəs pak ruhlara.
Qara bağlama başına,
Bağlama, şəhid anası.

Qürurla gəz el içində,
Hərdən danış el üçün də.
Qəm-kədəri ürəyində,
Saxlama, şəhid anası.

25.11.2020

İNDƏN BELƏ

Daha heç kim acı-acı,
İnləməsin indən belə.
Qərq olub göz yaşlarına,
Çağlamasın indən belə.

Al geyinsin, şad görünsün,
Fəğan etməsin analar.
Ağ saçına qara örpek,
Bağlamasın indən belə.

Fərəhləsin, alqış desin,
Ordumuzun zəfərinə.
Ürəkləri qəm-kədərlə,
Dağlamasın indən belə.

Sadlıq olsun hər bir evdə,
İlhamlansın ürəklər də.
Heç kim dərddən içün-icin,
Ağamasın indən belə.

Eşidənlər hamı bilsin,
Dost-tanışlar unutmasın.
Kavanlinı köçkün, qaçqın,
Çağırmasın indən belə.

04.01.2021

44 GÜNLÜK ZƏFƏR

Bir millətin hünəridir,
Bir millətin qüdrətidir.
Bir millətin mərdliyidir,
44 günlük zəfərimiz.

Sevinc oldu qəlbimizdə,
Büsət qurdu elimizdə.
Nəğmələndi dilimizdə,
44 günlük qələbəmiz.

Xalqımızın uğurudu,
Hamımızın qürurudu.
Yurdumuzun vüqarıdı,
44 günlük qələbəmiz.

İbrət oldu satqınlara,
Bir görk oldu azığınlara.
Bir dərs oldu bədxaxllara,
44 günlük qələbəmiz.

Azərbaycan tarixinə,
Şöhrətinə, şərəfinə.
Qızıl xətlə həkk olundu,
44 günlük zəfərimiz.

15.1.2021

GİZLƏDƏ BİLMƏDİM

Dərd-sərimi sərr eylədim,
Haqqdan gizlədə bilmədim.
Yasaq etdim dil-dodağı,
Gözdən gizlədə bilmədim.

Ürəyimin sevincini,
Göstərmədim bir kimsəyə.
Hamı oxudu üzümdən,
Üzdən gizlədə bilmədim.

Məhbus etdim həsrətimi,
Ürəyimdən buraxmadım.
Ancaq sevgi hicranımı,
Yardan gizlədə bilmədim.

Ömrün qışı zəfər çaldı,
Bel bükündü, saç ağardı.
Bu heyrottı, bu görkəmi,
Eldən gizlədə bilmedi.

28.01.2021

ALQIŞ SİZİN KƏRAMƏTƏ

*Şuşanı düşmənlərdən
azad edəncəngavərlərə*

Bitdi həsrət, getdi möhnət,
Ürəklərə doldu fərəh.
Azad oldu doğma Şuşa,
Əhsən sizin kəramətə!

Əfsanəvi cəsarətlə,
İnanılmaz dəyanətlə.
Qayalardan yol açdırınız,
Əhsən sizin fərasətə!

Mənfurları bir gecədə,
Qanına qəltən etdiniz.
Arzular yetdi muraza,
Alqış sizin məhəbbətə!

İndi aləm heyran olub,
Sizdə olan bu xislətə.
Zəfəriniz düşüb dilə,
Alqış sizin bu şöhrətə!

Pənah xanın, Vaqifin də,
Ruhu güldü, azad oldu.
Sevindi yer, sevindi göy,
Əhsən sizin şucaətə!

Çox hünərlə vuruşdunuz,
Tarixlərə yazıldınız.
Aya, günə ucaldınız,
Alqış sizin bu qeyrətə!

Düşmən qaçı Qarabağdan,
Xalq qurtardı intizardan,
Ellər hər gün alqış edir,
Sizin kimi comərtlərə,
Əhsən sizin kəramətə!

07.05.2021

XARİBÜLBÜL

Düşməni qovduq Şuşadan,
Gözün aydın, Xarıbülbül.
Sən də azad oldun, dardan,
Dur gəz, sallan, Xarıbülbül
"Köksün altı sarı, bülbül".

Bu zəfərə, bu hünərə,
Çox sevindi Ağabəyim.
Natəvanın, Vaqifin də,
Ruhu güldü, Xarıbülbül,
"Köksün altı sarı, bülbül".

Bax gör necə xoş dövrəndi,
Cıdır düzündə bayramdı.
El-oba gəlib görüşə,
Ey bəxtəvər, Xarıbülbül,
"Köksün altı sarı, bülbül".

Hikmətlisən, möcüzəsən,
Lətafətli, heyrətlisən.
De, nədən belə gözəlsən,
Xariqəli Xarıbülbül,
"Köksün altı sarı, bülbül".

Bilmirəm, nə deyim sənə,
Heyran etmisən məni də.
Könlüm məftun olub sənə,
A dağların yarı bülbül,
"Köksün altı sarı, bülbül !"

25.05.2021

BİR OLSA

Kef çəkib, səfa görərdim,
Dərdim, qübarım, bir olsa.
Təbib, dərman axtarmazdım,
Ağrim, azarım, bir olsa.

Həsrət çəkib yaxılmazdım,
İçin-için dağlanmadım.
Hədər olan ümidlərim,
Arzum, amalıım, bir olsa.

Bəxt-taleyi qınamazdım,
Qəza bəladan qorxmadım.
Ağlayıb, ah-zar etməzdəm,
Zillət, ziyanım, bir olsa.

Nikbin ömür yaşayardım,
Bəxtəvər, xoşbəxt olardım,
Bülbültək nəgmə ötərdim,
Könül dövranım, bir olsa.

02.11.2021

GÖSTƏRMƏSİN

Vətən, sənə dövran bir də,
Bəd, boz üzün, göstərməsin.
Xoş keçsin gün-güzarənin,
Yaman günün göstərməsin.

Uzaq gəzsin səndən qada,
Alqış deyək büsatına,
Həyat heç vaxt analara,
Vaxtsız hüzün göstərməsin.

Fəda olum torpağına,
Dağlarına, aranına,
Tanrımlı bir də ulusuna,
Heç zülümün göstərməsin!

10.11.2021

GECƏLƏR

Sevənlərə qucaq açar,
Sirli, sevdalı gecələr.
Könülləri sevindirər,
Nurlu, səfali gecələr.

Şən bir ovqat qatar qəlbə,
Naxışalar, ömür-günə.
Yuxu verməz sevənlərə,
Eşqə vəfali, gecələr.

Hərdən pərişan eyləyər,
Çaşqın edər sevənləri,
Fərəhdən gülən qəlbləri,
Edər cəfali gecələr.

İşıq saçar bir ömürə,
Döner şirin xatırəyə.
Həzin, qəmli, gülə-gülə,
Şirin xeyallı gecələr!

19.08.2021

*Heç vaxt inamımızdan, dinimizdən
uzaqlaşmayacaq və bu mənəvi mənbələrimizdən
istifadə edərək gələcəyimizi quracaq!*

Heydər Əliyev

ORXAN ƏHLİMANLI

*Dövlət Turizm Agentliyi Atəşgah Məbədi Dövlət-Tarix
Memarlıq Qoruğunun Bələdçisi*

AZƏRBAYCANDA DİNİ ABİDƏLƏRƏ DÖVLƏT QAYĞISI

İslam dini bəşər sivilizasiyasının tarixində müüm rol oynamış dünya dinlərində biridir və bu gün də dünyanın bir çox ölkələrində həyatın müxtəlif sahələrinə mühüm təsir göstərməkdə davam edir. Bu din müasir Azərbaycan ərazisinə VII əsrin ortalarında ərəblərin Zaqafqaziyaya hücumu zamanı nüfuz etmişdir. Bundan əvvəl isə bu yerlərdə bir çox dinlər mövcud olmuşdur. Lakin zərdüştilik və xristianlığın geniş yayılması yerli tayfaların birləşməsinə səbəb olmadı. Yalnız VII-XII əsrlərdə İslam dininin qəbulu və müsəlman mədəniyyətinin yayılması yerli əhalinin şüurunda qəbilə təcridini və məhdudiyyətləri aradan qaldırmaq, eləcə də dini-mədəni birlik yaratmaq üçün güclü stimul rolunu oynadı.

İslam dini eyni zamanda Azərbaycan mədəniyyətinə də öz təsirini göstərmişdir. Burada əsas yeri isə şübhəsiz ki, memarlıq abidələri tutur. Ölkə ərazisində İslam dininə aid bir çox abidələr, ziyarətgahlar VIII əsrden başlayaraq bu günümüzə kimi inşa edilməyə başlanmışdır. Belə abidələr arasında əsas yeri təbii ki, müsəlmanların ibadət məkanı olan məscidlər tutur.

Azərbaycanın din tarixinin ən ağırlı və acılı dövrlerindən birini məhz Sovet dövrünü əhatə edir. Belə ki, mədəniyyət, təhsil və səhiyyə sahələrində bir sıra nailiyyətlərin əldə olunduğu bu dövrdə bir çox maddi-mədəniyyət abidələri, məscid və kilsələr daşılmışdır. Dini təsəvvür və inancların insanlara tə-

sirini azaltmaq və əhalini dindən uzaqlaşdırmaq məqsədilə İslam dininə qarşı hücumlar artır məscidlər və din xadimləri dövlətin maddi yardımından tamamilə məhrum olunurdular. Onlar yalnız dindar əhalinin verdiyi könüllü nəzir-niyazla və vətəndaşların sıfarişi ilə dini ayınların icra olunmasına görə alındıqları haqqla dolana bilirdilər. Həmin dövrdə dinsizlik pərdəsi altında bir çox tarixi mədəniyyət abidələri, məbədlər, məscidlər bağlandı, taxıl anbarlarına və muzeylərə çevrildi.

Məsələ burasındadır ki, Sovet sistemi dinlərə qarşı ateizm siyasəti aparırdı. Ölkədə olan kütləvi ateizm təbliğatına baxmayaraq İslam dini öz mövqeyini saxlamaqda davam edirdi. Belə ki, insanlar gizli şəkildə də öz evlərində ibadətlə məşğul olur, öz dini inanclarına sahib çıxırlılar.

Hələ XX əsrin əvvəllərində Şərqdə ilk dünyəvi dövlət sayılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Şərqi qəbələnin bütün müsəlman dövlətləri arasında ilkin vicdan azadlığı elan edən dövlət olmuşdur. Bu gün bu ənənəni müstəqil Azərbaycan Respublikası davam etdirir. Azərbaycan yenidən müstəqillik əldə etdikdən sonra digər sahələrdə olduğu kimi, din sahəsində də unudulmuş ənənələr sürətli bərpa olunmağa başladı. Sovet dövründə İslamdan tədricən uzaqlaşırıldılar xalqımız müstəqilliyyətin bərpasından sonra sürətlə özünün milli-mənəvi dəyərlərinin tərkib hissəsi olan dininə qayıtmaga başladı.

Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi

dövrlərdə ölkə daxilində dindarların problemləri ilə maraqlandı, dövlət və din münasibətlərinin tənzimlənməsində çox işlər gördü. Təkcə Azərbaycanın deyil, bütün Qafqazın dini mərkəzi hesab olunan Təzəpir məscidində Ulu öndər dindarlarla görüşlərinin birində İslam dininin dünyəvi əhəmiyyətindən danışaraq deyirdi: "Bizim dinimiz mütərəqqi dindir. Əsrlər boyu İslam dini özünün mütərəqqi olduğunu və eyni zamanda, İslam dininə itaət edən adamların hamisini özünün nə qədər tərəqqipərvər və nə qədər dünyəvi əhəmiyyətli olduğunu sübut edir, müsəlmanlara daimi xoşbəxtlik bəxş edir. Bizim dinimiz müsəlmanları həyatlarında rast gəldiyi çətinliklərdən xilas etməyə, düşmənlərə qarşı mübarizədə qalib gəlməyə və özlərini, öz ölkələrini, öz dinini, öz məmləkətini qoruyub saxlamağa həmişə yardım etmişdir. Heç şübhə yoxdur ki, İslam dini indiyə qədər olan tarixində dünyaya nümayiş etdirdiyi əzəmətini, qüdrətini bundan sonra daha da gücləndirəcək və bütün İslam dininə itaət edən adamların hamisini xoşbəxtliyə, səadətə gətirib çıxarıcaqdır".

Ümumilider Heydər Əliyev hakimiyyəti dövründə mütamadi olaraq dini bayramlarda və əlamətdar günlərdə müsəlmanların müqəddəs saydıqları ibadət ocaqlarını ziyarət edər, din xadimləri ilə görüşər, çıxışlar edər, dini bayramlar və mərasimlər münasibətilə dini icmalara təbrikler ünvanlayardı.

və inkişafına çox böyük diqqət və qayğı göstərir. Ölkəmizdə dini və milli tolerantlığın tarixən mövcud olduğunu və bu tolerantlığın indiyə kimi qorunub saxlanılmasında İslam dininin misilsiz rol oynadığını vurğulayan dövlətimizin başçısı dəfələrlə vurğulayıb ki, İslam dəyərləri milli-mənəvi dəyərlərimizin ayrılmaz hissəsidir: "Biz öz dinimizə bağlılıq, dünyada İslam mədəniyyətini təbliğ edirik. Dünyada coxsayılı konfranslar, sərgilər, təqdimatlar keçirilir, Azərbaycan həqiqətləri, İslam mədəniyyətinin həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə təqdim edilir. Biz İslami olduğu kimi, sülh, mərhəmət dini kimi dünyaya təqdim edirik və bu fəaliyyəti bundan sonra da davam etdirəcəyik".

Azərbaycanda İslam dəyərlərinin qorunması və təbliğindən danışarkən ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun gördüyü işləri xüsusi vurğulamaq lazımdır. İstər Heydər Əliyev fondunun dəstəyi ilə istərsə də dövlət tərəfindən bugündək çox sayıda dini memarlıq abidələri təmir və bərpa olunmaqla yanaşı yenidən qurulmuşdur. Bunlara misal olaraq deyə bilərik ki, Bibiheybət məscid-ziyarətgah kompleksi, Təzəpir məscidi, İçərişəhər Cümə və Həzrət Məhəmməd məscidləri, Əjdərbəy məscidi, Heydər məscidi, Şamaxı Cümə məscidi, Gəncə "İmamzadə" kompleksi və onlarla digər dini

Ümumilider Heydər Əliyevin Həcc ziyarətgahı, 1994-cü il (Foto 1.)

Prezident İlham Əliyev Ulu öndər Heydər Əliyevin zəngin dövlətçilik ənənələrinin layiqli davamçısı olduğunu hakimiyyətə gəldiyi gündən yerinə yekirməklə, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasına

abidə və məscid əsaslı şəkildə təmir və bərpa edilərək dindarların istifadəsinə verilib.

Tam əminliklə deyə bilərik ki, İslam dini Azərbaycanda bu gün ən parlaq dövrünü yaşayır. Əgər

Sovet hakimiyəti dövründə respublikamızda cəmi 17 məscid fəaliyyət göstərirdisə, hazırda bu say 2200-ə çatıb. Ölkə ərazisində Əshabi-Kəhf ziyarətgahı, Şamaxı Cümə məscidi, Bibiheybət məscid-ziyarətgah kompleksi, Gəncə "İmamzadə" kompleksi və digər çoxsaylı abidələr Azərbaycanın İslam dini-mədəni dəyərlər sistemində əhəmiyyətli töhfələrin dən sayılır. İslam aləmi ilə münasibətlərin qurulması və inkişaf etdirilməsi ölkəmizin xarici siyasetinin əsas istiqamətlərindən biridir. Belə ki, 1991-ci ilin dekabr ayında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) və ICESCO kimi müsəlman dünyasını birləşdirən qurumlara üzv olması beynəlxalq aləmdə respublikamızın qarşısında yeni üfüqlər açdı.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Müzəffər Ali komandan İlham Əliyevin başçılığı ilə 44 gün davam edən Dağlıq Qarabağ da daxil olmaqla işgal altındakı ərazilərimizin qaytarılması ilə nəticələnən Vətən Müharibəsi tariximizin ən parlaq səhifəsinə çevrildi. Ölkə başçısı İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ilə birlikdə işgaldən azad edilmiş ərazilərə etdikləri səfərlərdə də ilk öncə məscid və ziyarətgahlara diqqət yetirməsi də dövlətimizin dini abidələrə olan diqqətinin sübutudur. İşgaldən azad edilmiş Zəngilan, Ağdam, Şuşa kimi şəhərlərdə erməni vandallarının istər məscidlərimizi istərsə də dini ziyarətgahlarımızın dağıldılması bu kimi məsələləri dünya ictimayətinə çatdırılması istiqamətdə bir çox işlər görülmüşdür.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva işgaldən azad edilmiş Ağdam şəhərinə səfəri zamanı (Foto 2.)

Zəngin dini ənənələrə sadıq olan Azərbaycan qədim dövrlərdən müxtəlif xalqların nümayəndələri ilə birgə yaşamış, burda bir çox dini inanclar mövcud olmuşdur. Bu səbəbdən də Azərbaycan toleranlıq nümunəsi kimi digər ölkələrə örnekdir. Ulu Öndər tərəfindən əsası qoyulan Azərbaycan bir müsəlman ölkəsi olaraq islam dəyərlərinə və mədəniyyətinə sadıqlığını, bağlılığını qorumaqla yanaşı bu gün dünyanın multikulturalizm mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

Nahid Məmmədov - İşgəl Altındakı Tarixi-Dini Abidələrimiz, Bakı, 2015

Müxtəlif internet məlumatları

Prezident İlham Əliyev Şuşada Yuxarı Gövhərağa məscidinə səfəri zamanı (Foto 3.)

Mehriban Mahmud qızı İbrahimova 2 oktyabr 1958-ci ildə İsmayıllı rayonunun Mican kəndində anadan olub. 1976-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra sənədlərini texniki-peşə məktəbinə verib. Əl ilə xalça toxuma grupunu Fərqlənmə attestatı ilə bitirib.

Bir müddət rayondakı xalça sexində toxucu işlədikdən sonra Baki Yüngül Sənaye Texnikumuna daxil olub. Ticarətdə sənayenin müxtəlif sahələri üzrə işləyib. Kəndin uşaq bağçasında müdür, təsərrüfat müdürü, təkmilləşdirmə kursu keçdiqdən sonra tərbiyəçi işləyib.

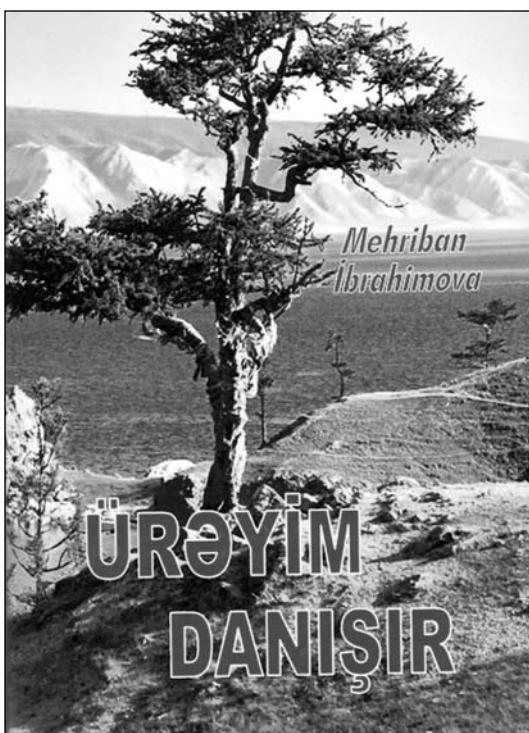
Bədii yaradıcılığa peşə təhsili aldığı illərdən başlayıb. İlk şeiri rayonda çıxan "Zəhmətkeş" qəzetiндə dərc olunub. Şair Musa Yaqubun rəhbərliyi ilə qəzetiң nəzdində yaradılmış "Dağ çıçəkləri" ədəbi məclisinə üzv olub. Məclisdəki müzakirələrdə bəyənilən yazıları dəfələrlə çap olunub. Qəzetiң ştatdankənar müxbiri kimi uzun müddət fəaliyyət göstərib. Aılə vəziyyətinin ağırlığı, müxtəlif çətinliklər üzündən bir müddət yaradıcılığında fasılə yaranıb. Sonralar yenidən düşüncələrini qələmə almağa nail olub.

Müəllifin ilk şeirlər kitabı "Sözlü dünyam" adlanır. Dövri mətbuatda, o cümlədən "Müasir Təhsil", "Haqqın sədasi", "İsmayıllı xəbərləri" qəzetlərində, "Azad qələm" və "Xəzan" jurnallarında şeirləri müntəzəm çap olunur.

"Sevmişəm, sevirəm, sevəsəyəm də", "Poeziya antologiyası", "Xarı bulbul", "Atasız, anasız dünyam", "İllaham çeşməsi" toplularında yaradıcılığına geniş yer verilmişdir.

"Ürəyim danışır" kitabı "İsmayıllı Yazarıları" ədəbiyictimai birlüyü və "Dağ çıçəkləri" ədəbi məclisinin üzvü Mehriban İbrahimovanın oxucularla ikinci görüşüdür.

Kitabdan bir neçə şeiri oxucularımıza təqdim edirik.

MEHРИBAN İBRAHİMOVA

QARABAĞ HARAYI

Ay Allah, uzanan o yollara bax,
Daş üstə daşı da köz olub yanır.
Çəkdikcə həsrətin uzanan ömrü,
Elə bil göz olub, gözü də yanır.

Yurduna həsrətdən beli bükülən,
Yüz yerdən köksünə dağlar çekilən,
Şum kimi ürəyə dəndlər əkilən,
İnsanın dilində sözü də yanır.

Bir körpə böyüyüb, igid, cavandı,
İnsan zillət çəkir, axı bu candı.
Yurd yeri talandı bir gör haçındı,
Düşünən insanın özü də yanır.

Haqqını talayıb insan insanın,
Bilinmir haqq yeri, görüb nöqsanın.
Yolunu bağlayıb çətin asanın,
Öyrinin içində düzü də yanır.

LAÇINDA BİR GÜN

Dərdinə şərik ol, torpağın, daşın,
Laçında hər tərəf ağlayır bu gün.
Örtüb, duman örtüb dağların başın,
Həsrət də bir qara bağlayır bu gün.

Qoynunda çiçəyi, gülü gizlənib,
Xəcalət donunu geyibdi yollar.
Hələ açılmayıb ümid sabahı,
Bükülü qalıbdı hələ də qollar.

Üstündən gör neçə illər ötüşüb,
Yarası təzədi hələ Laçının.
Torpağa "ögeylik" izləri düşüb,
İnləyib doğmasız belə Laçınım.

İgidlər oylağı miskindi yaman,
Bağlı qapılardan boylanır hələ.
Düşmən pəncəsində sıxılan zaman,
Yurd yeri səsləyib gizli bir dillə.

Qubar gətirməyib hələ yolları,
Bir ümid yaşayır ötməyib hələ.
Yurduna həsrətlə bükülən qollar,
Açılar, ümidlər bitməyib hələ.

GÖRDÜK

Kimlər gəldi bu dünyayla savaşa,
Kimlər getdi bu dünyadan, çox gördük.
Dayanıb kənardan etdik tamaşa,
Yumub gözlərini sərvət hərisin,
Gedəndə dünyadan gözü tox gördük.

Yoxmuş etibarı heç həyatın da,
Dumanca qarışib çapdı atın da.
Zamanın ən gözəl xoş saatında,
Seyr edib dünyada cümlə varisin,
Gedəndə qalası sözün çox gördük.

Gözlərim yol çəkir bir yol üstündə,
Ömrüm də bəlkə də talan qəsdində.
Dünya qurulmayıb yalan üstündə,
Mən deyə bilmərəm özgə, ayrisin,
Özümü hər zaman düzə bax gördüm.

DAYAN, GƏL

Bir ümid siğalı çəkib gözünə,
Gözünün yaşını silim, oyan, gəl.
Uyumuş arzunun istək gözündən,
Boylanıb yoluma, dönüb, dayan, gəl.

Kövrək piçiltilar, şirin kəlmələr,
Dilimi yandıran sözə bənd olar.
Çox həsrət acısı çəkənlər bilər,
Çəkib o həsrəti, sənsən duyan, gəl.

RESPUBLİKAMDI

Səhərlərin günəşindən boyanır,
Üç rəngli bayraqda ulduzu yanır.
Sayılıb, seçilir öndə dayanır,
Haqqdan cənnət məkan Respublikamdi!

İgidlər oylağı, mərd yuvasıdı,
İlahi qüvvəli dağ nəfəslidi.
Həqiqət arayır, uca səslidi,
Haqqdan cənnət məkan Respublikamdi!

Şəhid qanlarından yoğrulub torpaq,
Nifrətdən titrəyir ağaçda yarpaq.
Düşmən hiyləsindən alıb, qoparaq,
Haqqdan cənnət məkan Respublikamdi!

SEÇƏRDİM

Vədə verilsəydi gələn günlərə,
Cənnət Qarabağın yoluñ seçərdim.
Adlayıb Laçından, keçib Şuşadan,
İsa bulağından suyu içərdim.

Hələ görmədiyim çəmənin, çölün,
Dərərdim əlimlə çiçəyin, gülün.
Həsrətlə boylanan Xarı bülbülün,
Önündə uyuyub, candan keçərdim.

Torpağa həsrəti əldən tutardım,
Sevinci, sevincə birgə qatardım.
Biryolluq uyuyub, şirin yatardım,
Müqəddəs məkanı orda seçərdim.

Xinalı əllərə yaxan gəlinə,
Gülləri yaxaya taxan gəlinə.
Həsrətlə boylanıb baxan gəlinə,
Gəlinlik libasın orda biçərdim.

UNUDAN DEYİLƏM

Həsrətim sinəmdə söz oldu daha,
Ürəyim od tutub, köz oldu daha.
Dözüb xəlvət-xəlvət çəkdiyim aha,
Aşkarda yanında yanınan deyiləm.

Yoluna çıxmağa yoxdu güzarım,
Çəmən çıçəkləri gülüm, gülzarım.
Könlüm o çəməndə yox ahu-zarım,
Mən səni unudan, dönən deyiləm.

Hardan biləcəksən, Mehri nə çəkir,
Hərdən gözlərimə qaranlıq çökür.
Ümid toxumundan arzular əkir,
Özümü tox tutub sınañ deyiləm.

Qoy elə beləcə qalsın ürəyim,
Xəbərin olmasın sənsən gərəyim.
Uçulsə xəyalda saray, dirəyim,
Yalvarıb yanında dinən deyiləm.

Sədəqə yaraşmaz saf məhəbbətə,
Ehtiyac duysa da mehri-ülfətə.
Baş əydim özümdə belə adətə,
Qürur dağ başında, enən deyiləm.

GƏL, QURTAR PAYIZIN ƏLİNDƏN MƏNI

Bu payız həsrətin yuxusundayam,
Bu payız itirmək qorxusundayam.
Bu payız ölümün qoxusundayam,
Gəl, qurtar payızın əlindən məni.

Bu payız xəzana dönüb güllərim,
Bu payız soyuqdan donub əllərim.
Yaman dolaşıbdı ömür yollarım,
Gəl, qurtar payızın əlindən məni.

Kəpənək uçuşu asta gəlişim,
Yaman ürkək olub, yaman yerişim.
Gümana qalıbdır yazla görüşüm,
Gəl, qurtar payızın əlindən məni.

Dağların başında, zirvə sonunda,
Vüqarım diz çöküb qartal öündə.
Bir körpə uşağam sənin yanında,
Gəl, qurtar payızın əlindən məni.

Soyuq duyğuların əlində əsir,
Titrəyir ürəyim yarpaq tək əsir.
Ürəyim yanına yaman tələsir,
Gəl, qurtar payızın əlindən məni.

BƏLKƏ DƏ

Çöküb ürəyimə qaranlıq gecə,
Bu yol hara gedir ürəkdən gəlib?
Ömrümə-günümə bilməzsən necə,
Qaranlıq xofunun qorxusu dolub.

Çəkib arxasında sürüyür məni,
Deyəsən xəyalım göylərdə gəzir.
Sənsiz yol üstündi dumani, çəni,
Görüb, intizar da bir yandan üzür.

Mənim həqiqətim bir xəyal imiş,
Baş alib gedəcək hara? Bilmirəm.
Sən demə bu eşqin dili lal imiş,
Çəkərmi dilimdən dara? Bilmirəm.

KÖNÜL SİRDAŞIM

Udduğum havadan, içdiyim sudan,
Mənə önəmlisən, könül sirdaşım.
Dərdimə şərikim, sırrimi udan,
Həyat yollarımda dostum, qardaşım.

Açılan səhərim, doğan günəşim,
Nurlu sabahıma müjdə varımsan.
Bir özgə kimsəylə yox mənim işim,
Könlümün gözündə intizarımsan.

Dayanar nəfəsim, kəsilər səsim,
Nə yaxşı dünyada sən də varımsan.
Eşit sözlərimi ürəyim desin,
Etibar etdiyim etibarımsan.

QORUYA BİLİRŞƏN

Bir gör nə gözəldi dünyanın rəngi,
Rənglərin çaları qarışq düşüb.
Göyün də, yerin də səsi, ahəngi,
Batıb gözəlliyyə hey aşib-daşır.

Qoruya bilirsən qoru dünyanı,
Sənindi gözəllik, sənindi həyat.
Qoruya bilirsən, qoru hər yanı,
Dünya gözəlliklə tapacaq nicat.

DANIŞMA XATİRƏLƏRDƏN

Nə olar danışma ötən günlərdən,
Xatırə söyləmə xatırələrdən.
Özümdə bilmirəm, bilmirəm nədən
Duyğum qaçaq düşür ürkəkdi axı.

Bir əlim sənindi, biri havada,
Könlüm tənha gəzir uzaq səmada.
Mən ötən günləri xatırlayanda,
Ürəyim yamanca kövrəkdi axı.

Yolun çoxu gedib yolum yarıdı,
Ömür bir ömürdən yenə ayrıdı.
Sorma Mehri dərdin, vallah ayrıdı,
Mənim yalanım da gerçəkdi axı.

Bahar buluduna dönüb ağlayar,
Dindirsən xatırəm qara bağlayar.
Bir quru çiçəyi öpüb oxşayan,
Ətrinə həsrətli çiçəkdi axı.

ÜZÜN GÜLSÜN

Azacıq gülümsə, qoy üzün gülsün,
Sənin sərtliyindən donmasın üzlər.
Üz-üzə gələnlər səninlə bölsün,
Bəlkə bir şirin söz, təbəssüm gözlər.

Bəlkə pay düşəcək qəmli payına,
Sənin gülüşündən, taleyi gülər.
İnsanın xoş üzü, yetər hayına,
Dəndlərin içində dərd unudular.

Ürəyin dərmənə gülüş, təbəssüm,
Üzündən nur yağar üzügülərin.
Ömürlər uzadər, həyat yașadər,
Təbəssüm üzündə, gözü güləni.

GÖRMƏDIM

Qaranquşlar köç eyləyib köçdülər,
Durnalar da qərib yurda uçdular.
Bir bulağın gözündən su içdilər,
Ceyran gözlü gözəlləri görmədim.

Kürsü, masa ətrafında dolanır,
Fikrə gedib, ətrafına boylanır.
Əldə qələm hamı yazır, dolanır,
Söz mənalı qəzəlləri görmədim.

Müdrik sanar hərdən hamı özünü,
Sanar odur deyən sözün düzünü.
Yazır hər kəs eyrisini, düzünü.
Nizami tək yazanları görmədim.

İNSANLIQ

Nə yazıq dünyanın, yazıq halina,
Dünya başdan-başa qəmə bələnib.
Hərə qulluq edir öz amalına,
Dünyanın başına odlar ələnib.

Tufanlar oynasır hər tərəfində,
Ölümü unudub öldürənlər var.
Ağladıb dünyanın yazılıq anasın,
Təkcə öz ürəyin güldürənlər var.

Hardadı insanlıq çəkin meydana,
Dünyanın halına bəlkə o yana.
"İnsan"ı, çəkirlər hərə bir yana,
İnsanlıq çatmir ki insan oyana

ÇATDIM

Daş olub sərtləşdim özüm də hərdən,
Kövrək ümidlərə üz tutub getdim.
Dəndlər hücum çəkdi mənə yüz yerdən,
Qayıqlar içində hey itib, batdım.

Rahat yollar üstə tikanlar bitdi,
Gahdan ürəyimə gizlicə batdı,
Dağ uzaq eylədi, dərəyə atdı,
Zirvənin yoluna sürünb çatdım.

Qarışq yazıbdı tale yazdığını,
Kədəri gətirib, sevinc pozduğun,
Dolayı yolunda çəşib azdırığım,
Əzabı yolumdan götürüb atdım.

Kəsildi gözlərdən süzülən yağış,
Ömrün yollarında hər addım naxış,
Boylanır arzumdan təzə bir baxış,
Arzulu yolların özünə çatdım.

ALMIŞAM

Bir ovuc kədəri, bir ovuc qəmi,
Mən sənin özündən almışam, dünya.
Ürəyin içində qəm bulağından,
Su içib mən səndə qalmışam, dünya.

Vaxtsız bir gül kimi saralıb, solmuş,
İçində bir ömür sonuna gəlmış.
Eh! nələr itirib nələri almış,
Heyrətlə xəyalə dalmışam, dünya.

Daha verdiyini al məndən götür,
Saxlayıb özünə qəmimi bitir.
Daşı qəm yükünü özünə çatır,
Yorulub yollarda qalmışam, dünya.

Bir dünyam var bu dünyadan xəbərsiz
Orda bir həyat var dumansız çənsiz
Hərdən bir çəkilib mən o dünyada
Səninlə xoşbəxtəm lap elə sənsiz.

BƏS NİYƏ

Bilirdim onsuz da gələn deyilsən,
Üzümə sevinclə gülən deyilsən.
Ürəyin sırrini bələn deyilsən,
Bəs niyə bu qədər gözlədim səni?

Könlümdə bir həsrət acısı qaldı,
Həsrət nisgil olub yüz dərdə saldı.
Aman, ixtiyarı əlimdən aldı,
Bəs niyə bu qədər gözlədim səni?

Kövrək duygulara oldum mən əsir,
Ürəyim yanına yaman tələsir.
Bildim ki yolumu ayrılıq kəsir,
Bəs niyə bu qədər gözlədim səni?

ÜRƏKLƏ YAŞAMAQ

Ürəklə başlayıb bir işi görmək,
Hər zaman insana gətirər ad, san.
Ürəksiz qurulan saraya girsən,
Orda tapılacaq sözsüz ki, nöqsan.

Hər işin cövhəri ürəkdi, ürək,
Ürəkdən istəyi alasan gərək.
Bir parça örəyi, azacıq suyu,
Böləndə ürəklə böləsən gərək.

Əzabdan yoğrulmuş sevinc bal dadır,
Qayıqlar içində qalasan gərək,
Həyatın mənası bəlkə də budur,
Ürəklə yaşaya biləsən gərək.

ƏZİZİM

Bülbüllər köç edib gülə gələndə,
Ürək söz söyləyib dilə gələndə.
Gözəllik gül açıb üzə gələndə,
Yaşamaq gözəldir, yaşa, əzizim!

Günəşin özü də sübhən doğar,
Boylanın günəşdən hərarət yağar.
Böyük ürəklərə böyüklük sığar,
Yaşamaq gözəldir, yaşa, əzizim!

Yolunun nur dolu çirağı olum,
Şirin təbəssümlə gözünə dolum,
Mən sənin yadında beləcə qalım,
Yaşamaq gözəldir, yaşa, əzizim!

SƏNSƏN

Bir mənəm bir sənsən bir də ürəyim,
Mənə nə lazımmış daha dünyada.
Yaşamaq həvəsim, suyum çörəyim,,
Sanıb bağlanmışsam o böyük ada.

Təsəlli ümidi taparsan ülfət,
Varsa ürəyində yaşadar səni.
Qüdrətdi qüvvətdi böyük məhəbbət,
Nə yaxşı ürəkdir onun məskəni.

ELƏMİ?

Bir topa qar kimi sıxdın ürəyim,
Soyuyub buz kimi üzütdü məni.
Üz-üzə dayanıb baxır elə bil,
Xatırən içində xəyal aləmi.

Dünənim, bu günüm, bəlkə sabahım,
Çəkdim, düyun düşdü sinəmdə ahım.
Yox oldu inamım, ümid, pənahım,
Yerini tutacaq sual, eləmi?

SÖZLÜ DÜNYAM

Söz içindən söz boyalar,
Söz öündə söz dayanar.
Sözlü dünyam danişanda,
Gözümdə dünyam oyanar.

Ömrüm, günüm hər ayımdı,
Gizli könül sarayımdı.
Səsim, ünüm, harayımdı,
Sözümdə, həsrətim yananar.

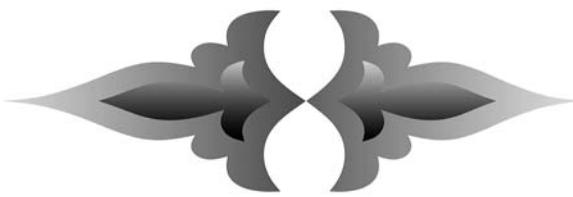
Susar hərdən söz dünyamda,
Gizli qalar öz dünyamda.
Hərdən olur, həmin anda,
Özümdən özümü danar.

ÖZ İŞİNİ ÖZÜN GÖR

Hər adama "qardaş" demə,
Qardaş arxadı, dayaqdı.
Hər adama "sirdaş" demə,
Sirdaş sırınlə oyaqdı.

Düşünmə hər adam sənin,
İşin üçün can yandırar.
Kim bilir öz işi üçün,
İş gedişin dayandırar.

Ürəyinə sirdaş de sən,
Qardaşına qardaş de sən,
Arxayın olub özünə,
Öz işini özün gör sən.

SÜLHİYYƏ MUSA QIZI

QAR ÇIÇƏYİ

(hekayə)

Çox erkən böyümüşdü. Özünü yaşıdan irəlidə hiss edirdi. Həmyasıdları ilə bərabər oxusa da, çox vədə onlarla fikirləri tən gəlmirdi. Bəzən yoldaşların özünü uşaqtək aparmasına gülərdi: "Onlar niyə belədirler?" və ərki çatana: "Sən niyə böyümürsən, niyə geridəsən, niyə uşaqsan?" sualları dilindəydi çox zaman.

Tay-tuşlarının düşüncələrinin geridə - uşaqlıqda qaldığına təəssüflənərdi: "Belə uşaqlarla torpaq almaq olar heç? Onların kişiləşməsi üçün bu qədər çox uzun zaman lazım olacaq" qənaətindəydi.

Tək yaşamaq da mümkün deyildi onun üçün. İstiqanlıydı, ünsiyyətcildi. O uşaqlardan kənarda darıxındı. Özünə yer tapa bilmirdi. Çox idi uşaqlıq aləmində olan dostları, yoldaşları. Nə etsin?..

Beləcə, o uşaq saydıqlarının əhatəsində çox erkən müdrikliyə doğru gedirdi. Bu cavan oğlan oxuduqları ilə bərabər müşahidələri ilə ömrün necə də su kimi axlığına şahiddi.

Qəribə məntiqə söykənən düşüncələri vardi Tamerlanın. İdmana, şahmata və bu kimi labirint gedis-lərinə insanın zamanını öldürməsi kimi baxardı. Vaxt qatılı kimi görərdi o işlərlə məşğul olanları. Bu qəribəliklər içinde dünya riyaziyyatçısı Evarist Qaluanın 20 yaşında dueldə öldürülməsi kimi mənasızlığa heyfislənərdi qəlbən. Ağlı almazdı belə bir ölmü. Üç günə öz biliyini dünyəvi elm aləminə sığışdırmasını əsil möcüzə sanardı. Gənc Evaristin yaralı ömrünün son akordlarına qibəsi vardi dərununda.

Gələcəyni önə çəkməsi - qanının axma sürətini saniyələrin, dəqiqələrin ölümə yaxınlığının ötmə sürətinə bərabərləşdirməsi heyrəti ağızını açıq qoyardı. Bu dünyəvi sehr-cəzb idi onun üçün. Üç gündə professorluğa bərabər riyazi əsərlər yazmasına

heyran qalardı... O uzaq dünyanın canlı və xəyalı özünü və indi də onu əhatə edən ruhuna. Bu ölümü o ömür sahibinə yaraşdırımadı heç: -"Yaşasayıd gör nələr yaradardı Evarist. Riyaziyyat elmini təzədən cəbrləşdirərdi. Bəlkə də təbiətin anormallıqlarını təsnifləşdirər, yeni elmi tənlik açmaları edər, hipotezlər düzənlər, aksiomalar verərdi", fikri zehnində ziqzaq cərəyanlar edərdi.

Evaristə dueldə atəş açaq adama xəyalı nifrəti sonsuzdu: "İnsanlığı və elmi öldürməkdi bu duel". O barədə düşünəndə gözləri hədəqəsindən çıxardı elə bil.

Tamerlanın könlü beləcə, uca səmalarda dolaşardı hər zaman. Cavabsız sualların ənginliyindəydi o. İstəməsə də kainatı xəyalı bir sirlə, sehirlə gəzib, olduğu mühitə geri dönərdi. Vaxt burulğanında sellər, sular ayaqlardı, okeanlar keçərdi sanki...

"Görkəmli adamların həyatı" kitabını az qala 10 dəfə, birnəfəsə oxuması da içindən hayqırın düşüncələrinə - xəyalı üsyənlərinə cavab tapmaqdı, bəlkə də...

Özünü bənzədə biləcəyi, elə özü yaşda gənc alim arayardı oxuduğu hər kitabın səhifələrində. Talelərin təsəlli yerində ümid axtarardı, inam gəzərdi özünə.

Bəzən beynini culğalayan o qəfil sualları da, cavablarını da tez özündən uzaqlaşdırardı. 20 yaşında cavanın ölüm fikri diksindirirdi, həyəcanlandırırdı onu. Ağlına gələnlərdən qorxurdumu, üzəndirirdimi, nə hiss edərdi tez də, çətin olmasına baxmayaraq fikrini ayrı səmtə çevirirdi Tamerlan.

"Bütün qanunları ilə qanunsuz həyat bu", deyib, başını müdriklər kimi silkələr, sanki onu yoran xəyallarını beynindən çölə atmaq istərdi.

Hər dəfə hiss ediləcək və görülə biləcək dərəcədə böyükürdü bu gənc. Ana doğmalığında itirdiklə-

rini çox vədə nənə-babasında tapardı. Atası ilə etik qaydalar zəminində sözü elə də alınan hesab edilməzdidi. Səbəbini izah edə bilməyəcəyi bir çəkin-gənlik vardi arada... Ancaq ata-ana ilahi varlıqdı - sözü qanun, fikirləri aşılmazdı - məntiqi ilə çox say-qılıydı böyüklərinə.

Babaya, nənəyə naz-qəmzə göstərməyə, ərkö-yünlük etməyə nə vardi ki...

O, nənəsinə bir cür, babasına ayrı sayaq bağlıydı. Dərdlərinin, daxili nisgillərinin ortağıydı hər ikisi. Anasızlıq taleyi ilə barış nöqtəsiydi onlar... "Mən ana istiliyində yoğrula bilmədim. Nənə, baba istiliyində yoğrulmaq da çətin, nə edim, bəxtin qapısında belə boyun bükmələr də varmış. Başa gələn çə-kilməliyidi" - müdrikanə fikirləri də ovutmurdu Tamerlanı..

Həyat isə axırdı, dünya öz oxu ətrafında şahlıq etməsindəydi.

Nənə də, baba da tanınmış həkimlərdi. Hər ikisi həm də böyük bir Tibbi müəssisənin məsul şəxsləri idi. Sənətləri üzrə hər ikisi baş həkimdi. Atası da, bibisi də bu ənənə üzrə təhsil alıb, çalışırdılar.

"Həyatda ən çox nədən xoşun gəlmir?" - suali verilsəydi hökmən, onlarla vaxt keçirmək istəyində qarşılaşlığı vaxt məhdudiyyətlərinin olmasından acı-acı söz açardı.

Tamerlanın bəlkə də, Rusyanın Voronej şəhərinə oxumağa getməsi də bu üzəndədi. Nənə, babasına və hətta, əvrəsinə bir etiraz formasıydı bu gediş qə-naəti... Demək çətindi indi...

...Tamerlan belə böyüyürdü. Tələsərək, sanki hərəsa qaçıb gedəcəkmiş kimi. Elə bil darıxdı uşaqlıqdan tez əl üzmək üçün. Bu istəyi, həvəsilə ahəngsiz günlərə qoşulub, bir birini əvəz etməyindəydi.

Tamerlan universitetdə tanış olduğu qızın ilk görüşdəcə evlənmək təklifini də uşaqlıqdan can qurtarmaq dərmanı sanırdı içindəki təbəddülətlərlə. Bu fikir onun sevənlərinin düşüncələrində "bəlkə, bu belə olmasayı, elə olardı"- deyilə biləcək bir effekt yaradırdı.

O gün öyrənmişdi ata olacağını. Valya ona utan-caq bir şəkildə: "Ata olacaqsan" deyəndə, əvvəl qu-laqları tutulmuşdu, sonra ürəyi bir anlıq döyünmək-dən qalmışdı. Sonra gözləri kipriklərinin "hücumuna" uğramışdı. Qəlbi bu döyüntü ilə işiq sürətini geridə qoymuşdu. Sanki qan dövranı

tərsinə axım edib başı ilə ürəyi arasındaki əlaqə-ləri kəsmişdi... Bilmirdi ağlasın sevincdən, yoxsa gülsün. Bir çalpaçıqlıq içindəydi Tamerlan.

...O gün çox qəliz və ağır bir gün-duyğusu vardi içində... Hər şey sevinc və kədərin dualizmində səs-sizlikdə idi.

Tezdən durub, həvəslə geyinmiş və Universitetə getmişdi. Hətta, tələbə yoldaşları ilə "ağır və ləngərli ciddilikdən "çıxaraq, onlarla nəşəli davranmışdı həmin gün. O tələbə yoldaşları ilə zarafatlaşmışdı.

O gün Tamerlan, həm də seminar dərsinə həvəslə cavab vermiş, müəllimlərin təqdirini qazanmışdı.

Nəşəli əhvali dərsdən çıxb əvinə yol alana qədər də davam etmişdi. Tamerlan, Valyanı və ata olmaq sevinci içində avtobusun arxa oturacağında əyləşmişdi. Hərəkət edən avtobusda

xəyalları ilə çox uzaqlara getmişdi iç aləmində. Uşağın varlıq sözü belə, onu bir günün içində daha da dolğunlaşdırılmışdı, daha da kamilləşdirmişdi.

Bir ata və ər kimi onu evə tələsdirən duyğuların içində dolub-daşındı Tamerlan. Bir sözlə, o öz içində, öz dünyasına siğmirdi həmin gün.

O, gözəl duyğuların və hissələrin hökmü altında döyünen ürəyinə - qış fəslində parlayan yaz dolu günəşli günə siğmirdi.

Düşüncələr, fikirlər sevinc qarışığı hislə onu evə tez çatmağa həvəsləndirir və tələsdirirdi. Quş olub uçmaq istəyirdi Valyanın yanına. İçərisində ehtiza-za gələn duyğularını onunla bölüşmək, istədikləri və gələcək planları haqqında onunla bölüşəcəkləri vardı. Evə tələsirdi gənc ailə başçısı.

Tamerlan, cazibəli və ahənrüba soraqlı fikirlərlə əlini başına dayamış və avtobusun pəncərəsində iz zalmış qarlı, buzlu şüşəni uzaq qalaktika sanıb ordan göz çəkmirdi. Haraları dolaşmırkı düşüncələri o an üçün.

...Asta və ləngərli köhnə avtobusu birdən arxası üstə çevirdilər. Partlayış oldu elə bil. Qəfil xırçıltı, dəhşətli səs və ağır bir zərbə onu pəncərədə fokuslanan və şəkli qalan uzaq qalaktikadan çölə tulla-mışdı. Onu şirin xəyallardan ayırmışdı. Tamerlanın zamanı yalnız gözünü dolandırıb ətrafi saniyələr boyu süzməyə yetmişdi.

Səs və baxış nöqtələrində dayanmışdı Tamerlan.

Bir ruh kimi isə onun qulaqlarında qəza anında qışqırınların, yardım üçün son nəfəs çəkənlərin və Tanrıni köməyə çağırınların - instiktiv olaraq bağıranların səsləri əks-səda verib donmuşdu.

Dəhşət saçan avtobusun parçalanmış hissələri arasında qalanların qanı qarın, buzlaşmış yolun üzündə al qırmızı rəngdə çiçək açmaqdaydı.

Peşimanlıq, çəşqinliq və ölüm saçan hadisə yerdə - faciə məkanında geriyə qar çiçəkləri qalırdı ancaq...

Ömrü yarımcıq qalanların qar üstündə qanı çiçəkləyirdi o gün...

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ, VƏTƏN BÖLÜNMƏZ

"Yaxşı ki, bəzi şairlər bu missiyani mənəvi borc bilirlər, çox ağır bir mövzuya dənə-dənə müraciət edirlər, ŞƏHİDLƏRin adlarını əbədiləşdirirlər. Heç bilsinizmi, o ağrı-acını yaza-yaza həmin faciələri yaşamaq necə dəhşətli və dözülməzdır?"

Əli bay Azəri

ESMİRA GÜNƏŞ

FƏLƏK ADLI ZALIMI

(Şəhid Sərxan
Əliyevin anasının
dilindən)

Səndən sonra ömrümün soldu sənli günləri,
Yel qanadında uçdu həyatımın illəri.
Sən şəhid olduğun gün zaman durdu elə bil,
O qədər laylay çaldı sənə bu ağız, bu dil.

Bu alışan bağrimi söndürmədi kəlmələr,
Kaş ki, balama həsrət nə haldayam görələr.
Görələr o məzarı necə yuyur göz yaşım,
Bu amansız həyatla indi necə savaşım?

Necə səbr edim axı, balamin yoxluğuna,
Kaş, cənnətdə qovuşa biləydim mən də ona.
Nə basardım bağrıma, körpəcə uşaq kimi,
Heç nəyə dəyişmərəm ona olan sevgimi.

O aldiğim nəfəsdi, indi havam çatışmir,
Bu buz kimi məzar da mənlə ontək danışmir.
Demir "ana necəsən?" heç soruşmur halımı,
Mən necə bağışlayım fələk adlı zalımı?

MƏNƏ BİR YOL GÖSTƏR

Şəhid Abdulla
Əhmədovun əziz
xatirəsinə

On iki il ümidi lə gözləmişdik yolunu,
Sən gəldin həyatıma, unutdum qəm-kədəri.
Nə biləydim sevincin gözü yaşı sonunu,
Varmış yaman günümün betərindən betəri.

Ay evimin dirəyi, mənim tək oğul payım,
Bu necə tale idi yazılıdı qismətinə?
Ay Allah, göyə çıxır indi mənim harayı,
Bala, ehtiyacım var sənin məhəbbətinə.

Necə dözsün ürəyim, necə səbr edim, Allah,
Balam məzar daşından boylanır hər gələnə.
Bu dərd asan dərd deyil, yükü ağırdır, vallah,
Bir ömürlük zülmdür, bu dərdləri bilənə.

Mühəribə mənim də söndürdü ocağımı,
Bircə oğul balamı torpaq aldı qoynuna.
Allah, niyə boş qoydun əbədi qucağımı,
Mənə bir yol göstər ki, necə qovuşum ona?

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ, VƏTƏN BÖLÜNMƏZ

QƏHRƏMAN QUBADIM

*Şəhid Qubad
Hüsür oğlu
Əliyevin əziz
xatirəsinə*

Anan sənin dərdinlə, tökür gözündən yaşı,
Şəhid olub vətənçün, bir bacının qardaşı.
Atanın ürəyində dərd üstə, dərd calanıb,
Sözlər od tutub yanır, sanki tonqal qalanıb.

Dözmək olmur, İlahi, körpələrin ahına,
Necə ümidi bağlayaqlı onların sabahına.
O qəhrəman atanın qaldı iki körpəsi,
Daha bir də heç zaman gəlməyəcəkdir səsi.

Bir də alıb qoynuna oynada bilməyəcək,
Bir də öpüb, oxşayıb, onlarla gülməyəcək.
Ömür boyu hər zaman sizlayacaq yarası,
Zamanla tək təsəlli olacaqdır anası.

O qadının bu yaşda parçalandı ürəyi,
Getdi ömür yoldaşı, getdi arxa-gərəyi.
İndi bəlkə hər gecə göz yaşıyla yatır o,
Çekdiyi əzabları ürəyinə atır o.

Son beşiyi görmədi atasının üzünü,
Çatdırı bilmədi ki, Qubad ona özünü.
Şəhid oldu igidim, zirvələrə ucaldı,
O qəhrəman oğuldan şərəfli adı qaldı.

07.11.2021

VƏTƏNI SEVİNDİRƏN BALAM

*Şəhid Emil Vaqif
oğlu İsgəndərovun
əziz xatirəsinə*

On bir gün xəbərsiz qalmışdım səndən,
Dedim ki, atana sevindir məni.
O sənin nəşini tapmışdı, bala
Dedi: Sevindirib oğlun Vətəni.

Qarabağ dərdinə sürtüb qanını,
Şuşaya azadlıq gətirib balan.
Sağalıb Vətənin yarası, amma,
Çətin ki, sağala ürəkdə yaran.

Oğlun şəhid olub, köçüb cənnətə,
Gözünün yaşları qurumaz daha.
Söndü evimizin yanar çırığı,
Biz necə tapşırıq onu torpağı?

Mən necə baxacam uşaqlarının,
Ata həsrətiylə baxan gözünə?
Mən necə susacam, hər baxışında,
"Bəs atam hardadır?" deyən sözünə.

Dünyamı dağdı, bala, bu xəbər,
Ömrümə, günümə kəsildi qənim.
Ay Allah, mən necə dözüm bu dərdə,
Kaş, elə bitəydi ömrüm də mənim.

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ, VƏTƏN BÖLÜNMƏZ

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ, VƏTƏN BÖLÜNMƏZ

YARIM QALAN HEKAYƏM

*Şəhid Elçin
Bayram oğlu
Aliyevin
xatirəsinə
həsr olunur*

QƏLBİMİN QƏHRƏMANI

*Şəhid Rüfat
Mustafayevin
əziz xatirəsinə*

8 illik ömrümdə yarı� qalan hekayəm,
Sənsiz qalan bu ömrü, söylə axı neyləyim?
Neyləyim ki, hər səhər sənsizliyə açmasın,
Neyləyim ki, gecələr yuxularım qaçmasın?

Mən bu qədər əzaba sinə gərdim səninçün,
Yoxluğunla alışır, yanır qəlb için-için.
Dərdlərimi deməyə tapmiram bircə həmdəm,
Sənsiz elə dayanır, bu yarının nəfəsi.

Övladıma baxıram, susuram haqsızlığa,
Necə üsyən eyləyim, axı bu qansızlığa?
Sənin yaran azdımı, bir də yara vururlar,
Min bir sınağa çəkib, qəsdimizə dururlar.

İçim parça-parçadı, dik dururam ayaqda,
Övladıma tək mənəm, gələcəkdə dayaq da.
Bu qədər yükü qoyub, necə gəlim yanına,
Bütün ömrü verərdim, mənimlə hər anına.

Şəhid yarı�, Elçinim, sindi ömür qələmin,
Bizə qaldı miras tək, sənin dərdlərin-qəmin.
Bu şərəfli adımla ömrü vuracam başa,
Bəlkə bir gün cənnətdə gəzdik səninlə qoşa.

Qəlbimin zirvəsində,
Yaşayan qəhrəmanım.
Sənlə bağlı göz yaşam,
Sənlə bağlı hər anım.

Sən ki Afət ananın,
Bircə balası idin.
Axı ömür keçdikcə
Onla qalası idin.

Ay ömrünü Vətənə,
Qurban edən şəhidim.
Bu dünyadan doymayıb,
Vaxtsız gedən şəhidim.

Bir ildir ki, ananın,
Yox gecəsi, gündüzü.
Axan göz yaşlarıyla,
Rüfətdirancaq sözü.

"Bala" deyib, məzara
Üz tutarmı analar.
Bu dərdi bizə verən,
Düşmənləri yanalar.

ŞƏHİDLƏR ÖLMƏZ, VƏTƏN BÖLÜNMƏZ

SƏN AĞLASAN - VƏTƏN AĞLAR

(Polkovnik-leytenant Ruslan Tağıyevin əziz xatirəsinə)

Əlimdə bir dəftər - gündəliyin var, Ruslan. Onu demək olar ki, hər gün nəzərdən keçirir, təkrar-təkrar oxuyuram. Xəzinə, möcüzə saydığım bu gündəlik vaxtilə hamının maraqla izlədiyi "Baharin on yeddi ani" filmini yada saldı.

Ancaq məsələ ondadır ki, burada söhbət bahar dan getmir. Zəfər günümüzə addım-addım yaxınlaşdığınız soyuq, çiçkinli-dumanlı payız günlərindən, payız anlarından söhbət açılır. Bir məsələ də oradadır ki, çox hissəsi romantik olan, təxəyyülə əsaslanan həmin filmdən fərqli olaraq, sənin payız anların tam real hadisələrə əsaslanır, romantikadan əsərə əlamət yoxdur. Adı bir şagird dəftəridir. Sənin nəfəsin duyulur, surətin canlanır, öz dəsti-xəttinlə bir çox şeylər yazılıb. Bəziləri cızma-qara şəklində, oxuya bilmirəm. "Hücum planları" da demək olar, gündəlik də, düşüncələr də, ancaq hamısı bizim üçün müqəddəsdir.

Qızığın döyüşlərdə də ölüm haqqında fikirləşmir-sən, qorxu-hürkü bilmirsən. Yalnız bir şey düşündürür səni; namərd düşmənin murdar ayağını torpaqlımızdan silmək.

Hücum mümkün olmayanda nə qədər kədərlənirsən, hey özünü danlaysan. Ancaq neyləyəsən ki, 30 ildə torpağı şırırm-şırırm zəhərləyən, möhkəmləndirən bu mənfur düşmən sənin fikirləşdiyindən də qat-qat hiyləgərdir.

Valideynlərindən dəftəri alan gündən onu özüm-lə gəzdirirəm. Səni sanki həyatda olduğun kimi hiss edirəm. Hər gün də məni qorxu hissi çulğalayır: Dəftəri itirərəm, və ya istəyərlər, artıq mənimlə həmsöhbət olmazsan. Xəyalımda, qəlbimdə dikəlt-diym o qəhrəman heykəlin uça bilər.

Bu dəftər mənə güc verir, təpər verir. Lakin ey ni zamanda ürəyimdə daş kimi yumrulanmış sözləri vərəqlərə "tökə" bilmirəm. Axı hansından başlayım ki, səni bənzərsiz şəkildə "vəsf" edə bilim, ürəyindəki o böyük odu, atəşi - Vətən məhəbbətini ifadə edə bilim.

Bu anda ən çox ürəyimi yandıran bir məqamı - sənin gündəliyində yazılan: "Mən içəri girəndə də, yola düşəndə də Anam ağladı", sözləri oldu. Elə bu

fikrinlə də üst-üstə düşən bir mahnının sözlərini xatırladım:

Ana bu gün şəhid oldum,

Ağlama sən!

Sən ağlasan: Vətən ağlar!

Hələ gənclik yaşını yarıya çatdırıbmış oğul?! Hardan yaranıb səndə ahillara məxsus bu dərin və müdrik düşüncə.

Ananın barmağına tikan batacağından qorxub çəkindirən bir gənc ölümün gözünə necə dik baxıb. Dünyada ən əziz nemət olan canını itirəcəyindən qorxmadan, hansı qəhrəmanlığın fövqündə durub ölümün özüne belə meydan oxuyub.

Hardan başlayım və insanları inandıra bilim ki, sən bu yaşında vətənin ağlamaması naminə qısa, lakin dəyərli ömrünü yanar məşələ, işiq dağına dön-

dərib əbədiyyətə qovuşmusan, min-min həmyaşidinla Azərbaycan adlı bir müqəddəs məmləkətin "imzalar içində imzasının" olduğunu dünyaya fəxr-lə bəyan etmişən. Bu həqiqət naminə, bütöv Vətəni qorumaq xatirinə öz səngərində mətin dayanaraq bir addım da geri çəkilməyib hansısa bir şairin misralarını ürəyinə qızıl hərflərlə yazmışan. Çünkü yaxşı bilirdin:

*Bu səngər məbəddir, pirdir, ocaqdır,
Bu səngər tarixə qovuşacaqdır.
Bu səngər bir parça Vətənə torpağı,
Bu səngər düşmənə sıpər, göz dağı.*

Və indi sanki qalmışam "yerlə göy arasında..." Hardan, nədən başlayım ki, Vətən daşına dönən o körpə ürəyindəki böyük odu, alovu, vətənpərvərliyi, eyni zamanda səmimiyyəti, humanizmi çatdırıbilim.

(Bəzən söz insan hissələrini izah etməkdə aciz qalır. Sözün aciz qaldığı səhnə...)

Çünkü sizin kimi yaşamaq eşqi ilə alışib-yanan, işıqlı gələcək naminə saysız-hesabsız arzularla dolu sinələrini Vətən torpağına dəyəcək zərbəyə sıpər edib mərdanə ölümləri ilə əbədiyyətə qovuşmuş övladlarımız mənən yaşamağa, tanınmağa, xatırələrinin əbədiləşdirilməsinə haqq edirlər. Çünkü biz hardasa əfsanə, nağıl olan hadisələrdən deyil, gündəlik həyatımızdan qırmızı xətlə keçən neçə min illik tarixə malik milli-mənəvi dəyərlərimizin ləya-qətli qoruyucusu olan sizin kimi real qəhrəmanlarımızdan söhbət açırıq. Bu da Azərbaycanın qəhrəmanlıq tarixinin salnaməsi olan daş bir kitabın yeni-yeni ölməz səhifələri olmaqla bərabər, ata-babalarımızın mənali həyatlarından, öyünd-nəsihətlərdən yetərincə bəhrələnən, düşmənə qarşı amansız, onu yerində oturtmağa daim hazır olan bir cəsur döyüş-

cünün simasında ölümün gözünə dik baxmış, dünyada ən şirin nemət olan canlarını "uf" demədən fəda etmiş hər bir Vətən övladının ruhu qarşısında mənəvi borcumuzu yerinə yetirəcək kiçik bir töhfədir.

Bu mənada son günlərini səciyyələndirmək üçün elə bilirom ki, bir xəzinə tapmışam. Sanki hər döyüşdə səninlə yanlayan durmuşam. Qələbəmizə sevinir, müvəffəqiyyətsizliyə kədərlənirəm.

Nə qədər ki, dəftər məndədir, sağlığına inanıram. Çünkü hər an, hər dəqiqə yazdıqlarını nəzərdən keçirirəm, sanki mənimlə həmsöhbət olursan:

-Gözüm öündə həyatın vərəqlənir: məktəblisən, ali məktəbi bitirib cəmiyyətə layiq şəxsiyyət olmaq üçün xəyalların var.

-Xəyallarındakı həyatı qurursan, vətənin layiqli qoruyucusu olursan və... o böyük məqama- şəhidliyə çatırsan.

Sənin üçün əlimə qələq alanda, bütün bunlarla bərabər, xəyalımdan kino lenti kimçi çox şeirlər, nəğmələr keçdi. Ancaq ən çox yadımda, yaddaşında qalan məşhur bir şeirin aşağıdakı bəndini münasib bilərək onunla başlamağı qərara aldım:

*Adını şeirlə mən alqışladım,
Sərv ağacı kimi ucaldı başım.
Sənin dastanını belə başladım:
Sağ ol, Vətən oğlu, sağ ol, qardaşım.*

Sözümə ustad Səməd Vurğunun alman-faşizmi ilə müharibənin ilk günlərindən qəhrəmanlıq göstərən İsmayıllı balası Kamal Qasımovə həsr etdiyi şeirdən misal gətirməklə başlamağım təsadüf deyildir, Ruslan. Çünkü sən də bu igidin mənəvi xələfi kimi, XXI əsrde Azərbaycan torpağının şöhrətli bölgəsi İsmayıllı yurdunun tarixinə igidlik imzası atanlardan biri oldun.

Gənc bir şairin aşağıdakı misraları nur olub, işıq olub neçə-neçə sənin kimi vətənpərvərin yolunu işıqlandırmış, qəlbindəki ən mötəbər hissələrin oyanmasına rəvac vermişdir:

*El yolu borana, qara düşəndə,
Yurdun ağ günüñə qara düşəndə,
Məmləkət balıqtək tora düşəndə
Hər kəsin Vətənə cihad borcu var.*

Bu müqəddəs borcun heç vaxt yaddaşından silinmədi.

Yeri gəlmışkən, bu anda Əliş Əvəz adlı bir şairin bir neçə il əvvəl yazdığını və o vaxt hamını düşündürən misralarını xatırlamaq istəyirəm :

*Yarımız müğənni,
Yarımız molla,*

*Yarımız şair.
Nəğmə oxuyuruq,
Dua eyləyirik,
Şeir yazırıq
Vətənə dair.*

*Bəs hanı vətəndaş -
Vətənə qurban gedəsi baş?!*

Şairin şeirinə, sorğusuna ən gözəl cavab 44 günlük Vətən mühabibəsində sizin kimi Azərbaycan oğullarının "Zəfər Günü"nə atdığı qəhrəmanlıq imzası oldu. Bu imzalar içində öz dəst-xəttin olduğuna görə Sənin üçün də bir ölməz söz "dastan"ı başlamaq istəyirəm. (Bu əsl dastan olmasa da, sənin dastana siğmaz həyatını əks etdirmək istədiyimə görə, bu kiçik yazı mənə dastan qədər əzəmətli görünür. Çünkü bu bir aysberqin üzdə olan tərəfidir. Əsl şücaətinə əks etdirmək üçün qələmin gücü yetməz. İnsan həyatına qarşılıq hansı söz yetər ki!)

Bəli, "dərin-dərin dəryalara cumub" fikirləşirəm: necə, hardan başlamaq olar? Çünkü ürəyimdə

Ancaq nə çarə ki, elə hey iti sürətdə axıb gedir, onlara yetib qələmə almağa imkan tapmaq olmur. Düşünürəm ki, sənin o bahar ömrünə elə şərəfli tarix, qəhrəmanlıq hopub ki... Onu qısa bir yazıya sığışdırmaq olmaz.

Aydın səma kimi göy gözlərini xatırlayanda göytürklərin məşhur ifadəsi yadına düşür: "Göy üzü çadırımız, günəş bayrağımız", - deyirdilər onlar.

Bir az da dərinliyə gedəndə "Dədə Qorqud" dastanlarında əks olunan, sanki bu günün "boyuna biçilən" bəzi məqamları andıran, sərhəd pozulanda gözətçi Bəkilin yan-yana elin igid oğluna - Qazan xana göndərdiyi ismarişi xatırlayıram: "Özünü yetir, yetməzsən, sərhəd pozular, qız-gəlinim əsir gedər".

(Fikrimə qüvvət olaraq indi razılaşmadığım bir məsələni xatırlatmaq istəyirəm. Adətən, biz ədəbiyyatın tərifini söyleyəndə qeyd edirik ki, həyatı obrazlarla əks etdirən söz sənətidir. Lakin o, həyatın fotosu deyil, yüzlərlə hadisə ümumiləşdirilərkən ədəbi əsərə götürülür. Doğrudan da, bunun həqiqət

nakam ömrünlə bağlı qəm notları üzərində "köklənmiş" dərindən-dərin bir nisgil, bir həsrət var. Sənə layiq (hərçənd ki, o sözlər hələlik çətin tapılar) ürəkləri titrədəcək səni sən kimi, olduğu kimi səciyyələndirəcək söz tapıb yazmaq, mirvari kimi "ipə-sapa düzəmək" istəyirəm.

Bilmirəm ki, qısa, lakin dastanlara siğmayan həyatın üçün əlvən "söz ilməsi"ni harda başlayıb harada qurtarım ki, həyatının "naxışları"nın bənzərsizliyini hamı görsün, hiss etsin. Fikirləşdiklərim isə coşqun dağ çayı kimi elə hey axıb gedir. Bu fikirlər bir-birindən maraqlı, dəyərli, ürəyə nüfuz edəndir.

olduğunu dəfələlə yəqin etdik. Ancaq yenə bu 44 günlük Vətən mühabibəsi bir çox məqamlarda olduğu kimi, inandığımız həqiqətləri təkzib etdi. Bu mənada mənəviyyatımızın "güzgüsü", ümumdünya mədəniyyətinin ən qiymətli incilərindən biri, məhəbbətin və qəhrəmanlığın misilsiz tərənnümçüsü kimi, bir parlaq ulduz tek şəfəq saçan "Kitabi - Dədə Qorqud" dastanlarını xatırlatmaq kifayətdir ki, ədəbiyyatın elə həyatın əsl fotosu olduğunu sübut edək. Ruslanın tapdanan sərhəddimizin harayına yetişməsi Qazan xanın qəhrəman hərəkətinin təkrarı deyilmi ?!)

Laçına - Vətən sərhədinə yolun göytürklərin: "Göy üzü çadırımız" (bu sənin gözlərin üçün), aparlığı azadlıq müjdəsi isə "Günəş bayraqımız" ifadələrinə necə də uyğun gəlir. (Bizim üçün sönməz Günəş olan Vətənin bayrağı Laçında dalğalanır).

Və döyüş dostların, sonuncu şahidlərin də deyirlər ki, şəhadətə qovuşanda üzündə bir günəş təbəssümü, günəş nuru vardi. Sanki bu təbəssüm uzun illərin həsrətinə son qoyulduğuna görə, Vətənin bütövləşməsini görüb "qonmuşdu" o saf, təmiz, uşaq arzulu, uşaq gülüşlü simana. Eyni zamanda, Qazan xan timsallı oğulların bugünkü nümayəndəsi! Sən o möcüzəli qəhrəmanların cərgəsində canın, qanın bahasına vətən sərhədini birləşdirib, bizi illərin xəcalət hissindən qurtarıb heysiyyətimizi özümüzə qaytarmadınmı?!

"Tanrı sevimililərini ruhlar aləminə tez qovuşdur", - dahi Menandrın bu fikri sanki sənin də boyuna "biçilib" əbədiyaşar ruhuna həmişə minnətdar olacağımız, qədim və ulu bir yurdun - İsmayıllı torpağının mərd yetirməsi, igid oğlumuz - polkovnik-leytenant Ruslan Tağıyev. Sənin qısa, lakin mənalı həyatına "güzgü tutmaq" istəyəndə yaddaşında müxtəlif "lövhələr" canlandı. O lövhələrdən birində ömrünü dərin-dərin dəryalara bənzətdim. O dəryanın suyuna isə həyatının ayrı-ayrı məqamlarını saysız-hesabsız dağ çaylarının - irmaqların bolsulu nəhrlərə qovuşan təmiz suyunu əks etdirməklə mənalandırmaq istədim. Bu anda ustad Şəhriyarın çox dəyərli misralarını da xatırladım:

Bir insan köçürsə, dünyadan əgər,

Sən elə bilmə ki, tək bir can gedər.

Hər sənən baxışda saysız diləklər,

Hər kiçik tabutda bir cahan gedər.

Cahan boyda bir yükü çıynamızdən götürüb özünü bir tabuta məhkum edən şir ürkəli, şir biləkli OĞUL! Heç bilirsənmi nələr oldu?!

Bir anlıq Şəhidlik xəbərini alan el-obamızı düşündüm. Bu həsrətdən əvvəllər də neçə-neçə ığidin "acı" xəbərini alan Babadağın müqəddəs "qaşları çatıldı", tarixlər şahidi Girdimanın suları şahə qalxdı, dağlarımızın vüqarlı qartalları əngin səmalarda süzmədi, zümrüd meşələrimizin piçiltili "bayatıları" oxunmaz oldu, Lahicin alma bağları, Qubaxəllinin nar ağacları kədər "selinə" qərq oldu, Niyalın xəfif mehi nisgilli nəğməyə çevrildi, Vətən torpağının bülbüdü, torağayı, kəkliyi ötmədi, çəmənlərimizin allı-güllü gül-ciçəyinin rəngi saraldı və sadalaya bilmədiyim nələr, nələr oldu.

El-obamızın intəhasız dərdinin bu lal sükutunuñ əvəzinə, sənə bir nəğmə - ağı qoşmaq istədim... Fəqət... BACARMADIM...

İlk olaraq, hələ üzündəki gənclik təravəti solmayış, qara şəvə saçları çözülməmiş bir el qızının -həyat yoldaşının ürəyində sənə yalvarışını da dirləməyə cəhd etdim ki, ürəyimdəki söz "yükü"nün buzu ərisin:

Bir gün yuxuma gəl, sakit, ahəstə,

Gülümsər üzünü qəribsəmişəm.

Könlüm intizarda, qulağım səsədə,

Mehriban səsini qəribsəmişəm.

Bu da kömək etmədi.

Ancaq sonra fikirləşdim ki, hələlik bu böyük yanğını, dərdi, ələmi nakam ömrünə bir nağıl "qoşmaqla" ifadə etmək olar. Adını isə belə qoymağın qərara aldım:

Fuad oğlu Ruslanın nağılı

İnanıram ki, o, illər, qərinələr ötsə də, dildən-dilə keçəcək, uşaqların ən sevimli "nağıllı" çevriləcəkdir:

Biri vardi, biri yoxdu. Uzaqdan uca-uca dağları goylərə meydan oxuyan, laləli-nərgizli düzəlli ilə insəni heyran qoyan İsmayıllı məmləkətinin Quba-xəllilli adlı abad bir obasında Fuad və Lətifə adlı iki gənc yenice ailə həyatı qurmuşdular. İkisinin də hər bir gəncə xas olan gələcək haqqında özlərinə məxsus arzuları, istəkləri, ümidi, düşüncələri vardi. Ən böyük arzuları isə övlad-uşaq sahibi olmaq, onları xoşbəxt və firavan boy-a-başa çatdırmaq idi.

Tanrı istədiklərini ürəklərində qoymadı. İstəklərinə uyğun olaraq, düz bir ilin tamamında -1982-ci ilin 12 iyununda ailədə bir oğlan uşağı dünyaya gəl-

di: uşaqın zərif cismi göylər kimi dərin, masmavi gözləri vardi. Ata uşağı çoxdan fikrində tutduğu bir adı verdi: Ruslan Bu, hamının ürəyincə oldu. İlk uşaq ailəyə, qohum-əqrabaya bolluca sevinc gətirmişdi. Hami bu sevimli uşağı oxşamaq, əzizləmək istəyirdi. Beləcə, günlər aylara döndü. İl tamam olanda o artıq yeriyir, həm də danişa bilirdi.

Böyüdükcə ən maraqlı, xoşladığı işlərdən biri babasının müharibə xatirələrini dinləmək idi. Sərbəst cümlə qurmağa başlayanda isə özündən müharibə "fantaziyaları" uydururdu", tullanıb təyyarədən belə yapışdım", "düşməni belə vurdum, belə yixildim" və s.

Uşaq dili ilə anlatdığı bu "uydurmaları" evə gələn qonum-qonşuya, qohum-əqrabaya da o qədər xoş gələrdi ki, onu dinləməmiş dağlışmazdır. Ən çox da atasını təqlid etməyə, onun kimi oturmağa, durmağa, iş görməyə çalışardı. Hətta bir dəfə o qədər yerə çatmışdı ki, müvəqqəti yerə qoyulan çəkicilə vurub barmağını əzmişdi.

Uşaq olsa da, kiminsə köməyinə gəlmək onun "şakəri" idi. Bir gün gözlənilmədən gələn qonağı qarşılamaq üçün tələsə-tələsə ev-eşiyi səliqəyə salmağa çalışan anasına kömək edərkən "mamaya kömək lazımdır, mamaya kömək lazımdır", - deyə həyecanla vurnuxaraq gah qab-qacaqdan, gah xalçapalazdan yapışmışdı.

İki yaşına 3-4 ay qalmış bacısı Bənövşə dünyaya gələndə ən çox sevinən, uşaq marağın ilə saatlarla ona tamaşa edən də Ruslan idi.

Günlərin birində 4 yaşı tamam olanda atasının işi ilə əlaqədar rayon mərkəzinə köçəndə və anası da iş çıxmış olanda, körpə Ruslanın da özünəməxsus öhdəlikləri yarandı: verilən tapşırıqlara ciddi əməl etmək. Həmin dövrdən də Ruslanda səliqə-sahman gözləmək, nizam-intizama tabe olmaq, öhdəliklərə ciddi əməl etmək (balaca bacısından göz-qulaq olmaq) və s. kimi xarakterik xüsusiyyətlər formalaşmağa başladı.

Ən çox xoşladığı işlər insanlarla ünsiyyət qurmaq, doyunca danişmaq, atasının iş yerinə getmək, nümayişlər zamanı onun boynunda tribuna öündən keçmək idi.

Nəhayət, çox arzuladığı məktəb yaşı çatdı. Şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbinin rus bölməsinin I sinfinə qəbul olundu. Lakin hadisələr öz axarınca getmirdi. Məlum Qarabağ hadisələri başlamış və böhran getdikcə dərinləşirdi. Hadisələrin inkişafı ilə əlaqədar rus bölməsində dərs deyən bəzi müəllimlər Azərbaycandan getməli olmuşdular. Həm bu səbəbdən, həm də milli oyanışın cəmiyyət qarşısında

qoyduğu tələblərə görə, Ruslan II sinifdən şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbinə keçdi. Ancaq onun bir il rus bölməsində oxumağı kifayət etmişdi ki, televizorda rus dilində gedən verilişləri tərcümə edə bilisin.

Ruslan həm də istiqanlı uşaq idi. Anası işdə olan da qonşuları Zinyət xala onlara nəzarət edir, qayğılarını qalırdı. O da, ömrünün sonuna qədər bunu unutmamışdı. (Hər məzuniyyətə gələndə mütləq bir günlüyü də olsa, bu ailəyə baş çəkirdi. (Sonralar onların bir oğlu da Ruslanın yolu ilə getmiş və hərbi olmuşdur).

Atası rabitəçi idi və rabitə qovşağı işçiləri üçün tikilən binada yaşadıqlarına görə, hamı bir-birini tanıydı. Ruslan da qonşu uşaqları arasında ən böyükü id. Bu faktın özü də uşaqların onu bir örnək, bir nümunə kimi qəbul etməyə bəs edərdi. Və bu üzündən təbəssüm əskik olamayan uşaq qarşı, uşaqların (balacaların da, böyüklərin də) istək və məhəbbəti elə o illərdə formalaşmağa başlamışdı, sonralarda davam etmişdi. Lakin bütün bunlarla bərabər, özünə məxsus xarakterik cəhətlər də vətənpərvər, cəmiyyətə layiq şəxsiyyət kimi formalaşmasında az rol oynamadı.

Ruslanın hər gəlişi məhəllədə böyük sevincə səbəb olurdu. Çünkü biridilər ki, Ruslan gəlibəsə, mütləq onlarla bir yerdə olacaq, maraqlı tədbir təşkil edəcəkdir.

Hamının gözünün qabağında tarixi hadisələr baş verir, bu da uşaqların yaddaşına hansı şəkildəsə həkk olunurdu.. Görünməz düşmənə qarşə olan nifrot hissi də, o illərdən Ruslanın qəlbinə yol açmışdı. (Baxmayaraq ki, o çox zərif, vuruşmayı, dalaşmayı sevməyən, ən çox ədalətə, nizam-intizama, hədsiz səliqə-sahmana meyilli biri idi. Buna görə ətrafi bir sevgi haləsi ilə dolu idi: istər qohumlar, istərsə də qonşular tərəfidən çox sevilirdi).

Ruslanın orta məktəb illərinin hər günü də maraqlı və məzmunlu idi. Ancaq rast gəldiyi hər bir problem zamanı ədalətli mövqeyi ilə seçilir, haqsızlığa dözə bilmirdi.

Dərslərini yaxşı oxumaqla bərabər, məktəbdə keçirilən saysız-hesabsız tədbirlərin (xüsusən də vətənpərvərlik mövzusunda) fəal iştirakçısına çevrilmişdi. Bunu bütün qəlbi və ruhu ilə hiss etdirirdi.

Yuxarı siniflərdə hələ yeniyetmə ikən yazdığını "Biz Azərbaycanın gələcəyik" adlı inşasında onun yüksək vətənpərvərlik hissi ilə döyünen qəlbini görürük: "O necə qənirsiz gözəldir ki, hamı istəyir onu sevsin, əzizləsin, canı, qanı bahasına da olsa, qorusun, laləzara döndərsin. Bu, mənim doğma Vətə-

nim, bənzərsiz təbiəti ilə dünyaya meydan oxuyan, şanlı tarixinin hər səhifəsi qəhrəmanlıq salnaməsi olan Odlar yurdu doğma Azərbaycanımızdır.

Zaman-zaman xalqımızın həyatına saysız-hesabsız qanlı, fəlakət və faciələrlə, əzab və işgəncələrlə, eyni zamanda bənzərsiz igidlik və qəhrəmanlıq, hünər, cəsarət və rəşadətlə dolu tarix yazılmışdır.

Məhz, bunların sayəsində XX əsrədə xalqımızın arzusu çin olmuş, müstəqillik qazanmışdıq. Yenidən çətin əldə olunan azadlığın dadını hiss etdiyimizə görə X.R.Ulutürkün təbirincə desək, onu heç kəsə güzəştə gedən deyilik:

*İstəsin, balamı verərəm ona.
Üzərəm, laləmi verərəm ona.
Ağzımın dadını, gözüm odunu,
Çayımı, selimi verərəm ona,
Vermərəm göylər boyda azadlığımu.*

Lakin tarix dəfələrlə sübut etmişdir ki, xalqın əvəzsiz sərvəti olan müstəqilliyyin qorunması onun əldə edilməsindən qat-qat ağır və mürəkkəb vəzifədir. Bunun nə demək olduğu 28 aprel 1920-ci il əvvərilişindən bizə məlumdur. Ona görə də, elə etməliyik ki, şüara çevrilmiş aşağıdakı həqiqəti qoruya bilək: "Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz!" Bunun üçün bizim, böyükən nəslin üzərinə çox vacib məsələlər düşür. Şair bu fikri ürəyimizcə ifadə etmişdir:

*Yurdum daşları da, qalxsın ayağa,
Yüz dəfə dirilsəm, ölsün bu canım.
Fərəhlə üzümü sürtüm torpağı
Deyim: "Gözün aydın, Azərbaycanım".*

*Rədd olsun naməndlər, çəkilsin alçaq.
Tərtəmiz bir nəsil gəlir sabaha.
Xainlər əzilib tapdalanaçaq.
Baş qaldırmayacaq onlar bir daha.
Çünkü döyüşlərdə mərdik, mətinik
Biz - Azərbaycanın gələcəyi yik."*

Ruslan dərslərinə məsuliyyətlə hazırlaşmaqla bərabər, fiziki sağlamlığının da qeydinə qalır, mütemadi olaraq idmanla məşğul olurdu. Dəfələrlə yarışların qalibi olmuşdu. O, məktəblər arasında keçirilən hərbi-idman yarışlarında da həvəslə iştirak edirdi. Hətta bir dəfə təhsil aldığı şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbi hərbi-idman oyunlarının Respublika yarışında iştirak edərək fəxri 3-cü yerə çıxanda, Ruslan da "Ən yaxşı atıcı" mükafatına layiq görülmüşdü.

Nəhayət, orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirib, qəbul imtahanlarında kifayət qədər sevindirici bal toplayaraq (545 bal) H.Əliyev adına Azərbaycan Ali

Hərbi Məktəbinə qəbul olundu. Burada oxuduğu illərdə ondakı vətən sevgisi, xalq sevgisi daha da kamilləşdi. 2003-cü ildə həmin ali məktəbi Qoşun kəşfiyyatı ixtisası üzrə bitirdi.

Nəhayət, kursantlıq illəri başa çatdı. 2003-cü ildə "leytenant" hərbi rütbəsi ilə Bakıda qalib işləyəndən sonra, 2004-cü ildə Naxçıvan korpusuna təyinat aldı. Ailə ilə ilk uzunmüddətli ayrılıq başladı. Ancaq qış aylarında məzuniyyətə gələ bilirdi. Buranın sərt təbiəti səhhətinə təsir etsə də, o tezliklə bacarığı, qabiliyyəti, iradəsi və çalışqanlığı ilə komandanlığın rəğbətini qazandı. Bir çox yaddaşalan hadisələrin fəal iştirakçısına çevrildi. Hətta bir dəfə digər yoldaşları ilə birgə hazırladıqları əməliyyat nəticəsində bir gecə içərisində 500x2000 m ərazi düşməndən geri alınmışdı. Bu əməliyyata görə Ruslana vaxtından əvvəl "kapitan" rütbəsi verilmişdi.

Ruslanın qətiyyəti, nizam-intizamı ailə həyatı quranda da özünü göstərdi. Sevdiyi qızla evlənəndə hər kəs onun məntiqi fikirləri ilə sözsüz razılaşmalı oldu. Həmin vaxt atanın ürəyi fərəhlə döyündü: Deməli, o, ailə başçısı olmağa, özü öz "dövlətini qurmağa" hazırlıdır, bundan sonra hər işdə onunla məsləhətləşmək, fikirlərini öyrənmək vacibdir. Belə inamlı məsləhətləşmələrin birində Ruslan bacısının həyatını xilas etdi. (Əməliyyat olsa idi, hadisələr başqa cür olardı)

Bələliklə, illər keçdikcə Ruslan da yeni vəzifələrə təyin olundu. 2003-2004-cü illərdə Silahlı Qüvvələrin Təlim və Tədris mərkəzində dinləyici, ardınca müvafiq olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasında "N" sayılı hərbi hissədə taqim kimandiri, kəşfiyyat bölümünün komandiri, kəşfiyyat bölmə rəisinin köməkçisi və kəşfiyyat bölməsinin rəisi vəzifələrində xidmət etdi. Lakin harada olur-olsun, hansı vəzifədə işləyir-isləsin peşəkarlığı, bacarıq və nizam-intizamı ilə rəhbərliyin rəğbətini qazanmaqdə davam edirdi. Növbəti məzuniyyətə gələndə valideynlərinə fərəhlə belə hadisələrindən birini danışdı: "Bir gün bütün zabitlər cərgəyə düzülüb korpus komandirini (general Kərəm Mustafayev) qarşılayırdı. General cərgənin önündən keçib mənə çatannda dayandı, əlini ciyinimə qoyub: "Necəsən, Tağıyev" deyə mehribanlıqla gülümsündü, mənim kefi mi xəbər aldı". Bu, Ruslanın öz işində qazandığı hörmətin bir nümunəsi idi. Onun hərb həyatında belə nümunələr saysız-hesabsız idi.

Nəhayət, 2012-ci ildə təhsilini davam etdirmək (bu günü magistr dərəcəsində) üçün yenidən Bakıya dönür. 2014-cü ildə təhsilini başa çatdırır. Bu zaman artıq onun ailəsində Fuad və Polad adlı 2 oğlan

uşağı böyüyürdü. (onların hər ikisi, sonradan anadan olan qızı Nuray da İsləmçılıda dünyaya gəlmışdi-lər).

Ruslan təbiəti çox sevirdi. Məzuniyyətdə olarkən ailə ilə tez-tez açıq təbiətdə - məşədə, dağda vaxt keçirməyə tələsərdi. Eyni zamanda məhəllə uşaqları ilə futbol, atası ilə tennis oynaması sevərdi.

2014-cü ildə Akademiyani müvəffəqiyyətlə bitirib artıq "mayor" rütbəsində Şəmkir korpusunda "N" sayılı hərbi hissəsinin kəşfiyyat rəisinin köməkçisi vəzifəsinin icrasına başladı.

Naxçıvan elini qarış-qarış gəzib-dolaşan, dağına, daşına bələd olan Ruslan, artıq ölkəmizin digər bölgəsini yaxından tanımağa, sevməyə başladı. Atalarının çox gözəl sözü var: "Dostunu göstər, deyim sənin kim olduğunu!" O, burada qəlbinə yaxın bir çox vətənpərvər insanla tanış oldu. Bu tanışlıq bir çoxları ilə səmimi və qırılmaz dostluğa çevrildi: Xüsəsən, üreyi vətənpərvərlik hissi ilə yoğrulan Polad Həşimovla yaxınlığı Ruslanda bir çox müsbət xarakterik xüsusiyyətlərin yaranmasına və möhkəm-lənməsinə kömək göstərir.

Polad Həşimov şəhidlik zirvəsinə ucalanda məzuniyyətdə olan Ruslan generalın qəhrəmanlığından, mətinliyindən, vətən və nizam-intizam sevgisindən, iradəsindən, səmimiliyindən, alicənablılığından, ailəcanlılığından və s.-dən o qədər yana-yana, ağızdoluşu danışındı ki, sanki ətrafdakılar da onunla həmişə ünsiyyətdə olmuşdular. (Hətta atası gecə P.Həşimovu yuxuda görmüşdü).

Ruslan həmin vaxtlar feysbuk səhifəsində belə bir yazı paylaşmışdı: "İndiyədək çox qəhrəmanlığın olub, görünür şəhidlik general olandan sonra qismətmiş. Sənin qisasını almağı Allah bizə nəsib etsin".

Ruslanın Şəmkir həyatında valideyləri də var idi. 2-3 aydan bir bayramları orada birgə keçirirdilər.

Heyvanlara qarşı onda mərhəmət hissi çox güclü olduğuna görə, belə görüşlərdən birində saxladığı sahibsiz itləri də rayona aparmağı israrla təkid edirdi.

Ruslan 2017-ci ilin 20 fevral tarixindən Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Kəşfiyyat İdarəsinin baş zabiti vəzifəsinə təyinat aldı. Onun əksər günləri, demək olar ki, bölgələrdə keçirdi. (İş yerləri tez-tez dəyişsə də, sabit qalan çox şeylər vardı: İşinə dərin məsuliyyət, möhkəm nizam-intizam, yüksək vətənpərvərlik hissi). Burada da, həmişə onun işindən razılıq edilirdi. Buna baxmayaraq, o öz üzərində daim çalışır, hərbi, siyasi biliklərini artırmağa arzusunda idi. Odur ki, bu məqsədlə 2019-cu

ildə ikili razılışma əsasında Çinin Pekin şəhərində təhsilini davam etdirib və Çin Xalq Qurtuluş Ordusunun Milli Müdafiə Akademiyasının 68-ci ali komandəli kursunu uğurla bitirib, diplomla geri qayıdır.

Ruslan bunula da kifayətlənməmiş və Türkiyənin Savunma Universiteti ATASEREN-də təhsil almaq şansı yaranan kimi, öz namizədliyini irəli sürmüştə və lazımi sertifikatları almışdır. 2020-ci ilin avqust ayında İstanbulda gedib şifahi müsahibədən də keçib geri qayıtmışdır. Artıq sentyabrın 29-da təhsili ni davam etdirəcəkdir. Lakin həmin vaxta bir həftə qalmış məzuniyyətə göndərildi, elə bu müddətdə də ikinci Qarabağ müharibəsi başlandı.

Həmin vaxta qədər xidmət etdiyi dövr ərzində hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəf və vicdanla yerinə yetirdiyi üçün Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamları ilə bir sıra təltifləri olmuşdu:

"Qüsursuz xidmətə görə" binci dərəcəli medal (2021)

III dərəcəli "Hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə" medalı

III dərəcəli "Qüsursuz xidmətə görə" medalı

II dərəcəli "Qüsursuz xidmətə görə" medalı

"Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 90 illiyi" yubiley medalı

"Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 95 illiyi" yubiley medalı

"Azərbaycan Ordusunun 100 illiyi" yubiley medalı

24.09.2020-ci il tarixdə Ağcabədiyə 929 nəfər əsgər aparır. Bir ay müddətindəki döyüşdən sonra sənədlərlə bağlı Bakıya gəlməli olur. Sənədləri Nazirliyə təhvil verəndə, 777 nömrəli Hərbi hissə kəşfiyyat rəisinin yaralanması ilə əlaqədar yerinə Ruslanı göndərməyi qərara alırlar.

23 oktyabrda Bakıda yaşayan qohum-əqraba başına toplaşır. Həmin vaxt bibisi oğlu kapitan-pilot Səyyub da orda olur. Söhbət əsnasında məlum olur ki, Ruslanın verdiyi koordinatlarda olan düşmən obyektlərinin bəzilərini Səyyub (helikopterdə atıcı) vururmuş.

24 oktyabrda valideylərinə zəng vurub gələcəyini bildirir. Həmin gün hamiya cəbhədəki vəziyyət barədə çox optimist məlumat verdi. Ordudakı ruh yüksəkliyindən, xalq - ordu birliyindən, əhalinin orduya dəstəyindən fəxrələ danışdı. Lakin söhbət əsnasında "Daha nizamlı, mütəşəkkil olsaydıq, itkilərimiz iki-üç qat aşağı olardı", - deyə yana-yana qeyd

etdi.

Anasının təkidi ilə gecə qalmağa razı olan Ruslanın narahatlığını görən atası, ona durub uşaqlarının yanına getməyi məsləhət görür. Maşına minəndi ata, anasının "Özündən müğayət ol", - qəhərli tövsiyəsinə inamla: "Hər şey ola bilər, hər şeyə hazır olamq lazımdır", - cavabını verir və maşından bir dəftəri (həmin gündəlik dəftəri) çıxarıb atasına göstərib: "Evə qoyacağam", - deyir və sonra oxumağı məsləhət görür.

25 oktyabr səhər tezdən zabit yoldaşı mayor Taleh Kərimova zəng edib tələsməyi məsləhət görəndə o, cavabında zarafatla: "Ruslan, yadindamı orta məktəbdə sevimli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin "Həyat, sən nə şirinsən" şeirini keçirdik. Orada iki yüz il yaşayan loğman da bir neçə saniyə vaxt qazanmaq üçün Əzrayıldan canımı yaxın çəmənlilikdə almağı xahiş edir. İndi biz də bir azca ləngiyək və ölümün acığına həyatın "dadını çıxaraq", - deyib. (Sanki artıq öncəki hadisələri hiss etmişdilər).

Nəhayət, vidalaşış günortadan sonra Füzəliyə yola düşürlər. Vidalaşarkən həyat yoldaşı ayaqlarına yixilib yalvarır ki, balalarının xatirinə özünü qorunur. Ruslanın isə son sözləri bu olur: "Mən heç bir şəhiddən artıq deyiləm. Onların da övladları var. Hər şeyə hazır olmaq lazımdır. Onu da bil ki, mən səni yixılmış görmək istəmirəm, mətin ol, dözümlü ol, iradəli ol"

Axırıncı SMS-lərin birində isə həmin fikri təkrarlayaraq yazırırdı: "Möhkəm ol! Hər şeyə hazır, qürrulu olmalısan. Qismətimdə şəhid olamq varsa, buna da hazır olmalısan. Şəhidlərimizin heç birindən artıq deyiləm. İndi bir az təhlükəsiz işlərlə məşğul olsam da, sabah harda olacağım bəlli deyil. Səndən çox xahiş edirəm, iradəli ol".

Burada Çex xalqının qəhraman oğlu Julius Fučíkin vaxtı ilə dediyi sözləri xatırladı: "Qoy gələcəyin oxucuları bilsinlər ki, müharibədə adsız qəhrəman olmayıb. Onların hər birinin özünə məxsus siması, arzuları, ümidi ləri olub. O qəhrəmanların hər birinin vətən naminə fədakarlığı, adı tarixə düşmüşlərin fədakarlığından az deyildir".

Ruslangıl 25 oktyabrda Horadızə çatıb bir gecə orada qalıblar. (Ola bilsin ki, gündəliyinin son səhiyəsini orada yazıb).

26 oktyabrda zəng edib maşını hara qoyduğunu izah edəndə atası sözünü kəsib: "Gəlib maşını özün götürərsən", - deyib.

Bəli, Ruslan harda olur olsun, bir gün Vətəni, eləbəsi naminə şəhid ola biləcəyini düşünür, bu fikir onu daha qətiyyətlə irəliyə səsləyirdi. O, bu yoldan

dönə bilməzdi. Çünkü onu Ana Vətən çağırırdı. Çünkü bu, 30 ildə heysiyəti tapdalanan Vətənin səsi idi. Ruslan bu ulu səsə biganə qala bilməzdi.

Nəhayət, 26-sı günü onları aparan maşın Talehi Qubadlıya, Ruslanı isə Güləbürdə (Laçın) düşürür.

Laçına gedəndən sonra 3 gün ondan heç bir xəbər-ətər gəlmədi. Növbəti gün əlaqə saxlayanda, atası, təhlükə varsa, zəng etməməyi məsləhət görüdü. (Çünki əsgərlərinə müraciətlə dediyi sözləri eșitdi: "Dağın dibinə çəkilin, məsafə saxlayın").

Valideynləri noyabr ayında məzuniyyətə çıxıb Bakıya getməyi planlaşdırmışdılar. Yolüstü Kürdəmirdə olanda (bacısı orada yaşayır) Ruslan zəng edir, anası və bacısı ilə xeyli danışır və hər şeyin qısa vaxtda və xoş sonluqla bitəcəyini deyir.

Növbəti gün dua üçün əlləri göydə olan və Qubboxillili kəndindəki ailə məzarlığını ziyarət edən ata, əbədiyyətə qovuşmuş əzizlərindən də kömək diləyir: "Siz haqq dünyasındasınız, biz isə nahaq dünyada. Bilmirəm sizin ordan nə köməkliyiniz dəyə bilər? Ancaq əlinizdən nə gəlirsə, edin ki, Ruslanımız sağ-salamat evinə dönə bilsin". (Sən demə, həmin dəqiqələrdə həyatının son anlarını yaşayırmış. Ruhların da "köməyi" onu baba "ocağında" qarşılıqla olub).

Babası xoş əhval-ruhiyyə ilə yaxşıca gəzdirdiyinə görə Polad o günü: "Unudulmaz" adlandırmışdı. Və sonra alındıqları acı xəbər sübut etdi ki, doğrudan da, bu onların Ruslanla bir dünyada nəfəs aldıqları sonuncu unudulmaz xoş gün imiş.

...Laçında olduğu müddət ərzində o, gecə saat 3-4 radələrində kəşfiyyat məlumatları toplamaq, azad olunacaq ərazilərdə texnikanın keçə bilməsi məqsədilə tabeliyində olan əsgər və zabitləri, həmçinin könüllü bələdçiləri qruplara bölür, tapşırıqlar verir, əlaqə yollarını göstərir, sonra isə yola çıxırırlar.

R.Tağıyev orda olduğu qısa müddət ərzində Laçının Güləbürd, Səfiyan, Arpagədik Xanalar, Sudərəsi, Aşağı Fərəcan, Xocavəndin Çaylaqqala və s. yaşayış məntəqələrinin azad olunmasında xüsusi fəallıq və qəhrəmanlıq göstərmişdir.

Bələdçi yoldaşı Babək Mürsəlovun dediyinə görə, Xocavəndin Çaylaqqala ərazisində yerləşən düşmən obyektlərinin koordinatlarını elə dəqiq vermişdi ki, elə ilk atəşlərdən sonra düşmən böyük itkiyə məruz qalıb geri çəkilmişdi.

Xaçmazdan olan döyüş dostu da Ruslanın mətinliyindən, əsgərləri vaxtında səfərbər etmə qabiliyyətindən ağızdolusu danışırı: "Apardığı psixoloji səhbətdən sonra: "Ardımcı"- deyib maşına əyləşdi. Ruslanın tabeliyində 15-20 nəfər zabit, 70-80 nə-

fər əsgər və 30-a yaxın bələdçi olsa da, həmişə "İrəli" deyil, "Ardımcı" əmrini verməyi tərəfih etmişdi. Biz 2 ədəd "Ural" maşını ilə Xocavəndin kəndinə yola düşdük. Orada da qorxu nədir bilmədən əlində ratsiya dimdik duraraq, ayaq üstə hamının gözü qarşısında yenə də öz tapşırıqlarını verirdi. Buna görə də bayaqdan tərəddüd edənlər də, düşmən üzərinə qətiyyətlə hücuma keçdilər".

Kapitan Kamranın dediklərindən: "Hücumda olan bölmələrimizi düşmən minaatanlardan atəşə tutmuşdu. Ölən və yaralananlar var idi. Ancaq vəziyyət çox çətin idi: Kimsə cürət edib "güllə yağışı"nın altına girmək istəmidi. Qəfil onu gördük ki, PİKap fason bir maşın sürətlə onlara tərəf götürdü. Biz isə yalnız müşahidə edirdik. Maşın dayandı. Bir nəfər tez düşüb şəhid və yaralıları kuzova yerləşdirdi, bir göz qırıpında geri qayıtdı. Nəfəsimizi çəkmədən bu mənzərəyə tamaşa edirdik. Xoşbəxtlikdən atəşlərdən yan keçə bildi. Yalnız maşından düşəndə onun Ruslan olduğunu gördüm: Ruslan məhz belə igid oğlan idi!

Son döyüşü elə onunla birgə olan bələdçi Babək Mürsəlov belə təsvir edir: "Noyabrın 3-dən 4-nə keçən gecə yenə saat 4 radələrində komutan əsgər və zabitlərini 3 qrupa böldü və qarşıda duran vəzifələri aydınlaşdırıldı, tapşırıqları yerinə yetirdikdən sonra isə gözləmə yerini xəritələr vasitəsilə göstərdi. Özünə ən təhlükəli yeri - mərkəzi seçdi. Mən də onunla bir qrupda idim. Yola düşdük. Bir xeyli irəliləyib neytaral zonaya girdik. Burada Ruslan bizi 2 qrupa böldü. Mina təmizləyənlər və snayperçı baş leytenantla kənd yolunu təmizləyib bayraqla işarə eləmələrini tapşırdı. Sonra isə göstəriş verdi ki, qarşı dağdan ata bilərlər, buna görə oranı zərərsizləşdirməlisiniz.

Biz isə yolumuza davam etdik. Gecə görünməsinə təmin edən avadanlıqlarla düşmənin canlı qüvvəsinin, texnikasının və digər obyektlərinin yerləşdiyi koordinatları dəftərinə qeyd edəndən sonra səhərə yaxın qayıtmaga başladıq. Koordinatları atıcı bölmələrə ötürəndən sonra, bizi gördülər və atəşə tutdular.

Biz kiçik bir yamacda idik. Mən qolumdan yaralandım. Hər ikimiz yerə uzandıq. Ruslan sağ böyrü üstə uzansa da, yenə əsgərlərə bir-birindən aralı danmağı əmr edirdi.

Xatirimdə qalıb ki, hardasa saat 9 radələri olardı: yanımıza bir mina düşdü. Özümə gələndə artıq saat 12 radələri idi. Ruslan və mən arxası üstə uzanmışdım. Onun üzündə bir təbəssüm var idi, səs-səmir də eşidilmirdi. Bu səssizlik məni üşəndirdi.

Elə bildim ki, atışma dayanıb. Əlimi uzadıb gözlərini zorla açdım. Artıq gec idi, o, keçinmişdi.

Ratsiyası ilə xəbər vermək istədim, başa düşdüm ki, qulaqlarım batıb. Nəhayət, özümə gəlib komutanın şəhid olduğunu, özümün isə yaralanıb çoxlu qan itirdiyimi xəbər verdim. Yerimizi deyəndən sonra Ruslanın ayaqqablarından yapışib dərəyə tərəf sürünməyə başladım. Bura neytral zona idi. Digər qrupdakı yoldaşlarımız da bu xəbəri eşidib köməyə göldilər və bizi oradan çıxara bildilər".

Ruslanın yoxluğunu heç vaxt həzm etməyəcəyini qeyd edən Vüsal Bağırlı sözünə Bəxtiyar Vahabzadənin "Dörd yüz on altı" poemasından ona daha çox uyğun gələn aşağıdakı misralarla başlayıb :

*Yumşaq təbiəti bu həlim insan
Deyərdin, quşa da daş ata bilməz.
Ancaq... Top ardına keçdiyi zaman
O yalnız əsgərdir, -
Ölməz, yenilməz!*

Sonra isə ürək parçalayan hissələrini qələmə alıb:

"Mühəribə qurtardı... Yaralar qaldı... Onların bəziləri tez, bəziləri gec sağalacaq, bəziləri isə ümumiyyətlə, qaysaq bağlamayacaq, sağlamayacaq. Əzizimiz Ruslanı əbədilik itirmə dərdimiz də belə yaddan çıxılmaz dərdlərimizdəndir.

...Noyabrın beşində səhər yuxudan oyanıb telefona baxarkən gözüm dostum Vüqarın göndərdiyi yağızya sataşdı... Sanki dilim-ağzım qurudu, əlim-qolum keyidi. Nə edəcəyimi, nə düşünəcəyimi bilmədim. Mexaniki hərəkətlə əl-üzümü yudum, paltarımı geyinib evdən çıxdım. Elə bil robot olmuşdum. Belə bir acı xəbərin reallığını, dəhşətini qəbul edə bilmirdim, anlamaq istəmirdim, onunla barışmaq istəmirdim. Düz ora - İkinci Fəxri-Şəhidlər xiyabanına necə və nə vaxt çatdığını bilmədim. Ruslanın məzarını, şəklini, qəbirüstü yazısını görənə qədər inanmadım baş verənlərə.

Orada - soyuq baş daşı üzərinə həkk olunmuş hərbçi formalı fotosəkli, altındakı "Polkovnik-leytenant Ruslan Tağıyev" sözələri, dərddən diz çökmüş ananın taqətsiz silueti şübhəni, inamsızlığın kövrək sərhədlərini acı bıçaq kimi ürəyə sancılan həqiqətə çevirdi.

Bu yaxınlara qədər özü ilə yazişirdi. Mən cəbhədən suallar "yağdırıldım, o isə ümumi cavablar verirdi. Yəni narahat olma, hər şey yaxşı olacaq, döyüşlər güdir, qələbə bizimlədir" və s.

Sonra cavablar qəflətən susdu. Heç nə yazmırıdı. Bilirdim ki, artıq ön cəbhədədir, döyüşdədir.

İndi telefon yaddaşında onun adına baxıram. Adama qəribə gəlir ki, daha bu nömrənin sahibi hə-

yatda mövcud deyildir. İnanmaq olmur ki, o yoxdur: başqa dünyaya, bizim anlamadığımız başqa bir zaman, başqa məkan formatına köçmüştür.

İlk tanışlıqdan məndə elə təəssürat yaratmışdı ki, sənki onu uşaqlıqdan tanımışam. İşimlə bağlı bir neçə dəfə yolumuz kəsişəndə, köməyi lazımlı olanda canı-dildən əsirgəməmişdi.

İşıqlı siması, xərif təbəssümü, mülayim rəftarı, üzü, cizgiləri, mimikası, uşaq təbəssümü indi də gözümüzün öündən getmir. O qədər sadə, ünsiyətə rəhat insan idi ki...

İnanmaq olmurdu ki, belə xoş, işıqlı simanın, güllümsəyərkən qayılan gözlərin arxasında zabitəli əsgər nizam-intizamı, sərt hərbçi həyatı, inadkar döyüşü dözümüz və iradəsi gizlənmişdir.

Dostları, yoldaşları, yaxınları, doğmaları - bir sözlə, hamı xətrini çox istərdi.

İndi söz tapa bilmirəm. Sənki hamısı qəhətə çəkilib. İndi qəlbim yana-yana onu deyə bilərəm: Heyif, çox heyif belə qardaşdan, belə dəyərli igiddən. Şərəflərini tamam itirmiş haqsız düşmənlərə görə ən yaxşı, ən dəyərli insanlarımızı itirdik. Doğrudur, fədakar analarımız dünyaya yeni-yeni igidlər bəxş edəcəklər. Birinin əvəzinə mini doğulacaq. Lakin itirilən qəhrəmanlarımızın yeri qəlbimizdə boş qalacaq. O sağalmaz yara həmişə sizim-sizim sizildəyacaq.

Yalnız təsəlli edəcək bir həqiqət var, Ruslan: Canını fəda etdiyin Qarabağın gözü Şuşa alındı. Ən başlıcası, qisasın alındı.

Məzarında rahat uyu, igidim, rahat yat, əsgərim. Sən qələbəyə sanılı saatlar qalanda gözlərini əbədi yumsan da, artıq mühribənin qələbəmizlə başa catacaq inamı ilə Tanrı dərgahına - şəhidliyə ucaldın. Elə bu ucalıqda da xatirən qəlbimizdə əbədidir, RUSLAN!"

Bəlkə də, çoxları üçün bu bir nağıla bənzəmədi. Ancaq gündə bir "arpa dənəsi boyda" böyükən, nağılabənzər işlərin qurucusu bir Vətən fədaisinin, torpaq, yurd qoruyucusu olan qəhrəman bir oğul olma adını doğrultmaq üçün enişli-yoxuşlu sadə həyatının içərisinə müqəddəs şəhid qanı yoğrulub onun. Və bu ömrə əbədiyaşar bir olumsuzluk möhürü vurulub: Şəhid kimi Tanrı dərgahına yüksəlib. Bundan uca, müqəddəs məqam taniyan, bilən varmı, görəsən??!

Coxları üçün sadə həyatdır, deyilmi? Ancaq bu həyat ömrümüz boyu yaşayacağımız bir sevinc, fərəh, qürur və ağılagəlməz, sözlə ifadə edilməz hissələr bəxş edib bizlərə. Belə olan təqdirdə həyatı bahasına həyat bəxş edən bu həyatı adı həyat adlandırmış olarmı?!

Bəli, bir igid ömrünün, bir şəhid ömrünün cismani sonu geldi. Bu günümüzün - Qarabağ dastanını qanı, canı ilə yazan Vətən oğullarından birinə valideynlərinin, dostlarının, düşüncələrimizin köməyi ilə düzüb-qoşduğumuz xarakterik "Nağılimiz", yaxud nağılvəri hekayətimiz bitdimi?!

Əlbəttə ki, YOX.

Yekun olaraq bu gün üçün formal şəkildə nəql etdiyimiz hadisələrin, "nağıl qəhrəmanımızın" həyatı real şəkildə belə bitdi. Ancaq onun hələ neçə-neçə əsərə mövzu olacaq mənəvi həyatı davam edəcək, nəsillərə nümunə olacaqdır.

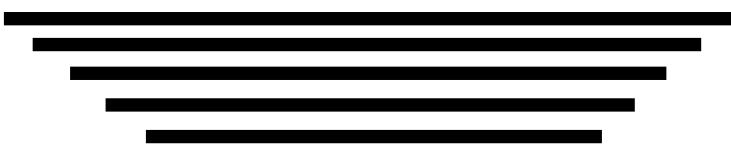
HƏLƏLİK İSƏ EPİLOQ ƏVƏZİ

-Azərbaycan ordusunun kəşfiyyatçısı polkovnik-leytenant Ruslan Fuad oğlu Tağıyev 27 sentyabr 2021-ci ilə başlayan Vətən müharibəsi zamanı Tərtər, Suqovuşan, Qubadlı, Laçının işğaldan azad edilməsi uğrunda gedən döyük əməliyyatları zamanı rəhbərlik etdiyi bölmələrə yüksək peşəkarlıqla başçılıq etmiş, düşmənin xeyli canlı qüvvəsinin və döyük texnikasının məhv edilməsində şəxsən fədakarlıq və rəşadət göstərmişdir. Döyük şəraitində düşmənin saysız-hesabsız strateji obyektlərinin koordinatlarının dəqiq müəyyən olunub vaxtında məhv edilməsində misilsiz xidmətləri olmuşdur.

Ruslan Tağıyev noyabrın 4-də Laçın uğrunda gedən gərgin döyüslər zamanı döyük tapşırığını yerinə yetirərək qəhrəmancasına şəhid olub. Vətən uğrunda canını fəda edən, 38 illik ömrünün 21 ilini Vətənə xidmətə həsr edən igid zabit Ruslan Tağıyev II Fəxri-Şəhidlər Xiyabanda dəfn edilib. Özündən sonra Vətənə Fuad, Polad və Nuray adlı övladlarını əmanət edib.

Suverenliyimizm və ərazi bütölyümüzün təmin edilməsi uğrunda döyük əməliyyatlarına qatılan və hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirdiyi üçün Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 15.12.2020-ci il tarixli Sərəncamına əsasən Ruslan Tağıyev "Vətən uğrunda" medalı (ölümündən sonra), 18.12.2020-ci il tarixli Sərəncamına əsasən "İgidliyə görə" medalı (ölümündən sonra), 29.12.2020-ci tarixli Sərəncamına əsasən "Laçının azad olunmasına görə" medalı (ölümündən sonra) ilə təltif olunmuşdur.

**Rəna MİRZƏLİYEVƏ
"Qızıl Qələm" media mükafatçısı**

NİZAMI KOLANILI
*"Qızıl qələm" mükafatı laureati,
 Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü*

HƏSƏN GORANBOYLU POEZİYASINDA YURDA BAĞLILIQ SİNDROMU

(*"Acılı-şirinli dünyam" şeirlər kitabını vərəqlərkən*)

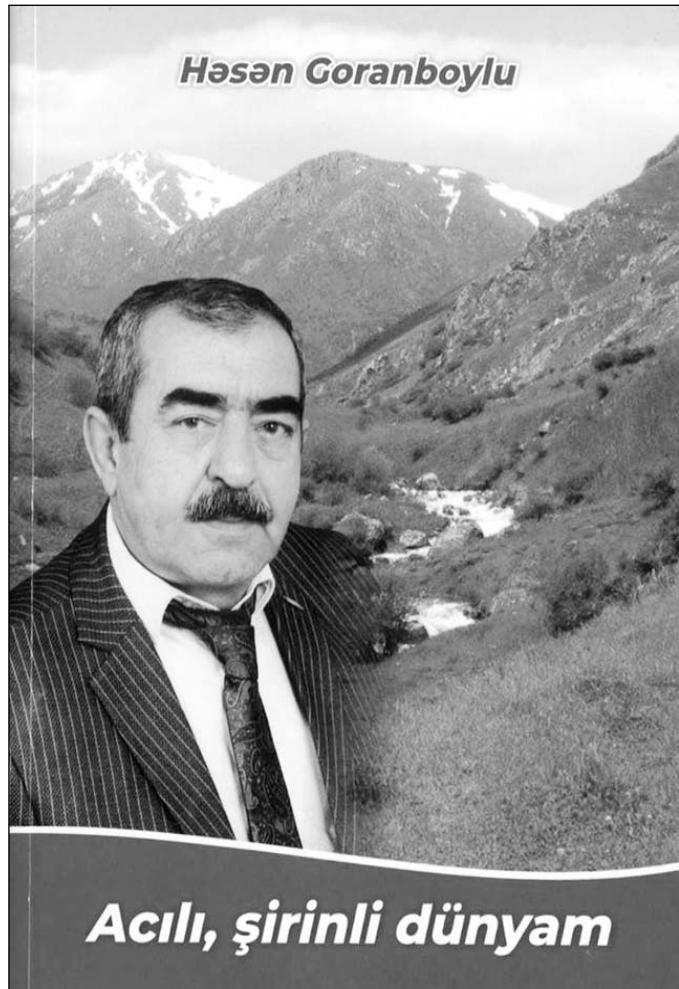
Çox da özünü oda-közə soxmağa cəhd göstərməyən şair Həsən Goranboylunun "Acılı-şirinli dünyam" şeirlər kitabı yenicə çapdan çıxıb. "Azəri" nəşriyyatı tərəfindən hazırlanan 272 səhifəlik kitaba şairin müxtəlif illərdə qələmə aldığı 236 şeiri daxil edilmişdir.

Yeri gəlmışkən, qeyd edək ki, Həsən Qurban oğlu Həsənov 20 fevral 1963-cü ildə Goranboy rayonu, Qızılhacılı qəsəbəsində dünyaya gəlib. Orta məktəbi doğma qəsəbədə başa vurduqdan sonra Çingiz İldırım adına Azərbaycan Politexnik İnstitutuna (indiki Azərbaycan Texniki Universiteti) qəbul olub.

Şeirə, poeziyaya, ədəbiyyata həvəsi erkən yaşlarından yaranıb və gənclik illərində hiss və duygularını nəzmə çəkməyə başlayıb.

1985-ci ildə ailə həyatı qurub. Dörd övlad - üç qız və bir oğul atasıdır. Övladlarının ali təhsil almاسında atalıq qayğısını əsirgəməyib. Hazırda Sumqayıt şəhərində yaşayır.

Ulu Yaradan şeir, sənət adamları üçün çox gözəl möhtəşəm istinad nöqtəsi verib. Bu şübhəsiz ki, şanlı və cazibədar təbiətdir. İnsanlardan sonra Allahın yaratdığı ən mükəmməl kamil gözəllik, müdriklik timsali olan təbiətdir. Yalnız təbiətlə

baş-başa qaldıqda, təklik məqamında şeir yarana bilir. Bütün mənəvi duyğuları, ruhları, arzuları ilə yerə-göyə sığmayan, maddi dünyası azlıq edən insanları təbiidir ki, böyük yaradan da çox sevir və məhz belələrinə vəcdlə, ilhamla yaşayıb-yaradılara sırı aləmin qapıları açılır. Ülviyətə aparan yollar kamilliyə, gözəlliyyə ünvanlanar, ona əyan olar, nəticədə ruhu oyanır, könlü, gözü açılır, işıqlı-mənəvi dünyasına qovuşur.

Belə səlahiyyət sahibləri ürəyi dolu, əli qələmli söz aşıqləri günümüzün dəndlərindən, Vətən, yurd həsrətindən yazmağı özlərinin mənəvi borcu bılır.

Poeziya dənizinin vəzni-çəkisi diqqəti cəlb edən şair Həsən Goranboylu inanır ki, bu ümmana öz töhfələrini bundan sonra da əsirgəmiyəcək.

Kitabda şairin məhəbbət mövzusunda olan şeirləri də yer tutur. Aşağıdakı bu misralara diqqət yetirək:

*İnsaf eylə, bir dilə gəl, ay saçları sarışın,
İstəyirsən uğrunda fələk ilə savaşım.
Həsəni də dəli etdi, nazlı-duzlu baxışın,
Çəfa çəkdim gecələri, dan sökülüb gülüncə,
Səni necə sevdiyim, sənə anladım necə?*

Bütün el-oba adamları kimi o da doğma Vətəni sevir və əzizləyir. Şairin bu ağrılı-acılı duyularından sonra inanır ki, işıqlı gələcəyə ümidişə inamla baxır və bu gələcəyə gerçəkliyə nikbin baxmağa səsləyir. Yaxşı haldır ki, bu xüsusiyyət şairin əksər şeirləri üçün səciyyəvidir. Çətinliklər bahasına əldə edilən müstəqilliyə biganə qalmaq, yurd, torpaq qədrini bilməmək ən azı böyük qəbəhətdir. Şairi də narahat edən məhz bu suallardır.

Şair əsl ziyalılıq, vətandaşlıq şairlik mövqeyi nümayiş etdirərək tətbiq edir ki, hər bir gənc, hər bir oxucu Vətəni sevməlidir.

Müasir dövrümüzdə Həsən Goranboylu gözəl şeirlərin müəllifi kimi oxucular tərəfindən sevilən şairlərimizdən biridir. Haqlı olaraq o, bu sevgiyə çox layiqdir. Coxlarından fərqli olaraq, o öz uğurları ilə öyünməyən, tərifi sevməyən vəsf etməkdən, təkrarçılıqdan uzaq olan, şeirləri kimi özü də sadədir və sadəliyi, səmimiyyəti, haqqı, ədaləti, dostluğu layiqincə qiymətləndirən şairdir. Şair

haqqında, onun çoxşaxəli yaradıcılığı barədə çoxlu mətləblərə toxunmaq olar.

Həsən Goranboylunun yaradıcılığında "Qəzəllər" xüsusi yer tutur. Onun yazdığı təmiz Azərbaycan dilində olan qəzəlləri oxuduqca insana xüsusi rahatlılıq və poeziyaya olan marağının daha da artırır.

*Sənsiz yenə fəqan eylədi kömlüm, bəri gəl,
Eşqinə qurban eylədi könlüm, bəri gəl.*

*Sən yoxsan deyə qapılar bağlı üzümə
Qəlbim para oldu, göynədi könlüm, bəri gəl.*

Şair Həsən Goranboylu poeziyasında çılğın bir vətənpərvərdir. Hazırkı kitabında şeirlərin çox hissəsi Vətənpərvərlik mövzusunda yazılmışdır. Onlardan birini misal çəkmək olar:

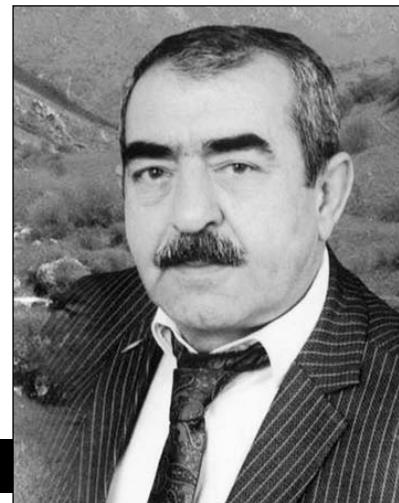
*Fəxr eylə ki, Azərbaycan adlıdır diyarımız,
Çox ığidlər, çox ərənlər olubdur əcdadımız.
Vətən deyib hayqıraqın varsa bir ad-sanımız,
Gəlin, elə qoruyaq ki, bayraqımız enməsin.*

*Azərbaycan, odlar yurdu, tarixlərdə qalıbdır,
Çox millətlər bu torpağa meyl tamah salıbdır.
Yurdumuza göz dikənlər özü zərbə alıbdır,
Həsən deyər; ey millətim Tanrı sizə dəyməsin,
Gəlin, elə qoruyaq ki, bayraqımız enməsin.*

Hörmətli oxucular, bu sözləri oxumaqdansa, Həsən müəllimin öz şeirlərini oxumaq daha yaxşı olar. O, şeirlərdə özünü daha səmimi, səmimiliyini daha qabarıq şəkildə ifadə edir.

Şairin rayon mətbuatında, dövrü qəzet və jurnalarda mutamadi olaraq şeir və qəzəlləri dərc olunur. 2005-ci ildə "Sevin doğma yurdu, sevin Vətəni" adlı kitabı çapdan çıxmışdır. Son illərdə "Goranboyun söz dünyası", "Yurd" (II hissə) kitabında şeirləri və qəzəlləri dərc olunmuş, "Qarabağ Azərbaycandır" şeiri müsabiqədə birinci yeri tutmuş və Nizami Gəncəvinin 880 illik yubileyində fəxri fərmana layiq görülmüşdür.

Şair tükənməz ilhamı malikdir. Əminlik ki, ilham pərisi onu hələ uzun müddət poeziyamızə yeni töhfələr verməyə səsləyəcəkdir. Ona bu yolda yeni-yeni ugurlar arzulayırıq.

HƏSƏN GORANBOYLU

"ACILI, ŞİRİNLİ DÜNYAM" şeirlər kitabından

BAYRAĞIMIZ ENMƏSİN

Gileylənmə bu dünyadan, ay özündən xəbərsiz,
Yaşamağı bacarmırsan, dünya sənə neyləsin?
Kasıblığın nə eybi var, Tanrı verən paydır o,
İmkan vermə başqasına, qoyma tənə eyləsin.

Boyun əymə hər gədaya, qarşısında düz dayan,
Sənə qiyət verəcəkdir vüqarını düz anan.
Sızıldayıb heç ağlama, kimdi qaydına qalan,
Namusunu qoru saxla, kimsə baxıb söyməsin.

Ellə gedən toy-bayramdır, bəllidi nəslimizdən
Çoxlarının qulaqları kar olub səsimizdən.
Dünya boyda torpağımız gedibdir əlimizdən,
Mətin ol ki, arxamızca düşmən baxıb gülməsin.

Fəxr eylə ki, Azərbaycan adlıdır diyərimiz,
Çox igidlər, çox ərənlər olubdur əcdadımız.
Vətən deyib hayqırığın varsa bir ad-sanımız,
Gəlin, elə qoruyaq ki, bayraqımız enməsin.

Azərbaycan - odlar yurdu, tarixlərdə qalıbdır,
Çox millətlər bu torpağa meyl, tamah salıbdır.
Yurdumuza göz dikənlər özü zərbə alıbdır,
Həsən deyər; ey millətim, Tanrı sizə dəyməsin
Gəlin, elə qoruyaq ki, bayraqımız enməsin.

2016

QALMAYIB HƏLƏ

Saqı, öz əlinlə bir şərab gətir,
Ömrümün gülşəni solmayıb hələ.
Könlüm bayram edir mey havasında,
Eşqin badəsindən doymayıb hələ.

Gözəllik dünyası başqa dünyadır,
Gözəllər bülbüл tək eşqə şeydadır.
Bir gözəl görmüşəm, sanki röyadır,
Eşqin alovunda yanmayıb hələ.

Mələklər soltanı adlanan biri,
Nə qədər gözəldir bilinmir sırrı.
Göylərdənmi enib o nazlı pəri,
Meylini heç kimə salmayıb hələ.

Elə bil yuxudur, incidir-inci,
Gözəllik adını alıb birinci.
Nə qədər artıbsa eşqi-sevinci,
Həsənin qaydına qalmayıb hələ,
Meylini heç kimə salmayıb hələ.

İBRƏTNAMƏ

Baxıb gülümşəyib, təbəssüm etmək
İnsana ən böyük bir sadəqətdir
Namərdlik göstərib, cahillik etmək
Qüruru olmayan, bil, gədədədir!

Qorxaqlar arxada gizlənib qalar,
İgidlər adına uyğun ad alar.
Şahinlər, məskəni yalçın qayalar,
Qarğaların yeri, bil, dərədədir.

Şairə gərekdir xəyala dalsın,
Dinləyən, eşidən, qoy ilham alsın.
Yazanda elə yaz, qiyməti olsun,
Yararsız, mənasız söz hərədədir!

Biri söz verəndə həddini aşma,
Yersiz yerə coşub, çağlayıb daşma.
Böyükələr yanında böyük danışma,
Yekunda sonuncu söz dədədədir.

Heç də haray salma külli-cahana,
Oxunu tuşlama ana ceyrana.
Naləsi sığışmaz dağa, arana,
Yanında balası var bərədədir.

Həsən, gəl haqqını halal eylə sən,
Üstündən ötəri keç yanlış görsən.
Yazdığını kitabdan bir divar hörsən,
Yenə də gümanın bir vərəqədir.

ÇAĞLIYAMMIRAM

Hönkürüb ağlamaq gözəl bir işdir,
Gözümdə yaşı donur ağlıyanmiram.
Yaman çətin imiş ayrılıq dəmi,
Özümü heç cürə saxlıyanmiram.

Elə bil vətəndən sürgün olmuşam,
Zaman elə gəlib, tənha qalmışam.
Atılmış daş kimi lap atılmışam,
Susub lal olmuşam, çağlıyanmiram.

Bir də görürsən ki, içim göynəyir,
Alovum atəşim yanır, sönməyir.
Qəlbim qulaq asır, məni dirləyir,
Ağzımı, dilimi bağlıyanmiram.

Uzaq səfərdəyəm, yol yolcusuyam,
Əlimdən nə gəlir? Söz ovçusuyam.
Mən də deyənlərin yalançıyıam,
Yalan danışanı danlıyanmiram.

Günü-günə satib Vaxt ötürürəm,
Çovğunlu şaxtadan pay götürürəm.
Həsənəm, ömürdən il itirirəm,
Tanişi, birişi yoxluyanmiram.
Rusiya, Yekaterinburq, 2018

XATİRƏLƏR

Gülüm, cavanlığım yadına düşüb,
Birgə dərs alardıq, eyni sinifdə.
Qızlar arasında səni seçmişdim,
Tayın bərabərin yoxdu tərifdə.

Könlünü könlümə pay eyləmisən,
Özünü özümə tay eyləmisən.
Qaranlıq gecəmi ay eyləmisən,
Günəşim olmusan dörd bir tərəfdə.

O gündən bu günə bərabər gəldik,
Ömür yolumuzda çətinlik gördük.
Birlikdə dörd gözəl övlad böyüdüük,
Ayrılıb yaşayır hərə bir evdə.

Sevgimiz bənzəyir qoşa çinara,
Gör, onlar həvəslə boy atır hara.
Çinar kölgə salıb çox insanlara,
Adı çəkilibdir hər an şərəfdə.

Həsənəm, bu şeirim yaman əzizdir,
Həyat yolumuzdan qalan bir izdir
Bir də ki, ömür-gün xatirəmizdir,
Gör, neçə misrada, neçə hərifdə.

HƏMƏN

Dağların başında qar görünərsə,
Yamacda yarpaqlar qızarar həmən.
Əger sərt olarsa qışın gəlişi,
Dərələr, təpələr bozarar həmən.

Sərçələr həvəslə çıxarlar tara,
Köç edər durnalar başqa diyara.
Harda iştı varsa, uçarlar ora,
Bülbüllərin sayı azalar həmən.

Yalquzaq çıxanda düzənliliklərə,
Dovşanlar girərlər sıx dəliklərə.
Marallar sığınar meşəliklərə,
Ovçunun nişanı qaz olar həmən.

Ellərə gələndə Novruz bayramı,
Günlərlə toy-büsət eyliyər hamı.
Evlərdən gələndə fəsəli tamı,
Fəsilin gəlişi yaz olar həmən.

Səmənilər olar evlərin tacı,
Heç kəsin süfrəsi olmuyar acı.
Həsənəm, deyirəm, misri qılınçı
Çalınan məclisdə saz olar həmən.

İSTƏRƏM

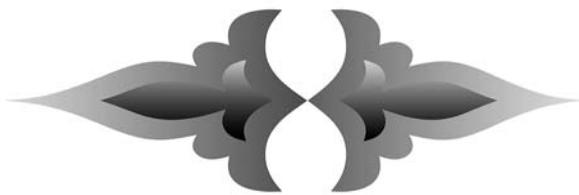
Səfali yerlərin adını sorsan,
Göy-gölü yadına salmaq istərəm.
Nərgizli, laləli çəmənliyində,
Aylarla, illərlə qalmaq istərəm.

Ora cənnət bağlı deyilən məkan,
Ensiz cığırından ceyranlar qaçan.
Zirvəsi üstündə qartallar uçan,
Dağların başında olmaq istərəm.

Şairlər gözüylə baxın ora siz,
Sücaət, Daşqınla qoyub neçə iz.
Şair Səfər olub ən müdrükimiz,
Bəhmən dünyasına dalmaq istərəm.

Maralgöl möcüzə gölündür, inan,
Dağlarla hörülüb hər tərəf hər yan.
Sürüşün yamacə çəkəndə çoban,
Tütəyin səsiylə yatmaq istərəm.

Şairlər yiğışib qalsayıdış orda,
Haqverdi heç bizi qoymazdı darda.
Telli sazin səsi gələrsə harda,
Həsənəm, özümə armaq istərəm,
Şeir dünyasına dalmaq istərəm.

ZAUR USTAC
"Yazarlar" jurnalının baş redaktoru

QIRMIZI YARPAQLI AĞAC

(hekayə)

2021-ci ilin adı payız günlərindən biri idi. Əslində, bəlkə də, bu gün heç adı gün deyil, sadəcə, belə deməyə öyrənmişik. Payızın artıq son günləri olmasına rəğmən günəşli gün idi. Kimlər üçünsə gün hələ indi başlasa da mən onu artıq demək olar ki, tamamlamışdım. Dünən axşamdan iş başındayam. Artıq yorulduğumu hiss edib telefonda saatə baxdım. 03.12.2021 Cümə günü 10:01. Mən yazı masamın arxasında oturanda hələ 02.12.2021 idi. Artıq buz kimi olmuş çayımın son damalarını da udumlayıb, masadan qalxdım. Əlimdə fincan mətbəxə keçdim. Fincanı yaxalayıb, başı aşağı mətbəx masasındaki məcməyiyyət qoydum və pəncərədən küçəyə, daha doğrusu, havaya baxmağa başladım. Hava adama gəl-gəl deyirdi. Nazik qara yelliyimi geyinib aşağı düşdüm. Hava o qədər xoş idi ki, başıma nəsə qoymağə ehtiyac duymadım. Gəzə-gəzə gəlib Akademiya Bağına çatdım. Bura demək olar ki, Bakının gözü sayıla biləcək əsas xiyabanlarından birimin başlanğıcında yerləşən böyük bağdır. Həm "Elmlər Akademiyası" metro stansiyası, həm də Elmlər Akademiyası özü və bir çox institutları bu ərazidə yerləşir. Səhər-axşam bu bağda çoxlu sayıda insanların gəzişdiyini görmək olar. Pandemiya ilə əlaqədar sərt karantin günlərində bağda giriş yasaqlansa da hazırda elə bir qadağa yoxdur. İnsanlar yenə səhər-axşam maneəsiz olaraq burada öz ehtiyaclarını ödəyirlər. Necə deyərlər, şəhərin ən ucqar guşələrindən maşınlarla bu bağda gəzməyə gələnlər də daxil olmaqla yaxın ətrafda yaşayan insanlar bu bağda gəzməyi sözün əsl mənasında hələ anasının qarnında öyrənir və uşaq arabasından baş-

lamış ta əlil arabasına qədər bütün həyatı boyu davam edir. Bu bağda adax-çiçək eləməyi, qaçmağı, şeir əzbərləməyi, sevişməyi, şeir yazmağı, qocalmağı öyrənirlər. Bir sözlə, bu bağ elə əsl həyat məktəbi, akademiyasıdır. Mənim də digər insanlardan elə bir fərqim yoxdur. Ən azı gündə bir dəfə, ya səhər, ya da axşam bu bağda təxminən iki saat gəzməsəm olmaz. Müxtəlif səbəblərdən əgər bu gəzinti alınmasa, sanki həmin gün tamamlanmamış qalır.

Adətim üzrə Texniki Universitet tərəfdən bağ'a girib öz marşrut istiqamətimdə hərəkətə başladım. Adətən bağ'a girən kimi telefonda saatə baxıram, 10:20 idi. İynəyarpaqların altından keçəndə payız hiss olunmasa da, tut, palid, qaraağaclar olan hissəyə çatanda günəş şüaları altında daha da cazibədar görünən sarılı, qırmızılı müxtəlif rəngli yarpaqlar insanın ruhunu oxşayır. Qeyri-iradi nə vaxtsa yazdığım şeirdən "Sarı yarpaq gör nə gözəl, Kimə güldü, kimə xəzəl..." misralarını xatırladım. Payızın qıp-qırmızı yarpaqlarla bəzəyib amansız qışın görüşünə hazırladığı orta boylu bir ağacın altında dayandım. Hələ məktəbli vaxtlarından botanika və coğrafiya fənlərindən həmişə "5" alsam da bu ağacın adını yadına sala bilmədim. Sadəcə onun görünüşü, bu hali diqqətimi həmişə cəlb edirdi. Mən də onun yanından keçəndə ayaq saxlar, səsizcə iki doğma şəxs kimi dərdləşər, sonra da sükutla, bir az da hüznlə ayrıldıq. Son günlər, yəni yarpaqları qızarmaga başlayandan hər bu ağacı görən kimi artıq uzun müddət üzərində işlədiyim, bir türlü bitirə bilmədiyim "Generalın ölümü" povesti, daha doğrusu ora-

dakı ümmüniləşdirilmiş zabit obrazı gəlib durur gözümün qabağında... Qarlı qış qarşılıamağa qırmızı yarpaqlarla bəzənib-düzənmiş halda hazırlanmış, yaşıl vaxtlarından daha ötkəm, daha qürurlu olan bu ağacı əsərimin qəhrəmanına bənzədirdim. "Deyirəm, bu zabit peşəsi də çox qəribə peşədir, bir ömür boyu əlləşib-vuruşub, min bir əziyyət bahasına nə vaxt səni haqlayacaq güllənin görünüşünə hazırlaşırsan... Eynən amansız qarlı qışın görünüşünə qırmızı yarpaqlarla bəzənib-düzənib hazırlaşan bu adsız ağaç kimi..." - düşünə-düşünə adsız ağaçdan aralanıb yoluma marşrut üzrə davam edirdim ki, ani olaraq gözümə sataşan mənzərə diqqətimi cəlb etdi. Orta boylu dolu bir oğlan ondan nisbətən hündür şumal digər bir cavanın əlindən tutub addım atmasına, yeriməsinə yardım etməyə çalışırıdı. Əslində buna əlindən tutmaq demək olmazdı. İkisi də hərədə yaşıd olardılar. Orta boylu oğlan bütün bədəni və var gücü ilə ucaboylu oğlana dayaq olmağa çalışsa da bu onda yaxşı alınmındı. Açıq-aydın hiss olunurdu ki, gücü çatmir. Qardaşa da oxşamırdılar. Tamam fərqli fizionomiyyaya malik iki şəxs idi. Hətta elə ilk baxışdaca ayrı-ayrı millətin nümayəndələri olduğu aydın sezilirdi. Nə qədər ariqlamış olsa da qarabugdayı hündür oğlanın şüx qaməti, əzələli bədənli, bir az da zəhimli görünüşü sarıyanız ortaboylu, dolu bədənli oğlandan çox fərqlənirdi. Sarıyanız oğlanın "...ha qeyrət, ha qeyrət qardaş" kəlmələri aydın eşidilirdi. Qarabugdayı hündür oğlan isə böyük tərəddüdlər içərisində nə qədər addım atmağa çalışsa da bu onda heç cür alınmındı. Yaxınlıqda ağ maşın dayanmışdı. Sarıyanız ortaboylu oğlan arada qanrlıb maşına tərəf baxır nəsə narahat görünürdü. "Yəqin ki, ondan düşüb-lər" fikri keçdi eynimdən. Onların tuşuna çatana qədər:

*"Qazi qardaş, səndələmə, mətin ol,
Bu torpağın altı, üstü sənindir!
Addımını ürəklə at, şax yeri,
Bu torpağın altı, üstü sənindir!"*

* * *

*Altda qalan, "üzü bərkdir" deyilən,
Yerli-yersiz harda gəldi söyülən,
Dağı, daşı "əppək" kimi yeyilən,
Bu torpağın altı, üstü sənindir!"*

Bu misralar süzülüb keçdi ruhumun süzgəcindən. Sarıyanızın "Qardaş, qardaş" - deyə məni hayalması ilham pərisini hürküdüyüñə görə şeir yarımcıq qaldı. Oğlanın yəqin ki, artıq üçüncü "Qar-

daş"ı idi ki, məni sanki yuxudan oyatdı. "Qardaş, zəhmət olmasa, yardım et", - mən onların tuşuna çatıb dayananda sarıyanız oğlan bir daha mənə müraciət etdi. Cəld dönüb onlara tərəf getdim. Və çata-çata: "Salam! Allah köməyiniz olsun! Necə yardımçı ola bilərəm?" - deyə soruştum.

-Zəhmət olmasa, siz qardaşın qolundan ikicə də-qıqəlik tutun, mən maşının yük yerindən bir-iki şey götürməliyəm. Həm də hələ qapıları bağlamamışam. Maşın sovetin istehsalı olan ağ rəngli "06" idi.

-Buyurun. - deyə ucaboylu oğlanın qolundan yapışdım. Və elə o an belə saxlaya bilməyəcəyimi anlayıb eynən sarıyanız oğlan kimi bütün bədənimlə dayaq duraraq bu işgəncənin nə vaxt bitəcəyini gözləməyə başladım. Oğlanın nə qədər zəif və gücsüz olmasına baxmayaraq, hazırlıqlı adam olması hər halından bəli idi. Məlum döyüşlərdə yaralanıb-yaralanmadığını dəqiqləşdirmək istəyim nə qədər güclü olsa da, marağımı boğurdum. Ancaq oğlanın üzündəki ifadə sadəcə: "Dost, niyə belə üzgünsən?" - ifadəsinin lap deyə dilimdən çıxmamasına səbəb oldu.

-Deyiləsi dərd deyil, müəllim. Boş ver. - dedi və çətinliklə olsa da yavaş-yavaş addımlamaya başladıq.

-Yenə də. - deyə sövgəliyi bir də soruştum. Müsahibim arada yüngülçə səndələsə də getdikcə addımlarını yeyinləşdirir, daha ürəkli təsir bağışlayırdı.

-Nə bilim, Vallah.

-Allah köməyiniz olsun. Özünüüzü sıxmayın. Həm də paylaşmaq adama yüngüllük gətirir. Bir də görürəm, hərbçiyə oxşayırsınız. Allah bütün mərd oğullara kömək olsun.

-Nədən bildiniz ki, hərbçiyəm?

-Sizdə zabit qaməti var. Hərtərəfli hazırlıqlı adama oxşayırsınız.

-Bəli, zabitəm.

-Rütbəniz?

-Kapitan.

-Məlum hadisələrdə hansı tərəfdə idiniz?

-Füzuli cəbhəsində idim. Elə döyüşün ilk günü yaralandım. Heç nə edə bilmədim. Neçə illər əziyyət çək, əlləş-vuruş gözlə və o gün gəlsin sən heç nə edə bilmə. Tam səmimi deyirəm. Yaralanmağima, bu halıma deyil, məhz belə alınmasına çox üzülürəm.

-Buna görə belə dilxorsunuz? Bir ildən çox vaxt keçib. Şükür Allaha, torpaqlarımız qayıdır. Siz iştirak edə bilməsəniz də, sizin zabitlər, əsgərlər bu

məsələni həll etdirilər. Üzqaramızı təmizlədir. Bir də hərənin öz missiyası var bu həyatda, üzülməyə dəyməz.

-Tək o deyil. Yəqin, xəbəriniz var helikopter qəzasından?

-Bəli, əlbəttə. Çox üzüldüm. 14 şəhidimiz və 2 yaralımız var. Bəzi xəbərlərdə 4 yaralı da deyirdidər. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

-Amin. Bu televiziya, mətbuat adamı lap dəli edir.

-Nə olub ki? - dolayısı ilə də olsa özümüz bu tayfadan hesab etdiyimə görə iradın üzümə deyiməsi məni lap müttəhim yerinə qoymuşdu.

-Yəqin, fikir vermisiniz, siyahıda hərbçilərin arasında lap sonda işçi deyə təqdim olunan bir nəfər var?

-Bəli, soyadını unutdum, ancaq belə bir adam var. Özü də deyirlər məşhur adam olub. Polkovnikdir.

-Bəli, polkovnik. Qəhrəman. Mərd. Qorxmaz. Bilirsiniz, belə insanları olduğu kimi təqdim edib tnitmağa heç doğru-düzgün söz də yoxdur. Bəlkə də var mən bilmirəm.

-Haqlısınız. Hərdən belə məsələlər olur. Yəqin, tələsik siyahı istəyəndə rəsmi məlumatlar əsasında belə tərtib olunub. Bunu ancaq belə izah etmək oar. Deməli, əsl narahatlılığını bu səbəbdəndir? - Bu vaxt səriyanızın yük yerini tappıltı ilə örtməsi ikimizin də eyni vaxta maşına tərəf baxmağımıza səbəb oldu. Onun bir əlində "06"nın yük yerindən çıxardığı qatlama kətil, digərində top və ciyində yüngül yorğan kimi bir örtük var idi. Səriyanızın əllerinin dolu olduğundan kapitana bir az da yoldaşlıq etməli oldum. Səriyanız gəlib bizə çatanda kapitan sözünə davam etdi:

- Xeyr. Təsadüf deyil... Bax, görüsünüz bu qatlama kətili? Bir ildən artıq vaxt keçib. Allahın əlil arabasını ala bilməmişik. Əlil demişkən. Hələ heç əllilik də təyin olunmayıb. Ancaq, bilirsinz məni üzən, qorxudan əsas məsələ bunların heç biri deyil.

-Bəs nədir sizi belə narahat edən?

-Qorxuram ki, sabah, Allah eləmimiş, bir şey olsa, məsələn, lap elə bu bağda yixildim başım dəydi səkiyə, və ya - bu vaxt bağın içindəki yolda döngəni sürətlə dönüb siqnal verən xarici markalı maşını işarə edərək - maşın vurdu, öldüm. Onda deyəcəklər bu gün Elmlər Bağında bir "əlil" ölüb. Hə, mütləq əgər xəbər verən olsa, bax belə verəcək. "Əlil" ölüb. Həlak olanlardan biri "işi" olub... nəsə, boş ver müəllim. Sizi də yordum. Haqqınızı halal edin.

-Bu nə sözdür, cənab kapitan, borcumuzdur. - Hiss etdim ki, "cənab kapitan" ifadəsi qarabuğdayı oğlanın ürəyinə yağı kimi yayıldı. Bəti-bənizi açıldı. - Buyurun. Halal, halal xoş. Allah köməyiniz olsun. Bu ara qatlama kətili yerə qoyub telefonla rus dilində danışan səriyanıza işarə edərək:

-Dostum deyəsən rusdur? - deyə soruştum.

-Bəli. Atası da anası da rusdur. Bakılıdır. Uşaqlıqdan bir məhlədə böyümüşük. O qədər dost-tanışdan ən çətin günlərimdə mənə dayaq olan, həmişə yanımda olub dəstək verən təkcə bu oldu. Adı İqor dur.

-Bəs sizin adınız necə oldu? Bayaqtan gəzirik heç soruştmadım.

-Adım Çingizdir. Çingiz.

-Çingiz, üzr istəyirəm. Bəlkə yersiz sualdır. Qardaşınız yoxdur?

-Xeyr. Tək uşağam. Bilirsiniz atam da hərbçi olub. O da kapitan rütbəsində Birinci Qarabağ Müharibəsində yaralanmışdı. Mənim 7 yaşım olanda rəhmətə getdi. Uşaq olsam da onun yaralarına görə acılar içində necə əzab-əziyyət çəkə-çəkə necə yaşıdığını, can verdiyini unuda bilmirəm. Deyəsən məni də eyni aqibət gözləyir.

-Hansı idə anadan olmusunuz, Çingiz müəllim?

-20 yanvar 1990-cı il. Özü də bilirsiniz harada?

-Harada?

-Kamçatkada. Atam orada xidmət edirmiş. 20 yanvar hadisələrindən sonra mən lap körpə olanda qayıdırı Bakıya. Sonra da müharibə. Və sizə danışdığını kimi. Bax belə, müəllim. Bəs sizin adınız necə oldu? Yəqin daha burada tez-tez rastlaşacaqıq.

-Mənim adım Vahiddir. Vahid Dilsiz.

-Hə eșitmışəm. Deməli, Vahid müəllim sizsiniz. Çox sağ olun! Yenə siz arada-bərədə hərbçilərin problemlərindən yazırsınız. Allah sizdən razı olsun.

-Minnətdarm. Siz sağ olun. Sizin etdiklərinizin yanında bizimkilər heç nədir.

-Elə deməyin. Bayaq siz özünüz dediniz axı, hər kəsin öz missiyası var.

-Elədir. - Bu vaxt telefonla danışib qurtaran İqor qatlama kətili yoldan bir az kənarda ağacların altın-da açaraq, ciyindəki örtüyü də üstünə atıb bizə tərəf yaxınlaşdı. Çingizi İqora təhvıl verib: - Hələlik. Siz demiş, yəqin tez-tez burada görüşəcəyik. - deyib marşrut üzrə dövrə vurmağa başladım. Mən dövrə vurdुqca "əlil" və "işi" kəlmələri də burğu kimi beynimə işləyirdi.

Son.

03.12.2021 - Bakı şəhəri

NAZLI İBRAHİMOVA

Nazlı Şümşad qızı İbrahimova 24 sentyabr 1969-cu ildə Ağdərə rayonunun Umutlu kəndində anadan olub. 1976-ci ildə Məşədi Əzizbəyov adına Umutlu kənd orta məktəbinin birinci sinifinə qədəm qoymuşdur. 1986-ci ildə 10 illik təhsilini başa vurmuşdur. 1992-ci ildə Ağdam rayonunun "Uşaq bağçası tərbiyəçisi" texnikumunu bitirmişdir. 2007-ci ildə Tərtər şəhəri 4 saylı "Uşaq baxçası - Körpələr Evi"ndə tərbiyəçi vəzifəsində çalışmışdır. 2007-ci ildə "Globalnet" MMC-nin nəzdində fəaliyyət göstərən Tərtər şəhər "İntelekt" kompüter kursunda "İnformativ texnologiyalar və kompüter" programlar paketi çərçivəsində 01 may 2007-ci il tarixdən 01 noyabr 2007-ci il tarixdək program təminatları üzrə treyninq-kurslar keçmiş, sertifikasiata layiq görülmüşdür.

2011-ci ildən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Akademik Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda (NKPI) kompüter üzrə operator vəzifəsində çalışır.

Bundan əlavə bir sıra nailiyyətləri olmuş, 1995-ci ildə nəşr olunmuş "Bir Qəlb Yarası" şeirlər kitabının müəllifidir. Kitabda müəllifin müxtəlif mövzulara həsr olunmuş 32 şeiri yer almışdır.

2019-cu ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Azad Həmkarlar İttifaqı Rəyasət Heyətinin qərarı ilə çapa tövsiyə olunmuş, AMEA-nın vitse prezidenti İsa Həbibbəylinin ideya müəllifi olduğu "Qoşa Qanad 3" Ədəbi almanaxında "Yanar Ürək", "Sevgilim", "Bənövşə" adlı üç şeiri dərc olunmuşdur.

Ailəlidir

Bədii yaradıcılıqla məşğuldur, gözəl şeir nümunələrinin müəllifidir.

YADDAŞLARDA ƏBƏDİ

Qarabağ dərdimizdir,
Sırrı bir elimizdir.
Düşmən əlində ikən,
Yaralı yerimizdir.

İndi şəhid qanıyla,
Tutuldu hər qarışı.
İgid əsgər ruhuyla,
Boyandı hər torpağı.

Qanınızla yazdınız,
Hər qarışı izlədiz.
Qəlbimizdə yeriniz,
Dilimizdə əzbərsiz.

Yaddaşlarda əbədi,
Dəmir yumruqla qalan.
Qızıl hərflə yazılan,
Zəfər bayrağımızdır!

YAŞAYACAQSAN BELƏ!

Mirsədi vətən sevən,
Yurd həsrətinə dözən.
Ata necə idi kəndim?
Sorub durardı elin.

Döyüşə qatılandan,
Hər ana hazır olan.
Qələbəyə can atan,
Qəhrəman əsgər oldun.

İgid əsgər adını,
Aldın döyüş zamanı.
Şəhidlik zirvəsinə,
Ucaldın Mirsədim.

İndi zəfər bayrağı,
Dalğalanır yurdunda.
Əbədi qəlbimizdə,
Yaşayacaqsan belə.

Soldu ürekədə arzun,
Dilək dolu xəyalın.
Oldu illər dastanı,
Qalib Azərbaycanın!

DÖVRÜ-ZAMAN

Elə bir dünyadayıq,
Sonsuz bir amaldayıq.
Bundan sonra hardayıq?
Yenə də bir ruhdayıq.

Qururuq, yaradırıq,
Hərdən bir anlayırıq.
Dünyadı aldanırıq,
Yaxşı, yaman qanırıq.

Dəyişir qısqanırıq,
Mat məəttəl baxırıq.
Yeniliyə can atıb,
Çərçivədən çıxırıq.

Dövrü zaman qədimdir,
Bizə gözəl gəlibdir.
Düz anlayaq, düz quraq,
Gələcəyə anladaq.

Qiymətli həyatdayıq,
Bir ömür sınaqdayıq.
Düz oturaq, düz duraq,
Yeniliyə atlanaq.

GÜLLƏRLƏ DƏRDLƏŞİRƏM

Baharın bu gəlişi,
Güllərin ən gözəli.
Qızılgülün iyiliyi,
Bizim bağda bitibdi.

Gülləri çox sevirəm,
Dillərin də bilirəm.
Onlar məni duyular,
Hərdən də danışırlar.

Güllərlə dəndləşirəm,
Sırrimi gizlətmirəm.
Gülün gözəlliyyindən,
Dinclik tapır ürəyim.

Güllərində dərdi var,
Biri suya möhtacdı.
Biri gözəl torpağa,
Biri də saf insana.

Dağda dərədə bitər,
Düzdə çəməndə bitər.
O, da insan kimidir,
Yeri qismət, talehdir.

UNUDA BİLMƏZ İNSAN

*Akademik Akif Həmid
oğlu Əzizovun şirin
xatırəsinə həsr olunub*

Elə düşüncə ilə,
Yanaşırdım hər işə.
Unudurdum dünyanın,
Əzəl-axırı da var.

İncə-incə gülüşü ilə,
Sakit-sakit duruşu ilə.
Elə bil ki bir dəryadı,
Düşünürdü, daşınındı.

Yeniliklər axtarırdı,
Yaradırıdı, yazırıdı.
Düşüncələr içində,
Elm ilə yaşayırıdı.

Arif idi, dinməzdi,
Fikrini bildirməzdi.
Hər gələnin yanında,
O, dərdini deməzdi.

Elmdə itki oldu,
Rəhbərimiz yox oldu.
Suallar cavabsızdır,
Görünür yerin hər an.

GÖZƏL AZƏRBAYCANIM

Günü-gündən ucalırsan.
Gözəl Azərbaycanım,
Havam, suyum varım.
Gözəl Azərbaycanım.

Səndən uzaq yaşamarəm,
Doğma elim, obam mənim.
Ana torpağım mənim,
Gözəl Azərbaycanım.

Yurduma əl uzadan,
Alacaqdı cavabın.
Ata oğul canların,
Gözəl azərbaycanım.

Adətin, ənənən var,
Gözəl qız, gəlinin var.
Xoşbəxt gələcəyin var,
Gözəl Azərbaycanım.

Zara gəlmışəm belə,
Yaxşı yaman deyəndən.
Özunu görməyəndən,
Sözünü bilməyəndən.

ÜLVİYYƏ

Ü rəyin gül kimidir,
L alə üzlü, şirin sözlü.
V əfalısan bilən bilir,
İ llərinin uğuru var.

Y eniliyə can atırsan,
Y enə yazıb, yaradırsan.
Ə ldə qələm dildə elm,
Elm ilə ucalırsan.

Gənc alımlər sırasında,
Taniñırsan, yüksəlirsən.
İşini çox sevirsən,
Elini yüksəldirsən.

İncə gülsən gülüşünlə,
Yerişi, qaməti gözəl.
Şəhla gözlüdür gözün,
Sərvi boylu gözəlsən.

Nə desən də, düz deyirsən,
Sevməyəni, sevmirsən.
Özünə hörmət edirsən,
Ürəkdən sevilirsən.

NECƏ DEYİM MƏN SİZƏ?

Sığınıram özümə,
Doğru-düzgün sözümə.
Nələr olur üzümə,
Dözüm qalır özümə.

Necə deyim mən sizə?
Daşdan möhkəməm, möhkəm!
Sırrlər xəzinəsidir,
Ötən, keçən bu günlər.

Mən demirəm, dinmirəm,
Bilməyin ki, ölüürəm.
Alçaqların içində,
İnciyirəm, küsürəm.

Yenə deyib, gülürəm,
İnsafsızlıq içində.
Saralıram, soluram,
Əlli üçdə donuram.

Böhtanların içində,
Sığınıram Allaha.
Deyirəm anlamza,
Dəyməyin məhsumlara.

Aldatmayın rəhbəri,
Öz istəyiniz üçün.
Boyamayın ətrafi,
Çirkli oyun içində.

SIZLADI, FƏRYAD ELƏDİ

Sızladi, fəryad elədi,
Qəlbim qübar elədi.
Canlar gullə içində,
Odlara düçər elədi.

Sızladi, fəryad elədi,
Yandı Xocalı ah-vayla.
Qəlbimizdə qan yuvası,
Ocaq kimi yanar oldu.

Sızladi, fəryad elədi,
Fəryadına yetişmədik.
İniltisi qan yaddaşı,
Elədi fəryad harayı.

Qana boyandı Xocalı,
Qanla yudu qan yaddaşı.
Neçə igid şəhid oldu,
Fevral ayı matəm oldu.

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLUNUN KÖNÜL DÜNYASI

• •

Ələsgər Talıboğlu və qırxbəş illik bir zaman kəsimi.

Bizi bir-birimizə bağlayan məhz bu sanlı illər deyil, hər şeydən əvvəl yaradıcılıq bağları olub. İlk dəfə rayon qəzetiinin səhifələrindən imzasını tənmişam, sonra isə özünü. "Şərur qönçələri ədəbi" dərnəyinə ayaq açıdıgi bir gündən qələminə dərin hörmətim olub. Bakı şəhərinə köçüb yerləşdikdən sonra bir-birimizdən uzaq düşsək də, birinci kitabının çıxdığı sorağını alan kimi, onu mən yenidən axtarıb tapmışam və daha sıx yaradıcılıq əlaqələri qurmuşuq. Bu gün könül tellərimiz bizi bir-birimizə dəha dərin bağlarla bağlayır. Bu isə son dərəcə sevindiricidir.

Ələsgər Talıboğlu otuz il susduqdan sonra, şair Adil Mirseyidin təbirincə desək, yenidən "vulkan kimi püskürərək" daha dolğun formada ədəbi aləmə qayıtmışdır. Elə bunun da nəticəsində on bir kitabın müəllifi olmaqla bərabər bir şair kimi, dərin düşünəcəyə malik və yüksək poetik tutumu olan şeirləri ilə söz sahibləri arasında özünəməxsus yer tutmuş, könlülləri fəth etmişdir.

Ə. Talıboğlu müasir poeziyamızın söz sərkərdələrindən olan M.Müşfiq, S.Vurğun, B.Vahabzadə, M.Araz, M.Yaqub kimi şairlərimizin yaradıcılığından təkcə qidalanmamış, eyni zamanda, aşiq şeriminin söz sərrafları olan Qurbani, Abbas Tufarqanlı, Dədə Ələsgər, Mikayıl Azaflı kimi azman saz-söz bulaqlarının da suyundan coşqunla içmiş, ürəyini o, cür əvəzsiz ustadlara söykəməklə ilhamının gücünə qat-qat qüvvət vermişdir. Özünün bir şeirində dediyi kimi:

*Çalın-çarpaç dağlar çəkilən sinəm,
Qəm ilə şumlanıb, ləklənib mənim.
Qorqud qopuzundan yoğrulub mayam,
Ruhum saz üstündə köklənib mənim*

*Ana laylasına hopub gəlibdi,
Ağdan, nəğmədən qopub gəlibdi.
Na qədər yağıdan sapıb gəlibdi,
Ruhum saz üstündə köklənib mənim.*

*Yunus Əmrə, Aşıq Veysəl köküydü,
Daşlığı Türkün sevgi yüküydü.*

*Bu saz Türkən insanlığa görküydü,
Ruhum saz üstündə köklənib mənim.*

*Babalar nə yazsa saz dilindəydi,
Tufarqan Abbasın söz dilindəydi.
Dirili Qurbanın öz dilindəydi,
Ruhum saz üstündə köklənib mənim.*

*Coşar bulaq kimi damarda qan da,
Dədə Ələsgərin ruhu var onda.
Alqışlayar sazı bütün cahan da,
Ruhum saz üstündə köklənib mənim.*

Sazın-sözün böyük vurğunu olan Ələsgər müəllim Aşıq şeirimizə olan sevgisinin nəticəsidir ki, qoşma, ciğalı qoşma, təcnis, ciğalı təcnis, gəraylı, dodaqdəyməz gəraylı, dodaqdəyməz qoşma, qıfilbənd, ustadnamə, qıfilbənd deyişmə, nəsihətnamə və s. kimi Aşıq şeiri formalarında qələmini sınamış və uğurlu da nəticələr əldə etmişdir.

O iki hecalı şeirdən tutmuş, on altı hecalı şeir də daxil olmaqla müxtəlif çeşidli hecalarda şeirlər yaratmışdır. Aşıq Xalıqverdi və Aşıq Mikayıl Azaflı kimi ustadlardan qidalanmaqla, Azərbaycan ədəbiyyatında gərayının qafiyələnmə öz işlənmiş formasında iki hecalı, üç hecalı, dörd hecalı, beş hecalı və hətta adlarını qeyd etdiyim ustadlarda belə olmayan altı hecalı gəraylılar yaratmışdır ki, bu da şairin qələminin kəsərindən, qəlib müxtəlifliyindən soraq verir. Bu gödək hecalı gəraylılardan yalnız ikisiini - üç hecalı və altı hecalı gəraylıları nümunə kimi göstərmək istəyərdim:

Bağlıyam

Anama,
Sonama,
Qanıma
Bağlıyam.

Atama,
Atıma,
Qoluma
Bağlıyam.

Kökümə,
Börkümə,
Görkümə
Bağlıyam

Bölgəmə,
Bəlğəmə,
Ölkəmə
Bağlıyam.

Ələsgər,
Qızılısər,
Bir əsgər
Bağlıyam.

Tək sənin xətrinə

Gözlədim ay-ili,
Tək sənin xətrinə.
Susmaz eşqin dili
Tək sənin xətrinə.

Bu nə dərdi-sərdi,
Gəlib də gedərdi.
Unutdum hər dərdi,
Tək sənin xətrinə.

Uydum hər çağrıya,
Dözdüm min ağrıya.
Ağlaya-ağlaya,
Tək sənin xətrinə.

Həsrətim kök atdı,
Altın üstə qatdı.
Necə xoş ovqatdı,
Tək sənin xətrinə.

Talıboğlu, anla,
Eşqini yaz qanla.
Min bir həyəcanla,
Tək sənin xətrinə.

Mən bu məqalədə daha çox Ələsgər Talıboğlu-nun açılmayan, üstüortülü cəhətlərini - yaradıcılığının özünəməxsus xüsusiyyətlərini göstərməyi, araşdırmağı qarşıma məqsəd qoymuşam. Müasir əd-

biyyatımızda doqquz hecalı şeir yazanların sayı çoxdur. Lakin bu şairi başalarından fərqləndirən əsas cəhət odur ki, o, doqquz hecalı qoşma belə yarada bilmışdır.

Ayaq aldı bunca dərd-qəmim,
Yeridi... üstümə yeridi.
Od tutub yandı içim, hamı
Yürüdü... üstümə yürüdü.

Bir kor dumana saldı məni,
Neçə gümana saldı məni.
Ahu-amana saldı məni,
Yıxıb bir yol yerlə sürdü.

Əsdirdiyi bu, nə sazaqdı,
Demə, gəlbə, buzdu-buzlaqdı...
Talıboğlu dərddən uzaqdı,
Baxma ki, bir sümük-dəridi.

Ələsgər müəlliminin - bu söz adamının "Əsl insan haqqında elegiya" adlı şeiri vardır. Şair bu şeiri onu böyüdən və tərbiyə edən atalığına ithaf edibdir. Bu da səbəbsiz deyil, axı hamımız yaxşı bilirik ki, o anadan olmamışdan üç ay öncə atası rəhmətə getmiş, Ələsgərin iki yaşı olanda anası onu böyütmək üçün məcburən Dərələyəzli birisinə əre getmiş və həmin o kişi də ona bir ata qayğısı göstərmişdir. Həmin o insan haqqında şair bu şeirində belə yazır:

Ayaqlarım yerin üstündə
duruş tapar-tapmaz,
mayası paklıqdan,
halallıqdan yoğrulmuş
sənin oduna, ocağına sığındım,
doğma atam kimi açdığın
isti qucağına sığındım.
O kələ-kötür əllərinin
sığalıyla sığallandım
tumarıyla xoşallandım....
...Sən məni doğma balan kimi
elə hey qucaqlayıb öpə-öpə,
mənsə sənin o sevgini
gözlərimə təpə-təpə
beləcə şad-kürrəm yaşadıq...

...Mənə gərkəni anında,
zamanında verdin.
Sevdiklərinə qəlbini verənlər kimi...
Adıma, boyuma sevginlə,
atalıq məhəbbətinlə
min bir çələng hördün.
Bu dünyani dədələr tək
yaşayıb, görənlər kimi...
və sonda şair əlavə edir ki:

...Nə yaxşı ki, bu həyatda
sənin kimilər də variymış.
Ələsgər Talıboğlu atalığına ithaf etdiyi bu şeiri
Dərələyəzdən yazdığını "Yurd həsrəti" poemasına da
daxil etmişdir. O, on illik yaradıcılığı boyu atalığı
haqqında yazdığını onlarla şeirində atalığını sevə-sevə
vəsf etmişdir. Bu tipli şeirlər haqqında mənim deyəcəyim
ən önəmli fikir isə budur ki, Ə.Talıboğlu
Azərbaycan ədəbiyyatında atalığı bu dərəcədə yüksək
sevgi ilə qələmə alan və müsbət atalıq obrazı
yaradan ilklərdən biridir. Bu da şairin yaradıcılığında
qazandığı ən təqdirəlayıq uğurdur.

Yeri gəlmışkən onu da qeyd edim ki, Ə.Talıboğlu
hər hansı bir qəlibə siğinib qalan şair deyil. O,
daima axtarışda olan sənətkardır. Ayrı-ayrı janrlara
müraciət edir və hər janrda da mükəmməl əsərlər
yaratmaq gücünə qadirdir. Gah hecada, gsh sərbəst-
də dolğun poetik nümunələr yaradır. Gahdan esse,
mənsir şeir formalarına müraciət edir, gah da elə
təmsillər yaradır ki, inana bilmirsən. Onun yazdığını
körpə balalarımızın da qəlbini oxşayan bir-birindən
gözəl uşaq şeirləri isə hər bir oxucunu valeh edir.

Görürsünüz bu qızı,
Onun adı Süsəndi.
Çox sevdiyi çiçəklər
Bənövşədi, süsəndi.

Baxma ki, beş yaşı var,
Hər iş gəlir əlindən.
Hey yüyürə-yüyürə
Nəğmə düşmür dilindən.

Ana işdə olanda
O yuyur qab-qacağı.
Silib-süpürür evi -
Kim sevməz bu qucağı...

...Gəl ki, bircə eybi var,
Tez coşındı, əsəndi....
Xətrinə kimsə dəysə,
Anındaca küsəndi.

Bu şair qardaşım tək uşaq şeirləri yazmaqla kifayaqlınlıkmır. O uşaq şeirinin ayrı-ayrı janrlarında da
qələminin sinayırm. Onun biri-birindən ürək açan yanlıltmacaları, tapmacaları, öcəşmə və sataşmaları,
nazlama və oxşamaları, anaların dilindən yazdığını
laylaları hər bir oxucunu heyrətləndirir.

Hadı, Bıdı---
Tanrıdan budu.
Bıdı, Hadı-
Atam qoyub bu adı. (yanıltmac)

Laylay evim, eşiyim,
Boş qalmasın beşiyin.
Şirin-şirin yatqınan,
Mənsə çəkim keşiyin. (layla)

Balama qurban dayısı,
Balam qızıl mauyası. (Nazlama və oxşama)

Bu cür nümunələrin sayını istənilən qədər artırmaq da olar. Nə gərək... Ələsgər müəllimin uşaq
ədəbiyyatına məxsus yaratdığı belə nümunələr
onun yaradıcılıq təxəyyülünün genişliyindən və
uşaq dünyasına dərindən bələd olmasından soraq
verir.

Ələsgər Talıboğlumin poetik duyğularını bir coşqun
bulağa bənzətmək olar. Çağladıqca çağlayaraq
kömülləri coşdurmaqdadır. Özünün dediyi kimi, hətta
o "donuq gözlərdən" belə ilham almaq gücündədir.

Gələsi deyiləm onsuz da....
yaxanı cırmağa
nə gərək var torpaq...
Sökülsəm də ilmə-ilmə,
tökülsəm də yarpaq-yarpaq...
Hələ bir az da
qucum var yaşamağa....
Şələmdəki dərd yükünü
daşımağa.

Onun yaradıcılığının ana xətti Vətəndən keçəsə
də, əsas mövzusu Vətən torpağına böyük məhəbbət,
Vətənə ülvı sevgi olsa da, o öz yaşadığı dövrün, za-
manının proseslərini də anında qələmə alır, dünyanın,
bəşəriyyətin dərdlərindən də söz açmağı unutmur.
Könül çırpıntılarını ustadcasına dolğun, poetik
tutumda cılveləndirir. Bu yolda şair qardaşımı yalnız
və yalnız uğurlar arzulayıram.

Gəzdiyim bu yer, göy
Sixir məni, sixir məni...
...İçimdəki sərt yanqlar
Yaxır məni, yaxır məni...

Talıboğlu, bu bir gerçək
Çək Vətənin dərdini, çək....
Aşkar-gizlin öldürəcək
Axır məni, axır məni....

20-24 dekabr 2021-ci il

Budaq TƏHMƏZ
Şair, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
Məmməd Araz mükafatı laureati

HACI BAYRAM ARSLANTAŞ Türkiyə Cümhuriyyəti

BUDUR DÜNYANIN HALI

Bu gərdiş elə bir gərdişdir ki...
Nə gələni əksik olar, nə də gedəni.
Biri lüt gəlir,
Digəri isə gedir lüt.
Heç zaman əksik olmur ki, insanı...

Harun kimi sərvət yiğsa da,
Qüreyş kimi bütə tapınsa da.
Gecə-gündüz torpağı öpsə də,
Nə gələni əksik olar, nə də gedəni.

Bir Veysəl gəlib getdi o görməyən gözüylə,
Bir Yunus gəlib getdi şirin-şəkər sözüylə.
Bir Yusif gəlib getdi Aytək gözəl üzüylə,
Nə gələni əksik olar, nə də gedəni.

Bu gərdiş elə bir gərdişdir ki,
Nə gələni əksik olar, nə də gedəni.
Hamısı lüt gəlib,
Hamısı da gedər lüt.
Bu günə qədər heç zaman
Əksik olmaz ki, insanı.

11 noyabr 1976, Afyon

ANADOLUM

Dalğalanır göylərində ay-ulduzlu bayraq,
Hər yanı şəhid qanıyla suvarılmış torpaq.
Şeirlər yazılır adına yarpaq-yarpaq,
Yurdum, yuvam Anadolum.

Qoynundakı insanları ali bildin,
Kəsilməyən yaşlarını həmən sildin.
Ağuşunu cənnətə bərabər bildim,
Yurdum, yuvam Anadolum.

Sən mənim həm anam, həm də atamsan,
Sən mənim ölümsüzlüyü ucalan butamsan.
Sən mənimcün ələ düşməz Vətənsən.
Yurdum, yuvam Anadolum.

Heç kim sevə bilməz mən sevən qədər,
Namərdlə nə işin, olmasın kədər...
Səndə azadlığım sonsuza qədər
Yurdum, yuvam Anadolum.

5 mart 1973, Çetinqaya

EŞQ MƏNƏ HƏSRƏTDİ, MƏN DƏ EŞQƏ

Gözlərin bir ayrı bahardı sənin,
Çiçək-ciçəyiidi xeyallarımız
Öncə gözü qanlı ayrıılıqlar
girdi aramıza,
sonra mən ağı dedim sətirlərimdə.

Qan quşdum səhərləri gözləməkdən səni.
Sovrulmuş xırman gəldi
Şeir tarlama.
Yağışlı gecələrin zülmət qaranlığında
Nəmli düşüncələrimə, bələnmiş
Yatağım mənə həsrət, mən də yatağıma.

Ağrı-acılar izimi buraxmir,
Yorulmuşam.
Zamansız gözləntilərin o tərəfində
Qəhər yüklenib vərəqlərimə,
Qələmim hüznlü,
Şairliyim də əsir olub sevdama.

Və yuxularımı bağışladım sənə,
Sən mənə həsrət, mən də sənə....
Eşq şeirləri süzülərdi dodaqlarımdan
Şəklin ovuclarımda ağlardım.
Elə bir dünyadayam ki!..
Tənhalığım saplanır dörd divara.
Nə olar, bir şey soruşma...
Eşq mənə həsrət, mən də eşqə.

1 mart 1975, Çətinqaya

YAZAM

Bilirsinizmi?
Yazam mən.
Mənimlə başlayar həyat,
Canlanar təbiət.
Gələr çərşənbələr,
İlki havaya,
İkincisi suya,
Düsdümü axırıncısı torpağa,
Həyat verər təbiətə.

Qarlar əriyər,
Dərələrdən axar sular,
Tumurcuqlar açar,
Nəğmə deyər quşlar,
Böcəklər çıxar yuvalarından.
Yazam mən.
Bilirəm hər kəs məni sevər,
Mən də hər kəsi.

Çünki
Uşaq-müşaq,
Ana, ata,
Nənə, baba,
Bütün böcəklər eşikdə,
Bilinir ki...
Dörd gözlə gözlədiyimiz
Yaz gələcək.

4 mart 2009, Mersin

DOYMADIM ANADOLUMDAN

Mən Anadolumda yaşadığım zaman
Nə bilim hansı bir yerində
Neçə aşağı yastıq eylədim sinəmi.
Orada sevdim insanları.

Yurd oldum könlü xoşlara.
Bu sevgidəndir ki,
Ən gözəl çiçəklər bağrimda açdı.
Doymadım,
Heç doymadım ki, mən Anadolumdan.

Bəzən kədərləndim,
Sevindim bəzən də.
Doymadım
Heç doymadım ki, mən Anadolumdan.

Yüyürəkən sevdanın yollarında
Qasırğalarla qarşılaşdım.
Sevgini tanıdım orada.
Sevdim, sevildim
Bərabər güldüm, bərabər də ağladım.
Doymadım.
Heç doymadım ki, mən Anadolumdan.

Su içdim gözlərindən çanaq-çanaq.
Sərinlətdi məni dərələri.
Qəhərli yelləri əsərkən dağlarında
Qara buludları çətirim oldu.

Yürüdüm tozlu yollarında ayağı yalın.
Doymadım
Heç doymadım ki, mən Anadolumdan.

15 iyun 1998, Gemlik

ƏLVİDA

Sevgilərlə gəldim sizə,
Sağlıqla qalın gedirəm, dostlar.
Əlvida artıq bizə.

Çalışdıq, çabaladıq,
Fikir bir, amal birdir.
Alacaq dedik, verəcək dedik,
İcmal, primanata, toplam dedik.
Bəzən ac qaldıq,
Bəzən böyrək, küftə yedik.
Sağlıqla qalın, gedirəm, dostlar.
Əlvida artıq bizə.

Doymadım,
doya bilmədim hər birinizdən
Sizi tapşırıram sizə.
İnşallah əzilməyibsiniz,
Yaxşı qalıbsınız.

Sağlıqla qalın, gedirəm, dostlar.
Əlvida artıq bizə.

Dilim gölmir ancaq!
Gedib geri dönməmək də var.
Gedib qayıdanda
Kimisə görməmək də var.
İnanın dünya boşuna.
Qəbul etmək lazımdır
bu həqiqəti
Sağlıqla qalın, gedirəm, dostlar.
Əlvida artıq bizə.

Ölüm gördük bərabər,
Toy eylədik bərabər,
Güldük bərabər,
Ağladıq bərabər.
Özüm nə qədər getsəm də,
Könlüm sizlərlə bərabər.
Gəldi artıq ayrılıq zamanı
Sağlıqla qalın, gedirəm, dostlar.
Əlvida artıq bizə.

9 yanvar 2000, Umurbey

GÜLLÜ QIZ

Aylarca, illərcə öncə
Anadolu çöllərində
Bir qız görmüşdüm.
Bilirsiniz,
Bəlkə də, demişəm.
Adını alıb.
Güllər kimi ətir saçan
Bu qızın Güllü idi adı.
O da görmüşdü məni.
Mən uşaq,
O uşaq.
İkimiz də bir-birimizə
Baxdıq uşaq sevgisiylə.
Baxışlarınız toqquşdu bir an.
İndi dərk edirəm ki,
Sevda deyərlərmiş o baxışlara.
Mən vurulmuşdum ilk dəfə
İllər öncə
Anadolu çöllərində.
İlləri təsbeh dənəsi kimi,
İndi sayıram barmaqlarımıla.
Necə günlər idi, o günlər....
Həyatımın ən gözəl günləri

Qaldı Mazidə
Unutmadım, unuda da bilmirəm
Ağarmış saçlarımla bu gün
Düşünürəm hələ də Güllü qızı
Anadolu çöllərində.

15 yanvar 1975, Çətinqaya

DUYĞU

Həqiqətən də sevimlidir gözlərin.
Həm dərk edirəm,
Həm də duya bilirəm.
Həm sevdiyini deyir,
Həm də sevəcəyini.
Elə baxır ki....
Baxışında belə,
Sirli bir məna var.

Həqiqətən də sevimlidir ürəyin.
Aydındır masmavi göy üzü qədər,
Dərin quyu kimi.
Qapılarını bağlamışan ancaq.
Ürəyinin açarlarının
Gizlədilməsində belə,
Sirli bir məna var.

Həqiqətən də sevimlidir dodaqların
Həm görürəm,
Həm də duya bilirəm.
Güləndə də gülürsən, ağlayanda da...
Sizə bir şeylər deyim:
Sözlərində belə
Sirli bir məna var.

1 aprel 1976, Afyon

GƏZDİM QARI

Şaftalı ətirli ağaclar arasıyla
Səfər edərkən Bursadan İstanbula,
Orxan Velinin "dənizi gördüyü" yerdə mən,
Gəmlikdə gördüm qarı.

Sevincin ağuşunda günəşli bir gündə,
Saf, təmiz havanı uda-uda,
Dolanbaclı yollardan enərkən mən,
Uludağda gördüm qarı.

Qiş fəqli, hava soyuq, bayırda ayaz,
Soğanlı dağının örpəyi bəmbəyaz.
Bütün aləm meyvəsini toplayarkən mən,
Zeytun budağında gördüm qarı.

Yuxusuz gecələrə xalı ikən gözlərim,
Saf könlümü əyləndirərkən eyvanda,
Gecə saat on ikini on keçəndə mən.
Dənizdə gördüm qarı.

Oyandı təbiət, fəsiləsə bahar,
Dərin dərələrdə çağlayırlar sular.
Gəzir budaq-budaq nəğməli quşlar,
Pəncərəmdən mən
Gördüm qarı.

8 may 1993. Gəmlik

SƏRÇƏ

Budaqdan budağa uçar,
Yaza ilkin qanad açar.
Ovçulardan həmən qaçar,
Aman sərçə, canım sərçə.

Nəğmələrin necə şirin,
Ay kiçik, qanadlı pərim.
İşvə, nazda var öz yerin,
Aman sərçə, canım sərçə.

Pərvazlanan gözəl quşdun,
Yuvana yaralı düşdün.
Balalarınla görüşdün,
Aman sərçə, canım sərçə.

Dolaşırsan bağ-bağçada,
Yerin vardır hər taxçada.
Uyuyursan gül baxçada,
Aman sərçə, canım sərçə.

21 mart 1972, Çətinqaya

GƏL, KEYFİM, GƏL

Kürəyimi verdim
Umurbəy yamaclarında Aytəpəyə,
Gəl, keyfim, gəl.
Həyatımın ən gözəl günlərini yaşayıram.
Çılğın könlümdən isə
Nələr keçir, nələr...
Köksümü açıram
Gəmlikdən əsən

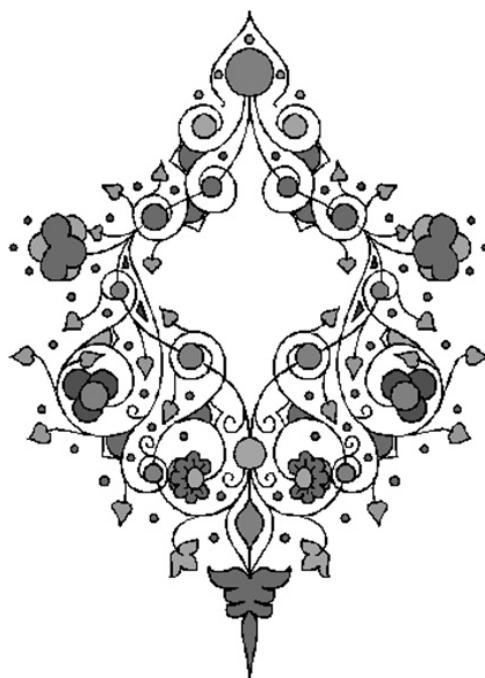
Sevdalı körfəz küləklərinə.
Gəl, keyfim, gəl.
Bir tərəfimdə əsirlilik çinar,
Bir tərəfimdə isə zeytun budağı.

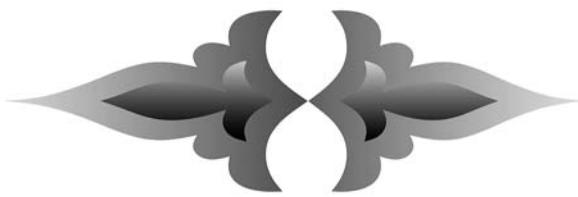
Baxın, bu yaşıllığa,
Bu gözəl mənzərəyə baxın!
Bu cür gözəlliyyə kim sevdalı olmaz ki...
Gün başını götürüb gedir,
Kumlayı gəzincə beləcə
Doymaq olmur seyr etməkdən körfəzi.
Hələ bir də
Dənizin şoləsi, şəfəqi vurdumu Anıtməzarı
Tarixə baş vurursan,
Orada bütünləşir xatirələr.
Gəl, keyfim, gəl.

Körfəzin bir başında Anıtməzar,
Qarşısında isə İmralı adası.
Nələr xatırladır insana, nələr.
Dəniz, tarix, mənzərə bütövləşir
Umurbəy yamaclarından.
Gəmlik körfəzində Mərmərə,
Gəl, keyfim, gəl.

13 yanvar 1999, Umurbəy

*Türkiyə turkcəsindən
azərbaycancaya uyğunlaşdırılmış
Ələsgər TALIBOĞLU*

ƏLİ BƏY AZƏRİ

QONAQ

(hekayə)

May ayı təzəcə başlamışdı. Cah-cələlli bir yaz günüydü. Günəşin sarı-qızılı şəfəqləri hər yana nur səpələyirdi. Qızılıba yurdunum təbiəti kimi insanları da qayıraq-qayıraq qaynaşırdı. Bu mənzərəni səmadan seyr edən ol-sayıdı, bircə adamin da dayanıb-durdugunu görməzdı, hamı qarışqa kimi hərəkətdə, işində-güçündəydi.

Valeh atası Qəzənfər kişi ilə yonca biçirdi. Bu il yaz yağışının bolluğuñdan yoncanın ilk biçini on-on iki gün qabağa, mayın ilk günlərinə düşməşdə. Axşamüstü yoncanı biçib qurtarmaqdaydalar ki, Qəzənfər kişi oğlunu evə göndərmək istədi. Valeh axıradək qalıb kömək edəcəyini bildirsə də atası razılaşmadı.

-Sən get, bala. - dedi. - Mən oraqla qıraq-bıcağı da qaşışım, kərənti girməyən yerləri də sivirim, sonra gələrəm. Heyifdi, qalmاسın. Sən də get, bir havır kitablarınına göz gəzdir. İki ay nədir ki, bir də gördün bir göz qırımında gəlib keçdi... baxdın ki, səhər imtahandasan...

Valeh daha inadkarlıq göstərmədi, üst-başını səliqəyə salıb evə yollandı.

Kəndə çatanda aralıqda bir neçə nəfərin bir yerə toplaşdığını gördü. Addımlarını yeyinlədib onlara yaxınlaşdı. Poçtalyon Səməndər idi, adamlar onun başına yiğmişdilər, qızğun söhbət gedirdi.

Səməndər qonşu kənddən idi, elə poçt şöbəsi də orda yerləşirdi. Bir poçt şöbəsi sovetliyin üç kəndinə xidmət göstərirdi. Səməndər həftədə bir dəfə Qızılıbaya gəlir, bir dəfə də sovetliyin o biri kəndinə gedər, qəzet-jurnalları, məktubları, ayda bir dəfə də adamların təquüdlərini çatdırardı. Səməndər Valehi aradan görün ki mi əlini yellədi.

-Yaxın gəl. - dedi. - Sənə məktub gətirmişəm.

Valeh həyecanla Səməndərə yaxınlaşdı. Əl tutub görüşdülər. Səməndər bir quş qıvraqlığı ilə əl atıb boz məşin çantasından məktubu çıxardaraq Valehə uzatdı. Valeh dərhal alıb konvertin üstüne baxdı, məktub əsgərlək dəstəsi Orxandan gəlmışdı.

-Kimdəndi? - Həmkəndliləri soruştular.

Kəndə az-az məktub gələrdi. Odur ki, məktub hamını maraqlandırırdı.

-Əsgərlik dostumdandı. - Valeh qısa cavab verib onlardan aralındı.

Valeh Orxanla Bakıda tanış olmuşdu. Onlar orta məktəbi bitirəndən sonra ikisi də bir instituta sənəd verib bir imtahan qrupuna düşmüşdülər. Bunların tanışlıq tarixçəsi də elə o tarixdən başlamışdı. İyirmi gün ərzində mehribanlıqları dəstləğə çevrilmişdi. Tale ikisini də eyni sinağa çəkmişdi. Dörd imtahanın dördündən də qiyamət alsalar da müsabiqədən keçib instituta qəbul ola bilmədilər, necə deyərlər, konkursa düşdülər. Hər ikisi Bakıda qalıb işləmək arzusunda olsa belə, valideynlərinin təkidi ilə kəndə qayıtmalı olmuşdular. "Nə olar, bu il keçə bilmədiniz, daha yaxşı hazırlaşıb gələn il qəbul olunarsınız. Institut qacaqmır ki..." - Hər ikisinin valideynləri kənd adamlarının əksəriyyəti kimi eyni fikirdəydi. "Təki övladım gözümün qabağında olsun!"

Valehlə Orxan başqa-başqa rayonlarda yaşayırdılar. Biri dağ, digəri aran ərazisi hesab olunan rayonlararası məsafə, bəlkə də, yüz əlli kilometrdən bir az da çox olardı. Dostlar kəndlərinə qayıtdıqdan sonra bir-birləri ilə məktub vasitəsilə əlaqə saxlayır, Bakıda qalmadıqlarına heyfslənirdilər.

İş elə gətirdi ki, hər ikisinin on səkkiz yaşı tamam olan kimi hərbi komissar çağırış vərəqi göndərdi. Çağırışın vaxtı çatan kimi möhlət vermədən hərbi xidmətə yolladı. Valideynləri çox çalışsalar da komissar gəncələrə instituta qəbul olunmaq üçün daha bir şans vermedi. Xoş təsadüfdən onlar Biləcəri çağırış-toplanış məntəqəsində də qarşılaşdırılar, ikisinin də adı bir komandaya yazılmışdı. Ukraynaya yola salınan qatarda da bir vaqonda yol getdilər. Karantinləri də, əsgərlikləri də bir yerdə keçdi. Onların dəstləğü bu müddət ərzində daha da möhkəmləndi, mükəmməlləşdi, sarsılmaz qalaya çevrildi.

Ay ötdü, il dolandı, əsgərlikləri başa çatdı. Dostlar hərbi xidmətdən qayıtdılar. Ayrılarda məktubla əlaqə saxlayacaqlarına söz verdilər. Bir də nəyin bahasına olursa, olsun, yayda Bakıya gedib instituta qəbul oluna-caqlarını qorarlaşdırırlar. Əsgərlikdən ayrılarkən komandirlərindən xahiş edib yaxşı xasiyyətnamə, bir də ali məktəbə sənəd vermək üçün zəmanət də götürmüştürlər. Zəmanət instituta qəbul olunmaq üçün ən mükəmməl sənəd hesab olunurdu. Zəmanət kafı qiyətlərlə də instituta qəbul olunmağın qarantiydı. Daha heç bir konkurs-müsabiqə onların qarşısını kəsə bilməzdi.

Valeh kəndə gələn kimi Orxana məktub yazıb yollamışdı. Cavabını gözləmədən on beş gündən sonra ikinci məktubunu da yazmışdı, birincinin çatıb-çatmadığından çox nigaran idi. Bu günlərdə üçüncü məktubu yazmağa hazırlaşırkı ki, poçtalyon onu qabaqladı. Valeh bilmədi ki, Orxan hansı məktubuna cavab yazıb. Ümumiyyətlə, onun məktublarını albəm? Evə qədər getməyə hövəsəlli çatmadı, poçtalyondan beş addım aralanın kimi konverti açıb içindəki məktubu çıxartdı. Həyəcandan qəhərləndi, sanki uzun illər ayrı düşdüyü əziz-giramundan xəbər gəlmışdı.

Orxan yazırıdı: "Əvvələ Bayat ellərindən sənə şanlı salamlar yollayıram, əziz dostum Valeh! Məktubunu aldım. Oxuyub şad oldum. Sənin də həmişə şad və xürrəm olub firavan yaşamağını qoca təbiətin varlığından arzu edirəm. Sevinirəm ki, sənin kimi bir dostum var.

Orxan, məni qonaq dəvət edirsən. İnan ki, gəlməyə ürəyim üçün, quş kimi qanad axtarıram ki, uçub gələm. Lakin vəziyyət elədir ki, mən sizə heç cürə gələ bilmərəm. Əsgərlikdən qayıdan kimi atam məni Pendir zavoduna işə düzəltdi, heç üç gün də dincəlməyə imkan vermədi. Hərbi komissarlıq qeydiyyata saldırmağa apardı, ordan da zavoda döndük. "Sahə müvəkkili danişiq edir", deyib adımı işə yazdırdı. Bir gün sonra da "direktor sıfariş edib ki, oğlun səhər işə çıxsın", deyib zavoda apardı. Bir sözlə...

Yüz əlli manat maaşındır. Siftə eləmişəm, birinci ayın maaşın almışam. Müdirimiz də əlaçıl adamdır, hərdən kefinin yaxşı vaxtı beş-on manat cibxərcliyi verir. Bir də həftədə bir dəfə üçkiloluk balonla ciyə verirlər, onu da mamam bazarda satır. Bir sözlə, işlərim yaxşıdır, bircə institut məsələsi müəmmalı qalır. Gələndən atam bir dəfə də olsun institutun adın tutmayıb. Belə getsə, atam məni oxumağa buraxmayacaq. Yaxşısı budur, sən imkan tap, bizə qonaq gəl, bəlkə ikimiz atamı yola gəti-rə bildik.

Hələlik. Səbirsizliklə yolunu gözləyirəm. Xudafiz! Dostun Orxan. 28 aprel 1985-ci il"

Valeh həyətlərinə çatan kimi anası ilə qarşılaşdı.

-Bəs atan necoldu?

-İndilərdə gələr.

-Bəs sən nə yaxşı tez gəldin? - Anası cavab gözləmədən əlavə etdi. - Əlindəki kağız nədir?

Valeh məktubdan söhbət açdı, ürəyindən keçənləri anasına bildirdi.

-Ana, atama özün deyərsən. Birdən mən deyərəm, alınmaz, ortalığa inciklik düşər. O boyda əsgərlik dos-tum qonaq çağırır. Çox ləngimərəm, tez gedib Bayatlıya dəyib qayıdaram.

-Elə deyirsən ki, elə bil Bayatlı dəyirmanın o tayıdı, bircə saata gedib dəyib qayıdaqsan... - Anası narazılığını bildirdi.

-Bircə saata olmasın, iki günə olsun, bir gün o tərəfə, bir gün də geriyə...

-Atana da yazığın gəlsin də, ay bala. Köməyi bircə sənsən. Gör nə boyda təsərrüfatı tək hərləyir. Mal, heyvan nobatına ayrı-ayrılıqda gedir, bağlı, bostanı suvarır, otu biçir, yarpağı gülləyib qurudur, hələ hökumətin də işinə gedir...

-Demirəm ki, atama kömək etməyim...

-Heç olmasa, yoncanı yiğişdirin, sonra get. Birdən yağış yağar, yonca qaralıb xarab olar, zəhmətiniz hədər gedər. Yazın bu vaxtları yaman yağış olur. Elə bil göyün gözündən muncuq töklür.

-Yaxşı da, ay ana, onu bilirəm. Bu gün biçdik, sabah çevirəm, quruyar, birisi gün də bağlayıb gətirib yiğarıq dama. Ta birisi gün də "Ya Allah" deyib düşərəm yola. Uzaqda deyillər ha...

-Uzaqda olmadıqlarını bilirəm, ancaq naqolay yerdə-dilər, gedib-gəlmək çətin olur.

-Bir gün o tərəfə getsin, bir gün də bu tərəfə... Gedib gəlməyim uzağı iki gün çəkər. Orda bağlanıb qalası de-yiləm ha...

Yoncanı yiğişdiran günün ertəsi obaşdan Valeh yola çıxdı. Kənd avtobusu rayon mərkəzinə çox erkən gəlirdi ki, adamları başqa yerlərə gedən avtobuslara çatdırı bilsin. Ordan Bayat rayonuna birbaşa avtobus işləmədi-yindən əvvəlcə Qaradızə rayonuna, ordan da Avşarabada yollanası oldu Valeh. Bayata gəlib çatanda gün batmaq üzrəydi. Orxanın yaşadığı Baharlı kəndinə avtobus işləmədiyini eşidəndə qanı lap qaraldı. Yaxşı ki, bazarın qabağından gec qalanları yiğib-aparan taksilərin getdiyi尼尼 öyrəndi. Vaxt itirmədən soraqlaşış bazarın qabağına gəldi. Taksi sonuncu adamını gözləyirmiş, Valeh oturan kimi Baharlıya yol aldı.

25-30 evdən ibarət Baharlı kəndi Kürə Araz çaylarını birləşdirən Qarabağ kanalının sol sahilində düzənlik-də yerləşirdi. Suyun bolluğuñdan kənd ərazisi yamyışlı dona bürünmüştü. Axşam düşməsinə baxmayaraq kənd Valehin xoşuna gəldi. Orxangilin evini elə onu gətirən taksi sürücüsü nişan verdi. Xəbərsiz gələn qonağı gülə-rüzlə qarşılıdlar.

-Orxan, bəs sənin belə bir dostun var, indiyənəcən bizə niyə deməmisən? - İntiqam kişi oğlunu məzəmətlədi. - Qonaq çağırmışan, gərək əvvəlcədən xəbər eli-yəydi...

Orxan pərtliyini bürüzə vermədi.

-Gündüzdən gələcəyini bilsəydim, elə rayon mərkəzində qarşılıyardım. Dağbeyinin kafesində hər gün quzu kəsilir, ordaca kabablıyardıq. - İntiqam kişi üyüdüb tökürdü. - Qonağın hesabına bizim də damağımıza kabab dəyərdi, ağızımız tama gələrdi.

İntiqam kişi toyuq kəsdi, arvadı Səmayə tez-tələsik əl-ayaq edib onu hazırladı. Bir-iki saat keçər-keçməz süfrə hazır oldu, ailə süfrə başına toplaşdı.

Orxanla Valehin yerini kəllayı otaqda saldılar. Dostlar gecə yarıyadək uzun-uzadı səhbətləşdilər, olub-keçənləri xatırladılar.

-İntiqam dayı sərt adama oxşayır, deyəsən... - Valeh hər ehtimala qarşı soruşdu.

-Hə, son vaxtlar kişinin dəfi dönüb. Əvvəllər belə deyildi, indi ona nə olub, bilmirəm. Elə hey deyir, işlə, pul qazan. Sənin tayların evə xışma-xışma pul gətirir, sən də gözünü döyürsən. Qorxuram məni oxumağa da buraxmasın.

-Bəlkə mən deyim?

-Yox, yox! İndi desək, acığın tutar. Anam bir-iki dəfə səhbət açmaq istəyib, atam ağızının üstünə vurub, "oxumaq nədi" deyib. "İndi dövran dəyişib. Oxumaq zamanı getdi. Oxuyub gəlib cırıq, yamaqlı şalvarda gəzəcəksə, mənə elə oxumaq lazımdır. Qoy, getsin işleyib pul qazansın..."

Nə vaxt yuxuya getdiklərindən xəbərləri olmadı.

Səhər tezdən İntiqam kişinin gur səsinə oyandılar.

-Ay bala, cavan adam da bu vaxta qədər yatarmı? Gün günorta oldu axı...

Tələsik durub əl-üzlərini yudular. Anası ilə atası oباşdan qalxıb bütün işləri görmüşdülər.

-Bizdə də belədi. - Valeh Orxana söylədi. - Mən yuxudan oyanana kimi anam inəkləri sağib naxira ötürür. Tövləni, qapı-bacanı süpürür. Samovarı qaynadıb süfrə hazırlayırdı. Atam heyvanları kənddən çıxardıb nobata qoşur.

Tələsik səhər yeməyini yeyib yola çıxdılar. İntiqam kişinin köhnə ağ rəngli "Jiquli"sində rayon mərkəzinə tərəf istiqamət götürdülər. Axşam gələndə Valeh fikir verməmişdi, yol çox kələ-kötür idi. Ya yük maşınları yolu bu günə salmışdır, ya da yağan yağışlar...

Səmayə arvad qabaqda əyləşmişdi. Valehlə Orxan isə arxa oturacaqdə yanaşı oturmuspurlar. Yol boyu ancaq İntiqam kişi gur-gur guruldayırdı. Səmayə arvad da "hə", "yox"la onun dediklərini təsdiqləyir, bir sözlə, yola verirdi. Orxanla Valeh imkan düşdükçə astadan piçıl-dəşir, gah da him-cimlə bir-birini başa düşürdülər.

Rayon mərkəzinə gəlib çatanda İntiqam kişi maşını əvvəlcə Pendir zavodunun qabağına sürdü.

-Orxanın işi dövlət işidir, ona gecikmək olmaz. - dedi.

Orxan Valehlə sağollaşıb düşmək isteyirdi ki, İntiqam kişi dilini sürüdü:

-Orxan, səhər-səhər sıftə səndən... Maaşını da alıb-

san... Bir dəfə də sənin əlinin bərəkətini sınayaq...

-Siftəni həmişə mən vermişəm, bu dəfə də özüm vərəcəm. - Səmayə arvad ərinə deyindirdi. - Uşağı qonağın yanında utandırma. Bəlkə heç cibişdanına pul qoymayıb.

-Sən narahat olma. Öz əvəzinə yenə də verərsən. Orxan day yekə kişidir. Gəlir-çixarını bəri başdan bilsə, yaxşıdır.

Orxan cibindən yaşıl üçmanatlıq çıxardıb sürücünün sağ böyründəki dördkünc qutunun üstünə qoydu.

-Ay bərəkallah! - Atası razılığını bildirdi. - Bu oldu başqa məsələ...

İntiqam kişi maşını yol ilə sürməkdə davam etdi. Bir də bazarın qabağında saxladı. Valeh buraları tanımasa da bazarı tanımağa ehtiyac yoxdur. Səmayə arvad belinə bağladığı adyaların arasında eşərləndi, eşərləndi, bir göy beşlik çıxardıb sükanın qabağında bardaçokun üstünə şappıldatdı. Arvadın pulu şəst ilə şappıldatması Valehi çasdırdı.

-On ildir bazardayam, hələ də uyğunlaşa bilmirəm. Bir gün belə bazarda olmamışan, ancaq əsl bazar adəmsan. - Arvad bunu deyən kimi maşının qapısını çırıp getdi.

İntiqam kişinin heç vecinə də olmadı.

-İndi də gedək avtovağzala, səni yola salım, get.

Ordan uzaqlaşdılar. İntiqam kişi nəsə dodaqaltı mızıl-danındı. "O çubuğun, bu toyuğun, daha nə qaldı, nə qaldı..." Gəlib avtovağzalın qabağına çatdılar. Valeh avtobusları görçək cəld əlini cibinə salıb bir göy beşlik çıxardı və yavaşça bayaq Orxan pul qoyan qutunun üstünə qoydu. Bunu elə elədi ki, İntiqam kişi görməsin. İntiqam da İntiqam ididi, dörd gözü vardi.

-Boyy, heç yaxşı olmadı... - deyib etirazını bildirdi. - Sən pulunu götür, bala. Bizim yerin öz adəti var. Bizdə qonaqdan pul götürməzlər.

Valeh özünü eşitməməzliyə vurub maşından aralandı, yavaş-yavaş avtobuslara tərəf getdi. Arxasında gəlib gəlmədiyini öyrənmək üçün yerişini yavaşıldı. Bu zaman İntiqam kişinin "Jiquli"si sürəti artırıb oradan uzaqlaşdı.

Bu zaman Valehin qulaqlarında bir cingilti əmələ gəldi, atasının sözlərinin əks-sədəsi sürət götürən maşının təkərlərinin qıjılıtsında əriyib yox olmaqdı. "İnsanlar müxtəlif cür olur. Bəziləri düşdükleri mühitə uyğun davranışır, bəziləri də əhatələrində olan adamlara müvafiq hərəkət edirlər. Bəlkə heç getməyəsən? Gedib elə bir səhnə ilə rastlaşarsan ki, sənə çox pis təsir bağışlayar. Ömrünün sonunadək unuda bilməzsən!" Atası bunları demişdi Valehə. Vəssalam!

Avtobuslara çatıb dayandı. Padpreslərə yapılandırılmış tafaretlərə baxıb öyrənmək istəyirdi ki, görsün hansı avtobusla getmək lazımdır. Sükan arxasında oturan sürücülərin hamısı ona baxırdı. Qəfildən qulağına bir səs gəldi: "Qonaq!" Valeh elə bildi ki, bunu sürücülərin hamısı birdən səsləndirdi.

GÜLŞƏN AYDINQIZI

UŞAQLAR ÜÇÜN ŞEİRLƏR

DƏCƏL SƏRÇƏLƏR

Budaqda iki armud
Düz Ayana baxırdı.
Ayan gəlib yavaşça
Babasını çağırdı.

Bir ora bax, ay baba,
Armudlar şirələnib.
O ağlayan armudun
Üzünü sərçə yeyib.

Axı armud yazıqdır,
Ağacın gözəl qızı.
İndi bu körpə qızın
Yəqin ağrıyır üzü.

Acgöz, dəcəl sərçələr
Doymur tökdüyüm dəndən.
Uçub çıxıb getmirlər,
Yorulmuşam deməkdən.

Gəl, bu sərçəni danla,
Armudlara dəyməsin,
Hoppanib, dimdikləyib
Meyvələri yeməsin.

TƏNBƏL MƏSTAN

Sara qələm götürüb
Hərfləri yazırdı.
Sonra da boz Məstani
Masasına çağırdı.

Bax bu "A"dır, de görüm,
"Məstan"da neçə "A" var?
Hansı çox saitlidir,
"Məstan", yoxsa "canavar"?

İki heca, üç heca,
Fərqi neçədir bunun?
Hansı sözdə izlənir
Düşün, gör ahəng qanun?

Quyruğunu bulayıb
"Miyo" söylədi Məstan,
Pəncəsini yalayıb
Süd istədi Saradan.

Eh, sən çox tənbəl qızsan, -
Sara dedi astaca.
Yemək verdi Məstana,
Tumarladı yavaşça.

ƏKİZLƏRƏ

Bir cüt Günəşim,
Bir cüt Ayım var.
Ən şirin baldan
Əkiz payım var.

Nənə çox sevir
Göyçək gülləri.
Şıltaq, mehriban
Şirindilləri.

Zərif, ağıllım,
Dəcəl, qoçağım.
Gülüm, çıçəyim,
Qaynar bulağım.

Sevgim, sevincim
A əkiz ceyran.
Qoy özüm olum
Sizlərə qurban.

***

O ulduzlu gözlərə
Necə olmuşam heyran.
Könlümü ovsunlayıb
Bir cüt qaragöz ceyran.

Nənə baharı sevər,
Bir də siz göyçəkləri.
A güllü yaz qoxulu
Ömrümün çiçəkləri.

Qaçın, gəlin yanına
Sizi qoxlayım, öpüm,
Yasəmən ətrinizi
Alım ruhuma səpim.

Kosamı olub
Mənim gül balam?
Əlində sovqat
Şirindil balam.

Adı Dımk, ya Cessi,
Nə də ki Puşok olsun.
Ona elə ad seçək
Yağışı yada salsın.

QOCALIQ BİLİR

Payız ömrümə
Güllü yaz gəlib.
Baxışı göyçək
Bir cüt naz gəlib.

Nənə belədir:
Sevir baharı,
Tər bənövşəni
Nərgiz, nübarı.

Hərdən səhv salır,
Fərqini görmür.
Güllərin adın
Düz deyə bilmir.

Eynəyin altdan
Gülür astaca
-Yenə səhv etdim? -
Deyir yavaşca.

Həm ana gülür,
Həm ata gülür.
Nənə neyləsin,
Bu səhv hardandır?
Qocalıq bilir.

KOSA

Başında papaq,
Əlində çomçə.
Mətin dayanıb
Baxır gizlice

Ulduzlu gözlər
Şimşəktək çaxır,
İşiq üzündən
Yerə nur yağır.

Ağ kürk geyinib
Xurcunu da var.
Hərdən astaca
Nağara çalar.

Sevincli gözlər
Gülüb alışır.
Mənim balama
Hər şey yaraşır.

Nənənin şirin
Gül nəvəsidir.
Ən gözəl nəğmə
Onun səsidir.

ESKALATOR

Özü yeriyir,
Ana, ora bax.
Yəqin asandır
Orda dayanmaq.

Üstündə vardır,
Adam nə qədər.
Lap yuxarıya
Qalxır pillələr.

Bəlkə, xəstədir
O qoca baba?
Çətinlik çekir
Ora çıxmaga.

Bu birinə bax,
Enir aşağı.
Necə bərk tutub
Nənə uşağı.

Demək, xəstədir
Uşaq, ya nənə.
Pillələr çatır
Köməklərinə.

Biz ki sağlamışq
Ana, nə gərək?
Gəl aşağıya
Özümüz enək.

YAĞMUR

Nehir dedi ki, mənə
Balaca pişik alın.
Mən onunla oynayım,
Hərdən də tumarlayım.

Yağış varsa, çaylor var,
Su dənizə qovuşur.
Yağışlar bol olanda
Çaylor çağlayıb, coşur.

Yağmur olsun qoy adı,
Onu çağırıq belə.
Nə gözəl ad seçmişəm,
Ana, sən bir bax hələ.

ARZU

Balaca Zəriş dedi:
-Kosmonavt olacağam.
Bir raketlə həm Aya,
Həm Marsa uçacağam.

Ora arı, kəpənək,
Gül, çiçək səpəcəyəm.
Bir gözəl bağça salıb
Ağaclar əkəcəyəm.

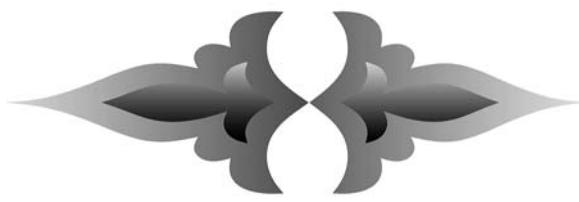
Ulduzlara hoppanıb
Ayda gəzəcəyəm mən.
Bir az yellənəcəyəm
Tutub Günün telindən.

Uçan işıqlı daşı
Saplara düzəcəyəm,
Sonra boynumdan asıb
Yerə gətirəcəyəm.

Pay verəcəm hamıya
Gətirdiyim daşlardan,
Amma yaman paxıldır
O filimdəki oğlan.

Ulduzlara uçanda
Bizi heç aparmadı.
Burdakı uşaqları
Yanına çağırmadı.

Ulduzlardan gül dərib
Öz yaxasından asdı.
Sonra da gözdən itib
Birdən yox olub susdu.

CƏRKƏZ NƏSİRLİ

novellalar

HƏSƏNALININ SEVİNCİ

Həsənalı Məmmədov paytaxtdan xeyli uzaq rayonların birində böyük bir müəssisəyə rəhbərlik edirdi.

Günlərin bir günü həyat yoldaşının dəmlədiyi pür-rəngi çayı içə-içə televizora baxırdı. Kəklik otu çayının xoş etiri onu əməlli-başlı məst etmişdi, xoşallanırdı.

Birdən teleekranda fon dəyişdi, veriliş xəbərlərlə əvəzləndi. Aparıcı tövşüyə-tövşüyə dövlət başçısının yeni sərəncam imzalaması barədə xəbər çatdırırıldı. Həsənalı əlindəki fincanı tez yerə qoyub diqqətlə aparıcıya qulaq asmağa başladı. Ölke ərazisində yaşayan insanların minimum əmək haqqının üç yüz manata qaldırılmasını eşidəndə əllərini bir-birinə vurub çəpik çaldı. Bundan sonra daha diqqətlə televizora baxmağa başladı ki, görsün daha kimlərin əmək haqqı qaldırılacaq.

Bu yerdə aparıcı çıxışına davam edirdi. Minimum əmək haqqının artması ilə əlaqədar büdcə təşkilatlarında çalışan işçilər və müəllimlərin də əmək haqqı 40-50 faiz artırılmasının da sərəncamda nəzərdə tutulduğunu elan etdi.

-Ura! - deyib Həsənalı yerindən dik atıldı.

Özündən asılı olmayaraq elə sevinclə qışkırdı ki, səsinə həyat yoldaşı mətbəxtən həyəcanla qonaq otağına gəldi.

-A kişi nə olub? Niyə uşaqları qışkırlısan?!

-Ehh, ay arvad, bilmirsən, nələr oldu nələr, əmək haqları 50 faiz qaldırıldı.

-Deməli sənin əmək haqqın 50 faiz artdı, eləmi?

-Yox, arvad, mənimki yox, işçilərin əmək haqqı artırılıb.

-A kişi, ondan sənə nə? Xalqın əmək haqqı artıb, sən bu qədər sevinirsən.

-Sən nə danışırsan, arvad, mən də alacağım aylığı artıracam. Arvad, kefdi, bu ən azı aldığım aylıq vəsaitin yarısından çoxunun artması demekdir.

-Deməli, bu il mənə yeni şuba alacaqsan, eləmi? Söz verirsən?

-Alaram, arvad, alaram. Qoy, kişinin sərəncamı qüvvəyə minsin, görüm hər bir işçinin əmək haqqı nə qədər artır, ondan sonra danışarıq.

Arvad mətbəxə keçdi və öz işləri ilə məşğul olmağa başladı. Həsənalı isə öz aləmində təxmini yeni artımla alacağı pulları hesablayırdı.

Onun işlədiyi şöbənin nəzarətində irili-xirdalı 10-15 müəssisə və bir neçə məktəb vardı.

Həsənalı gözəl xəyallarla yatağına uzandı və şirin xəyallarla da yuxuya getdi.

Ertəsi gün Həsənalı tabeliyində olan müəssisə rəhbərlərini yanına çağırıb onlara özünün son qərarını bildirdi. Gösteriş verdi ki, hər bir işcidən 30 faiz əlavə aylıq alacaqsınız. Həm də onu da dedi: "Bu məsələni də elə edin ki, heç bir səs-küy çıxmاسın, əgər çıxa, özünüzdən küsün, tapşırıq lap yuxarıdandır".

Müəssisə rəhbərləri nə qədər andaman etsələr də Həsənalı öz qərarını dəyişmədi, dediyi rəqəmdən bir manat da olsun aşağı yenmədi.

Həsənalı müəllimə tabe olan müdirlər çox yaxşı bilirdilər ki, müdirdi dedi, qurtardı. Əgər onun dediyini yerinə yetirməsələr, nələr olacaq. İki gündən bir özünün dəstəsini götürüb gələcək idarəyə, lazımlı-lazımsız yoxlamalara. Əslində yoxlamadan heç kim qorxmur, qoy yoxlaşın. Ancaq yoxlama adı ilə gələn adamların karşısına çıxmaq, onları yedirdib-içirdib, yola salmaq, bax bu çox asan məsələ deyil.

Bu məsələləri nəzərə alan idarə rəhbərləri ələcsiz qaldılar. Deyiləsi dərd olmasa da Həsənalı müəllimlə razılaşdırılar. Çox pərişan halda işlədikləri müəssisələrə geri qayıtdılar. Nə və necə edəcəkləri barədə fikirləşməyə başladılar. Qərara aldılar ki, işçilərə Həsənalı müəllimin fikirlərini söyləsinlər. Başqa əlac yoxuydu.

Sonra nələr olacaqdı, bax bu məsələ çox mürəkkəb və əmmalıydı. Bir də ki, nə olacaqdı? İşçiləri də müdirləri kimi əvvəlcə razılaşmayıb tullanıb-düşəcəkdirdi.

TƏDBİR

Məmməd çoxdandı ki, özünü oda-külə vururdu. Gecə-gündüz çalışırkı ki, möhtəbər bir idarədə- müəssisədə vəzifə sahibi olsun.

Nəhayət, son zamanda gözaltı etdiyi bir vəzifənin boşaldığını öyrəndi. Olan-olmayan qohum-qardaşın, dost-tanışın cənab Əhmədova ağız açmağı xahiş edir, necə olur, olsun o vəzifədə çalışmaq, xalqına can-başla qulluq etmək istədiyini bildirirdi. "Əgər o vəzifəyə keçməsəm, məni ölmüş bilin", deyirdi. Bütün qohumlar əl-ayağa düşmüştürlər. Axır ki, Məmmədi işə düzəltmək üçün yol tapdılar.

İnsafən cənab Əhmədov pis adam deyildi. Məmmədin qohumları tezliklə cənab Əhmədova yol tapdılar. Çox keçmədi ki, Məmməd öz arzusuna çatdı. Demək olar ki, həmin idarəni müdirindən sonra ikinci bir vəzifə olduğundan hər iş, hər tədbir Məmmədsiz mümkün olmazdı. Məmməd özünü müdürü elə göstərdi ki, müdürü hər bir işdə onunla razılaşır və o nə deyirdi, elə də olurdu. Belə bir vaxtda, zaman Məmmədin xeyrinə işləyirdi. Lazım oldu-olmadı qarşısındaki tədbirdən söz salır, onu keçirmək üçün işçi və qulluqları toplayır, hər kəsə bir tapşırıq verirdi. Sonra da o tapşırığın necə yerinə yetirilməsi ilə maraqlanır, xoşuna gəlməyən tapşırıqların yenidən işlənməsini və öz zövqünə uyğun hazırlanmasının tələb edirdi. Kənardan baxanda hər şey öz axarı ilə qanun çərçivəsində gedirdi, hər halda belə görünürdü. Ancaq Məmmədi maraqlandıran məsələ hər tədbir üçün ayrılan vəsaitdi. O, hara nə qədər xərcləndiyini, tabeçiliyində olan işçilərdən nə qədər toplandığını tez-tez hesablayıb, gəliri-çıxarı müəyyənləşdirirdi. Axı hər şey bundan asılı idi, əgər düzgün hesablamalar aparmasa, nə tədbir yaxşı keçər, nə də özünə bir şey qalardı.

Elə bu zaman yadına düşdü ki, keçən tədbirdə andaman edib ağlayan, bir manat da olsun pul verməyən Hüseynqulunu çağırınsın, ondan bu tədbir üçün əməlli-başdı pul alsın. Tez zəng vurdurub Hüseynqulunu yanına çağırıldı. Yarım saat keçməmiş Hüseynqulu gəldi, mətləbdən xəber tutan kimi yenə xahiş-minnətə başladı. "Vallah-billah, mənim gücüm çatmaz sən deyənə. Axı o qədər pulu mən hardan tapım? Sən mənim işlədiyim idarəni yaxşı tanıyırsan, orda cəmi-cümətan on yeddi nəfər işçi var, o pulu kimdən və nə cür toplayım?"

-Ə burası bax, aqlaşma qurma. Səndən əvvəl çağırıldığım idarə müdirləri necə olur tapır, necə verir? Sən

lər, hay-haray çıxaracaqdılar, sonra da başlarını aşağı salıb quzu kimi razılaşacaqdılar. Həsənalı bunu beş barmağı kimi bilirdi.

TƏDBİR

də elə tap ver, işləyə bilmirsən, qabiliyyətin yoxdur, get ərizəni ver çıx, qoy işini bilən, səriştəsi olan bir adam işləsin.

Hüseynqulunu soyuq tər basdı. "Axı bu nə sözdü mənə deyirlər, mən dövlətin işini canla-başla yerinə yetirirəm, yazıq işçilər 300-350 manat əmək haqqı alır. Hər ay tədbir adı ilə mən işçilərdən necə istənilən pulu toplayım? Bu insan Allahdan qorxmur, insafı yoxdur. Pulu tapmayanda da gözümçixdiya salır. Hədə qorxu gəlir. "Mərdi qova-qova namərd edirlər". Gedib lazımlı olan idarələrə xəbər verim onda da hər yerə ya-yacaqlar ki Hüseynqulu işverəndir".

Hər nə isə Məmməd Hüseynquluya son sözünü deyib onu kabinetdən çıxartdı. Yenidən haq-hesab etməyə başladı. Haq-hesabı yekunlaşdırıldıqda gözləri işiqlaşdı. "Nə yaxşı, nə yaxşı. Bu tədbirdən xərclənən puldan iki dəfə artıq pul qaldı". Məmməd sevincindən əllərini bir-birinə elə vurdu ki, o biri kabinetdən katibə oturduğu yerindən dik atıldı və təşvişə içəri girdi ki, görəsən nə olub?

Məmməd öz-özünə deyinirdi: "Belə-belə işlər, ay qız, heç nə olmayıb. Sən narahat olma, keç öz otağına". Katibə dinnəzəcə çıxıb öz otağına getdi.

Məmməd sevincindən otaqda öz-özünə danışa-danışa o tərəfə-bu tərəfə gəzirdi. "Ə bu tədbir nə gözəl şəydi. Belə tədbirdən hər ay ikisini, elə üçünü də keçirə bilərəm. Dövlətimiz nəinki bayram ərəfəsində, elə ayrı-ayrı vaxtlarda da bu cür tədbirlər keçirməyə icazə versə, vallah, ürəyimdəki arzularımın hamısını yerinə yetirərəm. Mənim nə vecimə kim necə dolanır, xalqın firəvan dolanması mənim nəyimə lazımdır. İndi öncekə olan dövlətin işini canla-başla yerinə yetirmək, keçirilən tədbirləri yüksək səviyyədə təşkil etməkdir. Bu işləri qüsursuz yerinə yetirsem, heç kim mənim, əsasən, nə işlə məşğul olduğumdan xəbər tutmaz. Allah pis gözdən, pis nəzərdən saxlasın. Amin!"

Məmməd elə bunu deyib qurtarmışdı ki, katibə yenidən gəldi.

-Müdir siz çəgirir. - dedi.

-Bilmirsən, nə məsələdir? - Məmməd soruşdu.

-Deyir, yuxarıdan çağırıblar, təcili getməliyəm. Əmanətin üstünü düzəldib tez gətirsin!

Katibə bunu deyib yanlarını oynada-oynada çıxıb getdi. Məmməd əli ağızında, arzusu ürəyincə yırğalanaya yırğalanı gedən katibənin arxasında baxa-baxa qaldı.

25.XI.2021

XƏLİL TAHIROV

ŞİRİN BIYANIN FƏRYADI

(təmsil)

Fəryad etməkdəydi hey şirin biyan:
"Bax, dörd bir yanımı alıbdı tikan.
Heç nəfəs almağa verməyir aman,
Tikandan olmaz ki, mənə bir həyan.

Yox acı halıma bircəcik yanan,
Mənə yaşamağı edibdir haram.
Günbəgün ucalır tikan kolları,
Daim işğal edir xam torpaqları.

Günəşin altında açıb qol-qanad,
Kəsməkdə tarlaya gedən yolları.
Gedirlər yuxuya hər zaman qışda,
Həmən göyəririrlər yazda yağışa.

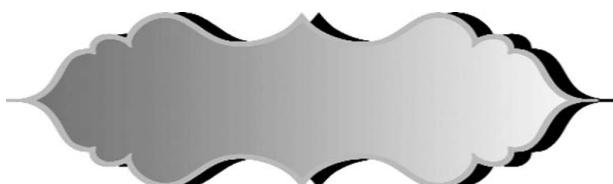
Durmadan ax... mənə deyirlər arsız,
Onların içində qalmışam yalqız.
Siz, Allah, qurtarın bu dərddən məni,
Bəzəyim hər yerdə çölü-çəməni!"

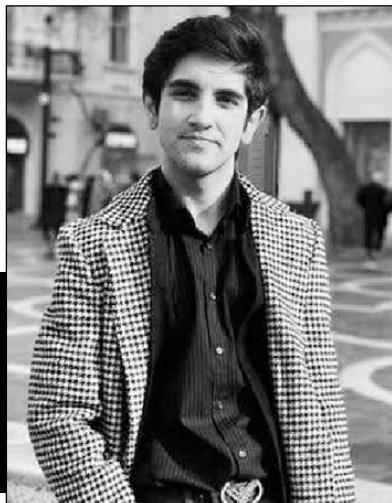
TANRI YAZAN YAZIDIRSA

Günəş sənsiz batmaz ki...
Gəl, buraxma qollarımı,
möhkəm tut biləyimdən,
Apar məni uzaqlara
bunca dərd bələyindən.
Bil ki, səni tərk etmərəm
Döndərmərəm bir an üz,
Yana-yana alışsam da,
keçmərəm diləyimdən.

Bax, səninlə keçirdiyim
günlərə gün çatmaz ki,
Camalını seyr etdikcə
ruhum çağlar, yatmaz ki....
Kimsə sənin əvəzini
verə bilməz həyatda,
Gül baxçamda günəş belə,
vallah, sənsiz batmaz ki....

Zaman-zaman səhər-axşam
oxşayardın saçımı,
Sən bilərdin köksümdəki
hər ağrımı, acımı...
Tanrı yazan yazıdırsa,
taleyimdən küsmürəm,
Gəl ki, qoya bilmədim mən
başa sevgi tacımı.

QƏHRƏMAN QƏHRƏMANOV

*"Yanar dağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət və
Təbiət Qoruğunun Könüllü qrupunun üzvü
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
Rəssamlıq Fakültəsi IV kurs tələbəsi*

SEVGİ

Sevgi var ki, ucaldır
Sevgi var ki, ağladır
Sevgi var ki, aldadır
Sevgi var ki, gözlədir.

Susub səssiz qalırsınız
Göz yumursunuz səhvərinə
Dözdüz yalan vədlərinə...
Alişdız çıxıb getməyinə..

Sevgi var ki zirvədir
Sevgi var ki, güldürür
Sevgi var ki, yaşıdır
Sevgi var ki, öldürür.

ZAMAN

Zaman öyrətdi bizə
Keçmişimizi, gələcəyimizi.
Dünənimizi, bu günümüzü,
Sevincimizi, kədərimizi...

Dəyişir saatın əqrəbləri də...
İllər keçir, zaman axır.
Öyrətdi bizə yaşamağı da.
Bəzən...
Zaman-zaman yorulmağı da.

Dünyaya göz açırıq,
Oxuyub-çalışırıq,
Tələsə-tələsə qaçıraq...
Sanki, zaman dayanıb.

QADIN

Günəş kimi işiq saçan...
Göy kimi guruldayan,
ildirim kimi çaxan...
Sakit dayanıb gözlərinə baxan
Nəfəs verən, can alan qadın...

Əzizlənən, aldadılan,
Əzizlənib, sevilən də qadın.
Dözümlü, iradəli,
Bəzən yorulan da qadın.

Günəş kimi işiq saçan...
Göy kimi guruldayan,
ildirim kimi çaxan...
Sakit dayanıb gözlərinə baxan
Nəfəs verən, can alan qadın...

YALAN

Bomboş küçə, səssiz şəhər,
Sənin təbəssümün yalan.
Yuxusuz gecələrin,
çarəsiz baxışların
yalan...

Məhəbbətin, sədaqətin
Yalan...
Gözlərin, dodaqların,
susqunluğun, məsumluğun
yalan...

Bomboş küçə, səssiz şəhər,
Sənin təbəssümün yalan.
Yuxusuz gecələrin,
çarəsiz baxışların
yalan...

ADIMIZA "NAKAM" DEDİLƏR...

Məşhur rus teleaparıçı Vladimir Poznerin din alimi, azərbaycanlı Heydər Camala verdiyi suallar xeyli səmimi gəldi mənə. İstədim eyni sualları əziz Məhəmməd dayıma yönəldim.

Məhəmməd Mahmudov 1945-ci ildə Qazaxda doğulub. Çox səmimi, saf, dostcanlı ağsaqqal və şirindil insandır. Ürəyi kimi gözəl və özü kimi dəcəl şeirləri var. "Yaşamaq istayıram" adlı şeirlər kitabı çıxıb.

Neçə ilin Feyzbuk dostuyuq. Bircə dəfə də olsun üzünü görməmişəm, amma dogma dayım qədər xətrini istayıram. Kaş ki, mən o yaşa çatanadək dayım qocalmasın, azarlamasın, o şən səsinə qəm düşməsin...

-Desələr ki, yenidən doğulmaq üçün istədiyin era, dövr, tarix və ölkəni seç...

-Elə həmin eranın həmin tarixində, eyni ocaqda doğulacağamsa, yenidən doğulmağa razıyam. Yoxsa Səməd Vurğunun, Bəxtiyar Vahabzadənin, Əbülfəz Elçibeyin müasiri olmaq şansını itirmək istəmirəm...

-Dünyasını dəyişmiş insanlardan biriylə görüşmək şansın var. Özün选用...

-İnsafsız, heç olmazsa üç nəfərlə görüşmək şansı verəydi... Anamla!

-Nəyə təssüflənirsən?

-Heç nəyə... Hətta ailə həyatı quranda atamın məsləhətinə qulaq asdıǵıma da sevinirəm... Valideynə olan hörmət, məhəbbət sevgimə, eşqimə də qalib gəlib...

-Ən çox nədən qorxursan?

-Öləndən sonra unudulmaqdan, xatırlanmamaqdan...

-Özündə nəyisə dəyişdirmək qüdrətin olsayıdı, nəyi dəyişərdin?

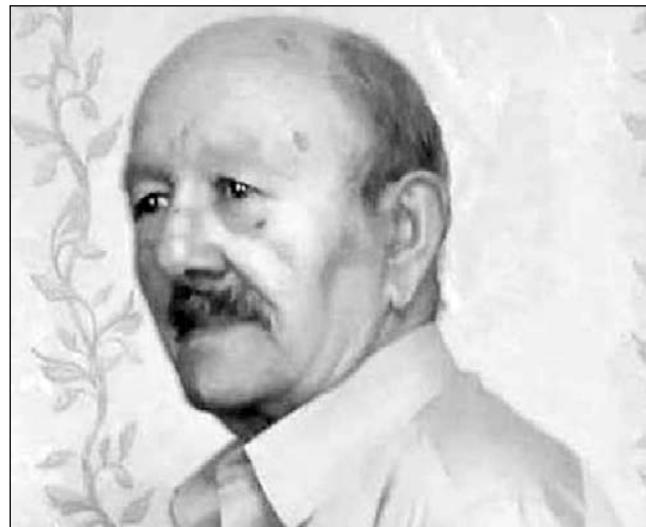
-Heç nəyi dəyişməzdəm. Övladlarımın mənə olan münasibəti, sevgisi hər bir istəyimdən üstündür, nəyisə dəyişəm, bu sevgi də dəyişər.

-Həyatda başlıca məqsəd və hədəfin nədir?

-Övladlarımın gələcəyi. Ancaq onlar...

-Ən başlıca xasiyyətini, üstün cəhətini bilirsənmi və bu hansıdır?

-Mübahisə etməyi heç sevmirəm. Bir də dosta

dəyərindən artıq dəyər verirəm deyəsən...

-Adam öldürə bilərsənmi?

-Yox bir, dəvə!.. Heç vaxt!

-Hansı günahı bağışlamazsan?

-Dostun dosta xəyanətini.

-Allahla görüşəndə ona ilk nə deyəcəksən?

-Bircə bunu soruşacam, - Niyə haqq-ədaləti şərböhtana qurban verirsən? Niyə haqqı, ədaləti əlçatmaz edirsən ki, onu arzulamalı oluruq?.. Axı arzulamağın necə bir əzab olduğunu özün hamidan yaxşı bilirsən...

-Məni nə boyda çox istayırsən?

-Sən Qubadlini istədiyin boyda...

**Söhbətləşdi: Rəşid Bərgüşadlı
MANERA.AZ**

Qeyd: "Xəzan" ədəbi-bədii jurnalında çap olunmaq Məhəmməd Mahmudovun arzusuydu. Yazılmalarında bunu bir neçə dəfə qeyd et-sə də şeirlərini göndərməmişdi, çox güman ki, texniki səbəblər ucbatından istəyini reallaşdırıa bilməmişdi. Hətta ona Bakıda yaşayın bir qohumu vasitəsi ilə jurnalın müxtəlif nüsxələrindən göndərmişdik. Nəsə, bir xəbər çıxmadi. Xeyli vaxtdan sonra ölüm xəbəri yayıldı.

Allah rəhmət eləsin.

MÜNDƏRİCAT

1. Redaktor güşəsi

- "Ədəbiyyatda zaman anlayışı"	1
--	---

2. Publisistika

- Bəxtiyar TUNCAY - "Vətən yanğılı qocaman şair" (Məhəmməd Əli yaradıcılığından)	16
- Əli BƏY AZƏRİ - "Mükəmməl xarakterli insan" (Yazıcı Qafar Cəfərlinin 65 yaşına)	21
- Qiymət MƏHƏRRƏMLİ - "Zəfər ruhlu poeziya - Givinin Qarabağnaməsi"	47
- Günay RZAYEVA - "Qafqaz İsləm Ordusunun izləri"	66
- Orxan ƏHLİMANLI - "Azərbaycanda dini abidələrə dövlət qayğısı"	80
- Rəna MİRZƏLİYEVA - "Sən ağlasan - Vətən ağlar" (Polkovnik-leytenant Ruslan Tağıyevin əziz xatirosinə) .	93
- Nizami KOLANI - "Həsən Goranboylu poeziyasında yurda bağlılıq sindromu"	103
- Budaq TƏHMƏZ - "Ələsgər Taliboglunun könlü dünyası"	113
- Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Adımıza "nakam" dedilər" (Məhəmməd Mahmudovla müsahibə)	129

3. Poeziya

- Qərib HÜSEYNOV - "Zindandan məktublar" (poema), "Üstdən", "Yatmış şirə", "Hər gün bir şəhidin", "Kişi çörəyi", "Ağla, qərənfil, ağla", "Şaxta babaya", "Bakı küləyi dəcəl" (şeirlər)	2
- Rafail TAĞİZADƏ - "Qəmli gecə", "Uçuq evdə payız", "Qərib şəhərdə gecə", "Gecənin sükutu", "Koronavirus şeirlərindən", "Tənhalığım", "Qara buludlara yazılın şeir", "Ağrı", "Ağrı", "Vitrindəki paltarlar", "Sükutlu gecə", "Öz-özünə alışan dərd", "Narahatlıq", "Ağ bulud" (şeirlər)	8
- Adilə NƏZƏR - "Ruhunuza salamlar, Zəfərin qalibləri", "Eşq", "Ayrılıq", "Yaşadım - hər günü bu gün kimi", "Naxçıvan şəhidlərinin xatirəsinə", "Fəsillər dəyişir", "Sevginin rəngi", "Hansi dərdi açarsan aç", "Könüldən keçmə", "Tanrıya dua vaxtı", "Gərək" (şeirlər)	13
- Məhəmməd ƏLİ - "Elə-bələ" (miniatür), "Şimaldan əsən külək", "Söylə, necə yaşayım mən?", "Nə vaxt son qoyulacaq?", "Bayatılar", "Səsimə cavab ver", "Qazılərə", "Dağlarda qış", "Ömür yolu" (şeirlər)	18
- Hafız ƏLİMƏRDANLI - "Qalxar nalələr ürekdən", "Şəhidlərin qanıdır, azadlığın carçası", "Qəmdən könlüm qan ağlayar", "Qoy sevənlər oxusunlar", "Qəlbədə eşqi solmayan insan bəxtiyar olar", "Bilməm cəfa nədən oldu", "Ahlar gelir ürəyimdən", "Ayrıca bir dünya imiş", "Sevincim güman xəlqi heyran etdiyimdəndir" (qəsidiə və qəzəllər)	27
- Budaq TƏHMƏZ - "Ürək sevərsə" (lirik poema)	35
- Rafiq AKİF - "Mən həmin adamam", "Ölürəm bir dəli sevgidən ötrü", "Azərbaycan", "Darixoram sənin üçün", "Ötüb keçdi o qatar", "Sən", "Sevə bilməz", "Şükür, Allah, bu günə də", "Sev məni", "Qovuşunca", "Olmusan", "Olmezlik", "Kimsidir", "Gəlmərəm" (şeirlər)	43
- Xəzər MİRAJ - "Ad günüm mübarek", "Sevirməm səni", "Yazdırın tarixə Polad adını", "Mollaisaqlım", "Canım vətənim Azərbaycan", "Deyirsən bağıشا", "Olmasa", "Sənsiz", "Ömür payı", "Xatırla, unutma", "Sevgi qismətim", "Yaşamaram mən", "Unutma, necə sevmisən" (şeirlər)	51
- Nurənə RAFAILQIZI - "Səndən sonra bahar gölmir, xəzandır" (lirik poema)	60
- Aygün İSGƏNDƏROVA - "Yat mənim gözəl balam", "Qadın istər", "Qarabağ", "Poladım", "Nakam sevgi", "Atama" (şeirlər)	69
- Bəxtiyar KAVANLI - "Qalx ayağa", "Ələsgər", "30 fəsil", "Şəhid anası", "İndən belə", "44 günlük zəfər", "Gizlədə bilmədim", "Alqış sizin kəramətə", "Xarıbülbül", "Bir olsa", "Göstərməsin", "Gecələr" (şeirlər)	77
- Mehriban İBRAHİMOVA - "Qarabağ harayı", "Laçında bir gün", "Gördük", "Dayan, gəl", "Respublikamdı", "Seçərdim", "Unudan deyiləm", "Gəl, qurtar payızın əlindən məni", "Bəlkə də", "Könül sirdəşim", "Qoruya bilirsən", "Danışma xatirələrdən", "Üzün gülsün", "Görmədim", "İnsanlıq", "Çatdım", "Almışam", "Bəs niyə", "Ürəklə yaşamaq", "Əzizim", "Sənsən", "Eləmi?", "Sözlü dünyam", "Öz işimi özün gör" (şeirlər)	83
- Esmira GÜNƏŞ - "Fələk adlı zalımı", "Mənə bir yol göstər", "Qəhrəman Qubadım", "Vətəni sevindirən balam", "Yarım qalan hekayəm", "Qəlbimin qəhrəmanı" (şeirlər)	90
- Həsən GORANBOYLU - "Bayraqımız enməsin", "Qalmayıb hələ", "İbrətnamə", "Çağlıyammıram", "Xatirələr", "Həmən", "İstərəm" (şeirlər)	105
- Nazlı İBRAHİMOVA - "Yaddaşlarda əbədi", "Yaşayacaqsan belə", "Dövrü-zaman", "Güllərlə dərdləşirəm", "Unuda bilməz insan", "Gözəl Azərbaycanım", "Necə deyim mən sizə?", "Ülviyə", "Sızlədi, feryad elədi", (şeirlər)	110
- Hacı Bayram ASLANTAŞ - "Budur dünyanın hali", "Anadolum", "Eşq mənə həsrətdi, mən də eşqə", "Yazam", "Doymadım Anadolumdan", "Əlvida", "Güllü qız", "Duyğu", "Gəzdim qarı", "Sərçə", "Gəl, keyfim, gəl" (Tərcümə Ə.Taliboglunundur) (şeirlər)	116
- Gülsən AYDINQIZI - "Dəcəl sərçələr", "Tənbəl Məstan", "Əkizlərə", "Qocalıq bilir", "Kosa", "Eskalator", "Yağmur", "Arzu" (uşaqlar üçün şeirlər)	123
- Xəlil TAHİROV - "Şirin biyanın fəryadi" (təmsil), "Tanrı yazan yazidirsa" (şeir)	127
- Qəhrəman QƏHRƏMANOV - "Sevgi", "Zaman", "Qadın", "Yalan" (şeirlər)	128

4. Nəşr

- Cahandar AYBƏR - "Nəsiminin dərisi" (hekayə)	7
- Fərhad ƏSGƏROV - "Bu məntəqədən o məntəqəyə" (hekayə)	11
- Qafar CƏFƏRLİ - "Bir ömrün fəsilləri" (hekayə)	23
- Hacı NƏRİMANOĞLU - "Sibirxanın generallığı" (faciəvi komediya)	30
- Ramiz İSMAYIL - "Qadın sərnişin" (hekayə)	38
- Damet SALMANOĞLU - "Ağ atlı şahzadə" (hekayə)	55
- Əzizəga ELSEVƏR - "Qiyamətə qalmayan qisas" (hekayə)	71
- Sülhiyyə MUSA QIZI - "Qarçıçayı" (hekayə)	88
- Zaur USTAC - "Qırmızı yarpaqlı ağac" (hekayə)	107
- Əli BƏY AZƏRİ - "Qonaq" (hekayə)	120
- Çərkəz NƏSİRLİ - "Həsənalının sevinci", "Tədbir" (novellalar)	125